
GÜNDEM
BİR KAVRAMIN ANATOMİSİ
CİNSELLİK
JEFFREY WEEKS
"Cinsellik, iktidarın kontrol altında tutmaya çalıştığı bir tür doğa olayı veya bilginin açığa çıkarmaya çalıştığı belirsiz bir alan değil, tarihi bir kurgudur."
MICHEL FOUCAULT

EVEREST

1549

JEFFREY WEEKS

CİNSELLİK

Türkçesi: İlknur Güzel

§

Yayın No **1549**
İnceleme **68**

Cinsellik
Jeffrey Weeks

Kitabın Özgün Adı:
Sexuality

İngilizce aslından çeviren: İlknur Güzel
Kapak tasarımı: Emir Tali
Sayfa tasarımı: Zülal Bakacak

© 1986, 2003, 2010 Jeffrey Weeks
© 2016, bu kitabın tüm yayın hakları Kalem Ajans aracılığıyla Everest Yayınları'na aittir.
İlk baskısı Taylor & Francis Group'un tescilli markası olan Routledge tarafından başılmıştır.

1. Basım: Haziran 2016

ISBN: 978 - 605 - 185 - 016 - 0
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Matbaa Sertifika No: 12088
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8
Bayrampaşa/İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 15 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Faks: (0212) 512 33 76
e-posta: info@everestyayinlari.com
www.everestyayinlari.com
www.twitter.com/everestkitap
www.facebook.com/everestyayinlari
www.instagram.com/everestyayinlari

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

İÇİNDEKİLER

1 CİNSELLİĞİN DİLLERİ 9

2 CİNSELLİĞİN KEŞFİ 21
CİNSELLİK TARİHİNİN KISA TARİHÇESİ 21
CİNSELLİĞİN "TOPLUMSAL YAPISI" 28
CİNSELLİĞİN DÜZENİ 33
1. Akrabalık ve aile sistemleri 34
2. Ekonomik ve toplumsal organizasyon 35
3. Toplumsal düzenlemeler 37
4. Siyasi müdahaleler 40
5. Direniş kültürleri 41
CİNSELLİĞİN ÖNEMİ 42
CİNSELLİK VE İKTİDAR 48
1. Sınıf 51
2. Cinsiyet 52
3. Irk 55

3 CİNSEL FARKLILIĞIN ANLAMLARI.....59
GİRİŞ.....59
BİYOLOJİK ZORUNLULUK.....60
1. Kıyas yoluyla argüman.....69
2. Ortalamanın despotluğu.....70
3. "Kara delik" kuramı.....70
CİNSELLİK VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER.....74
CİNSELLİK VE BİLİNÇDIŞI.....83
FARKLILIĞIN SONUÇLARI.....88

4 ÇEŞİTLİLİĞİN ZORLUĞU.....91
SAPKINLIĞIN DİLİ.....91
ÇEŞİTLİLİK SÖYLEMİ.....99
KATEGORİLERİ YIKMAK.....108
1. Heteroseksüel varsayım.....111
2. Transgender meydan okuma.....112
3. Güç gösterisi: sadomazoşizm.....114
4. Rıza sınırları: pedofili.....116
SEÇİM YAPMAK.....118

5 CİNSELLİK, MAHREMİYET VE POLİTİKA.....121
CİNSELLİK: POLİTİKANIN ÖN SAFINDA.....121
GELENEĞİN YIKILMASI.....126
Laikleşme, bilim ve teknolojik keşif.....126
Liberalleşme ve sosyal hoşgörünün artması.....131
İlişkisellik ve mahrem devrim.....134
BELİRSİZLİKLE YAŞAMAK: HIV/AIDS.....136
CİNSELLİĞİ DÜZENLEMEK.....141
CİNSELLİK VE ÖZEL VATANDAŞLIK.....148
KÜRESELLEŞME VE CİNSEL HAKLAR.....157

6 ÖZEL HAZLAR VE KAMU POLİTİKALARI 165
BİLİMİN SINIRLARI 165
ETİK İKİLEM 169
CİNSEL DEMOKRASİYE DOĞRU 173
İNSAN DAVRANIŞLARI 177
EK OKUMA ÖNERİLERİ 181

SONUÇ 197

KAYNAKÇA 199

NOTLAR 219

1 CİNSELLİĞİN DİLLERİ

> Cinsellik ya eğlenceli ya da korkunç bir olgudur – ikisi arasında bir yerde değildir.
>
> Murray S. Davis (1983:87)

> Bizi biz yapan şey genler değil fikirlerdir. DNA'mız akrabalarımızdan çok da farklı değildir; DNA'mızla ne yaptığımız –ya da ne söylediğimiz– kaderimizi belirler.
>
> Steve Jones (2009:44)

Bugün eskiden hiç olmadığı kadar çok cinsellikten bahsediyoruz. Geçmişte, cinsellikten ve bedenden bahsedebilecek *kişiler* katı ve net şekilde belirlenmişti: Evet, kiliseler ve devletler, doktorlar, muhtemelen şairler ve romancılar. Bu durum kitlelerin cinselliği düşünmesini ya da yaşamasını engellemese de kitlenin sesi neredeyse hiç duyulmadı veya duyulduğunda da dinlenilmedi. Bugün, cinsellikten bahsederken –küreselleşen medya, televizyondaki söyleşi programları, tartışma programları, diziler, reality şovlar, belgeseller, reklamlar; internetteki sohbet odaları, sosyal ağlar, bloglar ve vloglar ile sayısız forumlar ve günlük yakın ilişkiler– kitle demokrasisine sahip olduğumuz söylenebilir. Hatta hepimiz uzman olduğumuzu iddia edebiliriz, kendimize göre haklı da sayılırız.

Cinsellikle ilgili konuşma konusunda ne kadar uzmanlaşırsak çoğunlukla onu anlamaya çalışırken karşımıza çıkan zorluklar da o kadar büyür. Yıllardır süren cinselliği "gizemlerinden arındırma" girişimlerine ve Batı dünyasında son yüzyılda bir hayli rağbet gören –veya suçlanan– "liberalizm" ve "özgürlük" kavramlarına rağmen, birçok insan için –özellikle kendilerini ahlak bekçisi ilan etmiş kişilerde– erotizm hâlâ akut etik kaygı ve kafa karışıklığına neden olmaktadır.

Bunun nedeni, cinselliğin, bir yorumcunun haklı şekilde dile getirdiği gibi özünde "azgın" olması değil "güçlü duygular için bir odak noktası" olmasıdır (Cartledge 1983:170). Şüphesiz uyandırdığı güçlü duygular cinsellik dünyasına sismik bir hassasiyet vererek onu farklı ihtiyaçlar ve arzular için (aşk ve öfke, şefkat ve saldırganlık, yakınlık ve macera, romantizm ve avcılık, haz ve acı, empati ve güç gibi) bir aktarım aracı haline getirir. Erotizmi, öznel olarak ve oldukça çelişkili biçimlerde deneyimleriz.

Aynı zamanda cinselliğin hareketliliği, bukalemun gibi farklı birçok kılık ve biçime bürünebilme yeteneği (bu nedenle bir kimse için sıcaklık ve cazibe kaynağı olan bir şey, bir başkası için korku ve öfke kaynağı olabilir) cinselliği kültürel etkilerin ve dolayısıyla toplumsal, kültürel ve politik sınıfların kılavuzu haline getirir. Bu yüzden, özellikle 19. yüzyıldan itibaren cinsellik sert ahlaki tartışmaların merkezindedir: Geleneksel ahlak kuramcıları (çeşitli dinsel mezheplere mensup olan veya hiçbir dine mensup olmayan ahlak kuramcıları) ve reformcular arasında; cinsel kısıtlama yanlıları ile cinsel özgürlüğün savunucuları arasında; erkeğin üstünlüğünü savunanlar ve feministler arasında; "geleneksel değerlerin" destekçileri ile cinsel kısıtlamaya ve eşitsizliğe karşı çıkan radikal gruplar arasında.

Geçmişte, bu tartışmalar ne kadar önemli olsa da, ana akım politik yaşam için marjinal olarak görüldü. Ancak son birkaç onyılda, cinsellikle ilgili meseleler, politikanın merkezine taşınmıştır. Kuzey Amerika'da ve Avrupa'da, 1980'lerden itibaren, Yeni Sağ, Ahlaki Çoğunluk, Hıristiyan Sağ vs olarak anılan yeni muhafazakâr odaklar, sözde "toplumsal meseleler"i (aile yaşamının

kutsallığı, homoseksüelliğe ve "cinsel sapkınlığa" karşı düşmanlık, cinsel eğitime karşı çıkmak ve cinsler arasındaki geleneksel çizgilerin katı bir şekilde çizilmesi) gündeme taşıyarak politika yapmaya başladılar. Başta ABD olmak üzere muhafazakâr politikalar için yeni politik bölgeler oluşturdular. Küresel ölçekte, Hıristiyan, Müslüman, Musevi, Hindu veya inançsız olan "köktenciler", çağdaş zamanın başarısızlıklarına perde çekerek kadın ile erkek arasında katı ayrımlara geri dönülmesi, ihlalcilerin sert şekilde cezalandırılması ve Batı laikliğinin keskin biçimde reddedilmesiyle biçimlenen yeni geleneksel toplumları yeniden inşa etme çabalarının merkezine bedeni ve bedenin hazlarını koymuşlardır. Köktencilik, anlam karmaşasına ve bir anlam arayışına (Ruthven 2004) yanıt niteliği taşıyorsa o zaman köktenciliğin gücü bize ahlaki kafa karışıklıklarımız hakkında derin bir şeyler anlatmaktadır.

Aynı zamanda, köktencilik gibi aşırı tepkiler, liberal değerler (özerklik ve seçim gibi) ve küreselleşen bir dünyada cinsel davranış, kimlikler ve ilişkiler gibi kabul edilmiş normlara ve "geleneksel değerler"e meydan okuyan lezbiyen, gey, biseksüel ve transgender hareketleri (LGBT), feminizm ve radikal cinsel hareketlerin güçlenmesine karşı eleştiri olarak okunabilir. Cinsel haklarla ilgili yeni söylemler, belli erotik deneyimler ile farklılıklarımızı ve ortak noktalarımızı teyit eden evrensel değerler arasındaki ilişkiyi araştırır. Cinsellikle ilgili tartışmaların ana kuralı değişti. Bu kurallar artık Batı'nın garip takıntısı gibi değil cinselliğin güç, iktidar ve direnişle ilişkilendiği Küresel Güney'in de sorunudur. Yeni tartışmalar Altman'ın (2001) "küresel cinsellik" olarak adlandırdığı bu dönemde, "cinsellik" labirentinde yolumuzu nasıl bulacağımız sorusunu ortaya koyar.

En azından Batı'da, cinselliğin, Hıristiyanlığın zaferinin öncesinde de, erdem ve doğrulukla özel bir ilişkisi varmış gibi görülmektedir. Bireylerin cinsellikleri yoluyla kendilerini ve dünya üzerindeki yerlerini bulmaları beklenmiştir. Bedenle ilgili erken Hıristiyanlık dönemi söylemlerinde, Katolik günah çıkarma ve Protestanlıkla yeniden canlandırılmış geç antik dönemin tar-

tışmaları, tıp, psikoloji, seksoloji ve pedagoji (Kilise'nin yanı sıra) 19. yüzyılda ahlaki ve toplumsal standartları belirlemiştir. Eleştirmenlerin gözlemlediği gibi, 19. yüzyılın sonunda doktorlar yeni bir ruhban sınıfı oluşturdular ve kendi görüşlerinden (önceki doktorlar gibi) emindiler. Ancak bir önceki yüzyılda cinselliğin politikleşmesi, yeni olanaklar ve zorluklar sundu. Sadece ahlaki kontrol, cinsel suçlar ve görüş ayrılıklarıyla ilgili değil, politik analiz, muhalefet ve değişimle ilgili zorluklar... Bu durum, cinsellikten bahsettiğimizde gerçekten ne hakkında konuştuğumuzu bilmemizi ve bu karmaşık olgunun anlamını (veya daha doğrusu anlamlarını) anlamamızı her zamankinden çok gerekli kıldı.

Cinselliğin ne olması gerektiğine ve ne olabileceğine dair karar vermeden önce, cinselliğin eskiden ve şu anda ne olduğunu bilmemiz gerekir. Bilmek kolaydır ama pratik daha zordur. Hepimiz "doğru cinselliğin" ne olduğuna dair kendi fikrimize o kadar çok bağlıyız ki bizden öncekilerin arzuları bir yana, en yakın çağdaşlarımızın cinsel ihtiyaçlarını ve davranışlarını nesnel bir şekilde anlayamıyoruz. Önyargılar, farklı bir cinsel hayat sürmenin yollarını ve farklı cinsel kültürlere değerlerini görünmez kılar. Bu dirençli görmeme istenci, tüm kültürlerin ve özellikle Batı kültürüne işlemiş bir varsayımdan kaynaklanır: cinselliğimizin bizim doğal şeyimiz olduğu varsayımı... Cinsellik, en aşırı duygu ve yargılarımız için temel teşkil eder. Cinsellik sayesinde, kendimizi gerçek insanlar olarak hissediyoruz. Cinsellik, bize kadın ve erkek, heteroseksüel ve eşcinsel, "normal" veya "anormal", "doğal" veya "doğal olmayan" olarak kimliklerimizi ve benlik bilincini sunar. Michel Foucault'nun mükemmel şekilde belirttiği gibi cinsellik "varoluş gerçeğimiz" (Foucault 1979) haline gelmiştir. Peki, "gerçek" nedir? Bir şeyi neye göre "doğal" ya da "doğaya aykırı" olarak adlandırırız? Cinselliğin kurallarını belirleme hakkına kim sahiptir? Cinsellik "spontan" ve "doğal" olabilir. Ancak cinselliğin en iyi şekilde nasıl olabileceğine dair sonsuz sayıda fikir vardır.

"Cinsellik" terimi ve yaygın kullanımıyla başlayalım; sadece muğlaklığı bile zorluğuna işaret eder. Hayatımızın ilk safhalarında birçok kaynaktan, "doğal" cinselliğin "karşı cinsler"le olduğunu

öğreniriz. Bu sebeple, "hemcinsler" arasındaki "cinsellik," tanımı gereği, "doğaya aykırı"dır. Genellikle karşı cinsle olanı doğal sayılagelmiştir. Ancak son birkaç cümlede "cinsellik" sözcüğünün çoklu anlamları, bizi sorunun karmaşıklığı hakkında uyarmalıdır. Terim, bir eyleme, bir insan kategorisine, bir pratiğe ve cinsiyete işaret etmektedir. Modern kültür, biyolojik olarak erkek veya kadın olma gerçeği ("uygun" cinsel organların ve üreme potansiyelinin olması) ile doğru cinsel davranış biçimleri (genellikle kadın ve erkek arasında cinsel temas) arasında yakın bir ilişki olduğunu varsayar. İngilizcede "cinsellik" (sex) teriminin en erken kullanımı 16. yüzyılda, insanlığın erkek ve kadın üyelerine (yani daha sonradan cinsiyet olarak adlandırılacak farklılıklara) işaret etmekteydi. Bu kullanım cinselliğin, cinsiyetin kültürel ve toplumsal bölümlerini meydana getiren temel biyolojik esaslara dayandığını öne sürdü. Bugün bir diğer egemen anlam (19. yüzyılın erken dönemlerinden itibaren mevcuttur) karşı cinsler arasındaki fiziksel ilişkiye, "cinsel ilişkiye girmeye" işaret etmektedir. "Cinsellik" sözcüğü ("cinsel" özelliğini işaret eden soyut isim), modern anlamlarını 19. yüzyılın ikinci yarısında geliştirdi ve birbirimizden etkilenmemizi sağlayan o gizemli özü hissettirerek bir insanı diğerinden farklı kılan (*benim* cinselliğim) kişisel cinsel duygular anlamına gelmeye başladı.[1]

Bu anlam değişikliklerinin meydana geldiği toplumsal süreçler oldukça karmaşıktır. Ancak çıkarımlar oldukça açıktır, zira bu çıkarımlar sorgulansa da, gizemi ortadan kaldırılsa da hâlâ bu çıkarımlarla birlikte yaşıyoruz. İlk olarak, "cinsler" arasında keskin bir ayrım ve kutuplaşma, çıkar karşıtlığı ve hatta hassas "cinsiyet savaşı" olduğuna dair süregelen bir varsayım bulunmaktadır. Erkekler erkek, kadınlarsa kadındır; kadınlar Venüs'ten ve erkekler Mars'tandır – bu da heteroseksüelliğin baskın yapısında bulunan "doğru"dur ve bu doğrunun dışındaki her şey eksiktir. İkinci olarak, cinselliğin gizemli biçimde cinsel organlarda (özellikle erkeklik organlarında) bulunan çok kuvvetli bir doğal güç, "biyolojik bir zorunluluk" olduğuna ve bir çığ gibi önüne gelen her şeyi silip süpürdüğüne (en azından erkeklerin durumunda) ve bir kanyon üzerinde ortaya çıkan bir gökkuşağı gibi ayrımları birleştirdiğine

inanılmaktadır. Üçüncü olarak bu durum, cinselliğin piramide benzer bir modeline, heteroseksüel cinsel ilişkiye görünüşte Doğa tarafından bahşedilen, doğruluğundan başlayıp "sapkınlığın" alametlerine doğru uzanan bir cinsel hiyerarşiye neden olmaktadır.

Son birkaç nesil önemli değişikliklere şahit olmuştur. Günümüzde farklılıklara çok daha toleranslıyız. Erkek ve kadın, erkek ve erkek, kadın ve kadın arasındaki ilişkiler tekrar değerlendirilmektedir. Ancak eski cinsellik dünyası görüşü kültürümüze, etrafımızdaki havaya derinden işlemiştir. Yine de, kontrol edilemez erkek şehveti, ve hatta tecavüz ve şiddet, bizden farklı olan cinsel azınlıklara yaklaşımımız, aşk, ilişkiler ve güvenlikle ilgili ideolojik bir gerekçe sunulmaktadır. Ayrıca 19. yüzyılın sonlarından itibaren bu yaklaşımda, "arzu bilimi," yani seksoloji olarak bilinen kapsamlı bir geleneğin görünüşte bilimsel onayı bulunmaktadır. Richard von Krafft-Ebing, Havelock Ellis, Auguste Forel, Magnus Hirschfeld, Sigmund Freud gibi seksologlar, cinselliğin çeşitli biçimlerini –çocuk cinselliği, cinsiyetler arası ilişkiler, "ırsiyet plasması", hormonlar, kromozomlar ve gen, "cinsel dürtü"nün doğası ve cinsel sapkınlıkların nedenleri– araştırarak cinselliğin gerçek anlamını keşfetmeye çalıştılar. Çoğunlukla aynı fikirde olmadılar, sık sık kendileriyle çeliştiler. En sonunda, kendisini işine en çok adamışı bile belirli bir yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. Freud, "bir sürecin cinsel doğasıyla ilgili genel kabul görmüş bir kriter" üzerinde hemfikir olmanın zorluğunu itiraf etmişti (Freud 1916-17:323). Bugün neyin "cinsel" olup neyin olmadığını bilmekle ilgili biraz daha emin olduğumuzu iddia etsek de, hâlâ cinselliğin çıkarımlarını yorumlayan öncü kişiler kadar kafamız karışıktır. Bugün yaşadığımız genetik devrimi, DNA haritaları ve şu ya da bu özelliğin geniyle (belki de en meşhuru "gey geni") ilgili araştırmalar, cinselliğin gizemlerini anlamayı kolaylaştırmamış, hatta tersine karmaşaları arttırmıştır.

Cinsellik bilimi, cinsel davranışlar hakkındaki bilgimizi genişletmekle ilgili önemli ve olumlu etkilere sahip ve bu bilimin gerçek başarılarını küçük görmek gibi bir niyetim yok. Cinsellik bilimi olmaksızın, efsane ve hurafelerin daha fazla esiri olurduk. Öte

yandan bu bilim, cinselliğin "doğru" anlamını araması, cinsel farklılıkları yoğun biçimde sorgulaması ve cinsel sapkınlıkları saplantılı şekilde sınıflandırması açısından, bugün hâlâ cinselliklerimizi şekillendiren "cinsel gelenek", varsayımlar, inançlar, önyargılar, kurallar, sorgulama yöntemleri ve ahlaki düzenleme biçimlerinin oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. Cinsellik korkutucu ve tehlikeli midir? Eğer buna inanmak istersek doğrulamayı yalnızca belirli Hıristiyan geleneklerinde değil, seksolojinin kurucu babalarının yazılarında ve onların bilimsel vârislerinde bulabiliriz. Cinsellik, özgürleştirici gücü yozlaşmış bir medeniyetin geriletici etkisi tarafından engellenen potansiyel özgürlük kaynağı mıdır? (Paris'teki devrimci öğrencilerin 1968'de söyledikleri gibi, "kaldırım taşlarının altında kumsal mı var?") Eğer öyleyse, bunun doğrulaması, Charles Fourier ve Edward Carpenter gibi sosyalist öncüler ile Willhelm Reich ve Herbert Marcuse gibi Freudyen-Marksistlerde, Alfred Kinsey gibi ağırbaşlı "sosyal muhasebeciler"i de kapsayan 19. yüzyıl "bilim insanları"nın çalışmalarında bulunabilir.

Etik ve politik değerlerimiz ne olursa olsun, cinselliğimizin temelinin "Doğa"nın kovuklarında bir yerde bulunduğu ve cinsellik biliminin ona ulaşmak için en iyi araç olduğuna dair doğal yanılgıdan kaçınmak zordur. Murray Davis'in belirttiği gibi, cinsellik teorisyenleri, muhafızlık ve sağlığı koruma görevlerini üstlenerek, kirli şeyleri süpürüp dünyayı temizleyerek entelektüel hayatın koruyucuları haline gelmiştir (Davis 1983:272, Not 1). Maalesef "kirlilik", sürekli geri gelmeye devam etmektedir.

Cinsellik biliminin kesinliğine karşın, bu kısa kitapta cinselliği (aslında "cinsellikleri") anlamak için farklı bir yöntem sunmayı amaçladım. Bu amaç, cinselliği yalnızca ilkel biçimde "doğal" bir olgu olarak değil, toplumsal ve tarihsel güçlerin bir ürünü olarak görmektir. "Cinselliğin" eskiden var olmayan ve gelecekte var olmayacak bir "hayali birlik" olduğunu öne sürüyorum. Cinsellik, insan aklının bir icadıdır. Carole S. Vance'in belirttiği gibi, "insanların en önemli organı, kulaklarının arasında bulunmaktadır" (Vance 1984). Bu tespit, bizi kuşatan cinselliğin varlığını görmezden gele-

bileceğimiz anlamına gelmez. "Cinsellik, modern toplumumuzda kendisine atfedilen önemden yoksundur... böyle var olmaz, çünkü cinsellik diye bir şey yoktur" (Heath 1982:3). Bu noktada, değerli bir görüşün anlamsızlaştırıldığını görürüz. Elbette cinsellik, özel ve kamusal hayatlarımızı şekillendiren belirgin bir toplumsal varlıktır. Ancak "cinsellik" olarak tanımladığımız şeyin bir dizi farklı biyolojik ve zihinsel durumu ve ilişkilendirilmemesi gereken (diğer kültürlerde de ilişkilendirilmemiş) kültürel biçimleri –cinsiyet, kimlik, bedensel farklılıklar, üreme kapasiteleri, ihtiyaçlar, arzular, fanteziler, cinsel pratikler, kurumlar ve değerler– bir araya getiren tarihi bir yapı olduğunu öne sürüyorum.

Cinselliğin her bir parçasının kaynağı ya beyinde ya da bedendedir; biyoloji veya zihinsel süreçler tarafından yaratılan sınırları inkâr etmeye kalkışmayacağım. Bedenin ve ruhun kapasiteleri yalnızca toplumsal ilişkilerde anlam kazanır. Sonraki bölümde bu iddia açımlanacak. 3. ve 4. bölümlerde cinsiyet ve cinsel kimlikler ile cinsel çeşitlilik hakkında düşünmek için bu tarihsel toplumsal yaklaşımın çıkarımları incelenecek.

Bu bölümlerde, cinsiyete karşı "özcü" yaklaşım olarak adlandırılan bir eleştiri dile getirilecek. Özcü yaklaşım, karmaşık bir bütünün özelliklerini sözde bir iç gerçekliğe ya da öze, "tüm seksolojik konularda doğanın kendisi tarafından bahşedilen tek, basit ve genel bir model olmalıdır" varsayımına dayanan bir yöntemdir (Singer 1973:15). Modern eleştirel bilim dilinde özcü yöntem, dünyanın karmaşıklığını dünyayı oluşturan parçaların hayali basitliğine indirgeyen *indirgemeci* bir yöntemdir; ayrıca bireyleri iç dinamiklerin (genler, içgüdü, hormonlar, dinamik bilinçaltının işleyişi gibi) otomatik ürünleri olarak açıklamaya çalışan *deterministik* bir yöntemdir.

Özcü yaklaşıma karşı, "cinselliğe" atfettiğimiz anlamların toplumsal olarak düzenlendiğini ve cinselliğin ne olduğunu, ne olması gerektiğini ve ne olabileceğini bize söylemeye çalışan farklı diller tarafından biçimlendiğini iddia ediyorum. Ahlaki yargılar, kanunlar, eğitim pratikleri, psikolojik teoriler, tıbbi tanımlar, toplumsal ritüeller, pornografik veya romantik hikâyeler ve popüler müzik ve

varsayımların (çoğuyla aynı fikirde değilim) içine yerleşmiş mevcut cinsellik dilleri cinselliğin ufkunu belirler. Bunlar kendilerini mahrem ihtiyaçlarımızın ve arzularımızın gerçek temsilcileri olarak sunar. Zorluk, onların neden oldukları kargaşada yatmaktadır. Bunların anlamlarını kavramak ve mevcut ufkun ötesine geçmek için bu dilleri çevirmeyi öğrenmemiz ve yeni diller geliştirmemiz gerekmektedir. Bu gereklilik, son yıllarda, cinsellik dünyasının görünürdeki birliğini "yeniden yorumlamak" isteyenlerin görevlerinden biridir; özcü olmayan bir "cinsellik" kavramının unsurlarını meydana getirir.

Sosyal antropoloji, sosyoloji ve Kinsey sonrası cinsellik araştırmaları sayesinde diğer kültürlerde ve kendi kültürümüzde var olan çok farklı cinsel pratikler hakkında giderek daha fazla bilgi edinilmektedir. Ruth Benedict'in belirttiği gibi diğer kültürler, "insan kurumlarının çeşitliliğini inceleyebileceğimiz" laboratuvarlar olarak görev yapmaktadır (Benedict 1980:12). Bizim tarzımızın tek yaşam şekli olmadığı bilinci, etnosantrikliğimize faydalı bir şok sunabilir. Şeylerin neden bugün olduğu gibi olduğuyla ilgili sorular sormamıza da neden olabilir. Diğer kültürler ve alt kültürler, kendi faniliğimize tutulan bir aynadır. Antropolog Malinowski veya Mead, biyolog Kinsey, sosyal psikologlar ve sosyologlar Gagnon, Simon ve Plummer gibi yazarlar bize normun yeknesaklık değil, çeşitlilik olduğunu söylediği için bu sayfalarda anılmaktadır. Aynı zamanda, yeni küreselleşme teorisyenleri, dünyaya salınan yeni enerjilerin; global ve lokalin –"glokal"– iç içe geçip çarpışmasıyla yeni modeller ürettiği ve yeni ihtimaller doğurduğu konusunda farkındalığımızı sağladılar.[2]

Freud'un mirası ve dinamik bilinçaltı teorisi yeni cinsel teorinin bir başka önemli kaynağıdır. Freud'un psikanaliz geleneği, bilinçdışındakilerin bilinçli yaşamdaki bariz kesinliklerle çeliştiği teşhisine dayanmaktadır. Zihinsel yaşam –esas olarak fanteziler– insanın vârisi olduğu çeşitli arzuları ortaya çıkarır. Cinsiyet, cinsel ihtiyaç ve kimliğin katılığını bozar. Rosalind Coward'ın belirttiği gibi, "Zihnin özel yaşamında, hiçbir şey kesin, hiçbir şey sabit değildir" (Coward 1984:204).

Bu gelişmelerin yanı sıra toplumlar ve "zihniyetler" tarihine vurgusuyla "yeni sosyal tarih", güçlülerin olduğu kadar ezilenlerin ve mazlumların deneyimleri ve inançlarını vurgulayarak "geçmiş tarih" ve "şimdiki zaman"la ne kastettiğimizi sorar. Michel Foucault'nun *Cinselliğin Tarihi* adlı kitabı modern cinsellik düşüncesi üzerinde olağanüstü etkili olmuştur, çünkü bu kitap tarihi anlayışımızın yukarıdaki söz edilen verimli gelişmesinden doğduğu kadar bu gelişmeye katkıda bulunmuştur. İki nesil öncesinde Freud'un yaptığı gibi, Foucault da gündeme getirdiği sorular kadar sunduğu cevaplarla da cinsel düşünce kavşağında durmaktadır.

Hepsinden önemlisi, cinsellikle ilgili yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı –modern feminizm, "lezbiyen, gey, biseksüel, transgender, queer" ve diğer radikal cinsel hareketler– "cinsel geleneğin" birçok kesinliğine meydan okumuş ve sonuç olarak cinsel yaşamlarımızı şekillendiren hegemonyanın karmaşıklığına ışık tutmuştur. Eşcinsellik politikası, cinsel yönelim, kimlik ve seçim, cinsel sınıflandırmaların keyfiliği, kemikleşmiş homofobi ve heteronormativitenin doğası gibi soruları gündeme taşımıştır. Kadın hareketi, erkek şiddeti ve kadın düşmanlığından cinsel istismarlara ve cinsel aşağılama ve tacizden oluşan yaygın bir dile kadar uzanan kadının cinsel tabiliğinin çoklu biçimlerini açığa çıkarmıştır. Feminizm, "zorunlu heteroseksüelliğin" kurumsallaşmış doğasını ortaya koyar. Onay ve üreme hakları, arzu ve haz hakkında yeniden sorular sorarak kadınların kendi bedenleri üzerindeki haklarının tanınmasını talep eder.

Yani verilen cevaplardan çok soru vardır. Erkekler ve kadınlar, erkekler ve erkekler, kadınlar ve kadınlar, eşcinseller ile heteroseksüeller, siyahlar ve beyazlar arasında farklı tartışmalar vardır. Tüm hararetli tartışmalara rağmen, evrensel olarak kabul edilmiş uygun davranış kılavuzu yoktur. Duygularımızı, ihtiyaçlarımızı, arzularımızı ve ilişkilerimizi şekillendiren etkiler ve güçlerin –politika, ekonomi, sınıf, ırk, etnik kimlik, coğrafya, cinsiyet, yaş, yeterlilik ve yetersizlik, etik ve değerler– düzeniyle ilgili artan farkındalıktan

dolayı "cinsellik"ten ne anladığımızı tekrar düşünmeye zorlanıyoruz.

O halde cinsellik politikası ve küreselleşip dijitalleşen bir dünyada cinsel etik bağlamında özcü olmayan bir cinsellik teorisi ne anlama gelmektedir? 5. ve 6. bölümlerde inceleyeceğim konu başlıkları bunlardır. Bu başlıklar belki de en zorlu soruları yöneltmektedir. "Cinsel gelenek", cinsiyetinizin kaderiniz olduğunu varsaymaktaydı: Arzu ettiğiniz şey kim olduğunuzu belirlerdi. Cinsellik, yakalanan bir kelebek gibi sizi bağlardı. Bu geleneği bozarsanız, cinselliğin kendi değerlerini ve hedeflerini belirttiği fikrini reddederseniz, uyum ve seçim sorunlarıyla karşı karşıya kalırsınız. Bu tür belirsizliklerle karşılaşıldığında, ahlaki ya da politik mutlaklıklara kaçmak, tüm kanıtlara rağmen her ne pahasına olursa olsun bulmamız gereken doğru bir cinselliğin olduğunu ileri sürmek oldukça kolaydır.

Bu kitabın amacı, "ne olursa olsun" hiçbir değerin var olmasının mümkün olmadığını söyleme gafletine düşmeden bu mutlaklıklara karşı çıkmaktır. "Cinsellik' oldukça sorunlu bir kavramdır, ortaya koyduğu sorulara verilecek kolay cevaplar yoktur. Ancak doğru soruları sormaya başlarsak labirentten çıkabiliriz. Yolculuğun sonunda doğru davranış reçetesi bulamayabiliriz. Ancak çeşitlilikle uzlaşabilmemize ve cinsellikte özel ve evrensel arasındaki uçurumu kapatabilecek yaratıcı ilişkiler, cinsel etkinlik, seçim ve ortak değerlerle ilgili yeni yollar öneren bir çerçeveyle karşılaşabiliriz.

2 CİNSELLİĞİN KEŞFİ

> Cinselliğin doğallığını tehdit eden şey, yalnızca cinselliğin yaşandığı sosyo-tarihsel bağlam değişirken cinselliğin anlamının değişmesi değil, aynı zamanda cinselliğin asıl doğasının da değişebilmesiyle ilgili artan bilinçtir.
>
> William Simon (2003:27)

> ... cinsellik, yaş, sınıf, etnik köken, fiziksel yeterlilik, cinsel yönelim ve kimlik, din ve bölgeye göre farklı şekillerde düşünülebilir ve yaşanabilir.
>
> Carole S. Vance (1984:17)

CİNSELLİK TARİHİNİN KISA TARİHÇESİ

İç anlamlarını anlamaya çalışırken bile tarihten kaçamayız. Anlarımızı yaşamaya çalışırken bile tarihi yaşarız. Biz onu şekillendirmeye, yeniden oluşturmaya çalışırken tarih de bizim ihtimallerimizi şekillendirir. İhtimallerimize şekil verme yeteneği, yani etkinlik duygumuz insan olmanın tanımlayıcı bir özelliğidir; ancak o etkinliklerimiz her zaman tarihsel olarak mümkün ve uygun olanla biçimlendirilir. Bu durum tüm kültürel olgular için geçerlidir; özellikle de cinsel kültürler için geçerlidir.

Ancak yakın bir zamana kadar çok az yazar cinsellik tarihiyle ilgilendi. Cinsellik tarihi hakkında yazmaya ilk başladığımda ünlü Amerikan tarihçisi Vern Bullough'un kullandığı bir ifadeyi kullanmaya bayılırdım: Tarihte cinsellik, "bakir bir alan"dı.[3] Bu, espri şüpheli olabilirdi; ancak önemli bir gerçeğin altını çizmek açısından yararlıydı.

"Cinsellik" hakkında çok fazla şey söylendi ve yazıldı; ancak cinsellikle ilgili tarihi bilgimiz oldukça küçük kaldı. Alana girenler, kültürlerarası genellemeler ("tehlikeli ve güçlü dürtüler, eskilere dayanan savaş tarihi ile insanın tabuları ve yasakları kontrol etmek için yarattığı tabular ve yasaklar sistemi"– Rattray Taylor 1953:13) sunma ya da konuyu daha yansız ve kabul edilebilir etiketler (özellikle "evlilik", "aile" ve "etik") altında toplama niyetindeydi. Cinsellik, ortodoks tarihin geniş sahası için marjinal görülmekteydi.

Ancak son birkaç onyılda çok şey değişti. Cinsellik hakkında yazılan tarih kitaplarında adeta bir patlama yaşandı. Günümüzde artık evlilik ve aile, fahişelik ve eşcinsellik, yasal ve tıbbi düzenleme biçimleri, Hıristiyanlık öncesi dönem, Hıristiyan ve Hıristiyan olmayan (İslami, Musevi ve Hindu dahil olmak üzere) ahlak kuralları, erkeklik, kadın bedeni ve sağlığı, gayri meşruluk ve doğum kontrolü, tecavüz ve cinsel şiddet, cinsel kimliklerin gelişimi, transgender ve heteronormativite, farklı cinsel kültürlerin önemi, sosyal ağlar ve muhalif cinsellik, güç, hegemonya ve direnişe dayanan kolonyal ve post-kolonyal rejimler gibi konularda bir hayli bilgi sahibiyiz. Tarihçiler, yeniden aile yaratma ve demografik tarih konularında yeni yöntemler geliştirmiş ve yeni –veya eski– yazılı kaynakları yoğun şekilde araştırmışlardır; öznel ya da tabulaştırılmış deneyimi yeniden kurmak için sözlü tarihi ve biyografileri bütün yönleriyle kullanmışlardır. Yeni tarih tarafından cesaretlendirilmiş, modern feminizm, gey ve lezbiyen hareketlerle beslenmiş ve insanların cinsel davranışları hakkında daha fazla bilgi sahibi olunmasını gerektiren HIV/AIDS krizinin etkisiyle artık cinsel tarihin tüm yönleri hakkında makaleler, broşürler ve kitaplardan oluşan bir yekûn ve büyük bir sanal diyalog kütlesi bulunmaktadır.

Sosyolog Ken Plummer tarafından belirtildiği gibi cinsellik araştırması bir kimseyi "ahlaken şüpheli" durumuna düşürmektedir (Plummer 1975:4). Buna karşın cinsellik tarihi, kendi özel dergilerinde profesyonel çalışması ve tutkulu takipçilerle artık saygın bir çalışma alanı haline gelmiştir. Cinsellik hakkında ve özellikle cinsellik tarihi hakkında yazmak, eskisi gibi garip ve marjinal bir şey gibi görünmemektedir. Cinsellik tarihinin, cinselliğin neredeleri, nasılları ve niçinleri hakkında bizi daha fazla aydınlattığı yaygın olarak düşünülmektedir. Bu tarih, tüm karmaşıklığına karşın, kafası karışık günümüze araştırıcı bir ışık tutar.

Bunu belirttikten sonra, bu çalışmamızın amacının tam olarak ne olduğuyla ilgili olarak hâlâ bir ikilem içindeyiz. Yukarıda yaptığım gibi cinsellikle ilgili olduğunu geleneksel olarak belirlediğimiz birtakım eylemler sıralayabilirim; ama bunları birbirine bağlayan şey nedir? Bu soruların açık cevapları yoktur. İlgimizin odağında, kadın ve erkek, erkek ve erkek, kadın ve kadın arasındaki ilişkilere duyduğumuz merak yatmaktadır. Cinsellik, insan ilişkilerinin özel bir biçimi, biyolojik ve toplumsal çoğalma sürecidir. Hiçbir cinsellik tarihçisi bunu inkâr etmeye cesaret edemedi. Ancak üreme tarihi cinsellik tarihi değildir. Alfred Kinsey'in gözlemlediği gibi:

> Cinselliğin tek doğal işlevinin üreme olduğu doktrinini kabul eden biyologlar ve psikologlar, üretken olmayan cinsel aktivitenin varlığını basitçe inkâr etmişlerdir. Heteroseksüel tepkilerin doğuştan gelen, "içgüdüsel" bir donanımın parçası olduğunu ve diğer tüm cinsel aktivite türlerinin "normal içgüdüler"in "sapmaları" olduğunu varsaymışlardır. Ancak böyle yorumlar, mistik yorumlardır.
>
> (Kinsey *vd.* 1953:448)

En erotik etkileşimler, rahatlıkla "heteroseksüel" olarak adlandırabileceğimiz kişiler arasındakiler bile, üremeye neden olmaz. Ve kadınlar arasında, erkekler arasında eşcinsel cinselliğin birçok biçimi bulunmaktadır. Bunların bazıları öyle ya da böyle cinsel birleşme içerir. Bazıları içermez. Çoğu, en azından orgazma neden olma potansiyeline sahiptir. Yine de, cinsellikle ilgili (örneğin

transgenderizmin farklı biçimleri) bazı eylemler, yalnızca "cinsel rahatlama"ya yol açabilir ya da açmayabilir. Mahrem yakınlık bile neyin cinsel olduğuna karar vermek için yeterince açık bir kriter gibi görünmemektedir. Gayet doğru bir şekilde cinsel olarak tanımladığımız bazı eylemler (mastürbasyon buna iyi bir örnektir) en azından görünürde başka bir kişiyi gerektirmez. Mahremiyetin bazı yönlerinin cinsellikle hiç alakası yoktur; cinselliğin bazı yönleri ise mahrem değildir. Milyonlarca ağ bağlantısının aracılık ettiği sanal cinsellik çağında, bedensel yakınlık tamamen ortadan kalkma tehlikesiyle karşı karşıya, erkek ve kadın, heteroseksüel ile eşcinsel, yetişkin ve çocuk, güzel, çirkin ve lanetli arasındaki farklılıklar, sanal âlemdeki milyonlarca etkileşimle kolaylıkla yok edilebilir.

Toplumsal hayatın her belirtisini "bencil genlerin zamansız enerjisi"yle veya yarım milyon yıl önce Afrika çayırlarında yaşayan uzak atalarımızın çiftleşme oyunlarıyla açıklamak isteyen modern sosyobiyologlar veya evrim psikologları, tüm cinsel eylemlerde biraz biyolojik mantık görebilirler. Geri kalanımız, bana göre akıllıca bir hareketle, biraz daha şüphecidir. Popüler biyolog Richard Dawkins'in yanıltıcı biçimde tarif ettiği gibi "molekülü körü körüne korumaya programlanmış hayatı sürdürme makineleri – robotları"ndan daha fazlasıyız.[4]

O halde cinsellik tarihi neyin tarihidir? Benim gayet cesaret kırıcı cevabım, doğru dürüst konusu olmayan bir tarih olduğudur veya Robert Padgug'un söylediği gibi sürekli değişen bir konusu olan tarihtir.[5] Nasıl yaşamamız gerektiği, bedenlerimizi nasıl sevmemiz veya inkâr etmemiz gerektiği hakkında *bizim* değişen kaygılarımızın tarihi olduğu kadar geçmişin de tarihidir.

Elbette cinselliğin geçmişini araştıran ilk nesil biz olmadığımız gibi bu konudaki kaygılarımızı bu kadar açığa vuran ilk nesil de biz değiliz. Geçmişin bazı yönleri, cinsel yaşamın anlamı ve çıkarımları hakkında düşünenler için önemlidir. Rosalind Coward *Patriarchal Precedents* adlı kitabında, 19. yüzyılın ikinci yarısında çağdaş aile ve cinsellik biçimlerinin doğası hakkında yapılan karmaşık ve hararetli tartışmaları aktarmıştır (Coward 1983). Sosyal bilimciler, cinselliğin, insan toplumunun gerçek kökenleri hakkın-

daki spekülasyonlar için ayrıcalıklı bir bölge olduğunu düşünmüşlerdir. Bu noktadan, cinsel yaşamın çeşitli modellerinin evrimi ve gelişimi hakkında karmaşık teoriler türemiştir. Modern aile ilkel klandan mı evrilmişti, yoksa tarihin doğuşunda zaten "doğal olarak" orada mıydı? Atalarımız ilkel, rastgele cinsellik mi yaşıyordu, yoksa monogami biyolojik bir ihtiyaç ve gerçek miydi? "Dişiliğin tarihi yenilgisi"nden önce, bir cinsel eşitlik cenneti var mıydı, yoksa ataerkil hegemonya kültürün başlarında da var mıydı? Bu tür tartışmaların çözümü, yalnızca mevcut toplumsal biçimlerine (evlilik, cinsel eşitsizlik, ahlaki çifte standart) değil, aynı zamanda dünyanın diğer bölgelerinde (genellikle sömürgeleştirilmiş) Batı medeniyetiyle eşzamanlı olarak var olan diğer "ilkel" kültürlere bağlıydı. Görünüşe göre gelişim merdiveninde gelişmesi önlenmiş aborijin halkların ayinlerinde ve davranışlarında kendi evrimsel tarihimizle ilgili ipuçları bulabilir miyiz? Yahut bu insanlar bize kültürlerin çeşitliliği hakkında bir şeyler mi anlatıyordu?

Bu evrimci düşüncelerin etkilerinden hâlâ tam anlamıyla kurtulabilmiş değiliz. Zira 20. yüzyılın ırkçı teorileri ve uygulamalarının çoğu, diğer ırkların ilkel durumuna –evrimci biyolojinin fikir babasının kendisi tarafından farkında olmayarak onaylanmış bir durum– referansla meşrulaştırıldı. *The Descent of Man* (1871) adlı kitabının son paragraflarında Charles Darwin önceki inceleme gezilerinde karşılaştığı yerlilerde bulunan daha ilkel yaratıkların kanı hakkında yorum yapmıştı. Sanayileşmemiş toplumların cinsel özgürlüğünün erdemlerini methedenler bile o toplumların insanlarının bir şekilde "doğaya daha yakın", daha "doğal" ve karmaşık modern toplumun boğucu geleneklerinden özgür olduğu inancına başvurdular. Benzer şekilde, 1970'lerin ve 1980'lerin ataerkil erkek egemenliğinin devamlılığıyla ilgili feminist tartışmaların pek çoğu, bir yüzyıl önce üzerinde çalışılan zemini yeniden işledi. Ancak 1920'lerden itibaren, insan kültürünün evrimi hakkındaki eski soruların yerini cinsellikle ilgili farklı sorular soran yeni bir antropolojik yaklaşım aldı.

Bu yeni antropolojik yaklaşım, ilk başta Bronislaw Malinowski ve Margaret Mead gibi yazarlarla ilişkilendirildi. Mevcut toplum-

lara bakarak kendi tarih öncemizi anlamaya çalışmanın tehlikesinin farkına vardılar. Sonuç olarak, her toplumu kendi koşullarına göre anlamaya çalışmak yönünde yeni bir çaba ortaya çıktı. Bu durum, diğer cinsel alışkanlıkları gözden geçirmekle ilgili bir tür kültürel göreceliğe ve 20. yüzyılın endüstri toplumlarının standartlarına göre egzotik görünme ihtimallerine karşın farklı cinsel sistemlerin geçerliliğinin tanınmasına yol açtı. Bu yeni yaklaşım, tüm hoşnutsuzluklarıyla Batı kültürünü bir tür bağlama oturtmaya yardımcı oldu. Ayrıca dünya çapında farklı cinsellik türlerinin olabileceğini kabul ederek, Batı toplumunda kesişen ancak farklılaşmış cinsel kültürlerden oluşmuş ve oluşan çeşitli cinsellik türlerinin daha yakından anlaşılmasına katkıda bulundu. Sosyal antropoloji, kendi normlarımızın ve değerlerimizin tarihi doğasını yargılamaya başlayabileceğimiz kritik bir standart sundu. Bu türün en meşhur örneği, Margaret Mead'in Samoa'da "rüştünü ispatlama"yla ilgili romantik (ve artık çok eleştirilen) çalışması, Amerikalıların ergenlik sorunuyla ilgilenme (baskıcı) yönteminin kaçınılmaz ve gerekli olmadığını gösterdiği için 1930'larda oldukça etkiliydi.[6]

Yine de zorluklar vardı. Bir yanda, tüm cinsel ilişkileri toplumsal fonksiyonuna göre, toplumun iddialarına ince ayarlı yanıtlar olarak anlamaya kalkışmak tehlikesi bulunuyordu. Malinowski'ye göre toplum kurallarını kavramanın doğanın yasalarını bilimsel olarak anlamakla birleştirilmesi gerekiyordu. Malinowski, Havelock ve Ellis'in seksolojik çalışmalarına saygı duymakla birlikte "evrensel insanı ve esası" kavramasına yardımcı olduğu için Freud'a eleştirel bir saygı göstermekteydi.[7] Malinowski kültürleri, insan doğasının temelini tatmin etmek için tasarlanmış hassas mekanizmalar olarak görmüştür. Bu süreçte "doğal"ın durumu, doğal artık evrimin bir ürünü olmaktan çok temel içgüdüsel ihtiyaçlar olarak görüldüğü için çok fazla sorgulanmamıştı. Öte yandan, Ruth Benedict, Margaret Mead ve onların takipçilerinin insan ihtiyaçlarının "sonsuz plastikliğini (yapaylığını)" onaylaması, cinsellik türleriyle ilgili daha tarihsel bir hesaba değil, okuyuculara diğer insanların cinsel hayatlarıyla ilgili harika, parlak çağrışımlar sunan (ancak çok az açıklayan) tamamen betimleyici bir antropoloji yarattı. Belirleyici

yapılarla veya tarihi süreçlerle ilgili bir teorinin yokluğunda bile özcü varsayımlar kendilerini gizlice yeniden ileri sürdü.

Cinsellikle ilgili tarihi bir yaklaşım geliştirmenin modern çabalarının özgünlüğü, miras aldığımız cinsellik kategorileri ve varsayımlarının doğallığını ve kaçınılmazlığını sorgulamaktır. Sosyolog / sosyal psikologlar Gagnon ve Simon, geçmişte bir zamanda cinsellik için bir önem *icat etme* (belki de nüfusun azalması ve kültürel bozulma tehdidi yüzünden) ihtiyacının doğmuş olabileceğinden bahsetmektedirler (Gagnon ve Simon 1973). Michel Foucault, işi "cinsellik" kategorisini sorgulamaya vardırmıştır. Meşhur bir bölümde şöyle yazmıştır:

> Cinsellik, iktidarın kontrol altında tutmaya çalıştığı bir tür doğa olayı veya bilginin açığa çıkarmaya çalıştığı belirsiz bir alan olarak düşünülmemelidir. Cinsellik, tarihi bir kurguya verilebilecek bir isimdir.
>
> (Foucault 1979:105)

Tabii ki Fransızca aslında son sözcüğü kullanmamıştı – onun yerine, *dispositif* kelimesini kullanmış, yani cinselliğin konumlanmasından bahsetmişti. Her durumda, cinsellikle ilgili doğalcı varsayımlara meydan okuyan sosyoloji, antropoloji ve radikal sosyal tarih alanlarında çalışmaların başlaması ve tam da bu çalışmalardan başlaması nedeniyle Foucault'nun çalışması cinsellik tarihiyle ilgili son tartışmalara çok önemli bir katkıda bulundu. Ortaya çıkan sorulara bir odak sağlamaya yardımcı oldu. Cinsel inançları ve davranışları neyin şekillendirdiği sorularına, cinsellik fikrinin tarihiyle ilgili yeni bir soru eklendi. Foucault'ya göre cinsellik, parçalar ve söylemler arasında bir ilişki, anlamlı uygulamalar ve faaliyetlerden oluşan bir dizi, Hıristiyanlık öncesinde ve Hıristiyanlık döneminde karmaşık kökleri bulunan bir tarihe sahip ancak aynı zamanda çeşitli etkilerle birlikte yalnızca modern dünya içinde var olan, modern bir kavramsal birliğe sahip toplumsal bir araçtı.

Cinsellikle ilgili bu tarihi yaklaşımın en önemli sonucu, tüm alanı eleştirel analiz ve değerlendirmeye açmış olmasıdır. Cinselliği

diğer toplumsal olgularla ilişkilendirmek mümkün olmuştur. O halde üç soru türü kritik biçimde önemli hale gelmektedir. İlk soru türü, cinselliğin nasıl şekillendiği; ekonomik, toplumsal ve politik yapılarla nasıl ifade edildiği, yani toplumsal ve tarihi olarak nasıl kurgulandığıdır. İkinci soru türü, cinsellik konusunun Batı kültüründe nasıl ve neden böylesi kritik bir düzenleyici ve sembolik öneme sahip olduğu, neden bu kadar önemli olduğunu düşünmemizdir. Üçüncüsü ise, cinsellik ve güç arasındaki ilişkinin ne olduğu, sınıfsal bölünmelere, erkek egemenliği ve ırkçılık biçimlerine hangi rolleri vermemiz gerektiğidir. Bu soruların her birinin peşinden koşmak tekrarlanan bir uğraştır: Cinsellik insan faaliyetlerinde kuruluyorsa, ne ölçüde değiştirilebilir? Sonraki bölümlerde ele almaya çalışacağım soru budur. İlk üçünü, bu bölümün devamında sırasıyla inceleyeceğim.

CİNSELLİĞİN "TOPLUMSAL YAPISI"

Yaygın biçimde kullanılan "cinselliğin toplumsal yapısı" terimi kulağa katı ve mekanik gelmektedir. Ancak bu terimin merkezinde, "duygularımız, arzularımız ve ilişkilerimizin içinde yaşadığımız toplum tarafından şekillendirildiği karmaşık ve çoklu biçimler"le ilgili çok açık bir kaygı bulunmaktadır.[8] Esas olarak, karmaşık bir tarihte cinselliğin nasıl şekillendiğiyle ve cinsellik biçimlerinin zaman içerisinde nasıl değiştiğini izlemekle ilgilenir. Erotik olanın tarihi ve toplumsal düzenini ele alır.

Pratikte, cinsel geçmişimizle ilgilenen çoğu yazar, cinselliğin ince bir medeniyet kabuğunun zar zor kontrol edebildiği karşı konulmaz bir doğal enerji olduğunu farz etmiştir. Malinowski şöyle yazar:

> Cinsellik, en güçlü içgüdüdür... Erkek kıskançlığı, cinsel ılımlılık, kadın çekingenliği, cinsel çekim ve flört mekanizmaları gibi güçlerin ve koşulların, en ilkel insan topluluklarında bile bu içgüdüyü düzenleyen, bastıran ve yönlendiren güçlü bir aracın hiç kuşkusuz var olması gerektiğini göstermektedir.
>
> (Malinowski 1963:10)

Bir başka yazısında ise, Âdem ile Havva'dan bu yana insanların başlarına gelen en büyük belaların kaynağı olan "cinsellik gerçekten tehlikelidir" (Malinowski 1963:127) der.

Bu sözcüklerde, öncü seksolog Richard von Krafft-Ebing'in cinselliğin ahlak, inanç ve toplumsal kısıtlamalara rağmen tatmin edilmeyi bekleyen çok güçlü bir dürtü olduğuna dair 19. yüzyılın sonuna ait görüşünün yankılarını hâlâ duyabiliriz. Ancak en Ortodoks akademik tarihçiler bile gayet benzer dilde konuşmaktadır. Örneğin Lawrence Stone, *The Family, Sex and Marriage* adlı kitabında "id"in (Freudyen bilinçdışının enerjisi) tüm güdülerin en güçlüsü ve değişmezi olduğu görüşünü makul bir şekilde reddeder. Protein, beslenme şekli, fiziksel çaba ve zihinsel stresteki değişikliklerin tümünün cinselliğin yapısı üzerinde etkili olduğunu ileri sürer. Ancak cinselliği tutulması ya da bırakılması gereken bir enerji havuzu gibi gösteren eski ve geleneksel resmi zarif bir şekilde yeniden kopyalayarak "süper ego"nun (içselleştirilmiş değerler sistemimiz) cinsel isteği bazen baskıladığından, bazen de serbest bıraktığından bahseder (Stone 1977:15).

Bu yaklaşımlar, cinselliğin kültürel matrisle yüklenmesi ve kısıtlanması gereken temel bir "biyolojik şart" öne sürdüğünü varsaymaktadır. Cinsellikle ilgili özcü yaklaşım olarak tanımladığım şey budur. Cinsellik birçok şekil alabilir. Wilhelm Reich ve Herbert Marcuse gibi özgürlük teorisyenleri, cinselliği, yozlaşmış bir medeniyet tarafından baskı altında tutulan iyilikçi bir güç olarak görme eğilimindeydiler. Öte yandan sosyobiyologlar veya evrimci psikologlar, tüm toplumsal yapıları temel genetik maddenin ürünü olarak görürler. Ancak hepsi, toplumu anlamak için kullanmamız gereken hammaddeyi sağlayan doğal bir dünyayı savunur. Tüm bu tartışmalara rağmen, cinselliğin toplumsal güçler tarafından şekillendirildiğini vurgulamak istiyorum. Cinsellik, toplumsal hayattaki en doğal, kültürel kalıplara karşı en dirençli unsur olmak bir yana, belki de organizasyona karşı en duyarlı unsurdur. Aslında cinselliğin yalnızca toplumsal biçimler ve toplumsal organizasyonlar aracılığıyla var olduğunu söyleyecek kadar ileri gidebilirim. Üstelik bedenin erotik ihtimallerine şekil veren

güçler toplumdan topluma değişir. Ellen Ross ve Rayner Rapp, cinselliğin tarihselleştirilmesinin erken dönemlerinde "sosyalleşmenin törene, kıyafete veya mutfağa özgü olmaması gibi cinsel sosyalleşmenin de her kültüre özgü olmadığını" yazdılar (Rose ve Rapp 1984:109). Böylece vurgu tam da olması gerektiği yere, doğa yerine toplum ve toplumsal ilişkiler üzerine yapılmıştır.

Biyolojinin önemini inkâr etmek istemiyorum. Bedenin fizyolojisi ve biçimi, cinselliğin önkoşullarını sağlar. Biyoloji, mümkün olanı belirler ve sınırlandırır. İnsan davranışını DNA'nın gizemli işleyişine, ölümsüzlük genine ya da "kromozomların dansına" indirgeyemeyiz (Cherfas ve Gribbin 1984). Biyolojide yalnızca toplumsal ilişkilerle dönüştürülmüş ve anlamlandırılmış bir dizi olasılık görmeyi tercih ediyorum. İnsan bilinci ve tarihi oldukça karmaşık olgulardır, sadece doğanın aksi değillerdir.

Bu teorik görüşün kökleri, cinsellik sosyolojisi ve antropolojisi, psikanaliz ve yeni toplumsal tarihtedir. Farklı başlangıç noktalarına rağmen, birkaç ortak varsayım etrafında bir araya gelmektedir. İlk olarak, cinselliğin özerk bir bölge, özel etkileri olan doğal bir alan, toplumun kontrol ettiği asi bir enerji olarak algılanmasıyla ilgili genel bir ret bulunmaktadır. Sanki farklı alanlarmış gibi "cinsellik" ve "toplum"u karşı karşıya getiremeyiz. İkinci olarak, cinsellik biçimleri, inançlar, ideolojiler, kimlikler ve davranışlar ile farklı cinsel kültürlerle ilgili toplumsal değişkenlikler olduğuna dair yaygın bir kabul vardır. Cinselliğin bir tarihi ve daha gerçekçi olmak gerekirse, hem kendi tekilliği içinde hem de karmaşık bir yapının parçası olarak anlaşılması gereken tarihleri vardır. Aslında tek bir cinsellikten ziyade cinselliklerden söz edilebilir. O halde, cinsellik tarihini baskı ve özgürlük ikilemi üzerinden kolaylıkla anlayabileceğimiz düşüncesini terk etmeliyiz. Cinsellik, o bizi mahvetmesin diye bastırılması gereken bir enerji kaynağı olmadığı gibi uygarlığımızı korumak için serbest bırakmamız gereken bir yaşam gücü de değildir. Bunun yerine, cinselliğin toplumda karmaşık şekillerde ortaya konulduğunu öğrenmeliyiz. Cinsellik, insan faaliyetlerine anlam veren farklı toplumsal pratiklerin, toplumsal tanımların ve kendini tanımlamanın, tanımlama ve düzenleme gücüne sahip

kişiler ile bunlara direnen kişiler arasındaki mücadelelerin sonucudur. "Cinsellik" belirli bir şey değildir; müzakere, mücadele ve insan etkinliğinin bir ürünüdür.

Plummer, hiçbir şeyin cinsel olmadığını, ancak isimlendirmenin buna neden olduğunu ileri sürmüştür (Plummer 1975). Eğer durum buysa, bu sözleri Batılı tanımları Batılı olmayan kültürlere uygularken dikkatli davranılması gerektiği takip eder. Cinsel hayatın farklı ifadelerine atfedilen cinsellik ve tutumların önemi son derecede farklıdır. Bazı toplumlar cinselliğe o kadar az önem atfeder ki neredeyse "aseksüel" olarak etiketlenirler (Messenger 1971). Diğerleri cinselliği, inananlar ile zorla dışlananlar, kurtulanlar ile günahkârlar arasındaki keskin ikilem için kullanırlar. İslam kültürlerinin, dinsel ile cinseli birleştirerek cinsellik hakkında lirik bir görüş geliştirdiği iddia edilmektedir. Bouhdiba, İslam dünyasında "cinsellik pratiğinin radikal meşruiyetin"den söz eder – "şiddetle kınanan" eşcinsellik içermedikçe veya şeriata göre ölümle cezalandırılan kadınlar evlilik dışı ilişkiye girmedikleri sürece (Bouhdiba 1985:159, 200). Tabii ki pratik çok daha çeşitli olabilirdi. Hıristiyan Batı, herkesin bildiği gibi, ruh ve beden, zihin ve beden arasında devamlı bir ikilik kurarak cinselliği bir ahlaki ıstırap ve karmaşa bölgesi olarak görmüştür. Bunun sonucunda da kaçınılmaz olarak aynı anda bedeni reddederken saplantılı bir şekilde onunla meşgul olan bir kültürel düzen yarattı.

Genel kültürel tutumların geniş parametreleri içerisinde, her kültür farklı pratikleri uygun ya da uygunsuz, ahlaklı veya ahlaksız, sağlıklı veya sapkın olarak etiketler. En azından Roma Katolik ve Protestan geleneklerine göre kodlanmış Batı kültürü, dar kapsamlı da olsa kabul edilebilir etkinliklere göre uygun davranışları tanımlamaya devam etmektedir. Aşağı yukarı aynı yaşlardaki ancak farklı cinsiyetlere mensup eşler arasında tekeşli evlilikler, yaygın olarak kabul edilen norm (elbette ki aslında bugün bile genelde geçerli değildir) ve birçok değişikliğe rağmen yetişkinliğin ve cinselliğin en kabul edilebilir hali olmaya devam etmektedir. Öte yandan eşcinsellik, son birkaç nesildir önemli değişikliklere rağmen, hâlâ birçok yerde ağır bir tabu sayılmaktadır. Dennis

Altman'ın 1980'lerin başında ifade ettiği gibi eşcinseller bugün kabul edilebilir; ancak eşcinsellik kabul edilemez ve HIV/AIDS etrafında dönen bir sağlık krizinin gey yaşam tarzıyla ilgili ahlaki bir paniğe dönüştüğü bir ortamda bu durum birçok kişiye doğru gelmektedir.[9]

1980'lerden bu yana çok şey değişti; ancak geleneksel homofobik tutumlar ve heteronormatif değerler hâlâ geçerlidir. Öte yandan, diğer kültürler aynı ikilemleri oluşturmaya gerek duymamışlardır. Antropologlar Ford ve Beach, araştırılan 185 farklı toplumdan yalnızca %15'inin cinsel ilişkiyi tekeşlilikle sınırlandırdığını görmüşlerdir. Kinsey, Batı dünyasının pratiklerinin yüzeysel bir benzerlik altında çeşitlilik gösterdiğini ileri sürer: 1940'larda yaptığı örneklem, erkeklerin %50'sinin ve kadınların %26'sının 40 yaşına geldiklerinde evlilik dışı cinsellik yaşadığını ortaya koymaktadır.[10] On dokuzuncu yüzyıldan bu yana Batı dünyasının tutumunu tanımlayan heteroseksüel/homoseksüel ayrımının evrensel olmadığının kanıtı çok daha fazla rahatsız etti.

Eşcinsel birlikteliğin kabul edilmesi için yapılan çağdaş taleplerden önce, evlilik kaçınılmaz olarak heteroseksüel bir olgu değildi. Nuerler arasında yaşlı kadınlar genç kadınlarla "evlenirler"; Avrupa'da Hıristiyanlığın yayıldığı ilk dönemlerde bile eşcinsel birlikteliklerinin kilise tarafından evlilikmiş gibi kutsandığını gösteren yeni kanıtlar ortaya çıkmaktadır (Edholm 1982; Boswell 1994). Eşcinsellik evrensel olarak tabulaştırılmamıştır. Kurumsallaşmış eşcinselliğin farklı biçimleri –bazı kabile toplumlarındaki ergenlik törenlerinden yaşlı ve genç erkekler arasındaki pedagojik ilişkiler (Antik Yunanistan'daki gibi), Kızılderililer arasında bütünleşmiş travesti birliktelikleri (*berdache*), Brezilya'dan Filipinler'e kadar diğer toplumlar arasında transgender kimlikler– olmuştur (Herdt 1994; Parker 1991, 1999; Parker *vd.* 2000, Johnson 1997).

Batılıların birçoğu, özellikle Roma Katolik Kilisesi'nin resmi pozisyonuna bağlı olanlar, hâlâ cinselliğin normlarını muhtemel sonuçlarından biriyle –çoğalma ilişkine göre– tanımlama eğilimindedir. Hıristiyanlığın egemen olduğu uzun yüzyıllar boyunca

cinsel ilişkilerin *tek* mazereti buydu. Ancak diğer kültürler, cinsel ilişki ve üreme arasındaki bağlantıyı kurmadı bile. Bazı toplumlar, yalnızca babanın rolünü tanırken, diğerleri sadece annenin rolünü tanır. Malinowski'ye göre Trobriand adalıları, cinsel ilişki ve üreme arasında bir bağlantı görmezler. Ancak bebeğin ruhu rahme girdikten *sonra* cinselliğin bir anlam kazandığını (bebeğin karakterini şekillendirmede) varsayarlar (Malinowski 1929).

Cinsel kültürler tam olarak şöyledir: kültüre özgü, çok sayıda toplumsal ve tarihsel etmen tarafından şekillendirilmiş. Milli kültürler çoğu zaman farklı rakip yerel cinsel gelenekler, kültürler ve düzenlerden –bazıları baskın, bazıları tali, diğerleri ise zorla bir arada olan– oluşur (*bkz.* Weeks 2007). Plummer'ın adlandırdığı gibi, her kültürün "kim sınırlamaları" ve "nasıl sınırlamaları" vardır. "Kim sınırlamaları" eşlerin cinsiyetleri, soyları, yaşları, aileleri, ırkları, kastları veya sınıflarıyla, kimi eş olarak seçebileceğimizi sınırlayan özelliklerdir. "Nasıl sınırlamaları" kullandığımız organlarla, hangi delikleri kullandığımızla, cinsel ilişki ve cinsel birleşme davranışlarıyla, neye dokunabileceğimiz, ne zaman dokunabileceğimiz, ne sıklıkla dokunabileceğimiz vesaireyle ilgilenmektedir (Plummer 1984). Bu düzenlemeler pek çok şekil alabilir: resmi ve gayri resmi, yasal ve yasadışı. Bunlar toplumun bütünü için aynı şekilde işlemez. Örneğin erkekler ve kadınlar için genelde kurallar farklıdır, bu kurallar kadın cinselliğini erkek cinselliğinden daha az önemli kılacak şekilde geliştirilmiştir. Cinsel azınlıklar kendi normlarını ve değerlerini geliştirme eğilimindedir. Yetişkinler ve çocuklar için farklı kurallar vardır. Bu kurallar, soyut normlar olarak pratik önerilerden daha kabul edilirdir. Ancak cinsel hayatın kurulduğu izinleri, yasakları, sınırlamaları ve ihtimalleri sağlamaktadırlar.

CİNSELLİĞİN DÜZENİ

Cinselliğin toplumsal düzeni için son derece önemli olan beş geniş alan bulunmaktadır: akrabalık ve aile sistemleri, ekonomik ve toplumsal düzen, toplumsal düzenlemeler, siyasi müdahaleler ve "direniş kültürleri"nin gelişmesi.

1. Akrabalık ve aile sistemleri

Akrabalık ve aile sistemleri, diğerleri arasında en temel ve değişmez biçim –en üst düzeyde cinsel sosyalleşme ve deneyimin "doğal" merkezi– olarak *görünmektedir*. Belirli akrabalık derecesi içerisinde cinselliğin engellenmesi olan ensest tabusu, çoğu kez tartışıldığı üzere doğal durumdan insan toplumuna geçişi gösteren evrensel bir yasa olarak görülmektedir: Kültürün temelini teşkil eden bir yasa olarak görülmektedir. Ayrıca en sürekli kolektif efsanelerden birinin temelini de teşkil eder: babasını öldürüp annesiyle evlenen ve daha sonra yasayı çiğnemesinin bedelini ağır bir şekilde ödemek zorunda kalan Odipus'un efsanesi. Ancak tabu biçimleri son derece farklıdır. Ortaçağ Hıristiyan geleneklerinde, yedinci göbeğe kadar akrabalarla evlilik yasaktı. Bugün ilk göbekten kuzenlerle evliliğe genellikle izin verilmektedir. Firavunlar Mısırı'nda, kraliyet ailesinin saflığını korumak için kardeş ve bazı durumlarda baba-kız evliliklerine izin verilirdi (Renvoize 1982; Jones 2009). Bugün baba-kız ensesti en tabu eylemlerden biridir. Ensest tabusunun varlığı, tüm toplumların cinselliği düzenleme ihtiyacını göstermektedir – ancak bu nasıl yapılır? "Kan akrabalığı" bile kültür örgüsüne göre yorumlanmak zorundadır.

Gerçek şu ki, akrabalık bağları *doğal* kan bağı değil, genetik akrabalıktan ziyade yerleşim akrabalığına dayanan gruplar arasındaki toplumsal ilişkidir. Marshall Sahlins şöyle ifade etmiştir:

> Akrabalık kavramı, bir kişinin "yakın akraba" kategorisindeki genetik bağlantılarından oluşan küçük bir grup dışındakileri soyutlayabileceği gibi, bu kategoriye aynı kanı paylaştıkları çok uzak kişileri veya tamamen yabancı kişileri de dahil ederek biyolojiden çok uzak olabilir. (Genetik olarak) yabancı olan, (kültürel olarak) kişinin çocuğu olabilir.
>
> (Sahlins 1976:7)

Akraba olarak kimi tanımladığımız ve "aile" kavramıyla neyi kastettiğimiz, açıkçası birtakım tarihi unsurlara bağlıdır. Özellikle bir hayli sanayileşmiş Batı toplumlarında yan yana uyumlu bir şekilde

var olan ve sınıf, coğrafya ve dini, kültürel, ırksal ve etnik ayrılıklar tarafından biçimlendirilmiş birçok farklı aile biçimleri bulunmaktadır. Bugün birçok kişi, arkadaşlık ağlarına ve seçili akrabalara dayanan "seçilmiş aileler"den bahsetmektedir. Birlikte iyi kötü uyum içinde yaşayan geleneksel ailelerin yanı sıra "heteroseksüel olmayan aileler" de bulunmaktadır (Weeks *vd.* 2001).

Aile biçimleri, evlilik ve boşanmayı düzenlemek veya aileyi sosyal refah veya vergi politikalarıyla desteklemek için ekonomik ve toplumsal etmenler, inançlar, miras kuralları, devlet müdahaleleriyle şekillendirilmekte ve gerekli hallerde yeniden biçimlendirilmektedir. Tüm bunlar, cinsel hayatın muhtemel biçimlerini etkiler: evlilik oranını, evlilik yaşını, üreme adedini, çoğalmaya yönelik veya heteroseksüel olmayan cinselliğe karşı tutumları, birlikte yaşamanın kabul edilmesini, tek ebeveynliği, hemcins evliliği ve sivil birliklerin gelişimiyle, hatta heteroseksüel/eşcinsel ayrımını teşvik eder ya da yıldırır. Tüm bu etmenler kendi çaplarında önemlidir. Pek çok kişinin, özellikle Batı kültürlerinde, kendi bireysel cinsel ihtiyaçlarını ve kimliklerini bir bakıma kazandıkları alan aile olduğu için (ve psikanalizin izinden gidersek arzularımızın aslında çok erken bir dönemde düzenlendiği bir alan olduğu için) iki kat daha önemlidirler. Akrabalık ve aile biçimleri değiştikçe, cinsellikle ilgili tutumlar ve ihtiyaçlar da değişecektir.

2. Ekonomik ve toplumsal organizasyon

Belirttiğim gibi, aileler kendi başlarına özerk ve doğal oluşumlar değildir. Aileler, geniş toplumsal ilişkiler tarafından şekillendirilir. Aile biçimleri, ekonomik güçler, ekonomik değişikliklerin neden olduğu sınıfsal ayrımlar, kentleşme derecesi, hızlı sanayi ve toplumsal değişiklikler, uluslararası hareketlilik, diasporaların etkisi, hatta seks turizmi ve ekonomik göçle değişebilir.[11]

Örneğin işgücü göçleri, flört davranışlarını, dostluk biçimlerini, etnik ve ırksal olarak karışmaları, gayrimeşruluk oranlarını veya cinsel hastalıkların yaygınlaşmasını farklı derecelerde etkilemiştir. On dokuzuncu yüzyıl İngiltere'sinde kırsal nüfusun proleterleş-

mesi, eski flört biçimlerinin ekonomik ve endüstriyel nedenler yüzünden bozulmasına ve bu dönemde gayrimeşru birliktelik oranında bir hayli artış yaşanmasına –bilinçli bir cinsel devrim yerine "hüsran dolu evlilikler"– sebep olmuştur. Çalışma koşulları cinsel yaşamı önemli ölçüde biçimlendirir. Bunun en iyi örneği, 1920'ler ve 1930'lar İngiltere'sinde fabrikalarda çalışan kadınların yapay doğum kontrol yöntemlerine daha aşina oldukları ve bu nedenle ailelerini yalnızca kendi evinde çalışan ya da başkasının evinde hizmet veren kadınlara göre önemli derecede sınırladıkları kanıtı tarafından sunulur (Gittins 1982).

Erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkiler, ekonomik ve toplumsal koşullardaki değişikliklerden sürekli etkilenir. Ev işlerinin geleneksel paylaşımının dönüşmesi çok daha uzun zaman alsa da, birçok Batı ülkesinde 1950'lerden ve 1960'lardan bu yana evli kadınların iş hayatına daha fazla katılmaları ev hayatının biçimini etkiledi. Kadınlar için artan ekonomik fırsatlar ve tüketici toplumunun ortaya çıkışı 1960'lardan itibaren "kadınların yükselişi"nin önemli bir unsuru olmuştur, belki de 20. yüzyılın en önemli toplumsal dönüşümü budur. Kadınların cinsel özerkliği, cinselliğe yönelik daha bireysel tutumların tanınmasıyla birlikte hareket eder. 1960'lar ve 21. yüzyılın ilk on yılı arasında, aile ve otoriter din gibi geleneksel kurumların zayıflamasına bağlı olarak cinsel değerlerde büyük değişimler yaşanmış, böylece daha fazla cinsel etkinlik ve seçime dayanan yeni özel hayat biçimleri ortaya çıkmıştır (Giddens 1992; Weeks 2007).

Bu tür değişiklikler artık sadece kuzey yarımkürenin oldukça sanayileşmiş bölgeleriyle sınırlı değildir. Küreselleşme süreci, eski ekonomik, toplumsal ve kültürel sınırları ortadan kaldırmıştır. Yurtiçinde ve dışında insanların kitlesel hareketliliği –emperyalizm, kolonyalizm, köle ticareti, savaşların yıkıcı etkileri, gönüllü göç ve zorunlu yerleştirmeler vasıtasıyla– son birkaç yüzyılın egemen görünümleri arasındadır. Bütün bunlar, geleneksel yaşam biçimlerini yıkmış, erkek ve kadın, yetişkin ve çocuk gibi belirli cinsel değerler ve davranışlar bir araya getirilmiş ve şiddetle birbirinden ayrılmıştır. Bu durum, cinsel gelenekler üzerinde tahmin

edilemez sonuçlar –cinsiyetlerin zorunlu ayrımı, uluslararası seks ticareti ve çocuk fuhuşu, geleneksel flört ve evlilik biçimlerinin bozulması, HIV/AIDS'in salgın halinde yayılması gibi– doğurmuştur. Delillerin işaret ettiği gibi, çağdaş küresel eğilimler bu süreçleri hızlandırmakta ve yeni "küresel seks" biçimleri yaratmaktadır. Cinsellik, gelişen üretim tarzı tarafından değil, cinsel yaşamın düzeni ve "politik ekonomisi" için temel önkoşullar ve nihai sınırları sağlayan ekonomik ve toplumsal yaşamın ritmi tarafından belirlenir (Altman 2001).

3. Toplumsal düzenlemeler

Ekonomik yaşam, bazı temel ritimleri belirliyorsa, cinselliğin düzenlenmesiyle ilgili gerçek biçimlerin hatırı sayılır derecede özerkliği bulunmaktadır. Cinsel yaşamı düzenlemekle ilgili resmi yöntemler, dinin önemine, devletin değişen rolüne, evlilik biçimini düzenleyen ahlaki bir mutabakatın varlığına ya da yokluğuna, boşanma oranları ve cinsel açık görüşlülüğe bağlı olarak zaman zaman çeşitlilik gösterir. Sanayileşmiş ülkelerde son yüz yılın en kritik değişimlerinden birisi, kiliselerin ahlaki düzenlemelerinden tıp, eğitim, psikoloji, sosyal hizmetler vasıtasıyla daha laik bir düzenleme biçimine geçiştir.

Bu tam olarak, dinin ortadan kaldırılması anlamına gelmemektedir. Geç sanayileşen toplumların görünüşteki laikleşmesi inanç tabanlı müdahalelerin önemini bir bakıma arttırmıştır, çünkü bu toplumlar geleneksel değerlerin sarsılması olarak gördükleri şeylere tepki vermektedir. Amerika'daki Protestan Hıristiyanlık 20. yüzyılın başlarındaki enerjisini, reddettiği Darwinci evrim fikirlerini şiddetle reddetmesine borçluydu. Çağdaş geç sanayileşmiş toplumlar içerisinde en dindarı olan Amerika, 1970'lerden itibaren kürtaj, (laik) cinsel eğitim ve eşcinsellik, özellikle ahlaki muhafazakârlar için mihenk taşı haline gelen eşcinsel evliliği gibi konularda siyasette dinin yeniden güçlü bir şekilde canlanmasına şahit oldu. Anti-Darwincilik, Amerikan nüfusunun büyük çoğunluğunun desteklediği modern Yaratılışçılık'ta kendi dini

görüşünün yeniden doğrulamasını üretti. Küresel olarak köktenci hareketlerin –Amerikan Protestanlığı ve toplumsal muhafazakârlık gibi– geniş tabanlı yükselişinin benzer bir anti-laik ve anti-bilimsel güdüsü vardır (Bhatt 1997; Ruthven 2004). Modern dini uyanışın gücünü kabul ederken bile bu hareketlerin cinsel modernizmin yükselişine tepki olarak ortaya çıktığını kabul etmeliyiz. Protestan/Anglikan Kilisesi ve hatta Roma Katolik Kilisesi gibi geleneksel dini kurumlarda, kadınların rolü ve lezbiyen ve geylerin rahipliğinin tanınması –eşcinsel evliliği şöyle dursun– hakkında tartışmalar kopmuştur. Hıristiyan olduğu kadar Müslüman gey ve lezbiyen grupları da bulunmaktadır. Geleneksel din, cinsellik hakkındaki düşüncelere artık egemen olmadığı gibi dindarlar da ille de sosyal olarak muhafazakâr değillerdir.

Üstelik ahlaki liderler, politikacılar ve hukukçular, doktorlar ve psikologların niyetleri her ne olursa olsun, müdahalelerinin başarısı tam olarak kestirilemez. Cinsel yaşam sık sık, başoyuncuların niyetleriyle olduğu kadar toplumsal eylemlerin kasıtsız sonuçlarıyla da değişir. Cinsel içerikli neşriyatı yasaklayan yasalar çoğu kez onların tanımını yapan davalara neden olur. Cinsel içerikli filmleri yasaklamak, bu filmleri başka türlü elde edemeyecekleri bir üne kavuşturur. Bazı insan gruplarının davranışlarını kontrol etmek için tasarlanmış yasalar ve yasaklar aslında, yasaklanan kimlikte bağlılık bilincinin artmasına neden olur. On dokuzuncu yüzyılın son dönemlerinden itibaren erkek eşcinselliğiyle ilgili yasaların çıkarılmasıyla eşcinsel kimliklerinin güçlenmesi aynı zamana rastlar. (Weeks 1977). Aynı şekilde, doğum kontrol yöntemlerine karşı yasaklar, insanların kendi varlıklarının farkına varmasını sağladı. Kürtajı ve doğum kontrolünü kati bir şekilde yasaklayan Papalığın evi olan İtalya'nın resmi olarak hâlâ Katolik olmasına rağmen Avrupa'daki en düşük doğum oranına sahip olması kesinlikle bir tesadüf değildir. Milyonlarca Katolik, doğurganlığı kontrol etmek için modern yöntemler kullanmaktadır. Din belirleyici olsa da, özellikle dini ideologların hükmettiği ülkelerde, insanlar nasıl davranmak istediklerine kendileri karar vermeye daha fazla istekli olmaktadırlar.

Cinselliği biçimlendiren yalnızca resmi yöntemler değildir; eşit derecede önemli olan birçok gayri resmi ve geleneksel biçim bulunmaktadır. Ergenlik flörtünün geleneksel düzenleme biçimleri, toplumsal kontrolün kritik bir aracı olabilir. Bir kişinin köyündeki veya okuldaki yaşıt grubunun fikir birliğini kırmak oldukça zordur; bu sanayi öncesi toplumlar için olduğu kadar bugün de hâlâ geçerlidir. Cinsel taciz dili (Anglosakson dilinde "fahişe", "kaltak" gibi ifadelerin kullanımı), kızları hizaya getirmek ve cinsel ilişkiye giren kızlarla girmeyenler arasında geleneksel bir ayrım yapmaya zorlamak amacını taşır. Kurallara sıkı sıkıya bağlı olanlar tarafından dayatılan bu tür gayri resmi yöntemler, modern standartlarda, cinsel davranışın çeşitli ve garip tezahürlerini üretir genellikle. Bir örnek vermek gerekirse, 19. yüzyıla kadar İngiltere ve Galler'de geleneksel flört biçimi, yatakta samimi ancak tamamen giyinik bir şekilde seks oyunları oynamaktı. Günümüze daha yakın dönemlerde, aynı derecede egzotik bir olgu olan ve 1960'lara kadar ahlak kuramcıları ve ebeveynleri meşgul eden "cinsel ilişkiye girmeden sevişme" karşımıza çıkar. Cinsel ilişkiye girmeden sevişme, kamusal alanlarda cinsel birleşme tabulaştırıldığı için seks olarak tanımlanmayan diğer eylemler, cinsel oyunun diğer biçimlerini oynamaktır. Kinsey, 1950'lerin başında şöyle yazmıştır:

> Yabancı gezginler, bu tür erotik eylemlerin açık teşhirine bazen şaşırmaktadır... Otobüsler, tramvaylar ve uçaklar gibi kamu araçlarında cinsel ilişkiye girmeden sevişme eyleminde artış yaşanmaktadır. Diğer yolcular, bu tür eylemleri göz ardı etmeyi öğrendi. Kamusal alanlarda gerçekleştirilen bu eylemin sonucunda bazen orgazma ulaşılmaktadır.
>
> (Kinsey *vd.* 1953:259)

Ancak cinsel ilişkiye girmeden sevişmenin kendisi, evlilik öncesi cinsel ilişkiyle ilgili tabular gevşediğinde –1960'lardan itibaren Batı toplumlarının çoğunda olduğu gibi– önem kazanmıştır. Bu fenomenlerin içinde saklı olanlar karmaşıktır; ancak yalnızca yarı bilinçlilik neyin yapılmasının ve neyin yapılmamasının sınırını

belirler. Gayri resmi düzenleme yöntemlerinin önemli toplumsal etkileri (örneğin gayrimeşru doğumu sınırlandırmak gibi) olabilir. Geçmişte topluluğun normlarını kuvvetlendirmeye yardımcı olan kamu önünde kınama, küçük düşürme ve kamu önünde alay etme ritüelleri geleneksel biçimler –dünya çapında geniş yankılar uyandıran İngiltere'nin "utanç törenleri" ve "gürültü eylemleri" gibi örneklerden bahsedilebilir– tarafından dayatılır.

4. Siyasi müdahaleler

Bu resmi ve gayri resmi kontrol yöntemleri, değişmekte olan bir siyasi çerçevede var olmaktadır. Herhangi bir zamandaki siyasi güçler dengesi, cinsel yaşam üzerinde yasal kontrol ve ahlaki müdahale derecesini belirler. Genel toplumsal iklim, bazı konuların diğerlerine göre daha fazla öneme sahip olmasını sağlar. Tam olgunlaşmamış görüşleri dile getirebilen "ahlaki girişimciler"in varlığı, mevcut yasaların uygulanmasında veya yeni yasaların yapılmasında belirleyici olabilir. Amerika'da 1970'lerde ve 1980'lerde cinsel liberallere ve/veya cinsel sapkınlara karşı kampanya yaparak cinsel muhafazakârlık için bir gündem oluşturulmasını sağlayan Yeni Sağ'ın başarısı, cinsellikle ilgili siyasi hareketliliği yarattı. Özellikle birçok ahlaki muhafazakârın kürtaj karşıtı duruşu, Amerikan siyasetinde temel bir ayrım açarak sonraki 30 yıl boyunca "kültür savaşları"nın temel niteliği haline gelmiştir.

Fakat dünyadaki bu tür cinsal istismar örnekleri, bir siyasi gündemi geliştirmek veya güçlendirmek amacıyla –Başkan Mugabe'nin anti-kolonyal ve anti-gey mesajları birleştirerek Zimbabwe'de dağılan gücünü arttırması ya da zina yapanları taşlayarak ve eşcinselleri idam ederek kendi güçlerini sergileyen köktenci rejimler gibi– sömürülür (*bkz.* Weeks *vd.* 2003'teki makaleler ve Weeks 2007). Aynı zamanda, geleneksel cinsel rejimler tarafından daha önce haklarından mahrum edilen cinsel ve özel vatandaşlığa karşı önyargılar, ayrımcılıklar ve baskılara karşı küresel çapta cinsel hakların yeni söylemlerinin ortaya çıkışını görebiliriz (Plummer 2003; Correa *vd.* 2008).

5. Direniş kültürleri

Cinsellik tarihi, yalnızca kontrol tarihi değil, aynı zamanda ahlak kurallarına muhalefet ve direniş tarihidir. Ahlaki düzenleme, ihlallere, tahriplere ve direniş kültürlerine sebep olur. Bunların en iyi örneklerinden biri, tarihte ve kültürlerde görülebilen cinsellik, özellikle doğum kontrolü ve kürtaj hakkında kadın bilgi ağlarıdır. Angus McLaren'ın ifade ettiği gibi:

> Kürtaj inançlarını incelerken, kadınların, tıp adamları, ahlak kuramcıları ve eşlerden bağımsızlığını ve özerkliğini kazanmalarına destek veren kadın cinselliği kültürlerinin farklı yönlerine göz atmak mümkündür.
>
> (McLaren 1984:147)

Böylesi alternatif bilgilerin uzun bir tarihi bulunmaktadır. Klasik bir İngiliz örneği, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında İngiltere'nin iç bölgelerindeki diyakilonun yaygın kullanımı tarafından sağlanır. Genellikle antiseptik olarak kullanılan bu sabunun tesadüfen kürtaj için kullanılabileceği keşfedildi ve Birinci Dünya Savaşı'na kadar işçi sınıfı kadınlar arasında hamileliği önleyici olarak yaygın bir şekilde kullanıldığına dair kanıtlar vardır (McLaren 1978:390).

Kültürel direnişin diğer örnekleri, cinsel azınlıklar tarafından kurulan alt kültürler ve ağların ortaya çıkışıdır. Batı tarihi boyunca mesela ortaçağda İtalyan kasabalarında ve 17. yüzyılın sonundan itibaren İngiltere'de görünür olan erkek eşcinselliğiyle ilgili alt kültürlere ait uzun bir tarih vardır. Bu örnekler, daha geniş sosyal ağlarda şekillenen modern eşcinsel kimliklerinin ortaya çıkışı için kritiktir. Yakın zamanda, yaklaşık son yüzyılda, cinsellik ve cinsel konular etrafında örgütlenmiş açık ve muhalif siyasi hareketler silsilesi olmuştur. Klasik bir örnek, 19. yüzyılın ikinci yarısında feminizmin "ilk dalgası"nın yükselişidir. İlaveten, son tarihi çalışmalar, eşcinsel hakları kampanyalarıyla genellikle yakından bağlantılı olan seks reformu hareketlerinin uzun süredir var olduğunu göstermektedir: Modern gey ve lezbiyen hareketlerinin, Almanya

ve İngiltere gibi ülkelerde 19. yüzyıla dayanan öncülleri bulunmaktadır (Weeks 1977; Cook 2003).

Bu yerel direniş kültürleri kendi çaplarında önemlidir. Fakat 1970'lerden bu yana ulusal ve uluslararası sosyal hareketler, muhalefeti politikleştiren ve uluslararasılaştıran ve küresel söylemde onlara yeni bir enerji veren kadın, lezbiyen, gey, biseksüel, transgender ve queer ve insan hakları örgütlerinin gelişimiyle yeni bir tını kazandılar (örneğin *bkz.* Adam *vd.* 1999; Bamforth 2005).

CİNSELLİĞİN ÖNEMİ

Tüm toplumların, cinsel hayatın organizasyonu için düzenlemeler yapması gereklidir. Ancak başka hiçbir toplum bunu Batı'nınkiyle aynı derecede saplantılı bir ilgiyle yapmaz. Batı tarihi boyunca, Antik Yunan'dan itibaren, cinsellik olarak adlandırdığımız şey ahlaki kaygının bir konusu olmuştur, ancak cinsel yaşam kavramı aynı olmamıştır. Antik Yunanlılar için, bedenin hazlarıyla ilgili kaygı –*aphrodisia*– beslenme düzenlemelerinin ve aile ilişkilerinin organizasyonunun yanında belirlenmesi gereken kaygılardan yalnızca biriydi ve yaşam meşgalelerinin en önemlisi de değildi. Tartışma konusu da oldukça farklıydı. Freud bu farklılığın bir yönünü özetlemişti:

> Antik dönemin ve çağımızın erotik yaşamı arasındaki en çarpıcı fark, şüphesiz, eski uygarlıklar içgüdünün kendisini vurgularken bizim içgüdünün nesnesine odaklanmamızdır.
>
> (Freud 1905:149)

Batı genellikle insanların *kiminle* cinsellik yaşadığıyla meşgul olurken eski uygarlıklar aşırılıklar veya aşırı hoşgörü, aktiflik ve pasiflik sorusuyla ilgilenmektedir. Platon, kentinde eşcinselliği yasaklamıştı; bunun nedeni, eşcinselliğin yalnızca doğaya aykırı olması değil, doğanın talep ettiğinden fazlası olmasıydı. Sodomi aşırı derecede ahlaksızdı ve ahlaki soru iki erkeğin cinsellik yaşayıp yaşayamayacağı değil, hangisinin pasif hangisinin aktif olduğuydu. Pasif eşcinsel eylemler ve bu eylemlerde bulunan kişiler yalnızca

eşcinsel oldukları için değil, aynı zamanda bir kadın ya da çocuk gibi davranan bir erkeği kapsadığı için yadsınıyordu. Bu ayrım, erkekler arasındaki eşcinsel eylemin erkeği "kadınlaştırmadığı" müddetçe hoş görüldüğü birçok kültürde vardır. (Veyne 1985:27; Halperin 1990, 2002). Öte yandan, Kuzey Avrupa ve Amerika toplumları, en azından 19. yüzyıldan beri, heteroseksüel ya da eşcinsel olup olmadığımıza göre tanımlanan biçimde bir kişinin normal veya anormal olup olmadığıyla saplantılı şekilde ilgilidir. Bu toplumlar, cinsel arzuların organizasyonunda nesnelliğin doğruluğunu arar. İki model arasındaki farklar, cinselliği organize etmekte önemli bir değişimi temsil eder.

Baskın Batı modelinin gelişimi, uzun ve karmaşık bir tarihin ürünüdür. Ancak bu evrimde bazı kilit anlar var gibi görünmektedir. Bunlardan ilki, Batı'nın Hıristiyanlaşmasından önce klasik dönemde, MS 1. yüzyıldaki yeniliklerdir. Bu yenilikler, yeni bir sadelik ve cinselliğin yalnızca haz için yaşanmasına neden olan *fahişelik*le ilgili gitgide artan hoşnutsuzlukla ilgiliydi. Kilise, erkeklerin evlilikte eşlerine kötü davranmamaları gerektiği görüşünü kabul etmiş ve işlemişti. Cinselliğin amacı üremekti, bu neden evlilik dışı cinsellik açıkça haz içindi ve kesinlikle günahtı. Flandrin'in yazdığı gibi, "evlilik, erkekleri ahlaksızlıktan korumak için Tanrı tarafından bahşedilmiş bir tür koruyucu ilaçtı" (Flandrin 1985:115). Bedenin günahlarını kutsal yola sokuyordu.

İkinci önemli an, bir dizi yoğun eleştirel ve dini mücadelenin ardından, 12. ve 13. yüzyıllarda Hıristiyan cinsellik ve evlilik geleneğinin zaferiyle geldi. Bu zafer, hem dini hem de laik otoriteler tarafından uygulanan yeni bir normu kurdu. Evlilik, ailelerin iyiliği için aile düzeni kurma işiydi. Genellikle iki yabancı olarak bir araya gelen kişiler için sıkı bir kurallar dizisi oluşturulmalıydı. Sonuç olarak, "gerdek yataklarında çift yalnız değildi: İtirafçının gölgesi şen oyunlarında belli belirsiz seçilmekteydi" (Flandrin 1985:115). Teologlar ve kilise hukuk bilginleri, bunu yalnızca bir entelektüel oyun olarak gördükleri için değil, pratik ahlaki sorulara ayrıntılı yanıtlar sunmak amacıyla evli çiftlerin cinsel hayatlarını tartıştılar.

Üçüncü kritik ve belirleyici an, 18. ve 19. yüzyıllarda karşı cinsle ilişkiler açısından cinsel normalliğin daha sıkı tanımlanmasıyla ve sonuç olarak diğer biçimlerin sapkın olarak kategorize edilmesiyle geldi (Laqueur 1990). Bu son değişiklik, bizlerin birinci kuşaktan vârisi olduğumuz yeniliktir. Bu yenilikte, ahlaki yaşamın dini organizasyonundan tıbbi, psikolojik ve eğitim normlarıyla laikleşen düzenlemeye geçilmiştir. Kadın bedeninin erkek bedeninin tersi olmakla birlikte erkek ve kadının tek bir cinsiyeti oluşturduğunu söyleyen eski görüşten, iki zıt ancak tamamlayıcı cinsiyetin varlığını kabul eden modern kavramlara geçildi. Bunun yanı sıra, yeni yozlaşma ve sapkınlık tipolojileri ortaya çıktı ve yeni cinsel kimliklerle ilgili kararlı bir artış yaşanmaktaydı. Eşcinsellik, bir günah kategorisi olmaktan çıkıp psikososyal bir eğilim haline geldi. Yeni ve sözde arzu bilimi, yani seksoloji, cinselliğin yasaları hakkında tahminde bulunuyor ve "cinsellik" en sonunda kendine has etkileri olan ayrı bir bilgi alanı olarak ortaya çıkıyordu.

Eşcinsellik kategorisinin ve "eşcinsel" kimliğinin ortaya çıkışı, olup biteni yansıtmaktadır. Eşcinsel eylemler elbette ki tüm kültürlerde yaygındır ve hem Batı'da hem de diğer tüm kültürlerde eşcinselliğin çok eskilere dayanan bir tarihi vardır. Ancak eşcinsel insan diye bir şeyin var olduğu fikri, göreceli olarak yenidir. Tüm kanıtlar, en geniş kapsamlı olarak aynı cinsten iki insan arasındaki cinsel eylemler olarak yorumlanabilecek eşcinselliğin, 18. yüzyıldan önce de kesinlikle var olduğunu ama modern bir bağlamda "eşcinseller"in var olmadığını gösteriyor. Sodomi gibi bazı eylemler sert bir şekilde cezalandırılıyordu: İngiltere'de resmi olarak en azından 1861'e kadar bu eyleme karşı idam cezası uygulanıyordu, daha sonraları çok acımasız hapis cezaları yürürlüğe girdi. Amerika Birleşik Devletleri'nden Antiller'e, Afrika'dan Hong Kong'a kadar İngiliz İmparatorluğu'nun hâkim olduğu tüm Anglosakson ve kolonyal toplumlarda da bu cezalar uygulandı. Ancak farklı bir eşcinsel kişilik türü olabileceğini düşünmüyorlardı.

"Sodomist" "eşcinsel"in eşdeğeri olarak görülemez. Sodomi, özellikle bir eşcinsellik suçu değildir; yasalar erkek ve kadın, erkek ve hayvan, erkek ile erkek arasındaki ilişkilere kayıtsız şekilde

uygulanır. On sekizinci yüzyılda bir sodomist açıkça özel bir insan türü olarak algılanırken, hâlâ bir kimlik olarak değil, eylemin doğasıyla tanımlanırdı.

Fakat 18. yüzyılın ilk yıllarından itibaren tarihçiler yeni cinsellik türlerinin, üçüncü ve dördüncü cinsiyetlerin gelişimini takip etmektedirler. On dokuzuncu yüzyılın ortasından itibaren, "eşcinseller" ("eşcinsel" terimi 1860'larda türetilmiştir) his dünyası, gizlilik ve psikoseksüel bir koşulla karakterize edilen özel bir yaradılış türüne ait olarak görülmüştür. Bu görüş, çok daha karmaşık açıklamalar ve tanımlamalar üreten öncü seksologlar tarafından geliştirildi. Eşcinsellik, bozulma ve yozlaşmanın bir ürünü müydü, yoksa doğuştan veya çocukluk travmasının sonucu muydu? Doğal bir farklılık mı, sapkın bir deformasyon muydu? Hoş görülmeli mi, yoksa tedavi mi edilmeliydi? Havelock Ellis, eşcinseli sapkından, Freud "mutlak eşcinsel"i "amfijenik" ve "olumsal"dan ayırmıştı. Daha sonra, Clifford Allen, mecburi, endişeli, nevrotik, psikotik, psikopatik ve alkolik gibi 12 çeşit belirlemişti. Kinsey, heteroseksüel/eşcinsel davranış yelpazesinde yedi puanlık bir derecelendirme sistemi oluşturdu. Takipçileri, "Kinsey biri"ni "beşi" veya "altısı"ndan ayırt etmişlerdi.[12]

Bazı tarihçiler, bu etiketleme ve sınıflandırma hevesini, son yüzyılda farklı cinsel varlıklarla ilgili kategorilerin ortaya çıkmasını, toplumsal düzenleme ve kontrol gayretinin sonucu olduğunu öne sürmüştür. Lezbiyenlik tarihi hakkında yazan yazarlar, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında cinselleştirilmiş bir lezbiyen kimliğinin gelişiminin, tüm kadınları erkeklere karşı birleştiren duygusallık ve sevgi bağlarını ortadan kaldırarak kadınları kadınlardan ayırmak amacıyla seksologlar tarafından icat edildiğini iddia etmişti (Faderman 1981). Açıkçası bunda bir doğruluk payı vardır. Yine de, bu dönemde farklı kimliklerin ortaya çıkışını kadınlar ve erkeklerin egemen normlara karşı verdikleri mücadelenin ürünü olarak görüyorum. Seksologlar, eşcinsel veya lezbiyen kavramlarını değişiklikleri patolojikleşmiş dillerine sokma gayreti olarak türetmemişlerdi. Krafft-Ebing gibi seksologlar, çoğunlukla, cinsel arzunun atipik dışavurumlarını sıkı

bir şekilde kontrol etmek için, politik olarak motive olmuş şekilde mahkemeye çıkan ya da yardım için kendilerine gelen insanlarla karşılaşmaktaydı. Eşcinselliğin cinsel arzunun yeni bir biçimi olarak tanımlanması, bu yeni gerçeklikle uzlaşmaya varma gayretlerinden biriydi. Krafft-Ebing, bunu açıklamak ve hatta doğrulamak için kendi cinselliklerinin açık savunucularıyla beklenilmedik bir ittifak kurdu. Akabinde bu savunma, kendini tanımlama isteğinde kaçınılmaz bir karşılık bulmuş ve yeni cinsel kimliklerde ifade edilmişti (Oosterhuis 2000).

Cinsellik, belirli bir insan türünü tanımlamaya başlamıştı. Buna karşılık, insanlar kendilerini değişik olarak tanımlamaya başladılar, farklılıkları cinsellikleri etrafında şekillendi. Thomas Newton adlı bir kişi, 1726'da Londra'da eşcinsel eylem halindeyken bir polis muhbiri tarafından yakalanmıştı. Polisle karşı karşıya geldiğinde şöyle dedi: "Onu tanıdığımı düşündüğüm için yaptım ve bedenime keyif vermek için kullandığım yöntemin bir suç olduğunu düşünmüyorum" (Bray 1982:114). Bu noktada, embriyonik olarak, 20. yüzyılda eşcinsel kimliklerin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan kendini tanımlama isteğini görebiliriz. Buna karşılık, 19. yüzyılın sonunda eşcinsel kategorisinin büyümesi, 20. yüzyılda yeni cinsellik türlerinin ve kimliklerinin –travesti, transseksüel, biseksüel, pedofil, sado-mazoşist vs– çoğalmasına işaret etmekteydi. Yirminci yüzyılda, insanlar kendilerini cinselliklerini tanımlayarak tanımlamaya başladı. Sormamız gereken soru, bireylerin benlik ve normallik tanımları için cinsellik pratiklerinin neden bu kadar önemli hale gelmiş olduğudur.

Tartışıldığı üzere, cinsellik iki önemli ilgi ekseninin (öznelliğimiz –kim ve ne olduğumuz– ve gelecekteki hayatımız, iyiliğimiz, sağlığımız ve genel olarak dünyanın refahı) kesişmesiyle şekillenmektedir (Foucault 1979). Her ikisi çok yakından bağlantılıdır, çünkü her ikisinin de merkezinde beden ve bedenin potansiyeli bulunmaktadır. Lowe, "insan bedeni özerk ve öz bilinçli hale geldikçe", yani tamamen laik bir ilgi odağı oldukça, "duygular dünyadan çekilip daha kapalı hale geldikçe, burjuva toplumunda cinsellik açık bir olgu olarak ortaya çıktı" (Lowe 1982:100).

Toplum, üyelerinin hayatlarıyla giderek daha fazla ilgilendikçe –ahlaki bütünlük, ekonomik refah, ulusal güvenlik veya hijyen ve sağlık amacıyla– karmaşık idari yöntemlere, ahlaki kaygıların canlanmasına, cinselliği anlayarak benliği anlamak için tasarlanmış tıbbi, hijyenik, yasal ve refahçı müdahalelerle ya da bilimsel araştırmalarla bireylerin cinsel hayatlarıyla daha fazla meşgul olmaya başlamıştır.

Sonuç olarak cinsellik, ahlaki bir mesele olmanın yanı sıra giderek daha fazla önem kazanan toplumsal ve politik konu olmuştur. On dokuzuncu yüzyılın başından itibaren İngiltere'de baş gösteren tüm önemli krizlere baktığımızda (diğer şeylerin aynı olduğu farz edilirse, tüm sanayileşen ve kentleşen toplumlara da bakılabilir) cinsellikle meşguliyetin şu veya bu şekilde bu krizlerin dahili bir parçası olduğunu görebiliriz (bu iddianın ayrıntıları için *bkz.* Weeks 1989).

On dokuzuncu yüzyılın ilk yıllarında patlak veren Fransız devrim savaşları krizinde, ideologların temel meşgalelerinden biri, Fransız monarşisinin yıkılmasına yol açan olaylar dizisini başlattığına inanılan ahlaki çöküntüydü. 1830'larda ve 1840'larda yeni sanayi toplumlarının ilk krizleriyle birlikte kadın cinselliği ile fabrikalarda ve madenlerde çalışan çocukların karşı karşıya kaldıkları tehditlerle ilgili saplantılı bir kaygı vardı. On dokuzuncu yüzyılın ortalarında, toplumu yeniden düzenleme girişimleri ahlak, hijyen ve sağlık konuları etrafında odaklandı. 1860'lardan 1890'lara kadar fahişelik, toplumun ahlaki standartları ve ahlaki reform, toplumsal tartışmanın merkezinde yer alıyordu, birçok kişi ahlaki yozlaşmayı imparatorluğun çöküşünün bir işareti olarak görüyordu. Yirminci yüzyılın ilk birkaç onyılında, bu kaygılar İngiliz toplumunun niteliğiyle ilgili yeni bir kaygıyı ortaya çıkardı. Toplumda en iyileri yetiştirme planı olan öjenik modası, toplumsal politikaları ve uluslararası rekabet karşısında ulusal önceliklerini yeniden düzenleme girişimini biçimlendirdi.

Kaçınılmaz olarak, 20. yüzyılın ilk yarısında cinsellik, gelişen bir ırkçılığı besledi. Savaş arası yıllarda ve 1940'larda, doğum oranının düşüşü, doğum kontrolünün erdemleri, aile planlama poli-

tikalarının seçmeli olarak teşvik edilmesi ve ülkenin bir zamanlar tebaası olan ırkların eline geri verilmesi tartışmalarını ortaya çıkardı. 1950'lerde, soğuk savaş döneminde, cinsel sapkınlıkları, özellikle eşcinselleri, ortaya çıkarmak için yeni bir araştırma başladı; çünkü onlar görünüşe göre ilginç bir şekilde şiddete daha kolay hedef oluyorlardı. Bu, Amerika'da McCarthy dönemindeki cadı avının (İngiltere ve diğer ülkelerde de yansımaları olmuştur) önemli bir boyutu haline gelecekti. 1980'lerde, birkaç onyıllık sözde özgürlük döneminin peşinden, özellikle eşcinsellik, ailenin çöküşü, salgın hastalıkların geri dönüşü (AIDS biçiminde) yüzünden suçlandı. Yeni bir ahlaki muhafazakârlık, sağ görüşlü politik güçlerin yeniden canlanmasına yol açtı. Yeni milenyumun başlangıcında, ahlaki köktencilik dünya çapında hâlâ gelişirken ani toplumsal ve kültürel değişiklikler, geleneksel biçimlerin altını oyup cinsel bireycilik ve yeni "cinsel vatandaşlık"ı ortaya çıkardı.

Birtakım kaygılar, tüm bu krizlerde ve kritik anlarda belirginleşmektedir: aile yaşamının normları, erkek ve kadın arasındaki ilişkiler, kadın cinselliğinin doğası, cinsel çeşitlilik sorusu, yetişkinler ve çocuklar arasındaki ilişkiler vs. Her toplumda bunlar kritik meselelerdir. Son birkaç onyılda Batı'da bu meseleler hakkında çıkan tartışmalar, cinsellikle ilgili tartışmaların aslında tam da toplumun doğasıyla ilgili (cinsellik var oldukça toplum da var olur; toplum var oldukça cinsellik de var olur) olmasından dolayı oldukça hararetli olmuştur.

CİNSELLİK VE İKTİDAR

Bu, cinsellik meselelerinin çağdaş toplumlardaki tüm iktidar işleyişinde büyük bir öneme sahip olduğunu söylemenin bir diğer yoludur. Cinselliğe tarihi bir yaklaşımımda, cinsellik üzerindeki iktidarın olumsuz ya da baskılayıcı değil, verimli olarak görüldüğünden daha önce bahsetmiştim. Baskı metaforu, hidrolik bakıştan gelmektedir: Kontrol altında tutulması gereken bir taşkın enerji imajını sunmaktadır. Cinselliğe savunduğum tarihi yaklaşım daha ziyade, cinsel düzenlemeleri teşkil eden, bedensel aktivitelere

anlam kazandıran, tanımları şekillendiren, insan davranışlarını sınırlayan ve kontrol eden çeşitli sosyal pratiklerin ve söylemlerin etkisi üzerinde durmalıdır.

Baskı modelinin reddedilmesi –Foucault (1979) "baskıcı varsayım" olarak adlandırmıştı– elbette cinsel düzenleme rejimlerinin hepsinin eşit güce ve etkiye sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Bazıları, diğerlerine göre kesinlikle daha sert, otoriter ve baskıcıdır. Cinsellikle ilgili yeni tarihi araştırmanın önemli sonuçlarından biri, tüm Viktorya döneminin yeniden değerlendirilmesidir. Klasik olarak, bu dönem eşi benzeri görülmemiş bir ahlaki ikiyüzlülük ve cinselliğin inkârı devri olarak görülmektedir. Günümüzde bu yargının yanıltıcı olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsellikten kaçınmak bir yana, 19. yüzyıl cinsel konulara saplantılı olmaktan çok uzaktı. Örtbas edilen bir konu olmaktan ziyade toplumsal hayatın farklı yönleriyle ilişkili olarak giderek daha fazla tartışılan bir konuydu. Ancak bunu söylemek, artık Viktoryen dönemin liberal bir dönem olarak görülebileceği anlamına gelmemektedir. Gördüğümüz üzere, İngiltere'de sodomiyle ilgili olarak idam cezası 1861'e kadar geçerliydi. Kadınların cinsel özerkliğiyle ilgili sınırlamalar katıydı ve saygın ve ahlaksız kadınlar (bakire ve fahişe, Meryem Ana ve Magdelena) arasındaki fark bu dönemde doruk noktasına ulaştı. Çağımız, tüm uyuşmazlıklar açısından mükemmel bir çözüm yolu yaratmasa da, çoğumuz için yüzyıl öncesine göre kesinlikle daha yeğdir.

Ancak en kaba haliyle, baskıcı modelden vazgeçilmesinin yararı, herhangi bir dönemde işbaşında olan gerçek iktidar mekanizmalarını anlama girişimine karşıdır. İktidar artık belirli bir grup, cinsiyet, devlet ya da yönetici sınıf tarafından kontrol altında tutulan yekpare bir varlık gibi görünmemektedir. Schur'un ifadesine göre iktidar "bir amaçtan daha ziyade bir süreç gibidir" (Schur 1980:7). Birçok farklı şekil alan ve birçok farklı toplumsal pratikler ve ilişkiler vasıtasıyla gerçekleştirilen her yöne çekilebilir ve hareketli bir kuvvettir. Eğer iktidarla ilgili bu yaklaşım benimsenirse, cinselliğin egemen ve belirleyici bir irade –işlevselci sosyolojinin ileri sürdüğü gibi bu ister "toplum" olsun, Marksist

veya küreselleşme karşıtı teorisyenlerin öne sürdüğü gibi "kapitalizm" veya "neoliberalizm" olsun, bazı feministlerin önereceği gibi "ataerkillik" veya "erkekler" olsun, queer teorisyenlerinin işaret ettiği gibi "heteronormativite" veya cinsel ikicilikler olsun– tarafından biçimlendirildiği etrafında kurulan teorik yaklaşımı terk etmemiz gerekir. İktidar tek bir kontrol mekanizmasıyla işlemez. Egemenlik *ve* muhalefet, itaat *ve* direniş, düzenleme *ve* etkinliğe neden olan karmaşık ve örtüşen –ve genellikle zıt– mekanizmalar vasıtasıyla işler.

İktidarın çok boyutlu olduğunun anlaşılmasından çıkarılan sonuç, bireyler kendilerine yönelen çeşitli söylem ve güçlerle müzakere ettikleri için cinselliğin merkezindeki öznelliğin karmaşık ve potansiyel olarak farklı olduğudur. Bireysel kimlikler, genellikle birçok çelişkili dinamik tarafından ve bu dinamiklerin çakışmasıyla biçimlendirilmektedir: sınıf, cinsiyet, etnik kimlik ve ırk, uyruk, inanç, coğrafya, yaş ve nesil, yeterlik ve yetersizlik gibi diğer dinamikler. İhtiyaçlarımıza ve ihtimallere seslenen pek çok cinsel söylem, bu dinamikler tarafından şekillendirilmiş ve yeniden biçimlendirilmiştir.

Cinsellikle ilgili çeşitli iktidar ve egemenlik biçimlerinin kesişen ve karşılıklı olarak birbirini güçlendiren etkisi, Beyaz feministlerin analizlerinin tüm kadınların deneyimlerini kapsayamadığı ortaya çıkınca 1980'lerde Siyah feministler tarafından ilk olarak teşhis edildi. Benzer şekilde, ilk özgürlükçü gey teorisinin çeşitliliğin birçok biçimiyle ilgili meselelere değinemediği de ortaya çıktı (Weeks 1985; Nash 2008). Nash'in (2008:13-14) belirttiği gibi, bu eleştirmenlerin gücü "kimlik karmaşık, öznellik karmakarışıktır ve kişilik iktidar vektörleriyle ayrılmaz biçimde bağlıdır" gerçeğine dikkat çekmeleriydi. Ancak bu kavrayışlar, analizin ancak başlangıç noktası olabilir. Gerçek zorluk, "karmakarışıklığın" gündelik pratiklerde kendini gösterdiği farklı biçimleri kavramaktır. Bunu açıklamaya yardımcı olması için, iktidarın üç temel vektörüne bakmak istiyorum: sınıf, cinsiyet ve ırk.

1. Sınıf

Cinsel düzenlemede sınıf farklılıkları yalnızca modern dünyaya has değildir. Hıristiyanlık öncesi Roma'nın köle sahibi toplumunda, ahlak standartları toplumsal statüye göre değişirdi. Seneca "*Impudicus* olmak, özgür bir adam için utanç vericidir; ancak kölenin sahibine karşı mutlak sorumluluğudur ve azat edilmiş kölelerden ahlaki görev olarak uysal olmaları beklenir," diye yazmıştır (Veyne 1985:31). Antik dünyada doğru olan şey, modern dünyada çok daha keskin biçimde belirgin hale gelmiştir. "Cinsellik" düşüncesinin, 18. ve 19. yüzyıllarda aristokrasinin yıkılması ve alt tabakaların coşkulu "ahlaksızlığı"na karşı bir sınıfın kendi kendisini tanımlamasıyla ortaya çıkan aslında burjuva bir düşünce olduğu (Foucault tarafından) ileri sürülmüştür. Yönetim biçimini kendi görüntüsüne göre yeniden şekillendirmeyi amaçlayan kolonileştirici bir inançlar sistemiydi. Erkek ve kadın rolleri arasında gitgide artan ayrım, özel ve kamu hayatı arasında büyüyen bir ideolojik ayrım ile evlilik dışı ve eşcinsel cinselliğinin ahlaki ve hijyenik zabıtalığıyla mimlenmiş bir kaygıyla belirtilen aile ve ev yaşamının saygın standartları, tüm davranışların yargılandığı norm haline geldi. Skeggs'in (1997:3) öne sürdüğü gibi "saygınlık" her zaman sınıfın bir damgası ve sorumluluğu olmuştur.

Elbette ki bu, tüm davranışların veya neredeyse hepsinin norma uygun olduğu anlamına gelmez. İşçi sınıfının davranışlarının, kendi karmaşık kurallarına ve ritüellerini üreterek orta sınıf davranışlarına son derece bağlı kaldığını gösteren çok sayıda delil vardır (Weeks: 1989). Ancak yine de, 21. yüzyılın cinsellik biçimleri sınıfın hâlâ çok önemli bir unsur olmaya devam ettiği toplumsal bir mücadelenin ürünüdür. Bekleneceği üzere bu, cinsel yaşamın özel olarak sınıflandırılmış biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Kinsey'in 1940'larda 18.000 kişilik örneklemi, mastürbasyon, eşcinsellik, oral seks, cinsel ilişkiye girmeden sevişme, fahişelerle ilişkiye girme, evlilik öncesi veya evlilik dışı cinsellik veya cinsel orgazmlar olsun, erkekler arasında önemli derecede farklı sınıf modelleri olduğunu öne sürüyordu. Öte

yandan, Kinsey kadınlar için sınıf farklılıklarının göreceli olarak çok küçük bir rol oynadığını ileri sürmüştü: Yaş ve cinsiyet ideolojileri, davranışları şekillendirmede çok daha kritik unsurlardı.

Ancak günümüzde, kadın ve sınıf ilişkisi konusunda Kinsey'in göründüğü gibi yüzeysel olmak zordur. Yüzyıllardır saygın standartların koruyucuları ve garantörleri olarak kadınların cinsel normları ve davranışları her zaman sınıf prizmasından görülür ve bu prizmaya göre tanımlanır. Sınıf sınırlarının aşamalı erozyonuna rağmen, Skeggs'in ve diğerlerinin çalışmalarında kadın cinselliği, özellikle işçi sınıfına ait kadınların cinselliği, konusunda süren ve göze çarpan sınıf varsayımlarının olduğu görülmektedir (20. yüzyılda bununla ilgili tarihi bir perspektif için *bkz.* Weeks 2007). O halde edebiyatın sınıf, iktidar, cinsel fantezi ve arzunun iç içe geçtiği erkek ve kadın (aslında erkek ve erkek, kadın ve kadın) arasındaki ilişki görüntüleriyle dolu olmasına şaşırmamak gerekir.

2. Cinsiyet

Gördüğümüz üzere sınıf, belirleyici özellikleri olmayan bir kategori değildir. Sınıflar erkek ve kadınlardan oluşur; sınıf ve statü farklılıkları kadınlar için olduğu kadar erkekler için de aynı öneme sahiptir. Cinsiyet önemli bir ayrımdır. Birkaç feminist yazar, cinsel farklılıkların ayrıntılandırılmasının, erkek ve kadın arasındaki iktidar ilişkilerinin kuruluşu ve devamını yalnızca yansıtmayan, aynı zamanda onlara temel teşkil eden cinsellikle birlikte kadınların uğradığı baskı açısından çok önemli olduğunu görmüştü.[13] Cinsiyet ve cinselliğin organizasyonu arasında yakın bir ilişki olduğu açıkça görülmektedir. Cinsellik, oldukça cinsiyetçi bir dünyada yaşanmaktadır. Aynı zamanda, cinsel öznellikleri cinsiyetten kolayca türetemeyiz. Bu, cinselliğe, cinselliğin toplumsal organizasyonunun karışıklıklarını inkâr edecek *a priori* bir önem verecektir.

Her halükârda kadın cinselliği biçimleri, erkeklerin gerekli ve cazip şeyleri tanımlamaya ve kategorize etmeye tarihsel olarak

sahip olduğuköklü iktidarın kaçınılmaz bir ürünüdür. Rosalind Coward, "kadın olmak"la ilgili şunları söylemiştir:

> ...sürekli irdelenmek, sürekli incelenmektir... Kadın arzusu genel toplum yapımız için önemlidir. Bu kadar dikkatle örtbas edilmesi, böyle durmadan izlenmesi, böyle sık sık değiştirilmesi ve yeniden düzenlenmesi boşuna değil.
>
> (Coward 1984:13)

Tabii ki halen erkekler tarafından izleniyor, değiştiriliyor ve yeniden düzenleniyor. Richard Dyer'in belirttiği gibi, erkek cinselliği biraz hava gibidir: "Her zaman içinize çekersiniz, ancak bunun pek farkına varmazsınız" (Dyer 1985:28). Dünyaya erkek cinselliğine ait kavramlarımızla bakarız. Böylece, gerçekte erkek cinselliğine bakmadığımızda, onun referans çerçevesinden dünyaya bakıyoruz.

Bu çerçeve, elbette ki biyolojinin tesadüflerinden veya cinsel farklılıkların kaçınılmazlığından çok daha fazlasının sonucudur. Connell'in (1987, 1995, 2002) "cinsiyet düzeni" olarak adlandırdığı tarihi olarak belirli bir cinsellik ve cinsiyet düzeni tarafından oluşturulmaktadır. Cinsiyet düzeni, hegemonik ve tabi biçimleriyle erkeklik ile karışık biçimleriyle kadınlığın değişen modelleriyle ve bu modeller tarafından düzenlenir. Erkeklik ve kadınlık, yalnızca diğerinin varlığıyla anlam kazanan ilişkisel terimlerdir. Ancak bu, cinselliğin kaçınılmaz olarak normatif tanımlarının bu ilişkiye göre ve özellikle heteroseksüelliğin ayrıcalıklı olmasıyla düzenlendiği anlamına gelmektedir.

Bu ayrıcalık, "zorunlu heteroseksüellik", "kurumsallaşmış heteroseksüellik", "heteroseksüel matriks", "heteroseksüel varsayım" ve "heteronormativite" olarak farklı farklı teorileştirilmiştir – etiketler farklı teorik ve politik pozisyonları yansıtmaktadır; ancak hepsi temel bir anlayışa işaret eder. Cinsellik, cinsiyetin yapılanmasına kilitlenmiş karmaşık ancak içinden çıkılmaz şekillerdedir. Erkeklik ve kadınlık ile heteroseksüellik ve eşcinsellik (her iki ifadede de ilk terim baskın olandır) arasındaki ikili ayrımlar, halen cinsel husus-

ları konumlandırmakta ve çağdaş toplumlarda kadınları tabi kılan ve ihlalcileri marjinalize eden biçimlerde cinsel arzuyu organize etmektedir.

Ancak bu yapılandırmayı monolitik veya değiştirilemez olarak görmek yanlış olacaktır. Hukuk, tıp, hatta kamuoyu oldukça tutarsız olmakla birlikte zaman içinde değişiklik gösterir. On sekizinci yüzyıl öncesinde, kadın cinselliği açgözlü ve çok önemli görülürdü. On dokuzuncu yüzyılda, saygın kadınlar arasında kadın cinselliğinin var olmadığıyla ilgili olarak halkı bilgilendirmekle ilgili aralıksız bir çaba vardı. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru, tüm tüketicilik biçimlerine yardımcı olması açısından kadın cinselliğiyle ilgili genel bir kışkırtma vardı. Kadın cinselliği zaman zaman tehlikeli, bir hastalık kaynağı, öjenik döneminde ulusal değerleri aktarma aracı, cinsel eğitimle ilgili tartışmalarda ahlaki saflığın koruyucusu ve 1960'larda ve sonrasında özgürlük ve cinsel özgürlük hakkındaki tartışmaların ilgi odağı olarak görülmüştür. Kadın cinselliği, ekonomik ve toplumsal bağımlılık, erkeklerin cinselliği tanımlama gücü, evlilik sınırlamaları, üreme sorumlulukları ve kadına şiddet gerçeğiyle sınırlandırılmıştır. Aynı zamanda, bu karşıt tanımlar, kadınlara kendi ihtiyaçlarını ve arzularını tanımlama fırsatı da sağlamıştır. On dokuzuncu yüzyılın son dönemlerinden itibaren, kendini tanımlamak için gerekli alan yalnızca evlilikte hazzı değil, aynı zamanda evlilik dışı ve üretken olmayan heteroseksüel eylemlerin göreceli olarak saygın biçimlerini kapsayacak şekilde hızla yayılmıştır. Vance'in gözlemlediği gibi, "iyi kadın statüsü"nden toplu ayrılışlar –lezbiyenlik, rastgele cinsel ilişkide bulunma veya geleneksel olmayan heteroseksüellik gibi– hâlâ tecavüz ve şiddeti davet etmekle birlikte bu eylemleri gerekçelendirmek için kullanılmaktadır (Vance 1984:4).

Erkek ayrıcalığı modelleri kırılamamıştır. Aynı zamanda, önceki yüzyılın gerçek değişiklikleri ve feminizmin uzun süreli etkisi, bu modellerin ne kaçınılmaz ne de sabit olduğunu doğrular. Egemen erkeklikte "kriz eğilimleri" ve değişken olsa bile kadınların pozisyonlarıyla ilgili büyük değişimlerle ilgili birçok delil

vardır. Her biri, değişken erkek ve kadın cinsel öznelliği kavramlaştırmalarında yansıtılmaktadır.

3. Irk

Sınıf ve cinsiyet kategorizasyonları etnik kimlik ve ırk kategorizasyonlarıyla kesişir. Cinsellik tarihçileri, geçmişte ırk unsurunu göz ardı etmemiş, ancak ırkı önceden var olagelen çerçevelere sığdırmışlardır. Bu nedenle, 19. yüzyılın son dönemlerinde yaşayan teorisyenlerin evrimsel cinsellik modeli, kaçınılmaz olarak beyaz olmayan kimselerin –"vahşiler"– evrim skalasında beyazlara göre çok daha düşük seviyede olduğunu gösterdi. Bu görüş, Margaret Mead gibi kültürel olarak rölativist olan ve liberal antropologlar tarafından bile sürdürüldü. Samoalıların hayatına dair çizdiği resmin en dikkat çekici taraflarından biri, Samoalıların tanımlanamaz bir şekilde daha özgür ve modern Amerikalılara göre doğaya daha yakın oldukları yönündeki görüşüydü. Son iki yüzyıl boyunca hem teorik hem de popüler söylemdeki değişmez efsane, Avrupalı olmayanların cinsel ihtiyaçlarının doyumsuz olduğu ve bu nedenle beyaz ırkın saflığına tehdit oluşturduklarıydı. Siyah erkek priapizmi korkusu ve beyaz efendilerine hizmet eden siyah kadınların sömürülmesi 19. yüzyıl Güney Amerikası'ndaki köle toplumunun ayrılmaz bir parçasıydı ve 20. yüzyıla kadar siyah-beyaz ilişkilerini şekillendirmeye devam etti. Irk ayrımı bulunan Güney Afrika'da, ırklar arası evlilikleri engellemek için tasarlanmış Farklı Irktan Kimselerin Evlenmesi Yasası'nın ve Ahlaka Aykırılık Yasası'nın 16. Bölümü'nün yasaklamaları Ulusal Parti'nin 1948'te ırkçılık politikasıyla iktidara gelmesiyle ortaya atılan ırk ayrımcılığı mevzuatının ilk bölümleri arasında yer almaktaydı. Rejim, 1980'lerde ırkçılığın biçimlerini yeniden şekillendirerek ırkçılık kriziyle uğraştı. Kaldırmaya çalıştığı ilk ırkçılık desteklerinden biri tam olarak bu yasalardı. Sonuç olarak rejim, yasalar feshedilirse tüm ırkçılık yapısının çökeceğini savunan aşırı sağ gruplardan ağır eleştiriler aldı. Elbette bu da durumu kanıtlıyordu.

Dünya çapında, Avrupa normlarının üstün olduğu inancı, kalkınma ajanslarının ve yerel makamların Batılı yapay doğum

kontrol yöntemlerinin uygulanması için çeşitli teşebbüslerde (bazen toplumsal yaşamın hassas dengesinin bozulması gibi feci sonuçları olur) bulunmasına yol açan Üçüncü Dünya ülkelerindeki nüfus patlamasıyla ilgili saplantılı Batı kaygısında ortaya çıkmıştır. Doğum kontrolüyle ilgili modern tutumlar, hem kadınların kendi doğurganlıklarını sınırlandırma isteğinden hem de amacı Avrupa ırklarının hayatta ve formda kalması olan öjenik ve "aile planlaması" politikasından kaynaklanmaktadır. Bu öjenist geçmişin unsurları, günlük pratiklerde uzun süre devam etti. 1980'lerde İsrail'de, Yahudi aileler Arap ailelere göre daha yüksek çocuk yardımı alırken, İngiltere'de gebelik önleyici tehlikeli iğne Depo Provera, gerçekte yalnızca siyahlara ve çok yoksul kadınlara veriliyordu. Bir araştırma, aile planlaması kliniklerinde İngilizceden çok Asya dillerinde kitapçıklar bulmuştu.

Tüm bu örneklerin gerisinde, emperyal toprakların merkezi ve koloni halkı (cinsellik biçimleri "öteki" ve aşağı olarak görülmüştür) arasındaki çarpışmaların tarihi vardır. Süreç, göç yasalarından doğum kontrol propagandasına, tıbbi tutumlardan farklı aile yaşamı biçimlerinin psikoloji ve sosyolojide patolojikleştirilmesi gibi birtakım pratikler tarafından kodlanmıştır.[14] Stoler'ın öne sürdüğü gibi, kolonyal karşılaşmalar vasıtasıyla "gizli bir ırkçı gramer burjuva kültürün cinsellik rejimlerinin altını imzaladı" (Stoler 1995:9). Irksal saflık ve cinsel erdem gibi Batı kavramları –yani beyaz cinselliğinin normları– büyük oranda kolonyal "öteki"nin reddiyle oluşturuldu (Nagel 2003). Yaşanan büyük çaplı göçler dolayısıyla Batı toplumlarının son yıllarda daha az homojen ve ırksal ve etnik olarak daha karışık hale gelmesinden dolayı ötekinin bilinmezliği, komşunun yüzü –potansiyel bir cinsel ve kültürel tehdit– haline geldiği için bazı Avrupa ülkelerinin görünüşteki liberalizmi ağır bir darbe yemiştir. Ancak İngiltere gibi ırksal ve etnik ayrımlar arasında yüksek cinsel temas düzeyi (Weeks 2007) Gilton'un (2004) yeni "eğlence" biçimleri olarak tarif ettiği biçimlerin farklılığın anlamını ve ırkçılığın gücünü dönüştürdüğünü gösterir.

Irk, cinsiyet ve sınıf kategorileri analitik olarak ayrılabilir; ancak ayrılmaz bir biçimde birlikte yaşanılır. Irkçı pratiklere

daha fazla tabi olan etnik azınlıklar, işçi sınıfı veya yoksullar, birçok yönden toplumsal olarak dışlanırken, etnik grup üyeliğinin tanımı genellikle cinsiyet ve cinsel niteliklerin başarılı şekilde uygulanmasına dayanmaktadır. İktidar, karmaşık bir iç içe geçmiş pratikler dizisi vasıtasıyla kurnazca işler. Sonuç olarak, baskıcı biçimlere karşı politik meydan okumalar karmaşık ve bazen de tutarsızdır. Bu nedenle cinsel politikalar, asla tek bir eylem biçimi olamaz. Bunlar, modern dünyayı oluşturan toplumsal çelişkiler ve karşıtlıklar ağında yer alır. Ancak bu tartışmadan çıkaracağımız önemli bir nokta vardır. Cinselliği yekpare olarak görmek yerine çeşitli cinsellik biçimleri olduğunu kabul etmeliyiz: Aslında birçok cinsellik bulunmaktadır. Sınıflandırılmış cinsellikler, cinsiyete özgü cinsellikler, ırk ayrımcılığı yapılmış cinsellikler ve mücadele ve seçim cinsellikleri vardır. "Cinselliğin keşfi" uzak bir geçmişte kaybolmuş tek bir olay değildi. Bu keşif, aynı zamanda, aktörler, değişim özneleri ve nesneleri olarak davrandığımız bir süreçtir. Cinsel tarih ve onu çevreleyen iktidar biçimleri tarafından oluşturulduğumuz gibi bunları biz meydana getiriyoruz.

3 CİNSEL FARKLILIĞIN ANLAMLARI

Hormonlar, beyin gelişimi ve cinsel davranışlar hakkındaki gerçek bilimsel anlayışımızın yine de kurgulandığı ve tarihi ve toplumsal bağlamların işaretlerini taşıdığını göz ardı etmek zor görünmektedir.

(Fausto-Sterling 2000:28-29)

S: İlk partneriniz erkek miydi, kadın mı?
C: Kibarlıktan soramadım.

(Romancı Gore Vidal'la söyleşiden)

GİRİŞ

Bu bölüme, 19. yüzyılda yaşayan Fransız bir hermafrodit olan Herculine Barbin'in kendisi tarafından anlatılan ve Michel Foucault (1980b) tarafından dünyaya sunulan öyküsüyle başlayayım. Herculine, 19. yüzyılın ortalarında Fransa'nın taşra şehirlerinden birinde belirsiz bir cinsiyetle dünyaya gelmişti – yani her iki cinsiyetin de cinsel organlarına sahipti. Alexina ismiyle anılmakla birlikte büyük bir çoğunluğu rahibelerden oluşan bir kadın dünyasında yetiştirildi ve belirsiz durumu bir sorun teşkil etmedi.

Foucault'nun yorumladığı gibi "benzersiz olmanın mutlu belirsizliğinde" yaşıyordu. Ancak Avrupa tarihinde 1860'lar ve 1870'ler, erkek veya kadın, heteroseksüel ya da eşcinsel olarak kimliğinizin önem taşımaya başladığı bir dönemdi. Bu durum özellikle yetkili merciler, yani hukuk ve tıpla ilgili meslekler için önemli olmaya başladı. Bu bağlamda Barbin, yeni yeni gelişmekte ve yeniden tanımlanmakta olan cinsiyet ve cinsellik kategorilerine kolaylıkla uymayan bir kişiydi. Otorite, daha düzgün ve muntazam bir şey istiyordu. Alexina erkek olarak resmen yeniden kategorize edildi ve ismi Abel olarak değiştirildi. Erkek olarak mutsuz bir şekilde yaşamaya çalıştıktan birkaç yıl sonra Abel intihar etti.

Bu üzücü hikâye, birçok bakımdan taşra âdetlerinin sıradan bir öyküsüydü; trajedi bir hayli kişiseldi ve Fransa veya Avrupa tarihinin daha büyük dramları üzerinde görünüşte bir etki yapmamıştı. Ancak benim cinsiyet ve cinsellik hikâyem için bu öykünün oldukça dokunaklı yankıları var. Bu öykü her şeyden öte, Foucault'nun belirttiği gibi, insanları cinsiyetçi kimliklerini katı biçimde tanımlayarak onları bir yere yerleştirmenin zorunlu hale geldiği bir kültüre ışık tutmaktadır. Foucault, "*Doğrusu* bir cinsiyete ihtiyacımız var mı?" diye sorar. Gördüğümüz üzere bu soruyu, Batı toplumları yakın zamana kadar olumlu yönde cevaplandırdı ve 19. yüzyıl, cinsiyetçi kategorizasyonun detaylandırıldığı kritik bir dönemeçti. O zamandan bu yana değişen her şeye rağmen, Herculine/Alexina/Abel'i ölüme götüren inanışların ve davranışların hoşumuza gitse de gitmese de hâlâ mirasçısıyız.

BİYOLOJİK ZORUNLULUK

Gore Vidal'in bölümün başında alıntıladığım en hafif şekliyle arsız soruya verdiği cevap, kültürümüzde kiminle cinsellik yaşadığımız hâlâ önemli olduğu için bizi eğlendirmekte ve belki de sarsmaktadır. Erkek veya kadın olma toplumsal koşulunu tanımlamak için geleneksel olarak kullanılan bir terim olan cinsiyet ile bedensel hazlarımız ve arzularımızı sonuna kadar yaşamanın kültürel yolu olan cinsellik, uygun erkek ve kadın davranışlar, (yani kültürel olarak uygun

olarak tanımlanmış) arasındaki sınırı geçmenin en büyük ihlal gibi görünmesiyle bağlantılı hale gelmiştir. Cinsiyeti göz önünde bulundurmadan cinselliği düşünmeyi hâlâ çok zor buluyoruz, cinselliğin girift görünüşü büyük oranda erkek ve kadın arasındaki temel farklılıklarla ve kadın üzerindeki erkek egemenliğiyle ilgili varsayımlar üzerine kurulmuştur. Biyolojik erkek ve biyolojik kadın arasındaki cinsel organ ve üreme farklılıkları, farklı cinsel ihtiyaçlar ve arzular için yalnızca gerekli değil, aynı zamanda yeterli açıklama olarak okunmuştur. Bunlar "hayvansal doğamızdan" kaynaklanan, insanlar arasındaki en temel farklılıklar olarak görünmektedir.

Bilim insanları, bunu açıklamak ve doğrulamak için olağanüstü bir gayret sarf etmişlerdir. Biz insanların en garip özelliklerinden biri, hayvanların hayatlarına bakarak hayatımızın en temel sorularından bazılarına cevap bulmaya çalışmaktır. Örneğin hayvanlar arasında insanlar tarafından en çok küçümsenen ve korkulan fare, özellikle "erkeklik" ve "dişilik" hormonlarının etkileriyle ilgili deneysel araştırmalarla, cinsellik araştırmalarıyla sık sık gündeme gelmektedir. Birçok araştırmacı, böcekler ve solucanlardan deniz serçelerine ve makaklara kadar her şeyin cinsel farklılığı hakkındaki en çılgın varsayımları için delil ve destek bulmuştu. Bu süreçte, özellikle hayvan davranışlarına ilişkin kuşkusuz birçok şey öğrenildi. Ancak çoğu nokta, bu yöntemler yüzünden açıklanamaz kaldı.

Ne yazık ki araştırmanın sunduğu basit sonuçlara karşın insanlar karmaşık ve değişken yaratıklardır. Dünya ve cinsellikle ilgili algılarımızı yeniden biçimlendirmek amacıyla dili sürekli yönlendiririz. Erkeklik ve dişilik arasındaki sınırları bulandırırız. Karşı cinsin kıyafetlerini giyerek, ameliyatla cinsiyetlerimizi bile değiştirebiliriz. Cinsiyet (yaş, ırk, cinsel ihtiyaç) farklılıklarını aşan farklılıklar yaratırız ve "Doğa'da" mantıksız olarak görülebilecek sınırlar inşa ederiz. Ahlaki, politik veya tesadüfi etmenlere karşılık davranışlarımızı bile değiştiririz. Ancak mütemadiyen, cinsiyetlerimizin ve cinselliğimizin bizim en temel, en doğal özelliklerimiz olduğu, erkek ve kadın arasındaki ilişkinin kurallarının doğuştan gelen "doğamızın" emirleri doğrultusunda parmak izleri gibi sonsuza dek değişmeden kalacağı gibi bir fantezi kurarız.

Dünya üzerinde cinsel farklılıklarla meşgul olan kültürlerde, bu tür inanışların önemli toplumsal etkileri vardır: Tekrar etmek gerekirse, cinsiyet ve cinsellikle ilgili düşünce tarzımız bunları yaşama tarzımızı şekillendirmektedir. O yüzden, erkek ve kadın arasındaki farklılıkların kökeni ve biçimine ilişkin tartışmalar, belirsiz tartışmalardan çok daha fazlasıdır. Toplumumuzun yönünü belirlerler.

John Money, "kültürümüzde olduğu gibi, benzerlikleri arttırmak yerine cinsiyetler arasındaki farklılıkları –davranışsal farklılıkları kapsayacak şekilde– arttıran kültürel pratik"ten söz etmiştir (Money 1980:133). İlk seksologların karşılaştığı derinlere gömülü kültürel varsayımlar göz önüne alındığında benzerliklerin arttırılması konusunda "cinsellik bilimi" suçlanamaz: Birçok bakımdan bu seksologlar yalnızca gördüklerine inandıkları şeyleri teorileştirmişlerdi. Ayrıca deneysel gerçekliğin bilincinde olan birçok seksolog en sonunda farklılıkları göstermeye çalıştı. Havelock Ellis'e göre 1930'larda cinsellik "değişken", "tam bir erkek ve tam bir kadın arasındaki birçok aşama"yla sınırları belirsizdi (Ellis 1946:194). Ancak aynı zamanda, gerçek kadınlık ve gerçek erkeklik arayışı, cinsel farklılıkların benzerlikler pahasına baskılanmasıyla sonuçlandı. Seksoloji, uygun toplumsal ilişkiler ve erkek ve kadın konumlarıyla ilgili endemik çekişmenin (bu çekişme 19. yüzyılın son onyıllarında başlamış ve devam etmiştir) silahı haline geldi.

Cinsel güdü tanımlaması, esas olarak erkek pratiklerinden ve fantezilerinden türemişti. Cinsellikle ilgili yazılarda kullanılan metaforlardan bazılarını düşünün sadece: baskın güçler, içine çeken dürtüler, taşan nehirler, kontrol edilemez spazmlar – bu tür benzetmeler, Batı'nın cinsellik söylemine egemen olmuştur. İlk seksologlar, cinselliği daha bilimsel bir temele dayandırmaya çalışırlarken bile bu benzetmeleri kullanmışlardı. Bu sebeple cinsellik, "fizyolojik yasa", "etkili heyecanların yarattığı bir güç", "herhangi bir toplumsal gelenek için bertaraf edilemeyecek" bir dürtü ve en grafiksel şekilde "yanan ve etrafındaki her şeyi kasıp kavuran bir volkan; ... onur, doğruluk ve sağlığı bir çırpıda biti-

riveren bir cehennem" olarak tanımlandı.[15] Biyolojide insanın hayvan dünyasının bir parçası olduğunu gösteren Darwin devrimi, insanoğlunda hayvanı aramayı teşvik etti ve onu erkek/kadın cinselliğinde buldu.

Kadın cinselliği, bu tür görüşler için kesinlikle bir sorun, bir muamma, Freud'un ünlü sözlerindeki gibi "karanlık bir kıta"ydı. Antik dönemden 18. yüzyıla kadar, tıp teorisi yalnızca bir cinsiyet olduğunu ve kadın bedeninin erkek bedenin yalnızca tersyüz edilmiş bir versiyonu olduğunu öğretmekteydi. Aynı zamanda, popüler kültürel gelenek kadın cinselliğinin doyumsuz, yiyip bitiren ve tüketen bir cinsellik olduğu görüşüne sahipti. Bu görüş, modern feminizmin kadınların cinsel taleplerini cesaretlendirerek erkekleri bitap düşürdüğünü ve dermansız bıraktığını ileri süren (erkek) yorumlarında son zamanlarda önemli ölçüde yeniden canlanmıştır. Bu tür iddialar büyük ihtimalle, kadınların cinselliğinden ziyade erkeklerin korkuları ve fantezileri hakkında daha fazla şey anlatır. Ancak her halükârda, bu düşünceler bir efsane olarak not edilmelidir. Buna karşın 19. yüzyıldan itibaren daha geleneksel bir görüşe göre, kadın cinselliğine esas olarak farklı ancak temelde erkek cinselliğini tamamlayıcı olarak yaklaşılmaktaydı: tepkili, duyarlı, yalnızca bir tür "üreme güdüsü" sayesinde hayat bulmuş ya da âşığın, yani erkeğin, becerisiyle hayat öpücüğü verilmiş bir cinsellik. Lezbiyenlik, tam da, erkeklere yer olmayan bağımsız bir kadın cinselliği olduğu için cinsellik teorisyenleri için bir hayli sorunluydu.

Erkek ve kadınların cinsel doğaları arasında *temel* bir farklılık olduğu fikri, güçlü bir fikirdir. Kinsey, Masters ve Johnson'ın gözlemsel çalışmalarına (erkek ve kadınların esas olarak benzer fizyolojik tepkileri olduğunu gösteren çalışma) dayanan birçok kanıt bile başka noktalarda temel psikoseksüel farklılıklar olduğu inancını baltalayamamıştı.[16] İnsanlar arasında farklılıklar olduğu fikri, kendi başına tehlikeli değildir. Cinsiyet/cinsellik bağlantısında garip olan şey, bazı farklılıkların, bölünmeler ve uzlaşmazlıklar haline gelmesidir. En iyisi, erkek ve kadınların farklı olsalar bile yine de eşit olabilecekleri iddiasıdır. En kötüsü, erkeklerin cinsel dürtülerinin güçlü doğası hakkındaki varsayımların erkek şiddeti

ve erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliğini haklı göstermek ve kadınların çoğalma kaderini tasdik etmek için kullanılmasıdır.

Bu inanışların son yıllarda özellikle modern feminizm eleştirileriyle bir hayli sarsıldığı ve bugün artık bunlara çok az inanan olduğunu düşünebiliriz. Ancak yanılmış oluruz. 1980'lerde İngiltere ve Kuzey Amerika'da "Yeni Sağ" olarak tanınan akım üzerinde etki sahibi olan bazı yazarların görüşlerini ele alalım.

İngiliz muhafazakâr filozof Roger Scruton, "fallusun dizginlenemeyen hırsı" (aynı zamanda tüm sorumluluklardan kaçınan) olarak tanımladığı şeye karşılık, kadınlar için doğanın kendilerine bahşettiği "en başıboşu dindirme" rolünü uygun görmüştü. Geleneksel değerlerin ateşli bir savunucusu olan George Gilder, erkeğin "başka türlü yıkıcı olabilecek saldırganlığını" eşi ve çocuklarına bakmak gibi bir toplumsal sorumluluğa kanalize edebilecek şeyin evlilik ve aile talebi olduğunu ileri sürmüştü (Scruton 1983, 1986; Gilder 1973). Bu görüşler, 21. yüzyıla kadar cinsiyet, cinsellik ve aileyle ilgili sosyal olarak muhafazakâr görüşleri meşrulaştırmıştır.

Böylelikle (kültürel olarak kodlanmış) erkekler tarafından uygulanan cinsel şiddete karşı feministlerin durumu cinsel bölünme *ve* geleneksel ahlakın bir savunusuna dönüşmektedir. Alıntılanan her iki yazara göre, ahlaki irade ve toplumsal ortodokslukla sınırlandırılmadıkça yıkımla tehdit eden asi bir (erkek) insan doğasının var olduğuna inanılmaktadır. Buna benzer görüşler, 1970'ler ve 1980'lerde yeniden bir canlanma yaşayan biyolojik determinizm ve onun kardeşi, milenyumda etki açısından bir ölçüde biyolojik determinizmin ayağını kaydıran evrim psikolojisi ve sosyobiyolojinin "yeni sentezi"nde kendilerine gerekçe buldu.

Her iki eğilim, yalnızca muhafazakâr düşünürler üzerinde olmamakla birlikte önemli bir etki yarattı. Genetik devrimin yeni prestiji, toplumsal kurumların değişime karşı inatçılığını ve doğuştan gelen bazı özelliklerin (erkek/kadın farklılığı gibi) kaçınılmazlığını açıklamak için birtakım liberal kaynaklar tarafından kullanıldı. Bununla birlikte, bu prestijin bazı yönleri, cinsel azınlıklara yönelik daha fazla özgürlük (onların biyolojik fonk-

siyonelliğine dayanarak) mücadelesi için kullanıldı (*krş.* Wilson ve Rahman 2005). Dolayısıyla, yeni evrimcilik ve tehlikelerinin farkında olmalıyız.

Sosyobiyoloji, E.O. Wilson tarafından "tüm toplumsal davranışların biyolojik temelinin sistematik incelemesi" olarak tanımlanmıştı (Wilson 1975:4). Bir yanda geleneksel biyolojik teoriler, diğer yanda toplumsal açıklamalar teoriler arasındaki boşluğu, her ikisini birbirine bağlayan temel bir mekanizmanın olduğunu göstererek kapamayı amaçlamaktaydı. Wilson'ın takipçilerinden birinin sözcükleriyle, arayı kapatacak bu mekanizma "gen bencilliğinin temel kuralı"ydı (Dawkins 1978:7). Gen, kalıtımın temel parçasıdır, en temel biyokimyasal düzeyde herhangi bir özelliğin gelişimini etkileyen DNA molekülünün bir kısmı olarak tanımlanır, gelişimi etkileyen kodu taşır. Genel olarak bu kadarında mutabık kalınır. Yeni evrimcilerin birçoğu (Wilson'un ilk dönemlerindeki daha belirsiz konumunun ötesine geçerek), genlerin her toplumsal olgu için var olduğunu ve böylelikle genlerin rastgele hayatta kalmasının ekonomik etkinlik ve eğitimsel kazanımlardan etnik ve ırksal farklılıklara, cinsiyet bölünmesine ve cinsel tercihlere kadar tüm toplumsal pratikleri açıklayabileceğini savunur.

Bu düşünce tarzına göre, klasik liberal görüşte olduğu gibi temel parça artık "birey" olmadığı gibi, alternatif gelenekte olduğu gibi "toplum" da değildir. Birey artık, genlerin aktarımı için bir araçtan daha fazlası olarak görülmez, "bencil bir makine, toplu şekilde kendi genleri için en iyisini yapmaya programlanmış" bir araçtır yalnızca (Dawkins 1978:71). Bu doğruysa, o zaman birey ve toplum arasındaki büyük anlaşmazlık kolayca sona erdirilebilir: Genin zamansız enerjisi ile en karmaşık toplumsal manifestolar arasında "ahenk içinde çalışan toplum ve doğa"yla birlikte bir süreklilik vardır. O halde evlilik, ebeveynlik, toplumsal bağ gibi toplumsal kurumlara ne demeli? Bunlar, tarih ya da toplumsal gelişmenin değil, "evrimsel zorunluluğun" –evrim teorisinin anahtar terimlerinden biriyle söylemek gerekirse– "uyumlayıcı" ürünleriydi. Peki fikirler, idealler, değerler ve inançlar? Onlar, yeni

evrimcilere göre, "hayatta kalmayı sağlayan mekanizmalar"dan öte bir şey değildir.

Dolayısıyla Wilson'ın takipçilerinin düşüncelerine göre, insan cinsel davranışının bazı yönleri –çok fazla sayıda kadınla cinsel ilişkide bulunan erkekler veya kadın çekingenliği gibi– 100.000 ila 600.000 yıl önce insan ırkının ilk dönemlerinde seçilmiş biyolojik uyarlamalarıdır ve atalarımızın genlerinin yayılmasını sağlayarak insan doğasının evrensel özellikleri haline gelmiştir. Benzer şekilde, tecavüz, cinsel olarak başarısız erkeklerin başka türlü kendilerini reddedebilecek doğurgan kadınlarla çiftleşerek kendi genlerini yayması olarak düşünülebilecek uyumlayıcı bir strateji olarak görülebilir. Yahut ebeveynlik sevgisi, genlerin hayatta kalmasını başarıyla sağlayan bir araca indirgenebilir.[17]

Bu kesinlik göz önüne alındığında, iki cinsiyetin varlığı, sosyobiyoloji için çelişkili biçimde sorunludur. E.O. Wilson'ın iddia ettiği gibi, cinsellik, insanlar arasında güçlük çıkardığı için evrim açısından antisosyal bir güçtür. Erkek/kadın ilişkisi, karşılıklı güvensizlik ve istismar ilişkisidir. Genin hayatta kalması için gerekli olan özgecilik, herkes eşit olduğunda mümkün görünmektedir.

Peki neden insan üremesi, bazı ilkel yaratıklarda olduğu gibi eşeysiz üreme yoluyla olmuyor? Ve neden üç, dört veya beş değil de iki cinsiyet var? Cherfas ve Gribbin'in söylediği gibi bu soruların cevabını "tamamen dürüst olmak gerekirse kimse bilmiyor" (Cherfas ve Gribbin 1984:4). Bu yüzden onlar, cinselliğin böylesi bir gizem olduğu kanaatine varmışlar. Ancak yeni evrimciler, kendi genel çerçevelerine uyan bir geçici varsayım önerdiler. Eşeyli üremenin en muhtemel nedeninin çeşitlilikle genetik paketi beklenmedik biçimde değişen çevreye karşı koruma becerisini teşvik etmesi olduğu sonucuna varmışlardır. İki cinsiyet, potansiyel maksimum genetik oluşumu sağlamak için yeterlidir. İki cinsiyet, hastalıklara karşı bağışıklık yaratmak için kimyasal unsurların yeterince karışmasıyla sağlık ve dayanıklılık da sağlar. Bu yüzden erkeklerin görevi, "kadınların hastalıklarla savaşması için gerekli araçları sağlamaktır:" "Lüzumsuz" olmak şöyle dursun, erkekler insan ırkının geleceği için hâlâ lüzumludur.[18]

Karmaşık (ve bazen metafiziksel) spekülasyonlar her ne olursa olsun, tüm bunlardan yalnızca tek bir sonuç çıkar: "Cinsellikle ilgili olarak, bir kadın doğası ve bir erkek doğası vardır ve bu doğalar birbirinden oldukça farklıdır..." (Symons 1979:11). Görünüşe göre, bu farklılıklar yumurtalık ve testislerin evrimsel özellikleriyle başlar ve biter. Erkeklerin neredeyse sonsuz sayıda sperme (her boşalmada milyonlarca) sahip olması, kadınların ise oldukça sınırlı sayıda yumurtaya (hayat boyunca yaklaşık 400 tane) sahip olması yüzünden, erkeklerin çeşitlilik ve üreme başarısı elde etmek için tohumlarını yaymaya ve bu sebeple rastgele cinsel ilişkide bulunmaya yönelik evrimsel bir itkiye sahip olduğu, buna karşın kadınların bir koruyuculuk içgüdüsüyle, enerjilerini koruma ve monogamiye yönelik bir eğilim gösterdiği sonucu çıkarılmaktadır. Bu noktadan, iddia edilen diğer temel farklılıklar şöyledir: Kadınlara göre erkekler arasındaki daha fazla rekabet, erkekler arasında poligami ve kıskançlığa daha fazla yönelim, kadınların ise "daha uysal" ve makul olması, kadınlara göre erkeklerde daha fazla cinsel istek ve uyarılma potansiyeli:

> İnsanlar arasında cinsel birleşmenin esas olarak, hangi cinsiyetin cinselliği daha fazla arzuladığına veya cinsel birleşmeden daha fazla zevk almayı arzu ettiğine bakılmaksızın, cinselliğin kadınların erkeklere bahşettiği bir hizmet veya lütuf olduğu –tam aksinin değil– düşünülmektedir.
>
> (Symons 1979:27-28)

Bu tür evrimsel açıklamalarda kesinlikle büyük bir entelektüel çekim vardır: Bu varsayımlar ve çıkarımlar sosyal bilimcilerin karmaşıklık gördüğü yerde açıklık, diğerlerinin yalnızca ihtimali gördüğü yerde kesinlik sağlarlar. Evrim teorilerinin rağbette olmasında bir çeşit politik mantık da bulunmaktadır: Muhafazakâr bir kültürel iklimde, görünüşe göre inatçı bazı toplumsal sorunlar için (örneğin erkekler değişime neden bu kadar gönülsüzdürler, erkek eşcinseller neden lezbiyenlere göre görünüşte daha fazla rastgele cinsellik yaşamaktadırlar) bir açıklama da sunarlar. Böyle teoriler, cinsel bölünmelerin doğallığı hakkındaki yaygın, sağduyulu inanç-

lara da dayanıyor gibi görünmektedir. Popüler önyargılara karşı durmak yerine onlarla el ele yürürler. Bu varsayımlar eğer bazı şeyleri açıkladıklarını iddia ediyorlarsa (ilk görüşte aşk "bedenin yalnızca farklı bir doku uyumluluğu antijeninin kokusuna verdiği güçlü bir tepki olabilir"; eşcinsellik kardeşlerin çocukları için duyulan özgeci kaygı için gerekli olabilir), diğerlerini ikna edici şekilde açıklayamazlar (örneğin farklı kültürler arasında neden farklılıklar bulunmaktadır, tarih cinsiyet ve cinsellikle ilgili ortaya çıkan yeni tutumlarla neden sık sık hızlı toplumsal değişimler geçirir?)

Yeni evrimcilik aynı zamanda bir yaklaşım olarak çıkarımlarında da son derece muhafazakârdır. Sosyal ve cinsel olarak ne yaptığımızla ilgili açıklama genlerin gelişigüzel çarpışmasında yatıyorsa, o halde şeyleri değiştirmek için çok az şey yapabiliriz: Dalı burada biraz eğ, orada eğme, dalı kırmamak için her ikisini de fazla yapma. H.J. Eysenck ve Glenn Wilson'ın onayladığı gibi, "erkek ve kadınlara baktığımızda gözlemlediğimiz oldukça farklı cinsel özelliklerin güçlü, altta yatan bir biyolojik kaynağı" varsa (Eysenck ve Wilson 1979:9) feminist talepler –ve hatta liberal reformlar– ütopiktir. Biyolojik deterministlerin savunucularından bazılarının ifade ettiği gibi, feminizmin ilk yükselişlerine şöyle itiraz edilir: "Tarih öncesi tekhücreliler arasında kararlaştırılan şey, Parlamento Kararıyla feshedilemez. Bunun pek tartışılacak bir tarafı yoktur."

Elbette bunun hepsi ya da bir kısmı doğru olabilir. Biyoloji, doğa tarihi veya insanoğlunun erken tarihinden elde edilen deliller anlamlı olsa da bunlar kesin değildir. Son olarak, bir sosyobiyolojik veya evrimsel psikoloji kuramını –hangi "bilimin" bulunacağını kim bilebilir?– çürütmek imkânsızdır; ancak kanıtlamak da eşit derecede zordur. Yaşadığımız gerçek cinsellik dünyasında şeyler, "cinsel geleneğin" önderlerinin (aralarında artık yeni evrimcileri de saymamız gerek) düşündüklerinden daha karmaşıktır.

Biyolojik determinizmin en ateşli savunucuları genellikle üç karakteristik argüman sunarlar: kıyas yoluyla argüman, "ortalama ifadeler" üzerine neredeyse entelektüel despotluğa varan bir inanç ve son "kara delik" kuramı olarak adlandırdığım argüman.

1. Kıyas yoluyla argüman

Bu argüman şekli, hayvanları doğal ortamlarında gözlemleyerek uygarlığımızın kodunu çözebileceğimizi varsayar. Savaş arası yıllarda doğal ortamlarında hayvanları gözlemlemeye yapılan yeni vurgu, sosyobiyolojinin kökenlerinden biriydi. E.O. Wilson, ilk denemelerinin büyük bölümünü böcekler ve kuşların bir sentezine adamıştı. Buradaki sorun, tarafsız gözlem için gösterilen tüm çabaya rağmen insan önyargıları gizlice içeri sızmayı başarır. Rose *vd.*'nin ifade ettiği gibi:

> Sık sık, insan düzeninin belli bir özelliğinin kaçınılmazlığıyla ilgili iddialarını desteklemek için biyolojik deterministler, iddialarının evrenselliğine işaret etme çaresine başvurmaktadırlar. İnsanoğlunda erkek egemenliği varsa, bunun babunlar, aslanlar, ördekler ve diğerlerinde de olmasındandır. Etolojik edebiyat, babunların "harem sahibi olması", erkek aslanın "kendi" onuru üzerindeki egemenliği, yabanördeklerindeki "toplu tecavüz", sinekkuşlarındaki "fahişelik" anlatımlarla doludur.
>
> (Rose *vd.* 1984:158)

Burada oldukça renkli toplumsal açıklamaların hayvan davranışlarına dayandırıldığını söylemeye pek gerek yoktur. Dişi hayvanların bir araya toplanması neden harem olarak yorumlanmaktadır? Mevcut tüm karşı delillere rağmen, bu gruplar kadınlar arasında farkındalık yaratma gruplarının prototipleri olarak da görülebilir. Bunu söylemek belki de gülümsemeye neden olur. Ancak dairesel argümana göre, insan deneyimlerinden elde edilen açıklamalar hayvanlara dayandırılmakta ve daha sonra bugünkü toplumsal bölünmeleri haklı çıkarmak için kullanılmaktadır.

Evrimsel psikoloji, genetik mirasımızın sağladığı deliller lehine yola çıkarak hayvan davranışlarında yatan açıklamalardan ve tarih öncesi dönemde kuramlaştırılmış ilk Âdem'ler ve Havva'lardan uzaklaşarak bunu kısmen kabul etmiştir. Ancak bu anlatının kendisi, açıklamanın genlerin hayatta kalmasını sağlamak için "üreme stratejileri"nde bulunduğuna dair dogmatik

varsayımla bozulmaktadır. Böyle kuramlaştırmalar, insan etkinliğini ve üretkenliğini kuramsal ve evrimsel bir meta-tarih lehine yadsımaktadır.

2. Ortalamanın despotluğu

Ortalamalara dayanan açıklamalar, başka bir cazip ancak tehlikeli yaklaşım sunmaktadır. *Ortalama* olarak, erkekler kadınlara göre cinsel açıdan daha aktif olabilirler. Erkek eşcinseller, lezbiyenlere göre daha fazla rastgele cinsel ilişkiye girebilirler. Bunun genlerle bir ilgisi olabilir. Aynı ölçüde, kültürle ilgili bir şey de olabilir: erkek eşcinsel kimliğini ifşa edebilme ve kadınların hareket özgürlüğü üzerindeki yasaklayıcı kısıtlamaların sonucunda partner seçimiyle ilgili daha fazla fırsat bulunması gibi. Daha da temelde, ortalama olarak erkeklerin kadınlara göre cinsel olarak daha aktif olduklarını söylemek bazı kadınların bazı erkeklere göre cinsel olarak daha aktif olduklarını söylemekle aynı şeydir. Ortalama ifadeler, hem doğrudur hem de pratik olarak yararlı değildir.

Ancak bu ifadelerin üzerinde müthiş bir ağırlık bulunmaktadır, en azından, kısmen, belirsizlikten açıkça kurtulmayı tercih ettiğimiz için. Ancak "ortalama" fikrinin belirttiği gibi doğanın kendisi oldukça çelişiktir. Bizler neden olmayalım?

3. "Kara delik" kuramı

Şayet gizemli şeyler varsa, onları açıklayabilecek bilinmeyen ancak kesin bir şeylerin de olması gereklidir varsayımına dayanan "kara delik" kuramı, cinsel farklılıklar için başka hiçbir açıklama bulamayanların son durağıdır. Başka hiçbir şey işe yaramayıp insan fenomenleri açıklanamadığında, o halde henüz belirlenmemiş olsa bile bir biyolojik neden olmalıdır. Eğer erkekler kadınlara göre daha iyi işlere sahiplerse, biyoloji kesinlikle bunu açıklar. Eğer toplum feminizm politikalarına karşı direniyorsa, bunun nedeni feminizmin insan doğasına aykırı olması olmalıdır. Eşcinselliğin nedenleri ne sosyoloji ne de psikanaliz tarafından açıklanamıyor-

sa, bunları biyoloji (hormonlar, içgüdüler, "geylik geni" veya "gey beyin") açıklamalıdır.

Kinsey Institute'ün eşcinsellikle ilgili son raporu *Sexual Preferences*'ın son bölümünde bunun klasik bir örneği bulunmaktadır. Yazarlar, eşcinselliğin nedeniyle ilgili delil eksikliğini dikkatlice incelemişler ve sosyolojide veya psikolojide bunun tek bir delilinin bile olmadığı sonucuna varmışlardır. Ancak o dönemde eşcinselliğin tek bir köken veya nedenden kaynaklanan tek bir durum (ve her halükârda sözde zıttı heteroseksüellikten daha fazla bir etiyolojik açıklamaya değmez) olmadığı kuramını (Kinsey'in kendisi tarafından desteklenmiştir) incelemek yerine yazarlar, biyolojik bir açıklama olduğu sonucuna varmışlardır. Kitap bağlamında, bu boş bir spekülasyondur. "Çözüm", delillerden ziyade biyolojik bilimlerin prestijine daha fazla şey borçludur. Bu durum, olumlu olarak, gey geni veya gey beyniyle ilgili olarak bir sonraki neslin de araştırmalara katılmasını sağladı.[19] Her ikisinin de sözde keşfi, araştırmayı haklı çıkarmıştı – bu keşif, ayrıntılı bir incelemeye tutulan delillerin un ufak olmasına yol açmıştır. Ancak her zaman olduğu gibi, biyolojiye, toplumsal açıklamaların doldurmaya gönülsüz olduğu ya da dolduramadığı bir boşluğu doldurması için başvurulmuştur.

Biyolojinin önemini küçümsemek gibi bir niyetim yok. Biyolojik kapasiteler, insanoğlunu şekillendiren potansiyeli açıkça sağlamaktadır. Tüm maddi varlığıyla beden, yörüngeyi sunar ve sosyal aktivitelerin sınırlarını belirler. Bedenlerimiz, erkek ve kadın olarak farklılıklarımızı ortaya koyar. Cinsel birleşme, üreme, besleme ve ölüm köken olarak açıkça biyolojik olmakla birlikte insan varlığının parametrelerini sunarlar. Daha az kozmik biyolojik faktörlerin de eşit derecede sosyal etkileri bulunmaktadır. Genetik farklılıklar (erkekler arasında ve kadınlar arasında olduğu kadar birbirleri arasında), fiziksel görünüm, boyut, güç, dayanıklılık, saç ve göz rengini etkiler. Hormonların farklılık gösteren oluşumları, cinsel olgunluk, vücut tüylerinin dağılımı, yağ birikimi ve kas gelişimini etkiler. Cinsiyetlerin uygun ve uygunsuz fiziksel görünümleri ve davranışlarını ortaya koyan karmaşık kültürel kod-

larda detaylandırılmış oldukları için bu farklılıklar gayet önemlidir. Ancak aslında önemli olan, bu farklılıklara atfettiğimiz toplumsal anlamdır. "Cinsler arasındaki biyolojik farklılıklar benzerliklerle kıyaslandığında aslında önemsiz" kalıyorsa (Nicholson 1984:6) ve doğrusu, bir kişiyi meydana getirmek için gerekli olan 100.000 gen arasından yalnızca bir tanesi erkekleri kadınlardan ayırıyorsa, farklılıkları belirlemek için geleneksel olarak kullandığımız hassas kıstaslarımızın yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Öyle ki, bunlar arasında anatomik farklılıklar görünüşte en temel farklılıkları oluşturur. Cinsiyet, daha doğuşta erkek veya kadın organlarının varlığına ya da yokluğuna göre atfedilmektedir. Ancak penis veya vajinaya sahip olma, evrensel olarak uygulanabilir bir standart değildir. Kuşlarda, erkeklerin penisi yoktur; diğer hayvanların köpekbalıkları ve camgözlerdeki erkeklik organı *clasper* gibi yalnızca "intromitent organları" vardır.[20] İnsanlar arasında bile, bu organların anlamları net değildir. Vajina pasif veya doyumsuz bir organ olarak algılanır. Klitoris, "tam gelişmemiş bir fallus"tan daha fazlası olmayan bir organ ve kadınların çoklu orgazm yaşama potansiyelinin bulunduğu bölge olarak kavramsallaştırılmıştır. Penisin kültürümüzde çok daha fazla anlam yüklenmiş bir sembolik değeri vardır. Penisin "saldırgan", "güçlü" ve "delici" doğası, aktif erkek cinselliğinin modeli olarak görülmektedir. Ancak Richard Dyer'ın keskin bir şekilde belirttiği gibi, bu sembolizm ve penisin genellikle deneyimlenme şekli arasında bariz bir çelişki vardır:

> Erkek cinsel organları narin, süngerimsi, hassas şeylerdir... Penis, pek dayanıklı olmayan küçük bir şeydir (büyükleri bile), onları bu şekilde görmeyi öğrenirseniz sevimli ancak kendi başlarına büyülü ya da gizemli yahut güçlü olmadığını görürsünüz, yani objektif olarak bakıldığında etkin güçle donatılmamışlardır.
>
> (Dyer 1985:30-31)

Erkek ve kadın cinsel organlarına atfettiğimiz önem, hem toplumsal hem de psikolojik olarak önemlidir. Psikanaliz anlayışını

izlersek, erkek penisinin varlığı ya da yokluğu (yani kastrasyon korkusu veya fantezisi) Odipal krizin müzakeresinde ve cinsel farklılık düzeninin temelini teşkil eden psikolojik erkeklik ve dişiliğin edinilmesi veya edinilmemesinde kritik bir rol oynamaktadır. Fakat bunlara atfettiğimiz kritik anlamlar, Freud'a göre, kültür tarafından talep edilmekte ve doğrudan biyolojiden kaynaklanmamaktadır. Aynı potansiyel belirsizlik, diğer iki şeye daha işaret eder: erkek ve kadınların kromozal yaratılışı ve hormonal düzen.

Öncelikle, kromozal farklılıkların varlığı iyi bilinmektedir. Farklılık, cinsiyetleri tanımlamak için, kadın yarışmacıların özellikle atletik yarışmalardan önce bir cinsiyet kromozom testinden geçtiği uluslararası spor müsabakalarında yapılmaktadır (Archer ve Lloyd 1982:47). İnsan bedenindeki her hücrenin çekirdeğinde 46 kromozom bulunmaktadır: yirmi iki çift ve iki cinsiyet kromozomu. Kadınlarda bu cinsiyet kromozomları aynıdır (XX); ancak erkeklerde bu cinsiyet kromozomu az genetik malzeme taşıyan (Y kromozomu: erkeklerde genellikle XY eşleşmesi bulunur) tamamlanmamış bir yapıdır. Sorun şu ki, bunlar kesin göstergeler değildir. Kromozomlar bazen hücre bölünmesi sırasında olağan şekilde bölünmez ve bu da XXY, XXX veya XYY modellerine neden olur: bu kişiler erkek mi, yoksa kadın mıdır?

Bazen de kromozomları farklı, görünüşleri farklı şey söyleyen bireyler vardır: XY kromozomlara ve erkeklik hormonu salgılayan testislere sahip olmaları bakımından erkektirler; ancak doğuştan androjen duyarsızlığı sayesinde dış görünüş olarak erkekleşmemiş olabilirler. Görünen o ki, doğa bile bilgeliğiyle hata yapabilir.

İkinci olarak, benzer şekilde, bezler tarafından salgılanan kimyasal taşıyıcılara, yani hormonlara atfedilen önem abartılmıştır. Testisler tarafından üretilen ana hormon testosterondur; testosteron aynı genel türün hormonlarıyla birlikte "erkeklik hormonu" anlamına gelen *androjen* olarak adlandırılır. Yumurtalıklar tarafından üretilen ana hormonlar östrojen ve progestrondur ("dişilik hormonları"). Bu hormonlar, hiç şüphesiz gelişim için önemlidir: testosteron, ergenlikte sesin kalınlaşması ve vücut tüylerinin ortaya çıkışı gibi önemli değişikliklere neden olur. Ergenlikte, kızlarda

görülen östrojen seviyesindeki artış, göğüs büyümesine, yağın yeniden dağılımına ve âdet döngüsünün başlamasına neden olur. Ancak öyle olsa bile, tek bir erkeklik ve dişilikten söz edemeyiz. Yumurtalıklar ve testislerin her biri üç hormon üretmektedir ve böbreküstü bezleri her iki cinste de androjen salgılar. Aradaki fark, orandır.

Bir kez daha, kesin bir ayrımdan söz edilemez. Kinsey'in bir zamanlar ifade ettiği gibi:

> Hormonların gonadlarda üretildiği gerçeği, başka bir delile gerek duymadan, hormonların cinsel tepkinin dayandığı sinir sisteminin kapasitesini kontrol eden ana etmenler olduğuna inanmak için bir neden değildir.
>
> (Kinsey *vd.* 1953:728-29)

Hormonlar, kromozomlardan daha fazla olmamakla birlikte, toplumsal ve ruhsal cinsel farklılıkları şekillendirmede belirleyici rol oynarlar.

CİNSELLİK VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER

Biyolojik determinizm, cinselliklerimizin sabitliğinde, değişime yönelik tüm çabalarımız karşısında direnmelerinde ısrar etmektedir. Öte yandan toplumsal ve tarihi açıklamalar, "insan doğası"nın tarihin uzun seyrinde ve toplumsal etkileşimin karmaşıklığı ve vasıtasıyla bir gecede veya bireysel isteklere göre olmayan değişiklik potansiyelini göz önünde bulundurarak bu doğada yüksek oranda bir değişkenlik ve esneklik olduğunu varsaymaktadır. Diğer kültürler ve kendimizin farklı dönemleriyle ilgili kanıtlar, "erkek" ve "kadın" olmakla ilgili birçok farklı şekilleri, toplumsal ve cinsel hayatı yaşamanın alternatif yolları olduğunu göstermektedir. Yakın tarihimizden edindiğimiz deneyim, enerjik bir toplumsal hareketin –feminizmin– çok az kurumsal destekle cinsel ilişkileri etkilediği ve birçok bakımdan dönüştürdüğü örnekleri göstermiştir. Geçmişteki hızlı toplumsal değişimlerin gücünü düşünün.

Diğer kültürlerle ilgili artan bilincimiz, alternatif etkileşim biçimlerine karşı bizi daha dikkatli kılar – özellikle kültürel farklılık ve değişim perspektifi sayesinde kendi "insan doğamız"ın tarihi ihtimalleri hakkında düşünmeye başlayabildiğimiz ve "erkek" ve "kadın" olarak kendi pozisyonlarımızın sözde sabitliğini tartışabildiğimiz için.

Ezici kanıtlar, cinselliğin önemli derecede sosyokültürel kalıplara bağlı olduğunu gösterir. Öyle ki, Plummer'ın öne sürdüğü gibi, "cinselliğin sosyal durumlarda kendisine atfedilenden öte bir anlamı yoktur" (Plummer 1975:32). Ancak bunu bu şekilde ortaya koymak elbette ki sorunları çözmez; yalnızca onları daha da zor olan bir yola sürükler. Şayet cinsellik ve cinsel farklılıklar biçimsel olarak toplumsalsa, tamamen toplumsal olan açıklamaların sınırlarını nereye koyacağımızı, kültürel kalıplara karşı sınırların ne olduğunu yine de bilmemiz gerekir. Cinsellik tam anlamıyla bir toplumsal adlandırma meselesi midir? Erkek ve kadın arasında rollerin tam olarak değiştirilebilmesi mümkün müdür? Cinsel doğamız plastik, Margaret Mead'ın ünlü sözlerindeki gibi "inanılmaz derecede yumuşak" mıdır?

İster istemez bu tür sorular akla gelmektedir ve hâlâ uygun cevaplardan tam emin olmadığımızı itiraf etmeliyiz. Cinsel doğalarımızın ne olmadığını biliyoruz: Sonsuza dek sabit, biyolojik olarak belirlenmiş ve değiştirilemez değillerdir. Ne olduklarından çok da emin değiliz.

Bu sebeple gerçek tehlike, yetersiz bir biyolojik özcülüğün yanında cinselliğin esnekliğinin her zaman deterministik toplumsal sorumlulukların emrinde olduğu gibi, eşit derecede yetersiz bir sosyolojik özcülükle karşı karşıya kalmaktır. Savaş arası yılların etkili sosyal antropologlarına göre asıl sorun, insan doğası değil "kültürel konfigürasyon"du. El üstünde tutulan birçok sosyolojik "gerçeğin" etraflıca düşünülmesini mecbur kıldığı için bu gerçek bir kazanımdı. Her halükârda, ortaya çıkan kültürel rölativizmle ilgili gerçek sorunlar vardı. Her kültür kendini, diğer kültürlere göre gerekli ve açıklanamaz bir farklılıklar seti olarak sunmuştur. Tarih, gelişim ve değişiklik gündemin önemli başlıkları arasında

değildi. Ayrıca her toplum kendini tüm toplumsal konumların toplumsal taleplere *gerekli* yanıtları teşkil ettiği bir bütünsellik olarak görür. Bu düşünce şekli, cinsiyet rollerinin işlevselliğini savunan daha sonraki nesilden birçok yazar tarafından takip edildi. Weinstein ve Platt'in (1969:6) yazdığı gibi, bu toplumsal kalıbın ana iletim hattı olan ailenin yanında sonuç olarak ortaya çıkan düzgünce belirlenmiş bütünleyici "toplumsal rolleri"yle birlikte olan bireyler "toplum tarafından talep edilen davranış şekillerini kabul eder ve tekrarlarlar." Bununla ilgili olarak hamle yapmak için fazla yer yok gibi gözükmektedir.

Toplum ana kuvvet olarak görünmekle birlikte bireylerin o toplumun doğru bir şekilde işlemesi için gerekli özelliklerin üzerinde basılı olduğu boş sayfalar, yani *tabula rasa*, olduklarını farz etmeliyiz. Toplum, üreme, besleme, iş, ev işleri ve cinsellik isteklerini gerçekleştirmek için cinsiyete bağlı bir işbölümüne gitmiştir. Hatta tam olarak bu bölümlere uymayanlar için boşluklar oluşturmak ve kendinden bekleneni yapmamanın etkileri hakkında toplumun geri kalanına bir uyarıda bulunmak için olağandışı ve damgalanmış toplumsal roller (örneğin kültürümüzde eşcinsellerin "rolü") yaratır.

Bu tür görüşlerin kesinlikle bir cazibesi vardır. Etrafımızda gördüğümüz bariz farklılıklar ve bölünmeler için hoş açıklamalar sunarlar. Ancak "toplum"a bilinçli bir irade bahşeden, tüm parçaların mükemmel bir saat mekanizması gibi birbirine uyduğuna inanan herhangi bir teoriyle ilgili sorun vardır: İnsanlar ve onların öznel iradeleri ve faaliyetleri ne zaman devreye girer? Ayrıca bu vurgunun toplumsal kalıp üzerinde ilginç şekilde çelişkili bir sonucu ortaya çıkmaktadır. Toplumun ana kuvvet olarak altı çizildiğinde, "doğa"nın bazı özellikleri sorgulanmamaktadır. Daha belirgin biçimde, toplumsal olarak en deterministik açıklamalarda, anatomik farklılıkların yanında cinsiyete dayanan işbölümünün gerekliliğine meydan okunmamakta, aksine bu gereklilik yeniden teyit edilmektedir.

Gördüğümüz üzere, bu, insan doğasının esnekliğini ileri sürmek konusunda herkesten fazla uğraşan Margaret Mead'in

çalışmasında apaçıktır. *Sex and Temperament in Three Primitive Societies* adlı eserinde, Yeni Gine'de çok çeşitli cinsel varyasyonlar bulmuştu (Mead 1948:279-80). Arapesh'ler, cinsiyetin ne erkek ne de kadınlar için baskın bir güç olduğunu düşünmüşlerdi; her iki cins de "anaç" olarak adlandırılabilecek özelliklere sahipti. Diğer yandan Mundugumor'lar arasında, hem erkekler hem de kadınlar olumlu şekilde cinsiyet sahibi ve girişkendi. Üçüncü kabile olan Çambuliler'de ise, kendi kültürümüzle taban tabana zıt bir cinsiyet yaklaşımı bulunmaktaydı; kadınlar bağımsız ve erkekler duygusal olarak bağımlı durumdaydılar. Daha sonraki bir çalışmasında kanıtları özetleyen Mead şöyle belirtmiştir: "Bilinen her toplumda, insanoğlu biyolojik işbölümünü asıl ipuçlarını sağlayan esas biyolojik farklılıklarla genellikle çok uzaktan ilişkili olan biçimlere dönüştürmüştür... Bazen bir özellik bir cinsiyete, bazen de diğerine atfedilmiştir" (Mead 1949:7). Ancak aynı zamanda, toplumsal kalıp ihtimali yeniden teyit edilirken, o "asıl ipuçları" kritik bir önem alır. Mead, şayet insan toplumu hayatta kalmaya devam edecekse, "cinsiyetler arasındaki farklılıklarla uzlaşacak bir toplumsal hayat biçimine sahip olmalıdır" demiştir (Mead 1949:163). Bunlar nelerdir? Üreme kapasiteleri, erkek ve kadınlar arasında açıkça farklıdır; üreme teknolojilerindeki gelişmelerin bile bunu temelde değiştirmesi mümkün değildir.

Bu farklılıkların temelinde kültürler, ebeveynlik, besleme, iş ve ev düzeni için farklı roller hazırlamıştır. Ancak Mead'in yazılarının gösterdiği gibi, bu rollerin biçimi, "anaç" ve "babacan" olarak tarif ettiğimiz özelliklere ilişkin erkek ve kadınların birbirlerinin yerine geçebilmesiyle önemli derecede çeşitlilik gösterir. Toplumsal roller bu kadar esnekse ve üreme, cinsiyet ve cinsel tutumlar arasında muhakkak bir bağlantı yoksa, keskin cinsel bölünmelerin neden bu kadar önemli biçimde gerekli olduğu –onların kaçınılmazlığı hakkında önceden bir varsayımda bulunmazsak– açık değildir.

Mead'in en sonunda anatominin başlıca önemini doğal karşıladığı sonucunu göz ardı etmek zordur: Anatomik farklılık, toplum tarafından talep edilen rolleri garanti altına alır. Bu doğru olabilir; ancak bunun neden böyle olması gerektiği asla sorgulanmamıştır.

Birçok kültürün anatomiyi toplumsal kaderimizin esas temeli olarak seçtiğini bilmek kesinlikle en önemli noktadır.

Bu açıklamalardan bazılarının basitliğinin ötesine geçmeliyiz. Bu teorilerin öne sürdüğü gibi "toplum"un etkisinin ne birleşik ve bütün olduğunu ne de farklılık sınırlarının o kadar kesin ve belirli olduğunu özellikle belirtmek istiyorum. "Toplum"la ne kastettiğimize bakarsak, pratikte tüm toplumsal teorilerin toplumsal ilişkilerin karmaşıklığını, günlük hayatlarımızı onların aracılığıyla düzenlediğimiz "çoklu gerçeklikleri" doğruladığını görürüz. "Toplum", birbiriyle uyumlu belirleyici etkenler seti tarafından hükmedilen bir bütün değil, muhakkak bir *a priori* bütünlüğü olmayan ve gerçek ilişkileri olduğu gibi kabul edilmekten ziyade aydınlatılması gereken karmaşık bir kurumlar, inançlar, alışkanlıklar, ideolojiler ve sosyal pratikler ağıdır. "Toplumsal"la ilgili bu görüşü cinsel eylemlere dönüştürürsek, "cinselliği" şekillendiren şeyin "toplum" olmasından öte (herhangi bir dolambaçsız yolla), cinsellik olarak tarif ettiğimiz şeyin, cinselliği ve uygun cinsel davranışları neyin meydana getirdiği hakkında her biri farklı bir görüş benimseyen bir toplumsal ilişkiler karmaşası vasıtasıyla oluşturulduğunu görürüz. Michel Foucault'un belirttiği gibi, cinselliğin modern cihazı "söylemler, kurumlar, mimari düzenlemeler, kurallar, yasalar, idari tedbirler, bilimsel ifadeler, felsefi öneriler, ahlak, filantropi vs" dahil olmak üzere heterojendir (Foucault 1980a:194). Tüm bunların hepsi, cinsellik olarak tanımladığımız şeyi oluşturmaktadır; ancak hepsi aynı şeyi söylemez ve söyleyemez veya aynı şekilde bize hitap edemez. Cinsellik dünyasında, cinsellikle ilgili birçok değişik ve genellikle çelişkili ifade vardır: Düzenlenmiş anlam (söylem) ve açıklama grupları, bir dizi farklı dille ifade edilir ve yoğun bir toplumsal faaliyet ağına bağlıdır.

Örneğin cinsel davranışla ilgili geleneksel Hıristiyan kavramları, insan doğasıyla ilgili bazı varsayımlara (insan doğasının günahkâr ya da yozlaşmış olduğu, cinsiyetler arasındaki ayrımın önceden belirlendiği, cinsel faaliyetlerin yalnızca üreme veya aşkla haklı gösterilebileceği gibi) dayanır. Bu inançlar birtakım ifadelerde –İncil tefsirleri, yorumlar, kilise hukuku, vaazlar– yer almaktadır.

Bunlar, günahkârları kurtulmuşlardan, ahlaklıları ahlaksızlardan ayıran bir kesinlik ve ahlaklılık dili sayesinde genelleştirilmiştir. Bu anlamlar, inançları ve davranışları kuvvetlendirmeye çalışan kurumlarda dışa vurulur: kiliseler, ebeveynliğin ayrıcalıklı konumu, Tanrı önünde itiraf ve şahitlik patrikleri, dini okulların varlığı, vaftiz ve evlilik törenleri, hatta birçok ülkede hukuk sistemi. Bu söylemlerin ve pratiklerin bütünlüğü, ahlaklı kimselerin kendilerini gerçekten seçilmişler arasında gördükleri ve günahkârların günahlarından kurtulma umudunun olmadığı "özne konumu"nu meydana getirir. Bireyler, bu tür önceden belirlenmiş anlam gruplarıyla ilişkili olarak şekillendirilmiştir ve kendilerini buna göre şekillendirirler. Burada verilen örnekte bireyler Hıristiyandırlar; Müslüman, Hindu, Musevi ve katı biçimde, bilinçli ve bilinçsiz olarak özümsenmiş kurallara göre bireylerin davranışlarını düzenlemeyi ve kontrol altında tutmayı ve yeni "sosyalist kimse"yi yaratmayı amaçlayan Sovyet çabasında olduğu gibi hatta seküler olabilirler.

Cinsel anlamlar kazanma şeklimizi açıklamak için bazı etkileşimci sosyologlar tarafından kullanılan "senaryo" fikri, güçlü ancak kaçınılmaz olarak belirsiz bir metafor sunar: John Gagnon'un belirttiği gibi, "Senaryolar, ozalit kopyalar gibi, belirli faaliyet türleri için kimler, neler, ne zamanlar, neredeler ve nedenleri belirler. Yönlendiren bir ozalit kopya veya yol haritası veya tarif gibidir...".[21] Bu bakımdan, senaryolar bilakis, daha önceki sosyolojik rol kavramlarıyla aynı şekilde hareket eder. Elbette ki bu kuralları tümüyle takip edemeyiz; yoksa hepimiz aynı olurduk ve "ahlaksızlık", sapkınlık veya ihlal sözcükleri var olmazdı. Ancak bazı toplumsal pratiklerde ortaya konulmuş "senaryolar", bireysel tercihlerin mümkün olduğu parametreleri belirler; düzenleyici senaryoların yanında muhalif senaryolar da bulunmaktadır; çeşitli faaliyet biçimleri olduğu gibi körü körüne itaat da vardır. Sonuç olarak, herhangi bir zamanda bir arada var olan çeşitli muhtemel cinsel anlamlar bulunmaktadır.

Hıristiyan Batı'da insanlar bir sürü çelişkili ve genellikle birbiriyle zıt tanımlamalara maruz kalmışlardır. On dokuzuncu yüzyıl-

dan itibaren bilim, cinselliğin düzenlenmesindeki ana kuvvet olarak dini yerinden etmeye çalışmıştır. Bilimin dili, ahlaktan daha az, "doğal" ve "doğal olmayan", sağlıklı ve hasta cinselliklerden daha fazla bahsetmektedir; kurumsal odağı klinik, hastane veya psikiyatr koltuğudur (Michel Foucault günah çıkarma şekli ve psikanalizin konuşma tedavisi arasında bir analoji olduğu fikrini ortaya atan ilk kişi değildi: Freud'un kendisi de aynı bağlantıyı yapmıştı). Cinselliğin farklılaşmış şekilleri hakkında dikkatli konuşan hukuk, tıp, eğitim, antropoloji, sosyoloji ve politikanın kendi dilleri vardır: Cinsellik, suçluluk, yetişme, kültürel farklılık, politik seçimin bir sonucu mudur? Ve elbette ki karşıt söylemler, zıt ve genellikle militan diller, cinsel kimlikler ve pratikler etrafında düzenlenmiş yeni cinsel hareketler ve toplulukların yeni "cinsel hikâyeleri" vardır (Plummer 1995). Birbirine rakip ve genellikle çelişkili tanımlar ve tarifler dünyasında yaşıyoruz.

Bu sebeple, belirgin cinsel farklılıkların ortaya çıkışı, her birey için toplumsal hayatın güçlükleri sayesinde öğrenilen uzun bir süreçtir. Aile yaşamı, modeller (her ne kadar bunlar hiçbir şekilde kesin olmasalar da) sunar. Okullar, açık mesajlar (her ne kadar bu mesajlar her zaman aynı yönde olmasa da) verir. Akran grubu değerlendirmesi, toplumsal sapkınlıklara karşı bariyerleri korur. Flört, ilk cinsel birliktelik, hatta cinsel şiddet bölünmeleri teyit etmekle birlikte cinsel stereotipleri belirler. Partner arzusu ve seçimi, normallik yolunu veya Ortodoks olmayan davranış şeklini güvence altına alır. Medya temsilleri, arzu edilen kimlik imajlarını oluşturur. Dini ve ahlaki ve politik ilişkiler, yetişkin yaşam biçimlerinin düzenlenmesine yardımcı olur. Şans bile kaprisli etkisini gösterir. Tüm bu etkilere –ve çok daha fazlasına– karşılık olarak öznelliklerimizi, kim olduğumuz bilincini, olduğumuz yere nasıl geldiğimizi, nereye gitmek istediğimizi inşa ederiz: Erkek ve kadın, heteroseksüel ve eşcinsel olarak kimliklerimiz, toplumsal ilişkilerimizin yoğun ve karışık düzeninde tanımlama ve kendini tanımlamanın karmaşık süreçlerinin bir ürünüdür.

En azından yüzeyde, çeşitli etkilere tabi olan ve genellikle zıtlıklar barındıran erkek ve kadın kimliklerinin doğal özellik-

lerle sonsuza dek sabitlenmiş olmaktan öte, esnek ve tesadüfi olduğunu akla getirir. Örneğin Batı toplumlarında insanlar ilk dönemlerde "gerçek bir erkek" olmak için kişinin tüm eşcinsel hislerini söküp atması gerektiğini öğrenmişlerdi. Erkek eşcinselliği, birkaç yüzyıl boyunca efemine, cinselliğin evrilmesi, tam anlamıyla "erkekliğe sığmaz" bir eylem olarak damgalanmıştır. Ancak "gerçek erkeklerin" birçoğunun kendilerini eşcinsel olarak gördüğünü ve 1970'lerden bu yana en azından Batılı ülkelerdeki erkek gey dünyasında eşcinselliğin efeminelikle otomatik olarak ilişkilendirilmesine karşı genel bir tepki olduğunu biliyoruz. Erkek olmakla ilgili geleneksel görüşler, cinsel arzularla ve (muhtemelen) cinsel faaliyetlerle genellikle zıtlaşır: Ancak birçok gey erkek için ikisi gerilimli konulardır. Kadın cinselliği de bir başka örnek teşkil eder: Kadınlar genellikle uyumlu, sevecen ve üremeyle yakından alakalı bir cinselliğe sahip olarak tanımlanmışlardır. Ancak son birkaç onyıldır, kadın bedeni medyada ve genel olarak semboller vasıtasıyla bir hayli cinselleştirilmiştir. Aynı kadın, hem şefkatli ve evcimen olan becerikli bir ev kadını hem de seksi ve çekici bir *femme fatale* olarak medyada yer almakla birlikte bu farklı tanımların birbiriyle çatıştığı ya da çelişkili etkilere sahip olabileceği düşünülmemektedir. Ve tabii ki kadınlar kendi cinselliklerinin kontrolünü ele geçirmeye, kendilerini özerk cinsel varlıklar olarak tanımlaya çalışmışlardır. Aklımızda ve cinsel doğamızda kendimize, isteklerimize ve arzularımıza ve ihtiyaçlarımıza ait birçok değişen ve genellikle savaşan tanımı bir arada tutarız.

Ancak sosyal dünya, ayrım talep eder ve sınırlar yaratır. "Erkeklik" ve "dişilik" birleşik kavramlar olmayabilir. Çatışan ve çelişen mesajlarla doludurlar ve farklı bağlamlarda farklı anlamlara sahiptirler. Resmi toplumsal belgelerde veya yasalarda popüler önyargıda olduğu gibi aynı şeyi kastetmemektedirler. Farklı sınıf, coğrafi ve ırk ayrımcılığı yapılan çevrelerde farklı anlamlara gelmektedir. Ancak her ne niteleme yaparsak yapalım, yalnızca güçlü fikirler olarak değil, kritik toplumsal bölümler olarak da var olmaktadırlar. Farklı zamanlarda farklı şekillerde yaparız, ancak her zaman insanları "erkek" ve "kadın" olarak ayırırız. Bunun öte-

sinde, sıradan, anlamsız farklılıklardan söz etmiyoruz: Aslında güç farklılıklarına ve toplumsal ve pratik olarak erkeklerin kadınları tanımlama gücüne sahip olduğu tarihi durumlara atıfta bulunuyoruz. Erkeklik ve erkek cinselliği, kadınları yargıladığımız normlar olarak kalmaktadır. Bu, erkek tanımlarının kolayca kabul edildiği anlamına gelmemektedir; tam tersine, bireysel ve kolektif seviyelerde cinsel anlamlarla ilgili sürekli bir mücadele bulunmaktadır ve değişen baskılara ve mücadelelere karşılık verdikleri için zaman içerisinde değişen farklı erkeklik türleri –hegemonik, bağlı, marjinalleşmiş– mevcuttur. Ancak mücadeleler, egemen normlara karşı ve belirlenen sınırlar çerçevesinde verilmektedir. Buna karşılık, bazı ilişkilerin toplumsal ayrıcalıklandırılması sayesinde bunlar cinsiyet ve cinsel kimliklerin inşa edildiği ve sürekli olarak yeniden teyit edilip uygulandığı evlilik ve aile düzenlerinde ve diğer pek çok toplumsal kurum ve faaliyetlerde şifrelenir.

Bu sebeple cinsiyet ve cinsellik, insan doğasına ilişkin bazı temel doğruların ifadeleri olmaktan daha azıdır. Bunlar belirli durumlarda canlandırdığımız toplumsal pratikler, sürekli yaptığımız şeyler, sürekli tekrarlanan önemsiz eylemler, Judith Butler'ın dile getirdiği gibi "doğal, orijinal ve kaçınılmaz etkisi yaratan" kültürel ürünlerdir (Butler 1990: x; ayrıca *bkz.* Butler 1993). Eğer bu radikal görüşü benimsersek, her şeyi açıklayan orada bir şey kalmaz: Orada bir "orada" yoktur. Cinsiyetçi ve cinselleştirilmiş kimliklerin edimsel bir şekilde üretildiği sadece tekrarlanan eylemler, taklitlerin taklitleri vardır. Bu bakış açısına göre heteroseksüellik ve eşcinsellik, genlerin veya hormonların yahut herhangi bir başka şeyin türümleri değil, benzerliklerin üretildiği, pekiştirildiği ve "normalleştirildiği" düzenleyici kurgular ve ideallerdir. Normlar, görünüşü, fizikselliği, kim ve neyin arzu edilir olduğunu vs emreden ve yasaklayan güç ilişkileri ve ritüelleri vasıtasıyla birçok şekilde bedene kaydedilmiştir. Mesele, cinsel ilişki bedensiz var olamazken cinselliğin bedenden çabayla oluşmasıdır.

Belki de bunun çoğu, cinselliğin inceliklerinin dikkatimizden kaçtığı bir düzeyde yer almaktadır. Ancak ağırlığı belirleyici olabilir. Araştırmacılar, var olan ve dil, ritüel ve etkileşim yoluyla benzer

şekilde çocuklar, ergenler ve yetişkinler arasında sürekli güçlendirilen kabul edilmiş cinsel bölünmeler ve heteroseksüel düzenlemelere uyulması için aşırı baskı yapıldığını ortaya koymuşlardır. Farklılıklar, kurumlaştırılmış ve toplumsal yaşamda –ebeveynlik pratikleri, eğitim süreci, akran baskısı, çalışma pratikleri ("cinsel taciz") ve sokak gelenekleri ("sözlü taciz"), barlardaki ve diğer sosyal faaliyetlerdeki rutin ritüeller vasıtasıyla– yeniden teyit edilmiştir. Küresel düzeyde, giderek artan şekilde meydana gelen tüm değişikliklere rağmen, kültürel olarak tanımlanmış erkek cinselliği hâlâ normu oluşturmaya devam ederken, bekleneceği üzere, kadın cinselliği sorun olmaya devam etmektedir.

Erkek haline gelen erkekler, kadınları tanımlama yeteneği kazandıkları iktidar ilişkilerinde yerlerini alırlar. Bu, iktidar ilişkilerine meydan okunamayacağı anlamına gelmediği gibi cinsiyetçi cinsel ilişkilerin de ebedi olarak sabitlendiği anlamına gelmez. Ancak cinsellik alanlarını sınırlamaya devam eden kemikleşmiş biçimleri ayırt etmeye başlamamız gerektiği anlamına gelir.

CİNSELLİK VE BİLİNÇDIŞI

Şimdiye kadar yapılan tartışmadan iki önemli nokta ön plana çıkmalıdır. İlki, meyilli olduğumuzdan çok daha hazır bir şekilde cinsiyet ve cinsel kimliklerin doğuştan verilmiş, otomatik veya sabit olmadığını kabul etmeliyiz. Tam aksine bunlar, toplumsal olarak düzenlenmiş ve tesadüfidir. Aynı zamanda bağıntısaldırlar. Erkeklik ve dişilik yalnızca bir diğerinin varlığı dolayısıyla vardır. Yaşam ve ölümün görünüşe göre kaçınılmaz ancak sürekli değişen dansına hapsolmuş değişen ve dönüşen tanımlardır. İkinci olarak, kadınların erkeklere sürekli olarak tabi olduğu bir farklılığı anlayamıyoruz. Bu tarihi devamlılık, bir dereceye kadar şüphesiz erkeklere verilen referansla açıklanabilir. Ataerkil güç yapılarının varlığını savunanların bulunduğu tüm kültürler, bunu yeterli bir açıklama olarak görecektir. Ancak bu, cinsel farklılığa karşı duyduğumuz derin bağlılığı veya bunu korumaya çalışan birçok insanın, erkek ve kadının yaşamlarında bulunan özelliği açıklamaya yetmez.

Cinsel farklılık görünüşe göre gerekli *ve* tutarsız, önemli ancak geçicidir. Peki o halde kendimizi bu toplumsal kategorilerde nasıl tanırız? Modern cinsel teoriye bu kadar geçici gibi görünen şeye neden bu kadar çok yatırım yapıyoruz? Cinsel farklılıklar görünüşe göre neden bu kadar gereksiz ama bu kadar kalıcı ve inatçı? İşte tam da bu noktada, başka bir teorik yaklaşım, yani dinamik bilinçaltının ve arzunun teorisi olan psikanaliz sayesinde yeni fikirler edinebiliriz.

Psikanaliz, son yüzyıl boyunca cinselliğin teorileştirilmesine (her ne kadar etkisi genellikle belirsiz ve çelişkili olsa da) önemli bir katkıda bulunmuştur. Yirminci yüzyılın diğer önemli entelektüel gelişmelerinin (Marksizm, demokrasi ve milliyetçilik akla gelir) çoğu gibi, psikanalizin de farklı bağlamlarda farklı anlamları vardır. Freud'un kendi çalışması, çeşitli yorumlar için bir hazine sandığı gibidir; onun yasal halefi olduğunu iddia eden birçoklarının eserleri ise bizi Freud'un söylediği, kastettiği veya inanmak istediği şeyle genellikle çok az ilgili olan bir kadere birçok yoldan götürmektedir. Bu sebeple, "gerçek Freud'u" tarif etmek oldukça tehlikeli bir girişimdir. Daha ilginç ve maceralı bir rota, Freud'la ilgili yapılan son yorumlamaların cinsel geleneğin Ortodoksluğuna meydan okumasına bakmaktır. Bu noktada kritik katkı, ilk olarak Fransız psikanalist Jacques Lacan'ın çalışmasından ve Melanie Klein'in çocukluğunun incelenmesinden yararlanan ancak "sapkının" analitik geleneğin normalleştirme eğilimlerine meydan okumak için döndüğü bir dizi perspektif geliştiren feminist psikanalizden gelmektedir.

Psikanalizin önemi, cinselliği sorunsuz bir kategori olarak görmemesinde yatmaktadır (Coward 1983). Tam aksine, psikanaliz, cinsellik kavramının radikal bir şekilde yeniden değerlendirilmesini önerip cinsel üremenin merkeziyeti ve erkek ve kadın arasındaki katı ayrımı sorgular. Bu yaklaşımın önemi, özcü görüşlere meydan okuyup cinsel farklılığın önceden verilmiş doğasını sorunlaştırırken aynı zamanda bilinçdışı anlamların gücünü kabul etmesidir. Bu, Freud'un kendi çalışmasının önemli bir uzantısı ve ilerlemesidir. Freud, erkeklik ve dişilik kavramlarının sorunlu doğası

hakkında aslında çok açıktı; bu konunun bilimin en zorlandığı konular arasında olduğuna inanıyordu. Bu ilk dönem Freudyen anlayışların devamında, psikanalizin modern temellüklerinde üç önemli aşama bulunmaktadır.

İlk olarak, psikanalizin özünde, bilinçdışıyla ilgili teori bulunmaktadır. Psikanalitik gelenek, bireylerin ne biyolojik zorunlulukların önceden belirlenmiş ürünleri ne de basit bir şekilde toplumsal ilişkilerin sonuçları olduklarına dair öneri getirir. Bedenin biyolojik ihtimallerinin anlam kazandığı, kendi dinamikleri, kuralları ve tarihi olan psişik bir alan, yani bilinçdışı bulunur. Chodorow bunu açıkça ifade etmiştir:

> Şekillendirilmiş bir yaşam sürüyoruz; bizi fiziksel olarak erkek ve kadın olarak konumlandıran o cinsel ve üreme organları ve kapasiteleriyle, hormonlar ve kromozomlarla yaşıyoruz. Ancak... bu biyolojiyle ilgili bir şey yoktur. Bir kimsenin kendi fizyolojisini nasıl algıladığı, hayal ettiği, sembolize ettiği, içsel olarak temsil ettiği veya hissettiği, biyolojinin doğrudan bir ürünü değil, ailede edinilen deneyimin ve gelişimin bir ürünüdür.
>
> (Chodorow 1980:18)

Bilinçdışı, bir çelişki alanıdır: zihinsel baskının gücüyle bilinç dünyasına erişimi engellenen ancak her seferinde rüyalar, dil sürçmeleri, şakalar, nevrotik semptomlar veya sapkın davranışlar biçiminde bilinci rahatsız etmek için "geri dönen" fikirler, istekler ve arzular arasındaki çelişki. Bilinçdışını esas olarak inşa eden şeyler, gerçeğin talepleri karşısında baskı altında tutulan istekler ve arzular, özellikle çocukluğun bastırılmış, ensest arzularıdır: "Zihinsel dünyada bilinçdışında olan şey, çocuklukta da aynıdır."[22]

Bu bizi ikinci noktaya götürür: cinsel farklılıkların teorileştirilmesine. Kimlikler –erkek ve kadın olarak– ile arzuların ve nesne seçimlerinin organizasyonu –heteroseksüel, eşcinsel ya da herhangi biri olarak– otomatik olarak doğuştan belirlenmemektedir. Farklılaşmamış, çok yönlü sapkın cinselliği ve biseksüel doğasıyla (nesne seçimi önceden tayin edilmemiştir) ilk "insanlık damlası"

tehlikelerle dolu yolun istikrarsız bir olgunlukla sonuçlanmasına yol açtığı için psişik bir mücadelenin ve çatışmanın ürünüdür. Çocuk, bedenin farklı bölümlerinin erotik uyarılmanın odağı haline geldiği (oral, anal, fallik ve genital aşamalar) ilk gelişim aşamalarını geçer ve "kastrasyon"la (erkek cinsel organının varlığı ya da yokluğu) ilgili ilk farkındalıktan genç kimsenin anne ve baba için duyduğu ensest arzularla mücadele ettiği Odipus krizi dramına ve en son olarak aynı cinsten "münasip ebeveyn"le özdeşleşmeye doğru ilerler. Bu "epik" mücadele vasıtasıyla farklılaşmamış çocuk en sonunda küçük bir erkek veya küçük bir kadın haline gelir. Elbette ki bu, Freud'un son açıklamalarının inceliklerine haksızlık yapan şematik bir açıklamadır. Uygun davranış mihrabına doğru kaçınılmaz bir ilerleme söz konusu değildir. Eğer süreç otomatik olarak "çalışsaydı" cinsiyet hakkında bir belirsizlikten, eşcinsellik, transgender, fetişizm vesaireden bahsedilemezdi. Freud için cinsel kimlik kazanma ve kimlik ile arzuyu birbirine tutturmanın (kim olduğumuz, neye ihtiyacımız olduğu ve neden yoksun olduğumuz) hepimizin girmesi gereken ve hiç şüphesiz anatomimiz veyahut kültürün talepleriyle bize tahsis edilen konumun elde edilmesiyle sonuçlanan bir mücadele olduğu noktasının altını çizmek için bu açıklamayı sundum.

Diğer yandan, Freud'un herkesin bildiği gibi yazdığı üzere: "Anatomi kaderdir" (Freud 1916-17:178). Bu ifade, Freud'un teorilerine yapılan itirazların özüdür ve toplumsal düzenlemelerimizin inatçılığına dayanak oluşturur, cinsel bölünmeyi haklı gösterir, zihin üzerinde bedenin tahakkümünü sağlar görünmektedir. Ancak anatominin önemini görmenin alternatif bir yolu bulunmaktadır: sembolik olarak onun kadar önemli, sadece kültürde anlam kazanan cinsel farklılıkların temsilcisi bir şey. Son dönemlerdeki psikanalitik yazılarda, penis veya sembolik temsilcisi fallus, anlamın sembolle ilişkisine göre şekillendirildiği ana gösterge olarak görülmektedir. "Sembolik düzen"de bulunan güç farklılıklarını temsil eden farklılığın, dil, anlam, kültür ve tarih (bu nedenle de potansiyel olarak değişimin) alanının göstergesidir.[23] Eğer bu herhangi bir surette doğruysa, çocuğun Odipal dönemde anlam düzenine erişimde kazandığı şey, sonraki cinsel farklılık ve

toplumsal konum için erkek cinsel organının kültürel önemiyle ilgili artan farkındalıktır.

Dolayısıyla, erkek çocuk için kastrasyon tehdidi (uslu durmazsan şeyini keserim...) veya kız çocuklarının ("şey"i olmayanlar) çoktan "kastrasyon" yaşadıklarına dair kültürel olarak üretilmiş inanç, belirleyici bir psişik öneme sahip olmuştur. Kastrasyon terörü, genç erkek ve genç kızları *farklı şekillerde* krize sürüklemektedir. Her ikisi de anneleriyle ilk bağlarından kurtulmak zorundadırlar; ancak farklı şekillerde koparlar. Genç erkek, babasıyla özdeşleşerek ve annesine duyduğu sevgiyi başka kadınlar için arzuya dönüştürerek (bir erkek budur ve böyle yapar); kız ise annesiyle özdeşleşmesini teyit ettiği ve penis sahibi olma arzusunu bir başkasına ait penisin lütfunu alma arzusuna dönüştürdüğü (yani bir kadın bir erkekten alıcı olur) çok daha zor ve uzun süren bir süreç sonunda.

Burada önemli olan şey, detay değil (kaba hatlarıyla zaman zaman komik görünebilmektedir) anatomik farklılıkların bilinçaltı dünyasında anlam kazandığı karmaşık bir insan sürecinde cinsel özellikleri olan kimliklerin nasıl şekillendirildiğini göstermek için ortaya koyduğu çabadır. Kaderlerimiz, farklılıklar tarafından değil, toplumsal olarak verilen ve fiziksel olarak detaylandırılan bu farklılıkların anlamları tarafından şekillendirilmektedir. Ancak üçüncü nokta burada ortaya çıkar: Bu kimlikler yalnızca şüpheli değil, aynı zamanda geçici kazanımlardır; bilinçdışı unsurlarının, Odipal dram tarafından tamamen ya da kesin olarak söndürülememiş baskı altındaki arzuların püskürmesiyle sürekli olarak bozulmaya maruz kalan "hayali kapanımlar"dır. Freud'a göre insan olmak, bölünmek, sürekli "merkezsizleşmek", bilincin dışındaki güçlerin etkisinde olmak demekti. Ancak bu çatlak öznelliğin merkezinde, erkeklik ve dişiliğin belirsiz anlamları yatmaktadır:

> Psikolojiye göre, cinsiyetler arasındaki zıtlık, aktiflik ve pasiflik arasındaki zıtlığa dönüşür; aktifliği erkeklik, pasifliğiyse dişilikle canıgönülden özdeşleştiririz. Bu, hayvanlar âleminde kesinlikle evrensel olarak doğrulanmış bir görüştür.
>
> (Freud 1930:106, not 3)

Freud bu noktada, insan doğamızın sabitliğini ve cinsiyetçi bölünmelerin katılığını sorgulamaya çalışan o modern açıklamaların öncüsü olarak görülebilir. Farklılığın ve erkek egemenliğinin imleyeni olarak fallus devrilebilir; ama ne pahasına?

FARKLILIĞIN SONUÇLARI

Biyolojik determinizmin katılıklarına meydan okumak için elimizde şimdi iki terim bulunmaktadır: bir kurumlar, ilişkiler ve inançlar ağı olan "toplumsal" ve kendine özgü bir tarihi olmakla birlikte toplumsal zorunluluklar ve biyolojik ihtimaller arasında birçok bakımdan arabuluculuk yapan "bilinçdışı." Erkek veya kadın, normal veya anormal, heteroseksüel veya eşcinsel olarak cinsel kimliklerimiz, yaşamımız boyunca pazarlık ettiğimiz, biyolojik mirasımız tarafından sınırlandırılmış, tesadüfler yüzünden değişmiş, çeşitli malzemeler, toplumsal düzenleme ve kontrol tarafından inşa edilir ve bilinçdışının istekleri ve arzularının devamlı yarattığı karmaşaya maruz kalır. Ancak aynı zamanda, cinsiyetler arasındaki farklılıklardan kolaylıkla kaçmayı başaramayız. Denise Riley'in gözlemlediği gibi, "Freud'un 'anatomi kaderdir' sözünde sarsılmaz bir doğruluk payı vardır. Doğuştan gelen şekille anatomi, bize kaçınılmaz olarak bazı yolları ve bazı seçimleri işaret eder" (Riley 1983:4).

Cinsiyet/cinsel farklılığın önceden var olan yapıları, tanımladıkları ve öngördükleri özne konumları, esasında insan olmanın diğer biçimlerini, arzunun esnekliğini ve diğer farklılıkların takibini sınırlandırmaktadır. Belirsizliklerini tanıyabileceğimiz ancak merak uyandıran cazibelerinden kaçınmayı başaramadığımız durumlara gireriz. Cinsiyetçi düzeni destekleyen ve cinsel kültürlerimizi kabul edilebilir ve şüpheli yahut tamamıyla kabul edilemez bir kültüre dönüştüren toplumsal ve kültürel matris, düzenleyici ideal ve egemen varsayım olarak kalan heteronormativitenin yapılarını ayakta tutan budur. Toplumsal yapıların geçirgen olmadığını ileri süren bu fikri dile getirdikten sonra, erkek ve kadın ile cinselliğe yönelik tutumlar arasındaki ilişkilerde ölçülebilir değişikliklerin yaşandığı modern dünyada kuşkusuz

gerçeği de fark edebilmemiz gerekir. Böylesi inatçı farklılık yapıları aynı zamanda yıkıma ya da dönüşüme bariz şekilde duyarlı nasıl olabilir? Bir yanda hem bilinç hem de bilinçdışı yapılarının determinizmine ilişkin bir farkındalık, diğer yanda açık başarıları bulunan bireysel ve kolektif etkinlik hakkındaki tarihi gerçek arasındaki bilançoyu nasıl düzenleriz?

Feminist tartışmalardan aşırı derecede etkilenmiş son bilimsel çalışmalar, erkek egemen heteroseksüelliğin dik başlı doğasını göstermeye çalışmaktadır. Cinselliğin yapılanması, en özelden en genele kadar tüm toplumsal yelpazede, cinsiyet eşitsizliğinin temeli olarak görülmektedir. Kurumların cinselliği, birtakım ana boyutlarla şekillendirilmektedir: örneğin sözel (kim ne söyleyebilir, ne zaman ve nasıl söyleyebilir), uzamsal (kim neyi, nerede yapar; bu kararları şekillendiren konuşulan ve konuşulmayan hiyerarşiler); fiziksel (bedenlerimizi kimlerin onayı ve bakışı için nasıl sunarız). Bu durumlarda –ancak genellikle erkek ve kadın ile "normal" ve "ihlalci" arasındaki eşitsizlik durumlarında– cinsel liklerimiz üzerinde çalışırız (Adkins 1995; Hearn *vd.* 1989; Witz *vd.* 1996). Erkeklerin kadınlara uyguladığı cinsel şiddet sorusu, bu perspektiften sapkın bir kültürün uzantısı olarak görülebilir. Bu tür şiddet endemiktir, yetişkin tecavüzünden çocuk istismarına, işyerinde cinsel tacizden aile içi şiddete kadar bir dizi cinselleştirilmiş durumda sahnelenir.

Yapmamız gerektiğine inandığım gibi, bu şiddetin doğası gereği saldırgan erkekliğin kaçınılmaz yan ürünü olduğunu reddedip bunun yerine onu Rosalind Coward'ın sözcükleriyle, "cinsellikle ilgili kültürel anlamın ritüelistik kararnamesi" (Coward 1984:239) olarak tanırsak, açıklamayı erkekliğin kazanıldığı toplumsal ve psişik koşullarda buluruz. Bunlar çok yönlü ve karmaşıktır ve basit kararlılıklardan etkilenmezler. Gördüğümüz üzere cinsellik, çeşitli duygular ve ihtiyaçlar için bir araçtır. Ancak Eardley'in ileri sürdüğü gibi, erkekler için:

> [Cinsellik] erkek sosyalleşmesinin bir parçası olan duygusal cehalet yüzünden aşırı derecede yüklü hale gelir. Bu sebeple genellikle seks, hapsedilmiş ve yanlış yönlendirilmiş arzuların, hayal kırıklıklarının

> ve öfkenin darboğazı haline gelir... Cinsellik etrafında toplanan bu anlaşılmamış ve deneyimlenmemiş duygu kütlesinin baskısı, belki de erkek baskısı efsanesine erkeklere has öznel iktidarı veren şeydir.
>
> (Eardley 1985:101)

Böyle bir açıklama, şüphesiz, yanlı ve yetersizdir; ancak ruhsal baskı ve aile yaşamının koşullarından erkek davranışıyla ilgili toplumsal beklentilere kadar erkek agresifliğinin gerçekten kalbinde yatan unsurların karışımına işaret etmesi sebebiyle yararlıdır.[24] Eğer bu noktada hemfikirsek ve erkek cinsel şiddeti sorunsuz bir biyolojiden ziyade karmaşık toplumsal pratiklerin ve ruhsal yapının bir ürünüyse, erkek ve kadın arasındaki ilişkileri dönüştürmek için gerekli değişikliklere, çocuk büyütmenin yeni yöntemleri kadınların lehine ekonomik, yasal ve toplumsal koşullar gibi karmaşık süreçler sebep olabilir. Kimileri, bunun herhangi bir zamanda yapılabileceğinden şüphelidir. Pek çokları için, cinsellik ve cinsiyet eşitsizlikleri hızla değişemeyecek kadar uzun süredir birbirlerine bağlı kalmışlardır. Ancak cinselliğin diğer teorisyenleri için (bunların arasında kendimi de sayıyorum), gerçekten dikkat çekici unsur, küresel ölçekte, son değişikliklerin gerçekliğidir.

Geleneksel yapıların, saklı eşitsizliklerin ve haksızlıkların kederinin, ters tepmelerin ve ilerlemelerin ağırlığını açıkça ve kesin olarak kabullenmeliyiz. Cinsiyetçi cinsellik, dengesiz bir güç ilişkileri manzarası, korkunç bir şiddet, acı ve dert alanı olmaya devam etmektedir. Bu şaşırtıcı değildir; çünkü daha önce ileri sürdüğüm gibi cinsellik, kabul edilir ya da edilemez, doğru veya yanlış olanı belirlemek üzere çeşitli savaşların yapıldığı bir alan haline gelmiştir. Bu böyle sürecektir. Ancak cinsellik diğer şeylerin de odağı haline gelmiştir: kimlik ve kolektif aidiyetin dile getirilmesinin, ilişkilerin doğasını yeniden düşünmenin, karşılıklılık ve karşılıklı zevkin gelişiminin, insan olmanın yeniden hayal edilmesinin. Cinsellik, cinsiyetten ayrılamaz; ancak onunla birlikte var olmaz. Aslında cinsellik, yıkım ve dönüşüm alanı olmakla birlikte heteroseksüelliği neyin doğru neyin yanlış olduğuna karar veren ayrıcalıklı bir tanımlayıcı olarak değil, birçokları arasında sadece bir diğer cinsel pratik olarak gören çıkarımları derinlemesine ele alan bir alandır.

4 ÇEŞİTLİLİĞİN ZORLUĞU

> Cinsellikler, Teşhis ve İstatistik Kılavuzları'ndan çıkarak toplumsal tarih sayfalarına doğru ilerlemeye devam ediyor.
>
> Gayle Rubin (1984:287)

> Cinsel farklılık hakkında yazmak için karışık zamanlar. Eşi benzeri görülmemiş bir hızda gelişen değişime şahit oluyoruz... Bu değişimin bazı kesimlerin şiddetli öfkesini, tepki ve çığlıklarını kışkırtması belki de kaçınılmazdır.
>
> Vanessa Baird (2007:8)

SAPKINLIĞIN DİLİ

Cinselliği düşünme şeklimiz, onu deneyimleme şeklimizi şekillendiriyorsa, anlamlar yüklediğimiz, sayfalara yazdığımız veya havada süzülen sözcükler o düşüncelerin küçük izleri, tesadüfi işaretleridir. Cinsellikle ilgili tartışmalarda en yaygın olarak kullanılan iki sözcüğü ele alalım. İlki, doğru ve düzgünden ayrılmak, "sapkın" veya "sapık" olma durumu olan "sapkınlık"tır. İkincisi ise, "değişik" veya "benzersizlik"le ilgili, "farklı" olma durumu olan "farklılık"tır. Her ikisi de katı bir "normallik"ten (bir diğer anahtar sözcük) ayrılmayı ifade eden bu iki sözcük bariz bir şekilde ilintilidir. *The Shorter Oxford English Dictionary*, "farklılık" sözcüğünün bir

anlamını "sapkınlık" olarak kaydederek (16. yüzyıla dayanan bir kullanım) bu bağlantıyı doğrular. Sözcükler arasında kesinlikle ortak bir tarih söz konusudur. Ancak cinselliğe uygulandığında bu sözcüklerin bugünkü çıkarımları farklıdır. Sapkınlık ve farklılık aynı olguya atıfta bulunur görünebilir. Gerçekte bu iki sözcük arasında, cinsellik dilinde ve ihtiyaçlarımız ve arzularımız hakkındaki düşünce şeklimizde önemli bir değişikliğe işaret eden bir boşluk ortaya çıkmıştır. "Sapkınlık"la ilgili tüm terimlerin bir cinsel değerler hiyerarşisi öngörürken ("cinsel sapma" bu kademenin en dibinde yer almaktadır) "farklılık", bir unsurun diğerine göre daha asli bir değeri olmadığı bir davranışlar sürekliliğini ima eder.

Sapkının dilinin her zaman için doğru olandan sapma ve yanlışa düşkünlükle belirtilen, oldukça güçlü bir ahlaki vurgusu vardı. Bu dil, aşağılamayla doluydu. On dokuzuncu yüzyılın sonlarına ait seksolojik yazılarda sapma ve sapkınlık gibi terimlerin kullanılışı, güçlü bir yük taşımaktaydı. Havelock Ellis'e göre (ilk yazılarında bu terimleri kullanmakta hiç de çekinmemişti), bu terimler "cinsel anormalliklerin evrensel olarak günah veya suç, en azından ahlaksızlık olarak görüldüğü" bir zamanda ortaya çıkmıştı (Ellis 1946:126). Sonuç olarak, eski Hıristiyan yasalarında bulunan yasaklar, istemeyerek de olsa, seksoloji kitaplarının görünüşte bilimsel diline aktarılmıştı. Bu noktada, bireylerin cinsel yaşamlarının klinik araştırmasının yapıldığı çerçeve haline gelip Kinsey'in keskin bir şekilde yorumladığı gibi, "15. yüzyıl İngilteresi'nin örf ve âdet kanununun ahlaki bildirileriyle ve teolojik sınıflandırmalar"la neredeyse aynı olan tanımlar sunmuşlardı (Kinsey *vd.* 1948:202). Eşcinsellik, transvestizm, fetişizm, röntgencilik, kleptomani, sadizm ve mazoşizm, koprofili, undinizm, frottörizm, kronik satiryazis ve nemfomani, nekrofili, oğlancılık ... liste sonsuzdu. Her sapkınlık, tarafsız bir özenle araştırılmakta ve sebepleri için sonsuz şekilde tahminlerde bulunulmaktaydı. Bir dejenerasyon veya zararsız bir anomali miydi? Doğuştan mı, yoksa sonradan mı kazanılmıştı? Bozuk bir kalıtımın sonucu mu, yoksa ahlak bozukluğu muydu? Ruhsal bir travmanın ürünü müydü yoksa, özgür ve gönüllü bir seçim miydi? vs.

Krafft-Ebing, *cinsel sapma* ve *cinsel sapıklık* arasında (ilkini psiko-patolojik bir durum, ikincisi ise ahlak bozukluğu olarak tanımlayarak) bir ayrım önerdi. Havelock Ellis, az ya da çok nadir bir biyolojik "spor" olan *eşcinsellik* ile ahlaki düşkünlükten kaynaklanan *cinsel sapma* kavramlarını ayırmıştı. Magnus Hirschfeld ve takipçileri, *cinsel sapmaları anomalilerden* ayırmıştı. Tam sınır ve etiyoloji (nedenbilim) hakkındaki spekülasyonlar ne olursa olsun, sonuç hakkında hiçbir kuşku söz konusu değildi. Seksoloji yazılarının sayfalarından çıkıp kendi kendine itirafın sahici tonunda konuşanlar (çok daha aşırı anıları sansürlense, onlara noktalar eşlik etse ya da Latince olarak ifade edilseler bile), cinsel açık görüşlülüğünün nişanlarıyla işaretlenmiş veya lekelenmiş gerçek insanlardı.

Foucault'nun "sapkın yerleştirme"[25] olarak tarif ettiği şeyin sonucu iki yönlüydü. Olumlu yönde, bu yeni cinsel varlık türlerinin tanımı, "cinsel" olarak düşünülebilen şeylerin tanımını oldukça genişletiyordu. Freud 1905'te *Three Essays on the Theory of Sexuality* adlı çalışmasını, eşcinselliğin ve diğer "cinsel anormallikler"in bir tartışmasıyla açmıştı, çünkü onların varlıklarının cinselliği neyin oluşturduğuna dair geleneksel görüşleri değiştirdiğine inanıyordu. Laplanche ve Pontalis'in ifade ettiği gibi, Freud onları "cinselliğin geleneksel tanımlarını sorgulamaya açmak için bir araç" olarak kullanmıştı (Laplanche ve Pontalis, 1980:307). Yeni tanımlama, yalnızca yaygın ya da sıradan farklılıkları değil, aynı zamanda orgazm ve hatta zevkle çok az bağlantısı olan gizli tezahürleri kucaklamak üzere çocuk cinselliğiyle ilgili (memeye bağlılık, bağırsakların kasılması, cinsel organların manipülasyonu, genelleşmiş bir şehvet, daha üstü kapalı ancak daha önemli Odipal endişeler) fısıltıları bile kapsayacak şekilde geriye ve insan davranışlarının en uzak noktalarına erişimi sağlayacak şekilde dışarıya doğru yayılmıştı. İşte sonsuz cinsel çeşitliliğe ilişkin modern görüşün tohumları burada yer alıyordu. Ancak bu sınıflandırma hevesinin olumsuz yönü, "normal"in keskin bir şekilde pekiştirilmesiydi. Aslında heteroseksüellikle ilgili çok az tartışma vardı ("anormal"e olan saplantımızla karşılaştırıldığında hâlâ çok az olduğu söylenebilir). Terimin kendisi, neredeyse gönülsüzce, eşcinsellikten *sonra*

ortaya çıktı ve ilk başta bugünlerde biseksüellik olarak adlandırdığımız kavrama atıfta bulunmaktaydı. Bugün bile onun günlük dilde yaygın olarak kullanılmasını sınırlayan belirsiz bir şekilde klinik bir tınısı bulunmaktadır. Ancak esas doğası hakkında spekülasyon olmaması, kesin gözüyle bakılan durumunu, soluduğumuz havanın bir kısmını, günlük yaşamı şekillendiren sessiz varsayımları pekiştirdi.

Ayrıca cinsel sapmaların nedenleri hakkındaki tartışmalar ve onların en aşırı örneklerinin bile hevesli tanımlamaları, onların patolojilerini, dejenerasyon, delilik ve hastalıkla ilişkilerini vurgulamak için kaçınılmaz olarak kullanıldı ve heteroseksüel ilişkilerin normalliğini pekiştirmeye yaradı. Bu, 20. yüzyılın cinsel davranış hakkında düşünme biçimlerini oldukça etkilemiş olan cinsellik hastalıkları modelini canlandırdı.

Örneğin Freud'un cinselliğin anlamını genişletmeyi savunmasıyla ilgili girişimini ele alalım. *Three Essays*'de cinsel sapmaların, cinsel pratikleri, geleneksel olarak uygun olarak belirlenmiş beden bölgelerinin (yani her iki cinsiyetin cinsel organları) ötesine *taşıyan* ya da en sonunda genital cinselliğe (yani, öpüşme, okşama, emme ve ısırma gibi ön hazlar) yol açarsa doğru olarak görülebilecek ancak kendi içlerinde son bulurlarsa sapma haline gelen faaliyetler üzerinde *oyalanan* basit davranışlar olduğunu ileri sürmüştü (Freud 1905). Bu, doğru işleyen bir açıklama olabilir ve diğerlerine göre daha kapsayıcıdır. Ancak Freud'un aklında cinselliğin ne olması gerektiğine dair bir model, cinsel pratiklerin yönelmesi gereken bir hedef ve böylece nasıl yaşamamız gerektiğine dair bir reçete vardır.

Freud, cinsel sapmayı kabul edilebilir cinsellik çeşitliliğine dahil etme konusunda herkesten daha ileri gitmesi nedeniyle ilk seksologların belirsizliğinin ilginç bir örneğiydi. *Three Essays*'in etkisi, sapkınlıkların hasta veya ahlaksız bir azınlığın eşsiz bir mülkü olmaktan öte hepimizin ortak mülkü olduğunu ileri sürmekti. Bunların olumsuz varlığı, bastırılmış cinsel arzuların yer değiştirilmiş temsilleri olan nevrotik semptomlarda meydana çıkmaktaydı. Olumlu varlığı ise ön hazlarda ve sokaklarda yürüyen,

hastaneleri ve mahkeme salonlarını dolduran sapıklar tarafından ispatlanmaktaydı. Bu sapkınlıklar –eşcinsellik ve hayvanlarla cinsel ilişki gibi "cinsel objelere ilişkin sapmalar" ve zevkin cinsel davranış biçiminin ötesine geçtiği "cinsel amaca ilişkin sapmalar"– hepimizin vârisi olduğu öğe duygusunun yeniden ortaya çıkışını temsil ediyordu. Evrensel çok yönlü sapkınlık ve çocukluk biseksüelliğinde Freud, daha sonra sosyologların "ortak sapkınlıklarımız" olarak etiketlendirdiği şeyin kökenlerini buldu:

> Sağlıklı hiçbir insan, normal cinsel amaca göre sapma olarak adlandırılabilecek bazı ilaveler yapmaktan geri duramaz; bu bulgunun evrenselliği, sapkınlık sözcüğünü bir kınama terimi olarak kullanmanın ne kadar uygunsuz olduğunu göstermek için yeterlidir.
>
> (Freud 1905:160)

Eğer bu doğruysa, neden bu kavram unutulmuyor? Psikanalizin eşcinsellikle ilgili tutumu, Freud'un ifade ettiği gibi, "pek de sapkınlık" sayılamayacağı için bu noktada ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak, psikanalizin bazı çağdaş, radikal savunucuları arasında eşcinselliği sapkınlık kategorisinden tamamen çıkarıp kategorinin kendisini tutmak geleneksel bir hal almıştır. Ancak Freud'un konuyu yıllar boyunca farklı şekillerde tartışmasına duyulan merakın nedeni, onun bunu yapmaktaki isteksizliği ve belirsizliğidir.

Bir yanda Freud, konuyla ilgili geleneksel seksolojik görüşleri dikkatlice inceleyip reddeder. Eşcinsellikte partner seçiminin aynı cinsiyete indirgenmesinin heteroseksüellikte benzer bir indirgemeyle paralellik gösterdiğini savunur. Sonuç olarak, "psikanalizin bakış açısına göre, erkekler tarafından kadınlara duyulan özel cinsel ilginin, açıklığa kavuşturulması gereken bir sorun..." olduğunu öne sürer (Freud 1905:146, not 1, 1915'te eklenmiştir). Eşcinsellik ayrı düşünülemez. Cinsel faaliyetin nesne seçimi ve genital düzeninde eşcinsellik genellikle heteroseksüellikle devam ederdi. Üstelik Leonardo hakkındaki makalesinde, rüya ve fantezilerin ortaya koyduğu gibi herkesin eşcinsel nesne seçimi yapabileceğini yazmıştı. Ve "engellenmiş ve başka yöne yönlendirilmiş",

dayanışma, kardeşlik ve arkadaşlık gibi daha biçimsiz duygulara yönlendirilmiş eşcinsel duygular, grup psikolojisini anlamanın önemli bir unsuruydu. Ruhban sınıfının kutsallığı ve manastırların ve rahibe manastırlarının huzurundan askeri disiplinin erkeklere özgü değerler sistemine tüm tek cinsiyetli kurumlar, bir bakıma yönlendirilmiş eşcinselliğe dayalı olarak görülebilir (Freud 910; 99, dipnot; 1921:67-143). Bu nedenle, Freud eşcinselliğin bir "dejenerasyon" –tercih edilen bir 19. yüzyıl terimi– işareti olduğu görüşünden bunun "bir değer yargısı, bir açıklamadan ziyade bir suçlama" olması dolayısıyla uzaklaştı.

"Edinilen" ve "doğuştan gelen" eşcinsellik arasında diğerleriyle birlikte Havelock Ellis tarafından tercih edilen ayrımı "faydasız ve uygunsuz" olarak reddetmişti (Freud 1905:138-39; 1920:154). Eşcinsellik yalnızca, kardeş biçimi heteroseksüellik gibi, ruhsal aygıtın işleyişiyle bağlantılı olarak bir bütün olarak anlaşılabilir. Eşcinselliğin kökenleri, insanoğlunun içine doğduğu evrensel biseksüellikte ve her bireyin riskli bir "cinsel kimlik" edinmek için kastrasyon endişesinin ve Odipus krizinin tehlikelerini aştığı zihinsel işlemlerde bulunmalıdır.

Bu sebeple, eşcinsellik bir hastalık değildi. "Tedavi" edilmesi gerekmiyordu. Yaygındı. Birçok biçimiyle heteroseksüelliğin devamıydı. Ve bu şekilde, tek bir durum değil, farklı faaliyetler, ihtiyaçlar ve arzular öbeğiydi:

> Eşcinsellik adı altında kolaylığı nedeniyle gelişigüzel bir araya getirdiğimiz şeyler, çok çeşitli psikososyal engelleme süreçlerinden türeyebilir.
>
> (Freud 1905:146)

Burada, görünüşe göre ilk ve son kez, eşcinselliğin üzerindeki esrar perdesinin aralandığını görürüz. Artık solucanlar veya diğer yaratıklar gibi bir taşın altına saklanmasına gerek yoktur. Az çok sıradan bir olguydu, hepimizin hayatının bir parçasıydı ve şimdi de bilimsel anlayışın ışığına tabiydi. Ancak psikanalizde tam olarak böyle görülmemektedir ve pratikte Freud'un kendisi konuyu sonuç

olarak bu şekilde kapamamıştı. Sorun, "engelleme" sözcüğünde özetlenmektedir. Bir yanda elimizde eşcinsellikle ilgili bu akla yatkın dekonstrüksiyon varken, diğer yanda bize, normal bir gelişim modeli temin eden ve tam da bu sebeple eşcinselliği bir yaşam şekli olarak oldukça sorunlu kılan bir cinsellik modeli sunulur. Genç bir eşcinselin annesine yazdığı ünlü mektupta Freud, onu eşcinselliğin ne ahlak bozukluğu veya ahlaksızlık ne de bir hastalık olduğuna inandırmaya çalışmıştı. temin etmişti: Bu utanılacak bir şey değildi. Şunu eklemişti: "Cinsel gelişimin belirli bir engelinin sebep olduğu bir cinsel fonksiyon türü olduğunu düşünüyoruz" (E. Freud 1961:277). Sorun da burada yatmaktadır. "Gelişim" uygun bir sonuç, "engel" ise yapay bir blokaj varsayar. Freud'a göre her bireyin çocukluktan yetişkin cinselliğine yükselişi, ilkel gelişigüzel cinsel birliktelik ve sapkınlıktan monogam heteroseksüelliğe kadar bir bütün olarak ırkın (kuramsal) gelişimini tekrarlamaktaydı. Bu yalnızca evrimin değil, aynı zamanda kültürel zorunlulukların da bir ürünüydü. İnsanoğlunun trajik kaderi, kıtlık ortamında hayatta kalmayı sağlamak üzere sonsuz arzulardan ister istemez feragat etmekti. Irkın kendisi gibi her birey de hayatta kalmak için "genital düzenin zorbalığına" katlanmak zorunda kalırken nesne seçimi daha az bir irade eylemi ve daha çok bir kültürel talep haline geldi. Bu nedenle sonuçta, heteroseksüel zorunluluk ve üreme zorunluluğu Freud'un hesabına yeniden girer. Amaca yönelik bir cinsellik türü, gizlice de olsa, tanımlandıktan sonra, bin bir zahmetle inşa edilmiş cinsel çeşitlilik yapısı sallanmaya başlar.

Freud'a göre, "sapkınlık" teriminin tam anlamıyla teknik bir anlamı vardı, hayatlarımızın kaçamayacağımız bir yönü anlamına geliyordu. Kendi başına bir son haline geldiğinde ve "yetişkin cinselliği" yolunu tıkadığında bir sorun oluşturmaktaydı. Ancak bu anlamı, kendisinin daha kapsamlı ahlaki ve politik anlamlarından ayırmak oldukça zordu. Kapıda bir çatlak bırakılmıştı ve bu da peşin hükümlü değerlerin iddia edildiğine göre tarafsız bir klinik söyleme yeniden girmesine neden oldu. Birçok post-Freudyen bilim insanı kapıyı büyük bir hevesle sonuna kadar açtı. Bu nedenle örneğin Freud'un en sadık destekçilerinden biri ve onun

biyografi yazarı olan Ernest Jones, onu lezbiyen bir hastasına karşı aşırı derecede hoşgörülü olmakla eleştirmiş ve "Heteroseksüel haz yolu açılırsa çok şey kazanılır," diye yorum yapmıştı (Jones 1955:299). Eşcinselliğin bir patoloji olmadığı görüşünü terk etmekte aceleci davranan sonraki Freudcular, Freud'un temel evrensel biseksüellik kavramını dahi çöpe attılar. Socarides'e göre heteroseksüellik, eşcinselliğin kendisinden saptığı doğal durumdu. Hastalarının ilginç dirençlerinden birinin hastalıklarının "normal bir cinsellik biçimi" olduğunu varsaymalarında yattığını gözlemlemiş ve "Bu düşüncelerle en başından itibaren ilgilenilmelidir," diye ileri sürmüştür (Socarides 1978). Elizabeth Moberly'ye göre, "Heteroseksüellik, insan gelişiminin amacıdır..." (Moberly 1983).

Bu tür yorumlarda, Freud öncesi bir ahlakçılığa dönüşü görebiliriz. Freud'un kendisi bile bunun için suçlanamaz. Ne var ki bu tür düşüncelerin tohumları, Freud'un kendi yazılarının belirsizlikleri tarafından ekilmiştir. Çeşitli zamanlarda eşcinsellikten bir anormallik, bir hastalık, bir patoloji ve erkeklerin durumunda "kadınlardan kaçış" olarak bahsetmiştir. Aslında belirsizliğe yer bırakmaksızın zaman zaman eşcinselliği "bir sapkınlık" olarak bile tanımlamıştır. Bu sonuç olarak şaşırtıcı değildir. Son tahlilde, sapkınlık virüsünün hepimizde olduğu yönündeki ifadenin nitelikleri ne olursa olsun, gelişim nosyonu bir norma işaret etmelidir.

Seksolojinin kurucuları –ve bu noktada seksolojinin en radikal figürlerinden biri olan Freud bir istisna değildi– bölünmez bir cinsellik modeli kurmuşlardı. Bir yanda bize, heteroseksüel, doğurgan ve kadın cinselliğinin neredeyse değişmez şekilde ikincil ve erkek cinselliğine bağımlı olarak tanımlandığı, büyük oranda erkek egemen bir davranış normu sunulmuştur. Buna sapkınlık kavramının kendisine bile uygulandığı eklenmelidir. Plummer'ın (1984:219) ifade ettiği gibi, cinsel sapma alanı genel olarak erkek arzusu meselesiyle sınırlandırılmıştır. Normlarla ilgili kadın ihlalleri, erkek aktifliği ve kadın pasifliğiyle iki parçaya bölünmüş bir resme yerleştirilmişti. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, en yaygın olarak kabul görmüş kadın cinsel sapmaları, fahişelik veya pornografide erkeklere hizmet etme veya tecavüz vakalarında olduğu gibi

erkekleri tahrik etmedir; en yaygın kadın cinsel çeşitlilik biçimi olan lezbiyenlikle ilgili olarak ise genellikle tamamen erkeklerin türettiği terimlerle yorum yapılmaktadır.

Öte yandan, kaçınılmaz olarak marjinalleşen ve son tahlilde diğer cinsellikleri patolojikleştiren ve giderek genişleyen bir sapkınlıklar, sapmalar, parafililer –ne şekilde adlandırırsanız adlandırın– katalogu bulunmaktaydı. Sapkınlık dili, cinsellik dünyasını normal ve anormal, seçilmiş ve lanetlenmiş olarak bölmüştü ve bu gruplar neredeyse hiç karşılaşmamaktaydı.

ÇEŞİTLİLİK SÖYLEMİ

Dollimore, "sapkın bir dinamik"in cinselliğin Batılı yorumlarının kalbinde yattığını ileri sürmüştür (Dollimore 1991). Normu üretme ve düzenleme çabası kaçınılmaz olarak, korkulan ve lanet edilen veya yalnızca küçümsenen, normu aynı zamanda inkâr eden ve doğrulayan Öteki'ni yaratır. Politik ve cinsel düzen, kendisinin yarattığı ve kendisine karşı duran sapkınlıklar tarafından sürekli içten bozulur. Elbette bu düzensizlik, direniş, yıkım ve ihlal unsurlarını ve en nihayetinde cinselliklerin, hayatın bir gerçeği olarak çeşitliliklerin çoğulculuğu düşüncesini ortaya koyar. Biri teorik, diğeri ise politik olmak üzere iki kritik alanda bir "çeşitlilik söylemi" ortaya çıkar ve bunun çok önemli kültürel etkileri bulunmaktadır.

İlk alan, seksolojinin kendisidir. Bir açıdan, Havelock Ellis'in kendisi tarafından ta 1930'larda sinyalleri verilen kozmetik bir terminoloji değişikliğinden biraz daha fazlasıdır. Ellis, "sapkınlık" terimiyle ilgili "tamamen eski ve zararlı ve kaçınılması gerek" ifadesini kullanmıştır (Ellis 1946:127). Bu terim yerine daha az hararete neden olan "cinsel sapma" terimini önerdi ve bu terim yüzyılın yarısından itibaren sosyolojik tartışmalarda kullanılır hale geldi. Böylesi terminoloji değişimlerinde gizli olan daha önemli bir değişiklik vardı: cinsel çoğulculuğun anlaşılması ve Gayle Rubin'in "tehlikesiz cinsel çeşitlilik" olarak tanımladığı şeyin ortaya çıkışı (Rubin 1984).

Bu yeni yaklaşımın tohumları açıkça, ilk seksologların kendi incelemeleri tarafından ekilmiş ve hassas bitkiler, çocuklarda yaygın olarak görülen çokbiçimli sapmaya ilişkin Freudyen bir savunma tarafından beslenmişti. Arzunun bazı modern yazarlar tarafından çok yönlü ve çok biçimli olarak takdir edilmesi, bu durumu, onun mantıklı ve genellikle ahlaki olarak karmaşık sonucuna taşıdı. Freud haricinde, toplumsal tartışmayı dönüştüren bir diğer kilit isim de Kinsey'di. Freud'un spekülasyonlarına daha da yaklaştıkça ne genel ne de bilimsel tartışmalarda ön plana belirgin biçimde pek çıkmayan önemli bir fikir –cinselliğin ne biçimde olursa olsun kabul edilebilir, normal bir biyolojik fonksiyon olduğu fikri– olduğunu ileri sürdü. Eşcinsel duygularıyla savaşan bir oğlana şöyle yazmıştı: "Biyolojik olarak, anormal olarak kabul edeceğim hiçbir boşalma şekli yoktur. Biyolojik olarak doğru ya da yanlış yoktur" (Pomeroy 1972). Bu tip ifadeler, açıkça hâlâ cinsel geleneğin doğal çerçevesi içindeydi ve bu biçimine bir parça şüpheyle yaklaşılmalıdır. Yankılarının, sosyolog ve tarihçilerin yazılarından çok sosyobiyologların ve diğerlerinin yorumlarında bulunması daha muhtemeldir. Ancak altta yatan mesaj, modern tartışmalar için çok önemli bir hale gelmiştir. Ana akımdan birkaç seksolog, bugün, cinsellik biçimlerinin çeşitliliğini açıklarken "sapkınlık" gibi bir terimi rahatça kullanmaktadır. Konuyla ilgili en etkili çalışmalardan birine imza atan Robert Stoller'a göre sapkınlık "nefretin erotik biçimi"dir ve eylemlerle (sapkınlıklar) değil, memnuniyet, düşmanlık gibi duygularla tanımlanır. Öte yandan, bir kişiyi tarif etmek için kullanılan "sapık" kelimesi tamamen yasaklanmalıdır. Hatta yeni ve samimi bir ılımlılıktan söz etmek mümkündür. "İnsan cinsel davranışının mekanizması veya nedenleri hakkında hâlâ çok az şey biliyoruz," demiştir (Stoller 1977:45). Böyle bir ılımlılık kategorik pozisyonlara karşı durur.

Nedenleri hakkında çok az şey biliyor olsak bile, cinsel çeşitliliğin biçimleri ve sık sık meydana gelmesi hakkında giderek daha fazla şey biliyoruz. Ve Kinsey'in gerçek katkısı sorgulanabilir biyolojizminden ziyade budur. *Sexual Behavior in the Human Male*

ve *Sexual Behavior in the Human Female* adıyla yazdığı iki büyük ciltle ilham verdiği diğer eserlerin metodolojik sorunları olabilir, bu çalışmalar yetersiz olabilir veya kesin örnekler vermiyor olabilirler; ayrıca bu çalışmalar yazarların bilinçsiz önyargılarıyla doludur. Bazı çağdaş eleştirmenler, örneğin kuşaklararası cinselliğe yönelik Kinsey'in kayıtsız tavrını sert biçimde eleştirmişlerdir. Ancak Kinsey'in ve meslektaşlarının inceledikleri binlerce konu, Amerikan cinsel yaşamına ve dolayısıyla diğer kültürlerinkine de benzersiz bir ışık tutmuştur. O zamana kadar yapılan en kapsamlı araştırmaya dayanarak erkek örneklemin %37'sinin bir başka erkekle orgazma varan cinsel teması olduğunu söylemek mümkün olduğunda, örneklem yeterince temsil edilmemiş ve yüzdelik rakamlar abartılmış olsa da eşcinsellik, ufak bir azınlığın marazi bir semptomu olarak artık görülemezdi. En azından Amerikan hayatının önemli bir kesimi arasında oldukça yaygın bir olaydı. Eğer bu eşcinsellik için doğruysa, hayvanlarla cinsel ilişkiden pedofiliye, sadomazoşizmden pornografi tutkusuna kadar birçok farklı cinsellik için de potansiyel olarak doğruydu.

Kinsey, insan cinsel davranışlarının çeşitliliğinden etkilenmişti. Aynı şehirde yaşayan, aynı işyerinde karşılaşan, ortak sosyal aktiviteleri olan ancak oldukça farklı cinsel hayatları olan iki adamın örneğini veriyordu. Görüştüğü kişilerden biri, otuz yılda yalnızca bir kez cinsel boşalma yaşamıştı; bir diğeri ise haftada otuz kez, yani 45.000 misli daha fazla. Bu, sınıf, cinsiyet ve ırk grupları arasında mevcut olan muazzam çeşitlilikle ilgili Kinsey'in elindeki örneklerden sadece biriydi. Buradan son derece önemli ve etkili sosyolojik ve politik bir nokta ortaya çıkmaktaydı. Şöyle yazmıştı:

> Toplumsal olarak varsayılan ahlak kuralları, toplumsal düzenimiz, evlilik âdetlerimiz, cinsel yasalarımız, eğitim ve din sistemlerimiz, bireylerin cinsel olarak benzer oldukları ve hepimizin davranışlarını ahlakın dikte ettiği tek bir modelle sınırlandırması gerektiği varsayımına dayanmaktadır.
>
> (Kinsey *vd.* 1948:197)

Ancak insanlar aslında birbirinden farklıysa; farklı ihtiyaçları, arzuları ve davranışları varsa? O halde, ahlak kuralları ve cinsel davranış arasında cinsel geleneğin mutlakıyetçi kesinliklerini bulandırmış, derin bir uçurum ortaya çıkar. Bu, normatif düzenlemelerin daha sonraki eleştirileri için tercih edilen bir hareket noktasıydı.

Ana akım seksoloji içindeki dönüşümler, çeşitliliğin tanınması için teorik bir çerçeve sağladıysa, politik enerji farklı bir kaynaktan, "cinsel azınlıklar"ın kendisinden gelmişti. Daha önce, en azından 19. yüzyıldan itibaren, pek çok sanayi toplumunun alt kültürleri, ağları ve sosyal toplumları yayma bağlamında farklı lezbiyen ve erkek eşcinsel kimliklerini ifade etme ve geliştirmekle ilgili süregelen bir çabaya şahit olduğunu belirtmiştik. Eşcinsel yaşam biçimleri daha aleni ve kendine güvenli hale geldikçe, onların ardından azınlık cinsel kimliklerinin diğer iddiaları ortaya çıktı. Gayle Rubin'in öne sürdüğü gibi, eşcinsellik örneği, diğer erotik nüfusların harekete geçmesi için bir politik stratejiler ve düzen biçimleri repertuarı sunar (Rubin 1984). Transgender'lar, biseksüeller, sadomazoşistler, fetişistler, erkek-oğlan seviciler, fahişeler/seks işçileri kendini ifade etme ve meşruiyet hakları için mücadele etmişlerdir. Krafft-Ebing'in yeni cinsellik uzmanlarına en mahrem sırlarını itiraf eden ve tereddütle konuşan sapıklarının adli tıp sayfaları, klinik metinler olmaktan çıkmış ve tarih sahnesine, cinsel çeşitliliğin canlı kanıtları olarak adım atmıştır.

Bu yeni cinsel ve sosyal kimlikler, seksologların kendileri tarafından ilk önce saptanıp dikkatli bir şekilde ifade edilerek halka açık biçimde ortaya çıkmış olabilirdi. Kinsey'in gözlemlediği gibi, kategorileri icat eden ve gerçekleri farklı sınıflara ayırmaya çalışan şey sadece insan aklıdır ve gerçekler sürekli olarak altüst olur.

Seksoloji, bu kötü kimselerin tanımlandığı ve incelendiği dilin oluşturulmasında önemliydi. Tıp bilimiyle (Ellis ve Hirschfeld gibi pek çoğu doktordu, ancak diğerleri değildi) simbiyotik ilişkileri vasıtasıyla, bu ilk seksologlar oldukça etkili bir hastalık modelinin oluşturulmasına yardımcı oldular, ki bu modelin etkileri bugün hâlâ bizimledir. Ancak tarif ettikleri zavallı yaratıklar, kendi icatları değildi: Oldukça karmaşık toplumsal süreçlerin, seksolojinin

önemli ancak kararlı bir rol oynadığı toplumsal tanım ve kendini tanımlamanın ürünleriydi. Üstelik seksoloji dilinin ta kendisi, cinsel geleneğin kesinliklerine meydan okumak için kullanılabilirdi.

Bu bölüme bazı sözcüklerle başladım. Diğer bazı sözcükler, hem dil hem de günlük yaşamın hareketini (ayırt edilebildikleri sürece) sembolize etmektedir: "oğlancı", "eşcinsel", "gey", "queer." 1950'ler ve 1960'larda kendini "gey" olarak tanımlamanın yaygın bir şekilde ortaya çıkışı (ilk olarak Amerika'da), aynı cinsiyet arzularına dayanan politikleştirilmiş bir cinsel kimliğin oluşmasında önemli bir yeni aşamaya işaret ettiği için, 19. yüzyıla ait "eşcinsel" veya "homoseksüel" gibi terimlerin aşamalı olarak yaygınlaşması, Hıristiyanlar arasında adlandırılamayan geleneksel günah terminolojisinde, yani oğlancılık terimini geri plana itti. "Oğlancılık", ağır ortaçağ ahlakı tonlarıyla dolu bir terimdi. Aynı zamanda belirsizdi de. Belli bir cinsel eylem türü işleyen, yani sodomi veya anal seks yapan kişilere işaret ediyordu. Öte yandan eşcinsel yalnızca bir isim değil, aynı zamanda kişiselleştirilmiş bir tarihi (zayıf baba, güçlü anne veya bazen otoriter baba ve boyun eğen anne), fiziksel özellikleri (eğer bir erkekse geniş kalçalar ve yüksek ses, eğer bir kadınsa erkeksi bir görüntü ve bıyık) ve belirleyici bozuklukları (ıslık çalamama, çocukları sevmeme) olan, belirli bir cinsel *kişilik* türüydü. Bu sebeple klinik söylem tarafından tanımlanmış birçok kişi kendisini tam anlamıyla ya da kısmen bu tanımlamaya uygun bulmayabilirdi; ancak varlıklarını geçerli kılabilir, diğerlerinin de kendileri gibi adlandırmalarıyla var olduklarını ve benzersiz varlıklar olmaktan öte kabul edilmiş, sapkın olsa bile, cinselliklerin kurallarına yeniden uyabileceklerini doğrulayabilirlerdi. Cinsel kimlikle ilgili olumlu ve modern anlayışın embriyonik coşkusuna işaret eden yeni bir kendini tanımlama dili –"eşcinsel", "uranian", "üçüncü tür" veya "arada kalmış" gibi– ortaya çıktı.

1970'lerden itibaren İngilizce konuşulan tüm ülkelerde "gey" teriminin evrensel olarak benimsenmesi, cinsellik etrafında düzenlenmiş açık bir *sosyal* kimlik yaratarak olumlu bir kişisel kimliğin genel ifadesinde yeni bir aşama olarak görülebilir.

Geçerli cinsel kimlikleri araştırma, 19. yüzyıldan itibaren erkek ve kadın eşcinselliklerini tanımlamıştır. Farklı insan grupları, farklı nitelemeler bulmuşlardır. Cinsiyet, coğrafi ve ırksal farklılıklar, farklılaşmış kimlikler yaratmıştır. Çoğu, cinsel pratikleri ve sosyal kimlikleri arasında herhangi bir bağlantı kurmamıştır. Ancak pek çok kişi için katı bir cinsel kimlik duyusu oluşturmak önemini korumuştur. Kategorizasyon ve kendini etiketleme, yani bir toplumsal kimlik oluşturma süreci, birçok eleştirmenin ileri sürdüğü gibi kişiyi sınırlar ve engeller; ama aynı zamanda, Plummer'ın belirttiği gibi "rahatlık, güvenlik ve kesinlik" sağlar (Plummer 1980:29). Kişisel kimlik ve aidiyetle ilgili güvenli bir his edinmenin önkoşullarından biri, daha geniş sosyal ağların gelişmesi, cinsel farklılıklarla ilgilenmenin kolektif bir yolunu bulmak, cinsel topluluklar ve toplumsal dünyalar kurmak, karşılıklı tanıma ve desteğe yönelebilecek şekillerde hikâyelerini anlatmak olmuştur.

Farklı cinsel alt kültürlerin ve toplulukların ortaya çıkışı, modern dünyaya damgasını vuran daha kapsamlı bir sürecin parçasıdır. Sınıf, etnik, ırksal ve kültürel biçimlere ait yeni bir çoğulculuğun yanı sıra cinsiyet ve cinsel deneyimle ilgili çeşitlilik yaratan geç modern dönem veya modern dönem sonrası devrin, sürekli büyüyen bir toplumsal karmaşıklık ve toplumsal farklılığın giderek daha fazla ayırt edici özelliği haline gelmektedir. Bu farklılaşma süreci, elbette yalnızca karmaşıklık değil, toplumsal kargaşa ve karşıtlıkla ilgili yeni biçimler de yaratmıştır. Uygun davranışlar için verilen bu mücadele bağlamında, politikleşen cinsel kimlikler ortaya çıkmış ve 19. yüzyılın sonlarından itibaren sanayileşmiş dünyada bir dizi eşcinsel hakları ve diğer cinsel reformlar ifade edilmişti. Bu politik hareketler, cinsel düzenlemenin değişen biçimlerine ve cinsel normlara meydan okuyan cinsel dışlanmışların önemli bir mücadele yolu olmuştur.

Sosyologlar bu başarılı ortaya çıkış için gerekli birtakım unsurlar ileri sürmüşlerdir: aynı durumda olan çok sayıda kişinin varlığı; coğrafi yoğunlaşma; teşhis edilebilir muhalefet hedefleri; toplumsal durumda aniden meydana gelen olaylar veya değişiklikler ve anlaşılabilir hedefleri olan entelektüel liderlik (Adam 1978, 1995;

D'Emilio 1983). Bunlardan her biri, farklı zamanlarda eşcinsel hareketler tarihinde olmuştur; bu da diğer cinsel azınlıklara kıyasla eşcinselliğin toplumsal varlığının önemini açıklamaktadır. Lezbiyen gruplar daha embriyonikti; ancak birçok Kuzey Amerika ve Avrupa şehrinde hem bir kimlik hem de sosyal ağlar gelişiyordu. Bunlar, Magnus Hirschfeld tarafından 1898'de Almanya'da kurulmuş *Scientific-Humanitarian Committee* gibi kuruluşlar ve Birinci Dünya Savaşı arifesinde İngiltere'de ve diğer ülkelerde kurulan daha küçük cinsel reform kuruluşları için destek noktalarıydı. Kuruluşlar, politik koşullar değiştikçe kendi kaderlerinde dalgalanıyordu. Bir zamanlar dünyanın en önde gelen hareketi olan Alman eşcinsel hareketi, 1930'larda Naziler tarafından yok edildi. Ancak 1950'lerde, Amerika'dan gelen itici bir güçle, özellikle İskandinavya, Hollanda, Fransa ve İngiltere'de yeni girişimler vardı. Amerika'da *Mattachine Society* ve *the Daughters of Bilitis* gibi örgütler, 1950'lerin ilk yıllarında cinsel sapkınlara karşı yürütülen McCarthy dönemi cadı avlarının öncesinde kısmen kurulmuştu ve savaş sonrası onyıl boyunca erkek eşcinsel ve lezbiyen alt kültürlerini yaygınlaştırmak amacıyla faaliyet gösteriyordu. 1960'ların sonlarında "gey aktivistleri"nin yeni yeni politikleşen hareketiyle birlikte New York ve San Franscisco gibi şehirler gey topluluklarının birleşme noktası oldu. 1970'lerde ve 1980'lerde Amerika'daki kitlesel gey ve lezbiyen hareketlerinin ortaya çıkışı için enerji sağlayan da 1960'lardaki bu hareketlerdi. Bu hareket, yerel koşulların el verdiği yerlerde diğer ülkelerin takip ettiği modeli sundu. "Gey" artık evrensel bir gösterge olmuştu; ancak farklı kültürlerde farklı anlamlar kazanıyordu (Altman 2001).

Eşcinselliğin kendine ait bir ses sahibi olmasını mümkün kılan koşullar, diğer gruplar için her zaman var olmadı. Kuşaklararası cinselliğe bağlı derin damga ve onun çocuk istismarıyla kaçınılmaz örtüşmesi, onun destekçilerinin gerçek bir alt kültür oluşturmasını, istikrarlı örgütlerde uzun zaman boyunca ortak bir ses veya grup sahibi olmayı oldukça zorlaştırmıştır. 1970'lerde ortaya çıkan Amerika'daki NAMBLA (North American Man Boy Love Association) ve İngiltere'deki PIE (Paedophile Information

Exchange) gibi karakteristik örgütler, değişen tutumları savunurken bile toplumsal iftira ve sürekli polis gözetimine maruz kalmışlardı. Belki de daha önemlisi bu oluşum, çocukların büyüyecekleri gerçeğinden kaynaklanan birçok pedofil ilişkisinin geçici doğası ve yetişkinler ve çocuklar arasındaki ilgi farkı dolayısıyla istikrarlı sosyal toplulukların oluşturulmasını (toplumun suistimal eden kişinin gizli planlarını algılama şekli her neyse) kolaylıkla sağlayacak bir faaliyet değildir.

Öte yandan, sadomazoşist (SM) cinsel eylemin savunucuları, cinselliklerin, Giddens'ın (1992) ifadesiyle daha "plastik" hale gelmesi dolayısıyla, dünya çapında birçok şehirde destek ağları ve alt kültürler oluşturmuşlardır. SM, çeşitli radikal hareketler içerisinde önemli bir cinsel politik ihtilaf meselesi haline geldi. Hem feminist hem de gey ve lezbiyen hareketleri bu faaliyetlerin yararlılıkları konusunda 1970'lerde ve 1980'lerde keskin bir şekilde ikiye ayrıldı. Ancak beklenmedik şekilde, SM'nin ikonografisi, kamu alanına girmiş ve kendi politik tehdidini ve enerjisini azaltmıştı. Transgender faaliyetleriyle ilgili konular (karşı cinsin kıyafetlerini giyme ve transseksüellik) da ihtilaflı olmuş ve bu konulardaki tartışmalar, transgender'ın cinsiyet hakkındaki varsayımları doğrulayıp doğrulamadığı veya radikal biçimde değiştirdiği hakkında olmuştur ama cinsel faaliyet hakkında olmamıştır. Fahişeler ve diğer seks işçileri (pornografi, striptiz kulüpleri ve internettekiler) politik kuruluşlar için yeniden farklı sorunları ortaya koymuşlardır: ticari cinsellik alanında çalışmanın geçerliliği, çoğunlukla şiddet ve aşağılama içeren erkek fantezilerine hizmet eden kadınlar ile kadınlar ve çocukların uluslararası ticareti hakkındaki sorunlar.

Gey ve lezbiyen grupların modelini örnek alan güçlü politik organizasyonların ortaya çıkma koşulları çeşitlilik gösterse de, gerçek, küreselleşen bir dünyada, yeni ağlar ve toplulukların cinsel konular etrafında ortaya çıkması ve bunlar vasıtasıyla kimi cinsel kimliklerin hem onaylanıp hem de bu kimliklere karşı çıkılması, kimliklerin genelleştirilmesi veya ayrılmasıdır. Özellikle sanal âlemde, maddi beden ve erotik fanteziler ve oyunlar arasında gerçek bir bağlantı olmaksızın ne ya da kim olduğunuzu keşfetmek

için birçok yeni fırsat bulunmaktadır. Bu durum hem zevk ve tehlike, politik ve kültürel hareketlilik hem de istismar alanları açar.

Bu yeni erotik ekonomide, küçük adalarıyla çevrilmiş büyük bir normallik kıtası artık görünmemektedir. Bunun yerine şimdilerde, birbirine doğru sürekli hareket eden, her birinin kendine özgü bitki örtüsü ve coğrafyası bulunan, büyük ve küçük adalardan oluşan muazzam ada takımları görürüz. Yeni kategoriler ve erotik azınlıklar ortaya çıkmıştır. Eski kategoriler, özel zevkler, eğilimler ve ihtiyaçlar cinsel kimlikleri çoğaltmanın temeli haline geldiği için bölünme sürecinden geçmektedirler. Liste, potansiyel olarak sonsuzdur; çünkü her özel arzu, politik ifadenin ve muhtemel sosyal kimliğin mahalli haline gelir.

Kaçınılmaz olarak bazı sorular ortaya çıkar: Her arzu biçimi aynı meşrulukta mıdır? Her arzu alt bölümü, cinsel ve muhtemelen sosyal kimliğin temelini oluşturmalı mıdır? Her kimlik iddiası, cinsel politika tartışmalarında eşit ağırlığa sahip midir? Çok az açıkça dile getirilen ancak ana tartışmanın odağını oluşturan heteroseksüel kimlik nedir? Gerçekten kimlik, erotik deneyimin akışı düşünüldüğünde uygun bir kategori midir? Kimlik, serbest seçimi sınırlandırır, daraltır ve baskılar mı? Kimlikler yalnızca, bir güvenlik ve istikrar hissi sağlayan açıklama araçları, önünde sonunda kurmaca –eğer "gerçekten kurmacalarsa"– değiller midir (Plummer 1995; Weeks 1995)? Peki, cinsellik dili nedir?

Daha önce "queer" teriminin bu karmaşık cinsel kimlik tarihinin bir parçasını olduğunu belirtmiştim. Onyıllarca, eşcinsellik dünyasında dış kaynaklı hakaret ve alt kültürel kendini tanımlamayı belirten bu terimi gey aktivistlerin 1970'lerde kararlı biçimde terk etmelerinin nedeni, kendinden nefret etmeyle ilgili çağrışımlarıydı. Ancak 1990'larda radikaller tarafından, sabit kimlikler fikrini reddetme işareti ve cinselliğin heteronormatif yapılandırmasına bir meydan okuma olarak tekrar benimsendi (Warner 1993; Jagose 1996). Queer teorisi, büyük oranda önceki oluşturmacı tartışmalara dayanırken edebi teori ve kültürel eleştirilerden edinilen eleştirel anlayışları harmanlayarak merak uyandıran yeni perspektifler açmıştır. Artık hastalığın imleyeni olmaktan çok

uzak olan sapkın, norma meydan okunabilecek bir konum olarak görülüyordu. İhlal, yıkım politikasının tanımlayıcı özelliği haline geldi. Kimlik artık yeterli değil gibi görünmekteydi.

Ancak tabii ki kimlik geri dönmeye devam etmektedir. "Queer", benzer olmamanın kimliği haline gelebilir. "Ben queer'im" gibi bir kendini tanımlama, belirsizlik bakımından zengin, ancak kimlik politikasında da bir konumlanmadır. Yeni politik ve kültürel kimlikler hep ortaya çıkar. Örneğin kimlik dilinin eşcinselden homoseksüele, oradan da gey ve lezbiyene dönüşümü, mevcut kapsayıcı terim "LGBT" veya hatta "LGBTQQI"la (lezbiyen, gey, biseksüel, transgender, queer, querying, intersexed; hatta bir web sitesinde heteroseksüel için "h" harfinin eklendiğini gördüm) aşılmıştır. Görünüşe göre kimlik icadı sonsuzdur, sınırları değiştirir, kategorileri karıştırır, çeşitli öznellikleri kesiştirir, cinsellik dillerini altüst eder ve yeniler.

Ancak bu durum, kafalarımızın üzerinde dönüp duran en zor ancak kesin soruyu hâlâ cevapsız bırakır. Çeşitlilik söylemi lehine geleneksel sapkın kavramını reddedersek (öyle yapmamız gerektiğine inanıyorum), sayesinde iyiyi kötüden, uygunu uygunsuzdan ve söylemeye cesaret edersek ahlaklıyı ahlaksızdan ayırabileceğimiz bir yöntem var mıdır? Çeşitliliğin varlığını onaylamak, cinsel gelenek tarafından sorulan zor soruları cevaplandırmaz: Sadece ortaya yeni soruların çıkmasını sağlar.

KATEGORİLERİ YIKMAK

Üzerinde durulması gereken ilk nokta, cinsel çeşitliliğin herkesçe kabul edilebilir veya kabul edilen bir çeşitlilik normuna yol açmayacağı gerçeğini itiraf etmektir. Sosyal ahlakçılar ve köktenci gruplar tarafından "geleneksel değerler"e geri dönüşü teşvik etmek ya da zorlamak için ortaya konulan çabalar, en azından kimi kişilerin evrensel bir ahlak standardının yeniden yürürlüğe gireceğine dair umutlarından vazgeçmediklerini gösterir. Oldukça farklı radikal gruplar arasında güçlü liberal/kapitalist/burjuva/Batılı/erkek egemen/heteroseksist toplumun –dil çeşitlilik gösterir–

yozlaşmış unsurlarının en nihayetinde ortadan kaldırılabileceği "yeni bir ahlak" bulma eğilimleri görülmektedir. Buradaki sorun, cinsel olarak marjinalleşmiş ve sesleri duyulan cinsel azınlıklar arasında bile tam anlamıyla bir mutabakattan söz edilemeyeceği, aslına bakılırsa bazen oldukça şiddetli anlaşmazlıklar yaşandığı gerçeğinde yatmaktadır. Pornografi erkek şiddetinin temeli midir, genel olarak cinsiyetçi bir toplumun yansıması mıdır, yoksa zararsız mıdır? Kuşaklararası cinsellik, keyfi yaş sınıflarına bir meydan okuma mıdır, yoksa çocuk cinsel istismarı mıdır? Transgender davranışı, cinsiyet stereotiplerinin zulmüne karşı bir meydan okuma mıdır, yoksa cinsel sınıflar ve stereotiplere teslim olma mıdır? Sadomazoşizm, tehlikeli ya da daha kötü şiddet fantezilerini içerir mi, yoksa erotikleştirilmiş iktidar ilişkilerinin zararsız bir oyunundan öte bir şey değil midir? Bu sorular ve diğer birçok soru, bizi uygun ve uygunsuz davranış ve pratikler arasında karar vermemizi sağlayan kriterleri yeniden düşünmeye zorladığı için önemlidir.

Cinsel gelenek, uzun zamandır bize yalnızca iki duruş sunar: Cinsellik esas olarak tehlikelidir, yalnızca uygun kanallara yönlendirildiğinde kabul edilebilirdir (genellikle evlilik içi, üremeye yönelik cinsellik) veya cinsellik temelde sağlıklı ve iyidir; ancak yozlaşmış bir toplum tarafından bastırılmış, bozulmuş veya inkâr edilmiştir. Bu kitapta savunduğum üçüncü bir yaklaşım bulunmaktadır: cinselliğin yalnızca toplumsal ilişkiler vasıtasıyla anlam kazandığını belirten, yani cinselliğin toplumsal, kültürel ve politik bağlamını anlayarak erotikle ilgili doğru kararlar verebileceğimizi söyleyen yaklaşım. Bu, cinsel kuramlaştırmaya yüzyıllardır hükmeden ahlaki "eylemler"den bağlam ve anlamları göz önüne alan yeni bir ilişkisel perspektif istikametine doğru bir yönelme içermektedir.[26] Hâlâ pek çok kişi, günah veya selamet, ahlak veya ahlaksızlık, normallik veya anormalliğin yaptığımız şeylerde olduğuna inanır. Bu, ortaçağın Hıristiyan ahlak kodlarında, heteroseksüel tecavüzün mastürbasyon veya kişinin rızasıyla gerçekleşen sodomiden (tecavüzün üretken, diğerlerinin verimsiz olması dolayısıyla) daha

değerli olduğunu dile getirilen anlayışta yüceltilmişti. Bu anlayış, üremeye verilen öncelik değer hiyerarşisini belirliyordu.

Yirmi birinci yüzyılda, görünüşte daha toleranslıyız (gerçi, eşcinsellerin veya zina yapan kadınların dini değerler adına taşlanmayı hak ettiklerine inanılan köktenci rejimler böyle değildir); ancak pek çok kimse hâlâ bazı pratiklerin doğası gereği diğerlerinden daha iyi olduğu varsayımına inanmaktadır. Ancak şimdilerde, bu hiyerarşiyi ortaya çıkarmak için doğaya, biyolojiye veya seksolojiye daha fazla itibar ederiz. Anal ilişki artık Hıristiyanlar için bilinen en kötü suç değildir – fakat en son bir Yargıtay kararına kadar ABD'nin bazı yerlerinde hâlâ yasadışıydı. Mastürbasyon, artık gençler arasında korku kapısı değildir; her istasyonun gazete büfesinde yer alan kitaplar, dergiler ve gazetelerde ve internet tarafından teşvik edimektedir.

Bazen bu etkisi, bilimsel yeniden değerlendirme sayesinde meydana gelmektedir. Çoğunlukla, iyi organize edilmiş kampanyaların yardımıyla meydana gelen ahlaki ve politik değişikliklerin sonucudur. Lezbiyen ve geylerin militan örgütlenmesi –bilimsel bir buluş değil– eşcinselliğin 1974'te Amerikan Psikiyatri Derneği'nin tanılama kılavuzundaki hastalıklar listesinden çıkarılmasına neden oldu.[27] Feministlerin yürüttüğü ateşli kampanyalar, toplumsal saflık hareketi ve son yüz yılda çeşitli inançlara mensup reformcular –bilgideki ilerlemeler değil– cinsel istismar, uluslararası seks ticareti, pornografi ve fahişelik, doğum kontrolü ve kürtaj konularındaki algıları farklı yönlerde değiştirdi. Ancak çoğulcu bir dünyada düzenin ne olması gerektiği konusunda her zaman aynı fikirde olamasak bile bazı eylemlerin diğerlerinden daha iyi olduğuna dair bilinçsiz inanış hâlâ devam etmektedir.

Öte yandan, ilişkisel bir perspektif, eylemlerin anlam kazandığı bağlamı ortaya çıkarmak amacıyla sosyal pratikler ve daha kapsamlı sosyal ilişkilerin unsurları olarak bu cinsel eylemleri anlamaya çalışır. Akabinde bu, oynanan güç ilişkilerini, seçim ihtimallerini sınırlayan üstü kapalı baskıları, belirli bir cinsel eylemin kişi ve diğerleri üzerindeki muhtemel etkisinin yanı sıra teşvik edilmesi gereken kişisel özerklik ve haz ihtimallerini anla-

ma çabalarını içerir. Cinsel çoğulculuğun desteklenmesinde söz konusu olan oldukça zor meseleler vardır ve bunları daha sonra incelemeye çalışacağım. Burada altı çizilmesi gereken nokta, böyle bir perspektifin, böylesi eylemlere dayanan herhangi bir ahlak sisteminden kopuşu gerektirmesidir.

Ancak belki de daha da zorlu bir çıkarım vardır. Cinsel gelenekte bazı eylemler, belirli bir cinsel sistemin yaşayan örnekleri, bir sendromun belirtileri olarak görülmektedir. Burada özetlenen perspektif, bu tip birleştirici kategorilerden ayrılır. Şayet bunu yaparsak, cinsel bir pratiği "eşcinsel" veya "heteroseksüel", "sadomazoşistik" ya da hatta "pedofili" olduğu için suçlamak artık mümkün olmaz. Onun yerine şunu sormaya başlarız: Bu eylemi doğru veya yanlış, uygun veya uygunsuz yapan nedir? Bu pratikleri anlamlı kılan sosyal faktörler nelerdir? Geçerli iktidar ilişkileri nelerdir? Birkaç örneğe bakarsak, dikkate alınması gereken faktör türlerini görebiliriz.

1. Heteroseksüel varsayım

İlk örnek, heteroseksüelliktir. İlk bakışta bu şaşırtıcı görünebilir. Heteroseksüellik, norm olarak o kadar çok kanıksanmıştır ki neredeyse hiç sorgulanmamıştır. Cinsel kuramlaştırmanın belirli normu, diğerlerini yargıladığımız doğal biçimdir. Son döneme kadar, heteroseksüelliği kuramlaştırma veya tarihini inceleme yönünde çok az çaba gösterilmiştir (Katz 1995). Bazı feminist eleştirmenler, iddialarına göre erkek egemenliğini sürdürdüğü için tüm heteroseksüellik biçimlerini reddetmişlerdir. Daha önce gördüğümüz gibi, Adrienne Rich gibi bazı yazarlara göre, "zorunlu heteroseksüellik", kadınları kontrol altında tutan temel mekanizmadır ve bu sebeple kurumsallaşmış heteroseksüellik, cinsel düzeni biçimlendiren ve tanımlayan ana söylemdir (Rich 1984; ayrıca *bkz.* Jackson 2000). Kuramcılar bu konuyu farklı terimlerle tartışmışlardır: "heteroseksüel matriks", "heteroseksüel panorama", "heteroseksüel zorunluluk" vs, queer kuramcıları ise "heteronormativite"yi öne sürmüşlerdir (Warner 1993). Bunların hepsi, en

iyi ihtimalle diğer cinsellikleri marjinalleştiren ve en kötü ihtimalle geçersiz kılan heteroseksüel varsayımı tanımlama, normalleştirme gücünü açıklamaya çalışır.

Kurumsallaşmış biçimin gücünü kabul ederken farklı bağlam ve anlamların farkında olmamız gerekir. Heteroseksüellik, erkek ve kadınları güç, egemenlik ve itaat ilişkileri içine hapseden, Öteki'ni yaratan ve dışlayan bir kurum olabilir; ancak aynı zamanda yalnızca tek bir cinsel olgudan değil, bir dizi pratikten meydana gelir (Segal 1999). Terim, sevgiye dayalı ilişkilerin yanı sıra tecavüz, seçim ve baskı ilişkilerini de içermektedir. Misyoner pozisyonunda cinsel ilişkide bulunmaktan oral ve anal ilişkiye kadar birçok cinsel eylemi kapsamaktadır. Bir terim olarak, yaş, cinsiyet, kültür ve hatta eşlerin fantezileri arasındaki farklılıkları gizlemektedir. İlişkisel bir perspektif, nesne seçimi veya en karakteristik biçimini aldığı eylemle (genital birleşme) değil, cinselliğin önemini belirleyen birtakım faktörlerle başlamalıdır. Cinsel eylemin kendisi, süregelen egemenlik ve itaat ilişkilerinin bir aracı mıdır? Öyleyse alternatifler nelerdir? Erkek ve kadınlar arasında eşit ilişkilerin olması ihtimali nedir? Belki de en önemlisi, altta yatan sorudur: Heteroseksüelliğin yapıları ve onların arkasındaki cinsiyet sabitliği ne kadar güvenilir ve değişmezdir?[28]

2. Transgender meydan okuma

Tam da bu noktada, transgender meydan okuma konuyla oldukça ilgili hale gelir. Erkeklik ve dişilik hakkındaki geleneksel varsayımların doğallığı ve sabitliğini, ayrılan cinsiyet pratiklerinin heteroseksüel varsayımın zamansızlığı hakkındaki tarih dışı bir kavramı temelden baltaladı. Karşı cinsin kıyafetlerini giyme ve çaprazlama, zorunlu heteroseksüellik ve heteronormativiteyi parodileştiren pratiklerdir (Rubin 1999:184).

Bekleneceği üzere, transgender meydan okumanın kendi merkezi belirsizliği bulunmaktadır. Bir kategori olarak transgender, hem geleneksel cinsiyetin özselleştirilmesine karşı bir hamleyi hem de cinsiyetçi inanışların derin huzursuzluğunu kapsar. En

hararetli anlaşmazlığa –özellikle karşı cinsin kıyafetlerini giyme ve transseksüelliği en klişeleşmiş cinsiyet imgelemine boyun eğme ve transgender'ların yaşamak istedikleri gerçek bir cinsiyet olduğunu kabul ettiklerini düşünen bazı feministlerin tartışmaları (en ünlüsü Raymond 1979)– neden olan ilk unsurdur. İronik biçimde, tıbbi müdahale öncesinde yetkilileri yalnızca mevcut durumlarında yanlış cinsiyette yaşadıklarına değil, aynı zamanda diğer cinsiyette yaşayabileceklerine ikna etmek zorunda olan operasyon geçirmemiş transgender'ların birçoğu için "gerçek cinsiyet" kritik ve gerekli bir duruştur aynı zamanda. Transseksüellerin bazı yeni haklar talep edebileceği –kimliklerini değiştirme ve tıbbi tedavi gibi– fikrinin kabulü, yanlış bedende hapsoldukları ve artık yeni bir kimliğe geçtikleri varsayımına dayanmaktadır.

Morgan'ın (1999:234) ifade ettiği gibi, bu "transseksüel ikilem"dir. Temel haklara sahip olmak için transseksüellerin belirsizliğe yer bırakmaksızın tutarlı, özcü bir kimlik sunması gerekmektedir.

Ancak aynı zamanda, transgender'ın 1990'lardan itibaren cinsiyet ve heteronormativiteyle ilgili mücadelelerin temel motifi olarak ortaya çıkışı, büyük oranda queer teori ve politikalarıyla birlikte, radikal bir mücadeledir. Toplumsal cinsiyetle alay etmek, 1969'da New York'taki efsanevi Stonewall ayaklanmalarında gerçekleşen fırtınalı doğumundan itibaren Gey Özgürlüğü Hareketi'nin ana unsurlarından biri olmuştu (Playdon 2004). Bu güncel transgender vurgusu, transgender'ın karşı cinsin kıyafetlerini giymekten hoşlanan ve cinsiyet çaprazlaması yapan, tüm "cinsiyet kompleksi" sahibi kişiler için bir şemsiye kavram haline geldiği bir değişimi temsil eder (More ve Whittle 1999). Toplu bir varlık olarak transgender'ların kamusal alanda ortaya çıkışı, yeni etkinlik biçimlerinin ortaya çıkışını temsil eder. Bu süreçte, transgender kişi, sınırı geçen, değişmezliğe meydan okuyan ikonik bir kişi haline gelmiş ve transgenderizm "günlük hayatta cinselleştirilmiş ve cinsiyetlendirilmiş bedenin nasıl algılandığı ve kabul edildiğini gözlemlemenin mümkün olduğu ayrıcalıklı bir bakış noktası olarak görülmeye başlanmıştır" (Kulick 1998:259; Namaste

2000). Drag queen'ler, drag king'ler, trans erkekler, trans kadınlar, bi-gender'lar, gender queer'ler, cinsiyeti belirsizler, interseksüeller ve cinsiyet geçişliler – hepsi, cinsiyet takımyıldızının çift değil, çok kutuplu, çoksesli ve yıkıcı olduğunu ileri sürer (Halberstam 1998; 2005; *bkz.* Elliott 2009'daki tartışma).

Ancak queer'in ihlali kutlaması, değişimin sıradanlığını bozabilir ve önemli ayrımları –örneğin erkeksi queer lezbiyen ve bir trans arasındaki ayrım veya ameliyat olmamış ve olmuş transseksüellerin özel deneyimleri gibi– silebilir (Rubin 1999:189). Prosser, değişimden bir olay değil, bir yolculuk olarak bahsetmiştir; ancak bu yolculuk post-modern bir değişkenlik kutlaması değildir, kendine has bir yönü ve istikameti vardır (Rubin 1999:91, 110). Bu güzel bir şekilde ifade edilmiştir. Sınırlar ötesi yolculuklar, göçler modern dünyanın ortak bir özelliğidir. Efsanevi maceralar değildir, illa ki ihlalci de değildir. Kimlik, farklılık, marjinallik, ayrılma hakkı ve konuşma hakkına ilişkin yaşam boyu müzakerede bulunulan bir sürecin parçasıdırlar (*bkz.* Ekins ve King 2006'daki giriş).

3. Güç gösterisi: sadomazoşizm

Sadomazoşizm (SM), son yıllarda, *Amerikan Psikiyatri Derneği Tanılama ve İstatistik Kılavuzu*'nda psikiyatrik bir hastalık olarak tanımından değil, gölgelerin arasından ortaya çıktı. Rızaya bağlı SM, pek çok kimse için, iktidarın kendisinin erotikleşmesine dayanan geçerli bir kişisel ve kolektif kimliğin temeli haline gelmiştir. Rızaya bağlı SM'nin ilk savunucularından biri şöyle ifade etmişti: "En korkunç, iğrenç ve kabul edilemez eylemleri seçiyor ve onları hazza dönüştürüyoruz" (Califia 1979:19).

Cinsel geleneğin kuramcılarına göre, SM'nin kökleri, erkek ve kadın arasındaki normal ilişkilerin özünün abartılmasında bulunmaktaydı. Krafft-Ebing'e göre, sadizm "özellikle erkeklerde fiziksel cinsel yaşama eşlik eden aşırı ve iğrenç patolojik davranışlardan (normal koşullarda, ilkel biçimlerde de mümkündür) başka bir şey değildi... Mazoşizm, sadizmin zıttıdır..." (Weinberg ve Levi Kamel 1983:27). Krafft-Ebing bile, bu cinsel davranışın patolojik tanımı-

nın yeterli olmadığını kabul etmek zorundaydı. Krafft-Ebing'in süregiden bir diyalogdan görünüşe göre çok fazla şey öğrendiği ilk vaka incelemelerinden biri, sadomazoşizmin konuşkan bir savunucusuydu (Oosterhuis 2000). Son yüzyılda, SM'yi tehlikesiz bir cinsel farklılık ve seçim olarak belirtme çabaları olmuştur.

Rızaya bağlı sadomazoşizm, "acı veren oyunlar, esaret, egemenlik ve itaat ve erotik güç alışverişini içeren tüm pratikler ve cinsel kimlikler" gibi birtakım eylemleri kapsayan kapsamlı bir etikettir (Langdridge ve Barker 2007:6). Tüm uygulayıcılar, bu eylemleri kimliğin temeli olarak görmek istemez; eylemlerini ve kimliklerini açıklayanlar bile onları gerçekte radikal ve saldırgan olarak görürler. SM, cinsel hayatlarının yalnızca bir yönüdür. Ancak SM'nin Batılı cinsel kültürlere mensup birçok savunucusu için daha geniş bir gündem söz konusudur. Rızaya bağlı SM, cinsel gücün doğasına, cinselliğin doğasını ritüel ve oyun olarak gösteren terapik ve katartik cinselliğe benzersiz bir ışık tutar.[29]

SM'le ilgili yeni cinsel hikâyeler son yıllarda artmıştır ve bu hikâyeler, bir zamanlar dışlanmış ve lanetlenmiş cinsel eylemlere ilişkin yeni ve daha kapsamlı bir kimlik saptama ihtiyacını açıkça ortaya koymaktadır. Bir açıdan, farklı muhtemel pratikler, ikonografiler, üniforma fetişizmleri ve genel etiketin altında bir araya toplanan cinsel hazlar arasında gerçekten bir bağlantı yoktur. SM, tartıştığımız diğer cinsel kategoriler kadar keyfi bir cinsel kategoridir. Ancak SM'nin gelişen genel profili, daha kapsamlı bir değişimin göstergesi olarak da görülebilir: çağdaş cinsel âlemin karakteristik bir özelliği olan üreme ve cinsellik arasındaki bağı koparmanın mantıklı bir uzantısı olarak. Rızaya bağlı SM'nin savunucularının etkili biçimde yaptıkları şey, cinsel deneyin ve hazzın sınırlarının nereden çekilebileceğini sormaktır. Acı, egemenlik ve itaat, ritüel ve güç oyunu kendi içlerinde aslında yanlış değilse ve hepsi bilinçli seçim bağlamında gerçekleştiriliyorsa, o zaman cinsellik hakkında konuşurken bağlam ve seçim, nesnellik ve rıza arasındaki ilişki hakkında yeniden düşünmemiz gerekir. Geleneksel olarak acı verici ve potansiyel olarak zararlı görülen eylemler için insanların onay hakkı olmalı mıdır? Bu seçimleri geçerli kılan koşullar nelerdir?

"Aynı kast"tan iki kişi (gey, iki kadın) arasında olduğu gibi, mesela bir kadın ve erkek arasında aynı serbest seçim ihtimali var mıdır?

SM savunucularının radikal biçimde saldırgan üyeler olarak görülebilecekleri "cinsel gruplar"ın eylemleri, ana akım kişilerin çoğunun cinsel hayatları için marjinal olabilir; ancak aslında normalliğin sınırları nelerdir, geçerli cinsel eylemin sınırları nelerdir ve hazzın peşindeyken ne kadar aşırıya kaçabiliriz gibi önemli sorular sorarlar.

4. Rıza sınırları: pedofili

Cinselliğin içerdiği güç ilişkileri, kuşaklararası cinsellik veya pedofili sorusuyla çarpıcı biçimde örneklenmiştir. Modern toplumlarda çok az konu böyle bir korku ve endişe yaratır. "Pedofili", yıkıcı kötülüğün bir sembolü olmuş, yalnızca çocuk istismarcılarıyla değil, pek çok vakada çocuk kaçıranlar ve hatta çocuk katilleriyle eşanlamlı hale gelmiştir. Masumiyetin suistimali, hassas ve güçsüz çocuk üzerinde yetişkin arzularının dayatılmasıyla ilgili garip korku, yetişkinler ve çocuklar arasındaki sınırlar ve farklılıklara ilişkin derin endişeleri olan ve mümkün olduğu sürece gençleri korumayla alakadar olan bir kültüre işaret eder. Ancak durum her zaman böyle değildir.

On dokuzuncu yüzyılın sonlarında, pedofili, pedagojik ihtimalleri dolayısıyla bazı kişiler tarafından methedilmişti. Sözde Yunan sevgi gerekçesinde, çocukluk bağımlılığından yetişkin sorumluluğuna geçişte, ilgili bir erkeğin cinsel ve ahlaki rehberliğinin çok değerli olabileceği öne sürülmekteydi. Yirminci yüzyılda sözde çocuk cinselliği gerçekleriyle daha fazla meşrulaştırıldı: Seksolojinin kendisi, çocuk mastürbasyonu gibi çocuk cinselliği potansiyelinin geniş kapsamını ortaya çıkardı. Bir şey çok doğal ve her yerdeyse, çocuk cinselliğin bugünkü hali gibi sıkı bir şekilde kontrol edilmeli midir? Ve eğer doğalsa, yetişkinlerle birlikte gerçekleştirilse bile kesinlikle zararlı olamaz. Kuşaklararası cinselliğin militan bir destekçisi olan Tom O'Carroll (görüşleri yüzünden hapse düştü) şöyle yazmıştı: "Bir çocuğun zararsız cinsel oyun

oynamanın 'sonuçları'nı bilmesine gerek yoktur, çünkü tam olarak bu oyun zararsızdır."[30]

Nüfusun büyük kısmı için bu zararsız bir oyun değil, düpedüz çocuk cinsel istismarıdır. Güçlü yetişkinlerin çocukları istismar ederek zevk almak için kendi deneyim ve oyunlarını kullanmalarıdır. Tacize karşı artan hassasiyet, Batılı ülkelerde genellikle feministler veya kendilerinin de taciz deneyimi olan kampanyacılar tarafından yürütülen uzun soluklu kampanyaların sonucudur. Bu, çocuk ticaretini ve seks turizmi istismarlarını sonlandırmak için yürütülen uluslararası kampanyalarla küresel bir olgu halini almıştır. Hiç şüphesiz bu, toplumun istismar gerçeği ve yetişkinlerin çocuklar üzerindeki gücü hakkındaki bilinç düzeyinde bir ilerlemeye işaret etmektedir. Avusturalya'dan Avrupa'ya ve ABD'ye kadar çeşitli modern toplumların, İngiltere ve İrlanda'dan Avusturalya ve ABD'ye kadar etkili olan bir skandallar dalgasının vurguladığı gibi çoğu çocuk istismarının yakın bir akraba veya aile dostu veya bir rahip tarafından gerçekleştirilmesi yerine anonim pedofili rakamları üzerinde durmasında garip bir durum söz konusudur.[31]

Bu konunun duygusallığına rağmen veya belki de bu sebeple, ilgili şeylere bakarken mümkün olduğunca mantıklı ve tarafsız olmak önemlidir. Yaş, belirsiz bir göstergedir. Rızanın kötü eğilimli olmak yerine serbest olduğu ve bir ilişkinin zorlayıcı olmak yerine rızaya bağlı olduğu ideal bir yaş var mıdır? Kesinlikle çoğumuz, bu yaşın 3 veya 8 olmaması gerektiği noktasında hemfikirizdir; ancak bazı Avrupa ülkelerinde ergenlik yaşı olan 12 veya 14 ya da 15'e ne demeli? Yasalar çok fazla farklılık göstermektedir ve bazen erkek ve kız çocuklarını farklı şekillerde etkilemektedir. Brian Taylor, kuşaklararası cinsellikle ilgili olarak ilgili kişilerin yaşlarına, cinsiyet ayrımına, cinsel eğilimin doğasına ve her üçünün etkileşimine dayanan sekiz alt kategorinin varlığına işaret etmiştir (Taylor 1981). Bu, tek bir pedofilinin değil, birden çok pedofilinin var olduğunu ve toplumun doğal olarak genç ve savunmasız olanları korumaya odaklanmış olsa bile bu ayrımlarla ilgili tepkisinde hassas olması gerektiğini öne sürmüştür.

SEÇİM YAPMAK

Burada tartışma için seçtiğim dört kategorinin farklı toplumsal ağırlıkları ve çıkarımları bulunmaktadır. Onların tarihleri birbirine dolanmış olabilir, ancak farklı tarihsel yörüngeleri vardır ve var olmaya devam etmektedir. Ancak onları şimdilerde doğuştan gelen özellikler değil de değişen tarihi ve sosyolojik olgular olarak inceleyebildiğimiz gerçeği, insan cinselliğini anlamada ne kadar ilerlediğimizi göstermektedir. Ve bu yalnızca birkaç akademik kişiye ait bir ayrıcalık değildir. On dokuzuncu yüzyılın sonunda, bu konular yeni seksolojinin ihtiyatlı sayfalarında dile getirilmeye başlandığında, bilgiye duyulan açlık kayda değer olmayabilirdi; ancak okuyucu kitlesi göreceli olarak sınırlıydı. Bugün söylemsel bir patlamanın, muazzam bir cinsel hikâyeler bolluğunun ortasında yaşıyoruz (Plummer 1995, 2003). Bazı bireyler, gizli arzularını eşlerine veya en yakın arkadaşlarına itiraf edemeyecek kadar utangaç veya iffetli olabilir; ancak milyonlarca televizyon izleyicisine anlatmakta veya internetin anonim alanlarında fantezilerini yerine getirmekte hiçbir sıkıntı yaşamıyor gibi görünmektedir.

Büyük mesafe katettik. Ancak hikâyelerimizi bu kadar ısrarla anlatabildiğimiz gerçeği, hikâyelerin farklı ağırlıkları olduğu, farklı değerleri temsil ettiği ve bireyler üzerinde farklı biçimlerde etkili olduğu gerçeğini değiştirmez. Yine de ayrım yapmamız gerekir. Cinsel pratiklerin burada önerdiğim şekilde ayrıştırılması, onları toplumsal ve politik sorgulamaya açar. Bunu yaparken elbette belirli eylemler için basit yanıtlar bulamayacağız. Ancak ahlakçıların ve ilk seksologların bölünmez kategorilerini yıkmak, geçerli kararların verilebilmesi ve seçimlerin yapılabilmesiyle ilgili parametreler hakkında önemli tartışmalar açmada paha biçilmez bir değere sahiptir.

Son olarak iki noktaya değinilmelidir. İlk olarak, iyicil sosyal çeşitlilikler olması fikrinin kabulü, ayrımlardan vazgeçmek anlamına gelmemelidir. Özellikle istemli şiddet eylemlerini içeren (cinsel cinayet, tecavüz veya çocuk istismarı biçimindeki), evrensel olarak kötücül olarak suçlanan cinsellikle bağlantılı bazı eylem

sınıfları bulunmaktadır. Stoller'ın sapkınlığı erotik nefret biçimi olarak kuramlaştırma teşebbüsünde kastettiği sınıf budur. Stoller'a göre, belirli cinsiyet kimlikleri kazanma gerekliliği tarafından üretilmiş gerginlikler ve endişelerle ilgili olan ve potansiyel olarak hepimizde bulunan şey budur. Bu şekilde, sapkın eylemlerin doğasıyla ilgili teorik anlayışlar geliştirme olanağı olabilir – gerçi bu, başka bir yere ve zamana bırakılması gereken bir sorudur. Vurgulanması gereken mesele, burada bile, sorun teşkil eden şeyin eylemin kendisi değil, bu soruna neden olan ve soruna anlamını veren sosyal ve ruhsal anlamda tüm bağlam, aile koşulları veya erkek kaygısı ve gücü gibi faktörler olmasıdır. Diğer bir deyişle, bu karmaşık psikanalitik yaklaşıma göre sapkınlık aslında kültür tarafından dayatılan sınırlara karşı bir isyan, Chasseguet-Smirgel'in ifadesiyle "Odipus kompleksinin ölümcül niteliği"nden kurtulma aracı, marazi anlamda gerçeklikten kaçış ise, bireysel eylemi anlamamıza yardımcı olabilecek şey hâlâ o kültür, o gerçekliktir (Chasseguet-Smirgel 1985:26). Geleneksel biçimde bireyin faaliyetinin etiyolojisine yoğunlaşmak artık yeterli değildir.

Bu da bizi çeşitlilik kavramının gerçek anlamıyla ilgili ikinci noktaya götürür. Plummer'ın dile getirdiği gibi:

> Cinsel çeşitlilik hakkındaki konuşmalar ne kadar tarafsız ve yansız görünürse görünsün, bu aynı zamanda iktidar konuşmasıdır. Her kültür, gerek resmi gerekse gayri resmi politik süreçler vasıtasıyla suçlanacak veya yasaklanacak çeşitlilikler silsilesi ve kapsamını belirlemek zorundadır. Hiçbir kültür, cinsel bir tartışmayla işleyemez; ancak bu kısıtlamaların biçimi zaman ve mekâna göre aşırı derece değişkendir.
>
> (Plummer 1984:219)

Burada önemli nokta, yaptığımız ayrımların, son tahlilde etik veya politik olmalarının yanında politik güç dengesine göre rasyonel delilleri takdir etmeye daha az tabi olmalarıdır. Bu nedenle cinsellik soruları kaçınılmaz olarak politik sorulardır.

"Sapkınlık" teriminin geleneksel kullanımıyla ilgili yanlış olan şey, görünüşte bilimsel terminolojinin ahlaki ve politik yargıları gizlemesidir. Tartışmayı önler. Kapsayıcı "çeşitlilik" teriminin avantajı, önemli soruları tartışmak üzere müzakereye ve politik tercihe açık bırakmasıdır.

5 CİNSELLİK, MAHREMİYET VE POLİTİKA

> ... insan davranışının hiçbir yönü hakkında (cinsellikle ilgili olduğu kadar) düşünülmemiş, konuşulmamış ve kitap yazılmamıştır.
>
> Alfred Kinsey *vd.* (1948:21)

> ... cinsellik (yalnızca bir ampirik gerçeklik olarak değil, çoklu söylemsel çerçeveler ve politik mücadelelerin karmaşık yapısı olarak anlaşılmaktadır) etrafımızda her yerde görünmektedir... Bu cinselleştirilmiş kakofoninin tam ortasında, karmaşık küresel dönüşümler ve krizler, kişisel ve mahrem ilişkilerin eşit derecede karmaşık dinamikleriyle kesişmekte ve "seks" veya cinselliği 21. yüzyılın en yüklü savaş alanı olarak belirleyip tanımlamaktadır.
>
> Correa *vd.* (2008:1)

CİNSELLİK: POLİTİKANIN ÖN SAFINDA

Cinselliğe duyulan ilgi, Hıristiyanlığın zaferinin öncesinden itibaren Batılı zihinsel meşguliyetin merkezinde olmuştur. Yaklaşık iki yüz yıldır politik tartışmanın konusu olmuştur. Halihazırda, 19. yüzyılın son onyıllarında, ikinci dalga feminizmin zihinsel meşguliyetleri kadınlar üzerinde erkeklerin gücü, cinsel istismar,

erkek ve kadınlar arasındaki farklılıklar ve rıza ve tercihin anlamına ilişkin olarak gündemdeydi. 1920'ler ve 1930'larda, dünyadaki cinsel reform hareketinin yükselişi ve düşüşüyle birlikte toplumsal otoriterizm ve faşizmin görünüşte karşı konulamaz yükselişi ve düşüşü ve cinsel değerler ve politik iktidar arasındaki karmaşık bağlantılar açıkça görülebilirdi. Bu dönemde, Wilhelm Reich gibi kişilerin yazılarıyla cinsellik ve politikayı birleştiren bir kavram –"cinsel politika"– ortaya çıktı.

Ancak yalnızca 1960'lardan itibaren cinsel politika fikrinin, politika anlamında çeperlerden merkeze doğru hareketi ve jeopolitik yankı açısından modernitenin merkezinden dünyanın geri kalanına yönlenmesiyle gerçek bir etkisi ve yankısı olduğunu söylemek doğrudur. Bugün cinselliğin merkeziyetini güçlü bir çağdaş gerçeklik olarak alırız: "Cinsel politika" ifadesi, neredeyse bir klişe halini almıştır, ancak alt bölümleri, tüm çağdaş toplumsal hayat ve politikanın içindedir. Ayrıca genel olarak "sol" veya "ileri düşünceli" çevrelerle sınırlanmış bir politika değildir artık. 1970'lerden ve 1980'lerin ilk yıllarından itibaren, cinsellik ve kişisel yaşam etrafında şekillenen politikayla ilgili bazı en iyi ve etkili gelişmelere, ister Batı kültürlerinin ahlak gelenekçileri, isterse dünya çapındaki Hıristyanlık, İslam, Hinduizm veya Yahudilik "köktencileri" olsun muhafazakârlar önayak olmuştur. Beklenmedik ve alışılmadık bir biçimde cinsellik, politik güçlerin çekiştiği bir savaş alanı, çağdaş politikanın bir ön cephesi haline gelmiştir. Birçok kişi için toplumun geleceği uğruna verilen savaşın çağdaş cinsellik alanında yapılması gerekli görünmektedir.

Batılı başlama noktasının ötesine geçen ve küresel çıkarımları olan cinsel ve erotik yaşama dair uzun ve sonlanmamış bir devrimin ortasında olduğumuzu dile getiriyorum. 1950'lerden itibaren, cinsel ve kişisel yaşam ilişkilerinde "büyük bir dönüşüm" söz konusudur (Weeks 2007). Dönüşüm, farklı kültürlerde farklı hızlarda ve ritimlerde meydana gelmiş, farklı fırsatları, zorlukları ve aykırılıkları bir araya getirmiştir; alt bölümler ve çıkarımlar, belli tarihler sayesinde hâlâ devam etmektedir. Bu dönüşümün tam merkezinde, hızlı toplumsal değişikliklerden ve modern feminizmden derinden

etkilenen, geleneksel cinsiyet kavramlarının geniş çaplı olarak istikrarsızlaştırılmasının eşlik ettiği, kadın ve erkek arasındaki ilişkilere dair kritik ancak dengesiz bir devrim bulunmaktadır. Bu durum, Anthony Giddens'ın "mahremiyetin dönüşümü" (Giddens 1992) olarak tanımladığı (geleneksel aile yapısında çöküş, günlük yaşama dair birçok farklı biçimin ve ilişkilere dair daha demokratik biçimlerin ortaya çıkışıyla imlenmiştir) şeye katkıda bulunmuş ve dolayısıyla onun tarafından şekillendirilmiştir.

Bunun yanında, bir dizi başka temel değişiklik gördük: eşcinsel/eşcinsellik ikiliğinin değişmezliğine karşı bir meydan okuma, LGBT yaşam şekillerinin ortaya çıkması, cinsel çeşitlilik patlaması, yeni cinsel anlatıların ve anlamların çoğalması, cinsel ve özel vatandaşlığın artması gibi. Bunlar hep birlikte, modern dünyada cinsellik politikasını belirlemektedir. Cinselliğin bugünü ve geleceği, cinsel ve cinsiyet farklılıkları ve özel yaşamla ilgili bir mücadele, merkezinde eşitlikçi ilişkiler ve toplumsal adalet arzusu olan bir mücadelenin ortasında olduğumuzu ileri sürüyorum. Ancak bu dolayısıyla kültürümüzde daha kapsamlı cinsellik anlamıyla ilgili erotiğe hayatlarımızda ve ilişkilerimizde verdiğimiz yer, kimlik ve zevk, sorumluluk ve güç, tercih ve rıza hakkında devam eden bir krizi besler. Cinsel inançlarımızı ve ahlakımızı –dini, ailevi, heteroseksüel, monogam– düzene sokarmış gibi görünen sabit noktalar, son yüzyılda radikal biçimde yıkılmıştır. Ve azalma şöyle dursun, küreselleşme güçleri hiçbir cinsel kültürün "gelenekselin dışına çıkma"nın sınırlarını esnettiği için değişiklik oranı hız kazanmaktadır.

"Geleneksel değerler"in kuralları, yanlı ve etkisiz olabilir; normlar kısıtlayıcı ve otoriter olabilir. Ancak egemenliklerinin görünüşteki başarısızlığı ortaya bir boşluk çıkarmıştır. Cinsellikle ne kastettiğimizden, toplumsal ve bireysel hayatlarda rolünün ne olması gerektiğinden artık çok da emin değiliz veya en azından bu konuda hemfikir değiliz. Giderek artan sayıda kişi, ahlaki ve etik kökenlerini bulmak için geleneğe artık danışmamaktadır. Kendi içlerindeki, kendi bireysel yargıları ve tercihlerindeki kutup yıldızını bulmak için değişimin ezici gücü tarafından zorlanmaktadırlar.

Bu özgürleştirici olabileceği gibi, bireyleri yalnızlık, korku ve ahlaki tercihle karşı karşıya da bırakabilir (Elliott ve Lemert 2006).

Dolayısıyla bu yeni bireycilik, geç modern dönem toplumlarının giderek artan karmaşıklığında rol oynar. Her tarafta, farklı cinsel eylemlerin ve nesilsel, kültürel, etnik, toplumsal ve politik farklılığı yansıtan çeşitli ilişki biçimlerinin ötesine geçen yeni bir inançlar ve davranışlar çoğulculuğu bulunmaktadır. Bu çoğulculuk belki de her zaman oradaydı, saf ve ahlakçı gözlerimizin önündeydi: Bunu akla getiren giderek artan sayıda tarihi, antropolojik ve sosyolojik delil vardır. Dini ve milli geleneklerin sunduğu tekbiçimlilik altında, çeşitlilik şeytanı her zaman bulunmaktadır. Ancak cinsel ve sosyal çeşitliliğin çağdaş ve giderek küreselleşen dünyanın şaşırtıcı bir gerçeği olarak tanınması, onunla sosyal politika ve kişisel uygulamalarda nasıl başa çıkılacağı ikilemini keskinleştirir. Pek çok farklı toplumda politik gündemin cinselleştirilmesini açıklamaktadır bu: Yüz yıldan fazla bir süredir ahlaki tartışmaları şekillendirip tekrar şekillendiren ancak bu bizim şaşkın, karmaşık, çalkantılı ve sürekli değişen varlığımızı yaratan ve tekrar yaratan dönüşümlere kadar ana akım politikada sık sık belirsizleştirilen veya marjinalleştirilen profillere sahip olan meselelerin önceliklendirilmesi.

Hızlı değişim, geçmiş bir zamanın sadeliğine ve basitliğine duyulan melankolik bir özlem, derin bir nostalji doğurur. Sosyal değişimle karşı karşıya kalan insanların karakteristik özelliklerinden biri düzen, nezaket, disiplin ve doğruluktan oluşan sözde bir "altın çağ"a dönüş özlemi duymalarıdır. Altın çağı ne kadar çok ararsak, kendimizi amacın sürekli bir sonraki köşede yakalanmak üzere olduğu sonsuz bir labirentte buluruz. Batılı ülkelerdeki çoğu geler·kçi, çeşitli tarihsel ihtimalleri göze almıştır. 1960'lardaki sözde "serbestlik"e geçişten önce 1950'lerde yaşanmış bu "altın çağ", eski İngiltere başbakanı Margaret Thatcher'ın "disiplin ve kendine hâkim olma gibi eski değerler"in kötülenmesi olarak tanımladığı dönem miydi?[32] İngiliz doğum kontrolü savunucusu Marie Stopes gibi yazarların erkek ve kadın arasındaki ilişkilerde "muhteşem bir gelişme" bekledikleri iki dünya savaşı arasındaki

yıllarda bulunabilir miydi? Emperyalist varsayımlarını, materyalist aşırılıklarını ve üst sınıf ikiyüzlülüğünü göz ardı edersek Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden önce Avrupa'da barış ve toplumsal hiyerarşinin son çiçeklenmesinde bu altın çağın izlerini bulabiliriz belki de. Bu dönemlerin her birinin, kendi "altın çağ" savunucuları bulunmaktadır – ancak daha önemlisi, her birinin, yine de geçmişe bakarak, kendi çöküş ve kıyamet peygamberleri vardır. Ancak elbette, modernliğin kendisini düşman olarak gören köktenci peygamberler tarafından sunulan (ahlaki yenilenme için uluslararası hareketler yaratmak amacıyla bilimsel ilerlemelerden istifade ederlerken bile) tarihi kesinlikler ve büyük perspektifler ele alındığında, bir taşralılık havasına bürünmektedirler (Bhatt 1997).

Geçmişteki referans noktasının tarihi doğruluğu, elbette modern gücüyle ilgisizdir. Şimdiki zamanı yargılamak için –genellikle geçmiş gerçeklerine göre mevcut memnuniyetsizliklerimizi ortaya çıkararak– bir ölçüt sağlar. Ama özellikle geçmişin yüceltilmesi, şimdiki zamanda yaşayan kişilerin hayali çöküş hareketini saptamayı sağlar. Muhafazakâr gazeteci Ronald Butt, 1960'lardaki yeni liberalizmin zaferini tarif ederken birçok kültürel çöküş ahlak gelenekçisi ve kuramcısı adına konuşmuştu. Bununla ilgili şunları yazmıştı:

> Liberal Ortodoksluk tarafından öngörülen yeni normlara katı biçimde bağlılık zorunluluğuyla eşleşmiş, katı biçimde sınırlı bir toplumsal alandaki (örneğin cinsellik) serbestliktir. Bazı konularda, bireysel ehliyet belgesi verilmekteydi, ki bu eski ve yaygın olarak kabul görmüş kişisel davranış ve sorumluluk standartlarına karşı bir saldırı başlatmaktaydı.
>
> (Butt 1985)

Böyle bir yakınmaya ilişkin belirtilmesi gereken ilginç nokta, onun sembolik özelliği olarak katı doğruluğu değildir: Benim kanaatime göre, bu aslında onyıla ve meydana gelen değişikliklere ilişkin bir bozulmadır. 1960'ların simgelediği değişiklikler –tutumların serbestleşmesi, bireyciliğin yükselmesi, cinsel tartışmanın daha

fazla özgürleşmesi, cinsel davranışları kontrol eden yasalara dair reformlar vs– geleneksel değerlerle ilişkilerimizde daha kapsamlı bir dönüşümün sembolü haline gelmiştir. Hawkes (2004:6) şöyle yazmıştı:

> Cinsel özgürlük, iki tarafı da keskin bir kılıçtı. Cinsel konular hakkında cahilliği besleyen ve açık tartışmaları baltalayan utangaç gizliliği kesinlikle azalttı. Ancak aynı zamanda muhafazakâr hareketler tarafından gelişigüzel cinsel ilişkide bulunma, ailenin dağılması ve gençlerin yozlaşmasına karşı yürütülen kampanyaları da destekledi.

1960'lardaki değişikliklerin etkisinin o dönemle sınırlı olmasının çok az önemi vardır. Bu değişiklikler, daha kapsamlı dönüşümlerin müjdecileri olarak görülebilir.

GELENEĞİN YIKILMASI

Laikleşme, bilim ve teknolojik keşif

Üç önemli ve temel dönüşüm, geleneksel davranış biçimlerini geri dönülemez biçimde sarstı. İlkini, bilimsel üstüncülüğün etkisi altında bulunan cinselliğin "laikleşmesi" olarak adlandıracağım. Laikleşmeyle çoğu dindar için bile cinsel değerlerin dini değerlerden giderek artan şekilde ayrılmasını kastediyorum. Bunun çok uzun bir tarihi vardır; ancak muhtemelen bu gelişmenin temel niteliği, cinselliği değerlendirmenin kiliselerden toplumsal ve ruhsal sağlık temsilcilerine, esas olarak tıpla uğraşanlara geçmesi inisiyatifinin gerçekleştiği 19. yüzyılın ortalarından başlayan bir süreç olmasıydı. Bu, ahlaki ve tıbbi konuların ayrılmaz biçimde birbirine bağlı olması dolayısıyla tamamlanmamış bir devrim olmuştur. Genellikle açıkça söylenmeyen normlarımıza saldırmanız durumunda hasta ve ahlaksız olarak ayrılabilirsiniz hâlâ. Dindarların cinselliği düzenleme gayretlerinden vazgeçtiklerini kastetmiyorum elbette. Bu argümana karşı çıkmak için yalnızca *sözde* Hıristiyan

âlemindeki ve Hıristiyanlık dışı unsurlardaki ahlaki otoriterizme bağlı dini köktenciliğin yükselişini gözlemlemeliyiz.

İnanç temelli hareketler laikleşmeye dil uzatır ve cinsel eğitim, evlilik, kürtaj ve hemcins ilişkileri hakkındaki kampanyalar dini iddialar ve imgelerle doludur. Ancak bu meydan okumaların cinsel değişikliğin laik niteliğine odaklanması gerçeği, laikleşmenin ne kadar başarılı olduğuna dair kinayeli bir övgüdür. Neyin doğru ve düzgün, uygun veya uygunsuz olduğuna dair resmi sınırlar, seksoloji, psikoloji, tıp, sosyal hizmetler ve sosyal politikayla uğraşan dini olmayan uzmanların yetki alanı haline geldi. Roma Katolik Kilisesi gibi en geleneksel kiliselerde bile, inanç sahibi kişilerin çoğu önderlerinin doğum kontrolü, eşcinsellik veya bekârlıkla ilgili öğretilerini göz ardı eder. Amerika'dan Avusturya'ya, Avusturya'dan İrlanda'ya kadar gördüğümüz kadarıyla, en ateşli gelenekçi başpiskoposlar altındaki kilise hiyerarşi, pedofili suçlamalarıyla yıkıldı. Benzer şekilde, Suudi Arabistan Krallığı'nın tutucu ahlak kuralları, prenslerini Batı Avrupa sefahat âlemlerine dadanmaktan alıkoyamazken, İran İslam Cumhuriyeti'nin gençlerinin dini liderleri tarafından sunulan mutlakıyetçi kurallar içerisinde kendi cinsel devrimlerini başlattıkları ileri sürülmüştür (*bkz.* Mahdavi 2009). Köktencilerin katı bir cinsel yasa vurgusu, en azından kısmen, laikleşmenin bozucu etkisine bir tepki olarak görülebilir. En fazla tehdit edilenin değerini yeniden takdir etmekteyiz. Ancak bugün, geçmişi yeniden kurgulayıp bugünün en ileri becerileriyle geleceği yakalamaya çalışıyoruz. İslam dünyasının yeni teokrasileri, modernliğin tüm atılımlarına karşı direnebilir; ancak bunu dini olanın çöküşüne katkıda bulunan geç modern dönemin teçhizatlarıyla yapmaktadır.

Dini olmayanlar için, tutumlar genelde dini yaptırımlardan tamamen serbest bir şekilde gelişmektedir. Laikleşme süreci, bazı ülkelere göre (örneğin kilise ve devletin resmi olarak ayrı olmasına rağmen ABD) diğerlerinde (örneğin milli kilisesi olan İngiltere ve Batı Avrupa'nın birçok bölümü) daha başarılı olmuştur. Ancak hepsinde sonuç, cinsel ilişkilere hiç olmadığı kadar büyük bir beklenti yüklemek olmuştur. Dinle ilgili olarak alternatif bir dünya

görüşünün olmaması durumunda, cinselliğin kendisi kişisel kader ve aidiyet hakkında düşünme alanı haline gelmiştir.[33]

Bu eğilim, ilgili bir tarihi gelişme tarafından teşvik edilmiş ve ona kısmen sebep olmuştur. 1980'lerden itibaren dünya kapitalizminin artan enerjisinin ortaya çıkışı, ki bu da daha kapsamlı küreselleşme süreciyle bağlantılıdır, geleneksel yapıların yıkılışının hızlanmasına ve "bireyselleşme" sürecini teşvik etmeye yardımcı olmuştur (Beck ve Beck-Gernsheim 1995). Burada tarihi bir ironi vardır. Yeni Pazar güçlerinden faydalanmak amacıyla "bireyi özgür bırakma" düşüncesinin en önemli savunucularından bazıları (İngiltere'de Margaret Thatcher ve ABD'de Ronald Reagan), kişisel yaşamla ilgili olarak ahlak gelenekçisi ve sosyal otoriterdi. Ancak ekonomik ideolojilerinin başarısı, onların ahlak gelenekçiliğini kökten yıkmaya yaradı. Ekonomik konularda bireysel tercihi överseniz, mahrem hayatla ilgili konularda bireysel tercihe yönelen eğilimlere nasıl direnebilirsiniz?

Bireyselleşme, bireyi yalnızca ağırlıktan değil, aynı zamanda geleneksel yapıların korumasından kurtaran toplumsal bir süreçtir. Yeni fırsatların yanında yeni belirsizlikler, kaçınılmaz sonuçlar olarak ortaya çıkar. Bu büyük toplumsal gelişmelerin önemli bir sonucu, ticaret ilişkisine ve "mahrem hayat"ın gelişen alanlarıyla alışveriş ilişkisine girmektir (Hawkes 2004; Hennessy 2000). Bunun çarpıcı bir örneği, 1950'lerden itibaren pornografi pazarının hızla büyümesidir. Pornografi, milyonlarca dolarlık bir endüstri haline gelmiş, gelenekçilerin veya feministlerin onu ortadan kaldırma gayretlerine karşı tamamen dirençli olmuştur ve yaratıcı düzenleme yöntemlerini daha fazla zorlamaktadır.

Cinsellik –özellikle kadın cinselliği– reklamın merkezi bir niteliği, arabadan merkezi ısıtmaya kadar her şeyi satmanın temel unsuru haline gelmiştir. Aynı zamanda, cinsel ürünler için yeni pazarlar –1950'lerde gençler, 1960'larda kadınlar, 1980 ve 1990'larda geyler ve lezbiyenler, günümüzde de ergenlik öncesi çocuklar arasında özellikle popüler müziğin (cinsel olarak kışkırtıcı olarak yorumlanabilir) pazarlanması vasıtasıyla– sürekli olarak keşfedilmiş veya yaratılmıştır. Bu değişiklikler, istismar

ihtimallerini açıkça artırmıştır ve onların kötü sonuçları, kadın imgeleminin aşağılanması ve nesneleştirilmesi biçiminde, dünya çapında büyük şehirlerde seks bölgelerinin perişanlığında, cinsel şiddetin romantikleştirilmesinde, cinsel hazların ticarileştirilmesinde görülebilir. Seks turizmi, küreselleşmenin en az sevimli yönlerinden biri olmuş ve cinsel kolonyalizm ve sömürünün yeni yüzü haline gelmiştir. Fahişelik, seks işçilerinin ticareti yapılan ve uluslararası göç akımlarının bir parçası olarak "değiş tokuş edilen" metalar haline geldiği büyük bir uluslararası endüstri olmuştur (örneğin Altman 2001; Seabrook 2001; O'Connell Davidson 1998).

İnternet, bu cinsel akımların yayılmasında tartışmalı ve şaşırtıcı derecede etkili bir araç olmuştur. Genellikle cinselliği, erotik dünyaya girme yollarıyla kökten değiştirmektedir. Sanal seks, sanal takipçi-tacizci, sanal tecavüz, sanal kurbanlar, sanal porno, sanal röntgencilik, seks sohbet odaları, seks haber grupları, seks ilan panoları, kameralı seks, sayborglar, blog'lar, vlog'lar ve sosyal ağlarımız var artık: Plummer'ın çağrışımcı ifadesiyle "çok çeşitli bir sanal cinsellik." İnternetin gücü ve kullanımı arttığı ve erotik hayal gücümüz her yerde yeni şeyler aradığı için liste, potansiyel olarak sınırsızdır (Plummer 2003:9-12). İnternet, cinsel arayış, flört, sohbet, itiraf, kendini olumlama, deney, fantezi, mastürbasyon, arkadaşlık, ağ oluşturma, moda, pazarlama, cisimleştirme ve bedenden ayırma ve sanal toplulukla potansiyel istismar, şiddet ve tehdit yeri haline gelmiştir (Weeks 2007:158-61). Potansiyel olarak önemli ve politik ihtimallere de sahiptir. Feminist ve queer alanları ve ihtimalleri yeri olmanın yanında muhafazakâr değerlerin hareketlenmesinin ve geleneğin yeniden keşfinin de alanı olmuştur. Daha radikal biçimde, insan iletişimi ve küresel anlamda ise öznellikler ve kimliklerin yeniden oluşturulması için yeni alanlar açması dolayısıyla birey etkinliği için yeni ihtimaller alanı haline gelmiştir. Sanal bağlantınız, mevcut bir komşunuzla ya da dünyanın öteki yanındaki kişilerle olabilir. Sanal âlem bugün, sınırların, kültürlerin, dillerin ve geleneksel değerlerin kısıtlama-

larının ötesine geçen milyonlarca insan için sosyal etkileşim ve erotik keşfin gündelik bir gerçekliğidir.

Bu sanal fenomenler, bilimsel devrim, eski kesinliklerin aksini ispatladığı ve yeni olasılıklar açtığı için erotiğin teknolojikleşmesinin bir parçası olarak görülebilir. Yeni teknolojiler, cinsel yardımlardan üreme teknolojilerine ve tasarlanmış ilaçlara kadar kişisel yaşamın çeşitli yönlerine şekil vermektedir. Bilim bizi üreme yetersizliğinden kurtarmayı vaat ediyorsa, cinsel yetersizlikten kurtulmayı da vaat ediyordur. Üreme için cinsellik artık gerekli olmayabilir ve üreme, artık cinselliğin tek amacı değildir; ancak bu yalnızca, haz ve performansın teknolojik olarak arttırılabilmesini sağlamaya yardım eder. Doğum kontrol hapı, 1960'ların teknolojik keşfiyse, Viagra ve benzer kimyasallar 2000-2009 döneminin keşfi halini almıştır. *The Rise of Viagra*'nın yazarı Meika Loe, Amerika'da cinselliğin "asla aynı olamayacağını" belirtir (Loe 2004:5). Ancak bu yalnızca bir Amerikan öyküsü değildir. 1998'de Pfizer ilaç firması tarafından piyasa sürülmesinden itibaren Viagra, küresel bir yükseliş hikâyesi haline gelmiştir. "Amerika'da cinselliği değiştiren" küçük mavi hapa şimdi diğerlerinin (Cialis ve Levitra) de katılmasıyla milyarlarca dolarlık bir pazar için rekabet kızışmıştır ve şimdiki arayış "bir kadın viagra'sıdır." Mucizevi haplar, internette yasadışı olarak mevcuttur. Bunlar yalnızca, hakiki tıbbi sorunların tıbbi çözümleri olmaktan çıkmışlardır. Anlık bir düzelme sunan mutluluk hapları haline gelmişlerdir. "Büyük O" cinsel tatminin temel tanımlarından biri olmuştur.

Süreçte, aşırı performanstan daha az bir şeyin patolojikleştirilmesi tehlikesi vardır (Tiefer 2006:273-94). Tüm bilim, Tiefer'in öne sürdüğü gibi, bu endüstri için vitrin süslemektedir ve bunun en tehlikeli tarafı, kadın Viagra'sının bir çözüm olabileceği, kadınlar için yeni bir tıbbi sorunun keşfidir: "kadın cinsel disfonksiyonu." İlaç firmaları, cinsel normalliği yeniden tanımlamada ve bir düzelme arayışında önemli aktörler haline gelmiştir (*bkz. Sexualities*'deki makaleler 2006).

Bu örneğin ileri sürdüğü gibi, bilim açık kazanımlar sunmamaktadır. Sosyal mahrumiyet ve cinsel otoriterizmden kaçan

milyonlarca insan için laikleşme ve bilim tarafından sağlanan cinsel özgürlükler, yeni olanaklar sunmuştur. Geçmiş kuşakların meydana getirdiği değişiklikler, eski kesinlikler ve kalıtsal değerler üzerinde bir çözücü gibi hareket etmiştir. Aynı zamanda, yeni bir ahlakçılığın ortaya çıkışı için bolca alan sağlayarak yeni tehlikelere zemin hazırlamışlardır. Ancak genel olarak, birçok kişinin şevkle sarıldığı ve hayal edilemez fırsatlar sağladığına inanıyorum.

Liberalleşme ve sosyal hoşgörünün artması

Laikleşme süreçleriyle bağlantılı olarak, sanayileşmiş Batı'da ve üçüncü dünya ülkelerinin bazı bölgelerinde yaygın bir liberalleşme yönelimi ve buna eşlik eden bireysel farklılığa duyulan hoşgörüde bir artış ve cinsel çeşitliliğin tanınması –özellikle gençler arasında– bulunmaktadır. İnsanlar doğum kontrolü, kürtaj, boşanma, evlilik öncesi cinsellik, evli olmayan çiftlerin birlikte yaşaması ve boşanması ile eşcinsel eylemleriyle ilgili olarak genellikle daha kabulleniciler. Kadın cinselliğinin meşruluğuyla ilgili olarak yeni bir onaylama söz konusudur. Bu, çok sıkıntılı konular veya düpedüz otoriterizm olmadığı anlamına gelmez. Batı'daki Roma Katolik Kilisesi hiyerarşisi, evlilik dışı cinselliğe, yapay doğum kontrolüne, kürtaj ve boşanmaya karşı konumunu devam ettirmektedir. Kürtaj, Amerika'da önemli bir ihtilaf nedeni olmuştur. Birçok Batılı ülkede, yasalar, eşcinselliğe ve heteroseksüelliğe –özellikle eşcinsel evliliği veya hemcins birlikteliğinin tanınmasıyla ilgili olarak– farklı davranmaya devam etmektedir.

Ergen cinselliği ve açık fikirli cinsellik eğitimi yaklaşımları da büyük farklılıklar gösterir ve bazen korkunç sonuçlara neden olur. Cinsellik eğitiminin önemli bir ayrım haline geldiği ABD ve ergenlik cinselliğine yaklaşımların değişken olduğu İngiltere gibi ülkeler, cinsellik eğitiminin etkili olduğu ve erken yaşlarda öğretildiği Hollanda gibi Avrupa ülkelerinden daha yüksek ergen hamileliği oranlarına sahiptir. Belki de en önemlisi, son yıllardaki değişiklikler erkek ve kadınları farklı şekilde etkilemiştir. Aslında, kadın cinsel tatmini için büyük bir destek, kadınların cinsellikle-

rini ifade etmeleri için daha büyük fırsatlar bulunmaktadır. "Aile reisi erkek"in birçok durumda söz hakkına sahip olmaya devam ettiği bir kültürde, bu genellikle, erkekler tarafından erkeklerin yararına tanımlanmış durumlar için geçerlidir (Holland *vd.* 1998). Gelişmiş ülkelerin dışında, dünyanın özellikle yozlaşmış veya çürümüş bir Batı'ya karşı kendilerini tanımlamaya çalışan diğer bölgelerinde, erkek egemenliği ve (genellikle uydurulmuş) geleneklerin kanunları hâlâ yaygındır. Zimbabve ve Karayipler'in bazı bölgelerinde eşcinsellere karşı yürütülen tasfiyeleri, Taliban sonrası Afganistan'da bile kadınların susturulmasını, Nijerya'nın Müslümanların hâkim olduğu bölgelerinde zina yapan kadınların taşlanarak öldürülmesini, dünya çapında hoşgörüsüzlüğün neden olduğu korkuları düşünmeden edemeyiz.[34]

İnsan olmanın farklı yollarının genel geçerliliğine dayanan hakiki, radikal hoşgörü, çok az kimseye nasip olan değerli bir hediyedir. Ancak dünyanın büyük kısmında, tüm standart düşünce ölçütlerine göre, tutumlar, evrensel olarak otoriter veya istismarcı olmasalar bile, kesinlikle çeşitlilik gösterir ve bir kuşak öncesine göre daha açıklardır. Buna, cinsellikle ilgili söylemlerde patlama; cinsellik hakkında konuşma, kişisel gelişim edebiyatı ve internetteki sohbet odalarından itiraflarda bulunulan televizyon programlarına kadar benzersiz bir cinsel içerikli konuşma bolluğuyla sonuçlanan çok daha yaratıcı şekillerde cinsel hikâyeler anlatmak için yeni bir istek ve aslında dürtü eşlik etmiştir. Eşcinsellik –bir zamanlar ismi söylenmeye cesaret edilemeyen aşk– benzersiz bir gevezelik üstlenmiş ve bunun sonucunda cinsel muhalifler, yeni bir cinsel arzu sözdağarcığında kendi ihtiyaçlarını ve haklarını dile getirmişlerdir. Hiçbir şey, kendi doğrusunu konuşma –özellikle bilgisayara veya televizyon kamerasına– ısrarcı zorunluluğundan kendisini saklayabilecek kadar gizli veya aşırı görünmemektedir. "Cinsellik" bugün, alternatif değerler ve ihtimaller kakofonisi sunarak, pek çok dilde ve üslupta birçok farklı insan türüne seslenmekte ve bu kişiler adına konuşmaktadır.

Tüm bunların gerçek *davranış* üzerindeki etkilerini ölçmek daha zordur. Özellikle evliliğin yetişkin cinsel eylemlerinin tek

meşru yolu olduğuna dair görüşün değerini kaybetmesinde, ana yaşam tercihlerinde önemli değişiklikler söz konusudur. Birçok Batılı ülkede bazı ortak özellikler ortaya çıkmıştır. Artık erkek ve kadınların büyük çoğunluğu, evlilik öncesinde cinsel ilişki yaşamaktadır. Nüfusun büyük oranı, evlilik bağı olmaksızın –ancak evlilik türü ilişkiler sayesinde– birlikte yaşamaktadır (İsveç ve İngiltere gibi ülkelerde, birlikte yaşayan çiftlerin çocuklarının büyük kısmı, her iki ebeveyn üzerine kayıtlıdır). Giderek artan oranda kişinin evlenmeye niyeti yoktur; giderek artan sayıda yetişkin tek başına yaşamaktadır (İngiltere'de %25'e yaklaşmaktadır). Ancak elbette tek başına yaşamak, cinsel eylemsizlik anlamına gelmez. İnsanlar ortalama olarak, ebeveynlerinden veya büyük ebeveynlerinden daha erken yaşta cinsel ilişkiye giriyorlar. Bu, kısmen erkek ve kız çocuklarında daha erken görülen olgunluğun (son yüzyılda ilk âdet yaşı 16'dan 13'e düşmüştür) ve kısmen de daha fazla fırsatın sonucudur.

Ancak araştırmalar, önemli değişimlere rağmen insan davranışlarının oldukça geleneksel kaldığını göstermektedir. Yüksek boşanma oranı (İngiltere'de evliliklerin %40'ı), evliliğin düşüşünün bir işareti olarak görülebileceği gibi daha iyi bir ilişki yaşamak için başarısız ilişkiyi sona erdirme arzusu olarak da görülebilir. Boşanan insanların büyük bölümü, yeniden evlenmekte ve gerekli hallerde tekrar evlenmektedir. Günümüzün normu, gelişigüzel cinsel ilişkide bulunma veya çoklu ilişki yaşama değil, seri monogamidir. Eşcinsel ilişkilerin gündemde olmasına rağmen, nüfusun kendilerini eşcinsel olarak gören kısmı veya belki de daha doğrusu, cinsellikleri hakkında daha açık olmaya ve kamuoyu anketlerinde kendilerini ilan etmeye hevesli olan bölümü, birçok kişinin inandığının (veya korktuğunun) aksine daha küçük bir oranda (%1 veya %2) görünmektedir. Gençler daha erken yaşlarda cinsellik yaşıyorken, cinsel pratikleri, erkek-kadın ilişkilerinde yapılması gereken doğru şeyler hakkındaki muhafazakâr inanışlarla tutucu kalıyor. Davranış, tutumlardan geri kalmıştır.[35]

İlişkisellik ve mahrem devrim

Bu, birçok yorumcuyu, kişisel yaşamdaki derin krizi, kısmen cinsel alışkanlıklardaki değişikliklerin bir sonucu olarak ve özellikle Batı dünyasında ve ötesindeki geleneksel aileyle ilişkili olarak görmekten alıkoyamadı. İlişki biçimlerinde gerçekten önemli bir değişiklik yaşandığını ve bunun üçüncü önemli değişikliği teşkil ettiğini iddia ediyorum. Algılanan kriz, birçok kökte ve çeşitli biçimlerde saptanabilir; ancak bu krizin odak noktası, geleneksel olarak toplumsal statü ve cinsel eylemin ayrıcalıklı anahtarı olarak görülen evliliğin geleceği için bir endişe kaynağıdır. 1950'lerdeki ve 1960'ların başındaki yükselen evlilik oranlarından (daha önce olmadığı kadar yüksek evlilik oranının olduğu bir dönem) sonra, 1960'ların ortalarından itibaren İsveç ve Danimarka'da, daha sonra 1970'lerin ilk yıllarında İngiltere, ABD ve Batı Almanya'da ve biraz daha sonra Fransa'da bir düşüş eğilimi yaşanmıştı. Daha önce gördüğümüz gibi buna, birlikte yaşama ve boşanma oranlarında yüksek bir artış eşlik etmişti. 1980'lerin başında, evliliklerin neredeyse üçte biri boşanmayla sonuçlanmıştı.

Pratikte, evliliğin ve ailenin çökmesi korkuları, biraz zamansız olmuştu. Evliliklerin %30 ila %40'ı boşanmayla sonuçlansa bile üçte ikisi hâlâ devam etmektedir. Ayrıca boşanmış kişilerin %70'i yeniden evlenmektedir. Üstelik şimdiye dek evlilikten dışlanan birçok kişi –eşcinsel çiftler gibi– ilişkilerinin resmi olarak tanınması ve ebeveynlik hakları için genellikle koyu bir muhalefete karşı ateşli kampanyalar yürütmüştü. Bazı sosyologlar, bu tür kanıtlarda yalnızca geleneksel ailenin çöküşünün değil, yeni aile biçimlerinin ortaya çıkışının işaretlerini görmüştür. Bu aile biçimi, bazen "neo-gelenekçi aile" olarak tanımlanmıştır: daha az çocuklu, Viktoryen aileden daha küçük, muhtemelen ev işlerinin dağılımında daha eşitlikçi, geçmişte evliliğin en azından ideolojik olarak hayat boyu olmasına göre bir "seri monogami" biçimine daha yatkın. Ancak yine de gayet tanınabilecek biçimde "bir aile"ydi. Çoğu kimse hâlâ bir aile sahibidir, çoğu hayatlarını bir ailede sürdürür ve pek çok kimse hâlâ bir aile kurmayı arzular. Akrabalık bağlarının

güçlü olduğu yerlerde (Güney Avrupa gibi), aile bağları önemini korumaya devam etmektedir.

Ancak çok önemli değişiklikler de yaşandı. Aile biçimlerinin artan çeşitliliğini tanımak için taban seviyesinde gerçekte neler olduğunu anlayacaksak geleneksel ailenin görünüşteki katılığının ötesine geçmek önemlidir. "Aile" teriminin geniş kapsamı içerisinde, farklı ulusal, bölgesel, sınıfsal, dini, ırksal, etnik ve politik inançlar ve pratiklerden kaynaklanan birçok içsel farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklı biçimlerin yanında geleneksel olmayan biçimler de bulunmaktadır: hiç evlenmemiş bekârlar, evlilik dışı birlikte yaşama, gönüllü çocuksuzluk, tekrar evlenmeye ve farklı ebeveynlerin çocuklarının birlikte yaşamasına dayanan "üvey aile", tek ebeveynlik, (bu terime boşanma veya ölüm dolayısıyla ortaya çıkan tek ebeveynli ailelerin yanı sıra gönüllü olarak –geleneksel heteroseksüel ilişki, yapay döllenme veya taşıyıcı annelik vasıtasıyla– oluşturulmuş aileleri de eklemeliyiz), "açık evlilikler", çok yetişkinli aileler, eşcinsel partnerlikler ve seçilmiş heteroseksüel olmayan aileler ve açıkça monogam olmayan veya çokeşli (poligam) ilişkiler ve muhtemelen daha fazlası.

Şimdilerde aileye sabit bir biçim olarak değil de çeşitliliği belirten bir olgu olarak gönderme yapmak mantıklıdır. Geleneğe dair kabul edilmiş ana kuralların yokluğunda, insanların kendilerine uygun yaşam biçimlerini seçmekten başka seçenekleri yoktur. Giderek artan sayıda kişi için sonuç, eşzamanlı bireysel bağımsızlık ve önemli diğer kişilerle karşılıklı bağlılık ihtiyacının yeni yaşam biçimleri yarattığı "hayat deneyimleri"yle meşguliyettir (Silva ve Smart 1999; Weeks *vd.* 2001). Bu son derece önemli değişikliklerin hayati öneminin farkında olan sosyologlar, çeşitli seviyelerdeki karşılıklılık ve bakım ilişkileri ihtiyacının dar bir kurumsal biçimle artık sınırlandırılamayacağını (eğer sınırlandırılmışsa) kabul ederek şimdilerde aileden ziyade "ilişkisellik" hakkında konuşmaktadırlar (Smart 2007).

Çeşitlilik bir gerçek olsa bile, ideolojik olarak veya sosyal politika olarak hâlâ ona tam anlamıyla adapte olamadık. Kültürümüz, ailevi değerlerle doludur. Bununla ilgili olarak aile dili hâlâ sahip

olduğumuz gerçekten kalıcı ilişkiselliğin egemen sözdağarcığını sağlar. Lezbiyenler ve geyler 1970'lerdeki kimlik politikasından 1990'larda ve sonrasında ilişki ve partnerlik hakları politikasına yöneldiğinde ortaya "seçilmiş aileler" dili çıktı. Bunun sonucu, oldukça ilginç ve çelişkilidir. Bir tarafta, "geleneksel aile"nin ve onunla bağlantılı tüm unsurların düşüşünden şikâyet edenler vardır. Diğer tarafta ise geleneksel bir ilişkiye göre yaşamayan çoğu kişi için aile ideolojisi hâlâ hâkim ideolojidir. Öyle ki, ailenin kendisinden başka gerçek bir alternatif meşruluk, ilişki ihtiyacımızı ifade edebileceğimiz başka bir yol yok gibi görünmektedir. Evlilik, aile ve cinsellik arasındaki geleneksel bağlantı kısmen kesilmiştir; ancak onun yerine açık ve tek bir alternatif bulunmamaktadır – tam aksine biçim çokluğu söz konusudur. Birçok kişi için bu çok ciddi bir tehlikedir; diğerleri için ise en büyük meydan okumadır: çeşitliliğe bir gerçeklik olarak göğüs germeyi kabul etmekten onu el üstünde tutulacak bir değer olarak görmeye yönelmek.

Yirmi birinci yüzyılın ilk onyılında, Büyük Geçiş'in ana unsurları milyonlarca kişinin yerleşmiş alışkanlığı haline gelmişti. Cinsellik ve üreme, etkin doğum kontrolünün Batılı ülkelerde norm ve üçüncü dünya ülkelerinde büyük bir meydan okuma haline gelerek gittikçe ayrışmıştı. Cinsellik ve evlilik arasındaki geleneksel bağ açıkça parçalanmaktaydı. Evlilik ve ebeveynlik arasındaki bağ birçok kişinin hayatında çözüldü. Heteroseksüel/eşcinsel ikiliği, onu tekrar ileri sürme çabalarına rağmen kesinlikle yıprandı. Geleneksel cinsiyetin sütunları saldırı altındaydı. Evlilik ve heteroseksüelliğin ayrılması politik gündemin üst sıralarındaydı. Ve hepsinden önemlisi, günlük etkinliğin yeni biçimleri, dünya çapında bariz şekilde görülmekteydi; milyonlarca insan değişen cinsellik ve mahrem hayat olasılıklarına alışmıştı.

BELİRSİZLİKLE YAŞAMAK: HIV/AIDS

Yukarıda tanımlanan değişiklikler önemli olmakla birlikte dünyayı cinsel tehlikelerden ve risklerden elbette temizlemez. "Cinsel özgürlük" veya "ahlaki çöküntü" iddiaları, yanlış gibi görünmek-

teydi. Ancak değişimin anlaşılmazlığı ve belirsizliği, bir şüphe ve (birtakım) karmaşıklıklar iklimine katkıda bulunmuştur. Böyle bir iklimde, derinlerdeki his akımı yüzeye çıkmış ve ahlaki panikte ifade bulmuştur. Ahlaki panik, kabul edilmiş sosyal değerler ve varsayımlar için bir tehdit olarak tanımlanan bir durum veya kişi ya da bir gruba odaklanan sosyal kaygı sağanağıdır. Bu kaygı sağanağı, genellikle karışıklık ve belirsizlik durumlarında, meşru ve gayrimeşru davranış arasındaki sınırın yeniden tanımlama veya sınıflandırmaya gerek duyduğu dönemlerde ortaya çıkar.

Geçmişteki klasik ahlaki panikler genellikle, ahlaki cadı avları, fiziksel saldırı ve yasal işlem biçiminde sonuçlar doğurmuştu. İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren bu panikler görünüşe göre sonsuz seriler –çoğu ahlaki ve cinsel meselelere odaklanmaktadır– halinde yaşanmaktadır: cinsel yolla bulaşan hastalıklar, fahişelik, insan ticareti, eşcinsellik, çocuk tacizi ve pedofili, ergen cinselliği, pornografi vs. Bunların birçoğunun önemli bir özelliği, cinsellik ve hastalık –hastalık, kirlilik metaforu haline gelmiştir–, düzensizlik ve bozulma arasında kurulan bağlantıdır. Beklendiği üzere panik, genital iltihap, rahim ağzı kanseri ve en dramatik biçimde HIV ve AIDS'la ilgili sosyal ve ahlaki çağrışımlarda ortaya çıkmıştır.

Özellikle 1980'lerin başında, Amerika'nın gey nüfusu arasında benzersiz bir salgının ilk işaretleri ortaya çıktığında, AIDS'e karşı tepki, klasik bir paniğin tüm karakteristik işaretlerini gösteriyordu. Buradaki tartışmamız açısından daha da önemlisi, bu panik, toplumumuzda cinselliğin mevcut yeri hakkında yurtdışındaki daha geniş çaplı endişeleri de ortaya koymaktaydı. Ortaya çıkan kriz, cinsel kültürümüzün pek çok karanlık noktasını aydınlattı ve fark edilebilir bir sembolik hedefe yönelen birtakım sosyal gerginlikleri yoğunlaştırdı.[36] Salgın, sonraki onyıllarda dünyaya yayılınca ve milyonlarca insanı erken yaşlarda öldürünce –ve hatta dünyanın bazı bölgelerinde ekonomik hayatta önemli krizlere neden olunca– cinsellik, hastalık ve ölüm arasındaki tehlikeli bağlantı erotiği benzersiz bir yargılamaya maruz bıraktı.

Salgının başlangıcında HIV/AIDS krizinin en çarpıcı özelliklerinden biri, diğer çoğu hastalığın aksine, hastalıktan etkilenen,

onunla yaşayan ve ölen insanların öncelikle sosyal tutumları veya cinsel pratikleri dolayısıyla bu sendroma neden olmakla suçlanmalarıdır. Salgının başladığı dönemde Batılı ülkelerde HIV/AIDS'ten mustarip kişilerin çoğunun gey erkek olması dolayısıyla bu durum alışıldık olmayan cinselliklere yönelik mevcut tutumlar ve duygular hakkında oldukça aydınlatıcıydı. Hastalığın 1981-1982'de Amerika'da ilk teşhisinden itibaren, AIDS garip biçimde eşcinsel bir hastalık olarak görüldü; "gey vebası" terimi, medyanın daha sert kesimi tarafından kullanılan yaygın bir tanım haline geldi.

Aslına bakılırsa, en başından itibaren diğer insan gruplarının da hastalığa meyilli olduğu belliydi: (Amerika'daki) Haitililer ve damardan madde almaya bağımlı kişiler ve kan ihtiyaçları yüzünden hemofili hastaları. Kısa sürede, hastalığın kaynağı olabilecek ve endemik olduğu Orta Afrika'nın büyük kısmında hastalıktan asıl mustarip olanların heteroseksüeller olduğu ve hastalığın bu nedenle heteroseksüel ilişkiyle de bulaşabilir olduğu açıkça ortaya çıktı. Sanayileşmiş Batı'da panik unsurlarını esas olarak kamçılayan şey, alışılmadık cinsel eylem ve hastalık arasındaki bariz bağlantıydı ve bu bağlantı uzun bir süre dünya çapındaki tepkileri renklendirdi.

Ahlaki bir paniğin normal seyrinde, ana aktörlerin tipik bir şekilde garip canavar türleri olarak görülmesi söz konusudur, ki bu da korku ve tehdit abartması, panikleme anları ve mutlakıyetçi konum düzeyinde artışa, dramatize edilen sorunun sembolik ve genellikle hayali çözümü için arayışa yol açar. AIDS vakasında ise birçok kişinin yaşamını yitirmesine neden olan, tedavisi bulunmayan ve ilk başlarda yayılma hızına bakılırsa durdurulamaz görünen kesinlikle korkunç bir hastalıktı. 1985'lerin ortasında, New York'ta yetişkin erkek ölümlerinin en büyük tek nedeni AIDS'ti ve diğer yerlerde de yaygındı. Endişe geçerliydi. Ancak endişenin aldığı biçim, bir günah keçisi arayışıydı ve burada gey erkekler garip biçimde savunmasızdı. Genellikle (çoğu zaman yanıltıcı olarak) erkek eşcinsellerle ilişkilendirilen bazı cinsel pratikler (örneğin anal ilişki) ve sosyal alışkanlıklar (birden çok eş), hastalığın yayılmasında önemli bir rol oynadı ve AIDS'li insanları suçlamak kolay hale geldi. Burada kısırdöngü hemen ortaya çıktı: eşcinsellerin "salgın"a *neden oldu-*

ğu (hiçbir delille desteklenmemekle birlikte) fikri ve eşcinselliğin kendisinin bir salgın olduğu fikri arasında. Savunmasızlara karşı Susan Sontag'ın "arındırma pratikleri" olarak adlandırdığı şeylerin belirtileri kısa sürede ortaya çıktı (Sontag 1983, 1989): Restoranlar gey müşterilerine servis vermeyi reddetti, gey garsonlar işten atıldı, diş doktorları eşcinselleri muayene etmeyi reddetti, çöpçüler şüpheli kurbanların çöplerini toplarken maske taktı, hapishane görevlileri mahkûmları nakletmeyi reddetti, tiyatrolardaki kulis çalışanları gey aktörlerle çalışmayı reddetti, önde gelen patologlar AIDS hastalarını muayene etmeyi reddetti ve cenaze levazımatçıları onları toprağa vermeyi reddetti.

1980'lerin ortalarında çoktan ortaya çıkan bilimsel kanıtlar oldukça açıktı: AIDS, kendi başına özellikle bulaşıcı olmayan bir virüs tarafından taşınıyordu. Hastalık, yalnızca cinsel ilişki veya kan yoluyla bulaşıyordu. Yalnızca bir eşcinsel hastalığı değildi ve bu hastalığa yakalanmış çoğu insan aslında heteroseksüeldi. Üstelik hastalığın yayılması, büyük ihtimalle, hayat biçimlerindeki göreceli küçük değişiklikler –özellikle bazı cinsel pratiklerden (korunmasız anal ilişki gibi) kaçınma– sayesinde engellenmiş olabilirdi. Tüm bunlar, gerekli olan şeyin, hem korkuları azaltacak hem de cinsel faaliyetlerin daha güvenli olması yönünde bilinçliliği artıracak halk eğitimi kampanyası olduğuna işaret etmekteydi. Nihai olarak, zengin ve son derece gelişmiş dünyada olan buydu (Altman 1994; Haour-Knipe ve Rector 1996; Moatti *vd.* 2000). Ancak korku ve cahillik, cezai bir tepki yaratmadan önce değildi. Ve pandemik dünya çapında acımasızca yayılırken, korku, suçluluk, kasti ihmal, tutarsız tepki örnekleri gelmeye başladı. Ancak önemli bir farkla: Dünyanın daha zengin kısımlarında, daha güvenli cinsel pratikler HIV'ın yayılmasını önlerken ve pahalı ilaç kokteylleri birden çok hastalığın etkisini azaltırken, dünyanın büyük bir kısmında salgın, yoksulluk ve diğer hastalıklardan oluşan bir ağla ayrılmaz şekilde birleştirildi.

Batı'da HIV/AIDS salgınına tepkiler kökleşmiş endişeler ve egemen bir belirsizlik iklimini açığa vurunca, salgın dünyanın geri kalanında, yapısal eşitsizlikler, sömürü, benzersiz cinsel değişimin

tehlikelerini de ortaya çıkardı. Hızlı sanayileşmeye karşılık nüfusun parçalanması (kırsal kesimden şehre yönelme, sınırlar arası göç, savaşın ardından kaçış) cinsel ve kan yoluyla bulaşan enfeksiyonların yayılmasını kolaylaştırdı. Cahillik (örneğin Güney Afrika'da bir bakireyle cinsel ilişkide bulunmanın cinsel hastalıkları iyileştireceğine dair görünüşe bakılırsa yaygın inanış) veya önyargı (erkeklere yakışmadığı gerekçesiyle prezervatiflere karşı), hızlı yayılmayı kolaylaştırdı. Uluslararası seyahat, salgını kıtadan kıtaya taşıdı.

2008'de, yarısı kadın olmak üzere yaklaşık 33 milyon kişi HIV ve AIDS'le yaşıyordu. Neredeyse 3 milyon yeni enfeksiyon ve AIDS'le bağlantılı 2 milyon ölüm vardı. Yeni enfeksiyonların ve ölümlerin çoğu, Saharaaltı Afrika'da gerçekleşmişti. Salgınla mücadeleyi koordine eden uluslararası UNAIDS örgütü, HIV'in Güney Afrika'daki yayılışını "önlenmesi güç" olarak tanımlamıştı. Güney Amerika'dan Güneydoğu Asya'ya, Doğu Avrupa'dan Çin ve Hindistan'a kadar yeni salgın tehlikesiyle ekonomik ve sosyal çöküş, nüfus azalması ve daha fazla sayıda öksüz çocuk tehdidi söz konusuydu.[37]

Böyle bir korkunun karşısında ümit ışığı bulmak zordur. Ancak yine de bulunabilir. Batılı şehirlerdeki gey topluluklarında başlayıp dünya çapına yayılan, daha güvenli cinsellikle ilgili öz eğitimden savunma ve kampanya yürütmeye kadar eşi benzeri görülmemiş bir topluluk bazlı HIV ve AIDS tepkisi yaşanmaktaydı. En fazla mustarip olanlar, salgınla mücadelede başı çekiyordu. Hastalık ve ölüm karşısında, birçok insan hayatlarını refah içinde yaşama yolları buldu. HIV ve AIDS'e karşı yürütülen uluslararası seferberlik –ister UNAIDS gibi resmi örgütler vasıtasıyla ister sayıları giderek artan sivil toplum örgütleri vasıtasıyla olsun– cinsel risk ve cinsel sağlık (genellikle devletin bilgi eksikliği ve ihmaline karşı) hakkında uluslararası bir söylem geliştirmeye yardımcı oldu. İlk başta tesadüfen ve tereddütle, Batılı uzmanlar ve ilaçlar en zor durumda olan hastalardan bazılarını teskin etmeye başladı. 2008'de, düşük ve orta gelirli ülkelerde yaklaşık 3 milyon kişi antiviral tedavi görüyordu. Utançla saklanan cinsel pratikler ve kimlikler seslerini bulmaya ve kendilerini tarihe açmaya ve dolayısıyla değişmeye

başladı. Cinsel davranışlar açısından benzersiz bir kriz olan HIV/AIDS, cinsellikle ilişkimizde riskleri, çelişkileri, karmaşıklıkları, belirsizlikleri, zorbalıkları ve fırsatları ortaya çıkardı. İlk tepkinin korku ve panik olması belki de olağandı. HIV/AIDS'le mücadelenin bundan daha fazlasını gerektirdiğini söyleyebiliriz: her şeyden önemlisi, modern kültürlerde cinselliğin önemini anlama ve onun zorluklarıyla açıkça ve dürüstçe yüz yüze gelme yeteneği.

CİNSELLİĞİ DÜZENLEMEK

Yaygın bir belirsizlik iklimi ve ilgili cinsel anlamlar krizi, cinselliği nasıl düzenlemek ve kontrol etmek gerektiğiyle ilgili sorunu vurgulamıştır. Cinselliğin ne olduğu veya nasıl olması gerektiğine dair inancımız, ona karşı tepkilerimizi biçimlendirir. Bu nedenle, cinselliğe verdiğimiz özel anlamları savunduğumuz kontrol biçimlerinden ayırmak zordur. Cinselliği tehlikeli, rahatsız edici ve esas olarak asosyal görürsek, sıkı, otoriter düzenlemeler öneren ahlaki ve politik konumları muhtemelen kucaklarız. Bunu mutlakıyetçi konum olarak adlandırıyorum. Bir yandan arzu güçlerinin temelde iyicil, yaşam kalitesini yükselten ve özgürleştirici güçler olduğuna inanırsak özgürlükçü bir duruşu desteklemek için rahat, hatta radikal bir değerler dizisi benimseme ihtimalimiz vardır. Bu iki aşırı konum arasında bir yerde, bir üçüncüsünü bulacağız: Belki de cinselliğin iyi mi kötü mü olduğu konusunda daha az kesindir; ancak ahlaki otoriterizm ve aşırılıkların kötülüklerine ikna edilmiştir. Bunu liberal veya liberal-çoğulcu konum olarak adlandıracağım. Bu üç yaklaşım –veya düzenleme stratejileri– farklı kültürlerde uzun zamandır mevcuttur. Hâlâ cinsellik ve politikayla ilgili mevcut tartışmaların çerçevesini –bilinçli olarak ya da bilinçaltında– belirlemektedir.

Tarihsel olarak, mutlakıyetçi geleneğin vârisleriyiz. Bu görüş, cinselliğin yıkıcı güçlerinin yalnızca keskin hatlı, karmaşık biçimde belli bir sosyal kurum grubu –evlilik, heteroseksüellik, aile yaşamı ve (en azından Yahudi-Hıristiyan geleneklerinde) monogami– içerisine yerleştirilmiş bir ahlakla kontrol edilebileceği

fikrine dayanmaktadır. Bu mutlakıyetçi ahlak, Hıristiyan Batı'da ve Müslüman Doğu'da köklü bir şekilde yer almaktadır; ancak temeli inançta yatsa da güçlü, ahlaki değerlere göre tapınmaya hazır olan Hıristiyanlar (ya da diğer din mensupları) kadar ateistler tarafından da gönülden kabul edilen daha kapsamlı bir kültürel ve politik olgudur. Ahlaki mutlakıyetçilik, genel olarak kültürümüzü ve özellikle hâlâ var olan yasal düzenleme biçimlerini derinden etkilemiştir. On dokuzuncu yüzyılın son onyıllarında ve 20. yüzyılın ilk dönemlerinde İngiltere gibi ülkelerde meydana gelen önemli yasal değişiklikler (müstehcenlik, fahişelik, ergenlik, eşcinsellik, ensest), birçok durumda dini bir hararetle ileri sürülen ve çoğu zaman ahlaki feminizmle birleşen mutlakıyetçi sosyal ahlak hareketleri tarafından talep edilmişti. Seçili uygulamalar ve pragmatik ayarlamalar (ahlaki sansürün ve sessiz kabulün yan yana yaşadığı fahişelik gibi) tarafından düzenlense de bu yasalar 1960'lara ve bazen sonrasına kadar cinsel kabahatleri tanımlamaya devam etti. Benzer bir durum, Amerika'da ve İngilizce konuşulan diğer ülkelerde ve diğer unsurların aynı olması durumunda diğer pek çok Avrupa ülkesinde de görülebilir (Weeks 1989).

Gördüğümüz gibi, 1970'ler ve 1980'lerden itibaren Amerika'da yeni bir muhafazakârlığın yükselişi ve dünya çapında köktencilik dalgasıyla ittifakta bulunan mutlakıyetçi konumların yeniden canlanışı söz konusudur. Bu durum, uluslararası cinsel politikalarda sürpriz birliktelikler meydana getirmiştir. Roma Katolik Kilisesi, 1990'ların başında Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda üreme haklarıyla ilgili gelişen bir gündemi engelleme çabasında Müslüman ülkelerle ittifak kurmakta hiç zorlanmamıştı (Neale 1998). Kadınların bir cinsiyet devrimi ve ailevi ilişkilerindeki önemli değişikliklerle bağlantılı olan doğum kontrolüne ve kürtaja erişimi, mutlakıyetçi, geleneksel değerleri altüst etmişti ve buna karşı konulmalıydı.

Mutlakıyetçi yaklaşım gibi, özgürlükçü gelenek de çeşitli inanç katmanlarını kucaklar. Özgürlükçü gelenek, sağ görüşte bulunduğu kadar sol görüşte de bulunabilir. Önemli bir unsuru, cinselliğin ne olduğuna dair temel varsayımlarında ahlaki mutlakıyetçilikle

sürpriz bir benzerliğe sahip olmasıdır. Marquis de Sade'dan 19. yüzyılın son dönemindeki "yozlaşmışlar"a ve Georges Bataille ve Jean Genet gibi 20. yüzyıl yazarlarına uzanan önemli bir edebi gelenek cinselliği tehlikeli ve saldırgan olarak görmektedir. Hıristiyan mutlakıyetçiler gibi, cinselliği benliği, toplumu ve hatta evreni tehdit ediyormuş gibi görmektedirler. Mutlakıyetçilerin aksine, böyle olması gerektiğine inanırlar.[38]

Saldırgan cinsellik, mevcut düzenin zorbalığından kurtulma, cinsel gelenek tarafından dayatılan insanlar ve bedenler ile cinsellikler arasındaki yüzeysel sınırları yıkma yoludur. Bu noktada savunucuları, cinsel özgürlüğün sosyal özgürlüğün anahtarı, mevcut düzeni yıkmaya yardımcı olan yıkıcı bir enerji olduğuna benzer şekilde inanan bir diğer özgürlükçü kesimle (genellikle teorik farklılıkları dile getirmesine rağmen) el ele vermektedir. Farklılık, bu özgürlükçülerin cinselliğin esas olarak iyi ve sağlıklı, yalnızca "medeniyet" veya kapitalizmin gücü tarafından engellenen bir kuvvet olduğuna inanmalarıdır. Bu noktada, Charles Fourier ve Edward Carpenter, 1930'larda Wilhelm Reich ve 1950'lerde ve 1960'larda Herbert Marcuse gibi öncülere uzanan güçlü bir sosyalist gelenekle yakın bir ilişki söz konusudur. Böyle bir politik özgürlükçülük, 1960'ların sonlarında cinsel politikanın geliştirilmesinde çok büyük bir etkiye sahipti.

Politik yelpazede, 1970'lerden itibaren önem kazanan üçüncü bir özgürlükçü katmanın (mutlakıyetçi bir bireycilikle bağlantılı muhafazakâr bir özgürlükçülük) tam zıttıdır. Pek çok sağ görüşlü kuramcının ileri sürdüğü gibi devlet ve kolonileştirici gündemi bireysel özgürlüğün gerçek düşmanıysa, bireysel eylem üzerinde ne kadar az kısıtlama ve yasaklama olursa o kadar iyidir. Bu nedenle, tüm uyuşturucu kullanımı biçimlerinin yanı sıra tabulaştırılmış cinsel davranış (bazı durumlarda pedofili dahil olmak üzere) üzerindeki denetimi kaldırmaya istekli bir gündem söz konusudur.

Mutlakıyetçi ve özgürlükçü geleneklerle ilgili sorun, cinselliğin ne olduğuna dair temelde özcü olan görüşleri kanıksamalarıdır. Cinsellik yalnızca toplum dışı ve karşıtı güçlü bir kuvvet olarak değil, bu nedenle kendi ahlakını simgeler görünen doğal bir kuvvet

gibi gözükmektedir. Cinselliğin doğası hakkındaki değerler ve teorik varsayımlar yakından bağlantılıdır. Bu bakımdan, özgürlükçülük ve mutlakıyetçilik birbirlerinin akisleridir: Her ikisi de, tarihin sınırlarını aşan bir cinsellik görüşüne sahiptir. Ancak pratikte, geç modern dönem toplumlarının hemen hepsinde –özellikle son nesilde– cinselliğin düzenlenişi, çeşitli liberal gelenek biçimlerinin egemenliği altındadır. "Çeşitli biçimler" diyorum çünkü kültürler arasında önemli yorum farklılıkları ve özellikle, Kuzey Amerika ve Avrupa arasında bariz bir şekilde görülen farklı vurgular bulunmaktadır.

Amerika'da ana düzenleyici fikir, "haklar"la ilgilidir: Örneğin kürtajla ilgili tartışmalarda her iki tarafın da temel haklar, doğmamış çocuğun haklarına karşın annenin kendi bedeni üstünde kontrol sahibi olma hakları dilini kullanması önemlidir. Bunun da gösterdiği gibi, haklardan konuşmak tartışmayı sonlandırmaz. Kimin haklarının belirli durumlarda üstün olduğu sorunuyla hâlâ karşı karşıyayız ve kimin haklarının gasp edildiği *a priori* bir ahlaki meseleden ziyade genellikle açık biçimde politik bir mesele olabilir. Kürtaj meselesinde, oyunun içinde çelişkili değerler bulunmaktadır. Sonuç ise rakip mutlaklar arasında, her iki tarafın da kendi tutkularının olduğu ve güvenebileceği bir destek sağlama becerisine sahip olduğu bir savaştır.

Öte yandan İngiltere'de, haklarla ilgili fikirler tam anlamıyla yazılı bir anayasayla veya milenyumdan öncesine kadar temel insan haklarına dayanan herhangi bir yasayla yüceltilmedi. İngiltere'nin Avrupa Birliği'ne katılmasıyla haklar söylemi kısmen gündeme gelmeye ve cinsel politikayı etkilemeye başladı (örneğin Bell 1998). Bu nedenle liberal gelenek pragmatik bir şekilde gelişti ve Amerika'dakinden farklı bir yol izledi. Yine de çok derinlere yerleşmiş ve cinsellikle ilişkili olarak açıkça ve etkili bir biçimde ifade edilmiştir – en ünlüsü, fahişelik ve erkek eşcinselliğine ilişkin olarak 1957'de yayımlanan Wolfenden Komitesi Raporu'dur (İçişleri Bakanlığı 1957). Amerikan geleneğiyle birleşme noktası, özel ve kamusal alanlar arasında uygun bir denge yakalamak için gösterdikleri her iki yaklaşım üzerinde önemle durmalarıdır. Wolfenden Komitesi Raporu, ayrımı klasik biçimde açıklığa

kavuşturdu. Rapor, kamusal alanı düzenlemenin ve özellikle kamu ahlakını korumanın yasaların görevi olduğunu ileri sürmüştü. Ancak özel alanı, yani geleneksel kişisel ahlak alanını kontrol etme sorumluluğuyla ilgili sınırlamalar bulunmaktadır. Kiliseler, insanlara özel hayatlarında ne yapmaları gerektiğini söylemek için uğraşabilirdi. Devletin görevi, aynı şeyi yapmaya çalışmak değildi. Dolayısıyla devlet, özel standartların uygulanmasında söz sahibi değildi. Böyle bir yaklaşımda, toplumun artık ahlaki bir mutabakatla yönetilmediği –eğer böyle bir şey vardıysa– ve yurtdışında pratik olarak alternatif ahlaki görüş çokluğu olduğu yönünde açıkça söylenmemiş bir kabullenme vardı. Bu nedenle yasalar, genel ahlak standartlarının korunmasıyla ilgili rolünü sınırlandırmalıydı.

"Wolfenden stratejisi", İngiltere'de 1960'larda cinsellikle ilgili bir dizi reformun yasalaşması için teorik bir çerçeve sunmaktaydı: müstehcenlik, eşcinsellik, kürtaj, tiyatro sansürü ve boşanmayla ilgili reformlar (*bkz.* Weeks 1989: Bölüm 13). Başlangıç noktaları, mutlakıyetçi yaklaşımların cinselliği düzenlemekle ilgili yetersiz olduğu, çünkü bu yaklaşımlara dayanak oluşturan ortak bir ahlaktan söz edilemeyeceği inancıydı. Önde gelen Hıristiyan Kiliseleri'nin birçoğu, özellikle İngiliz Kilisesi gibi köklü kurumlarla yakından ilişkili olanlar, bu varsayımı destekliyordu: Eşcinselliği, kürtajı veya boşanmayı onaylamıyor, ancak yasaların bu ahlaki duruşu yüceltmesinin artık beklenemeyeceğine açıkça inanıyorlardı.

Rasyonalize edilmiş bu yaklaşımda basit bir ahlaki agnostisizmden fazlası vardı. Hukukun özel cinsel davranışı kontrol etme çabalarında artık uygun veya etkin bir araç olmadığı –eğer böyle bir şey vardıysa– yönünde üstü kapalı bir düşünce de vardı. O dönemde cinsellikle ilgili tartışmaların birçoğunda, günahı ortadan kaldırmak yerine zararı sınırlandırmaya odaklanmış düzenlemenin alternatif yöntemleri araştırılmaktaydı. Havelock Ellis, 1930'larda karakteristik yaklaşımı çoktan ifade etmişti: "Soru artık davranışın anormal olup olmadığı değil, davranışın zararlı olup olmadığıdır" (Ellis 1946:183). Wolfenden Raporu, en iyi yaklaşım yönteminin hukuk değil tıp olduğu düşünülen eşcinsellik ve fahişeliğin hastalık olarak görülüp görülemeyeceğini tartışıyordu;

hastalık olmadığı sonucuna varmakla birlikte "etiyolojileri"nin (kökenleri ve gelişimi) daha fazla araştırılmasını destekliyordu. Sonraki reformcuların varsayımlarından biri, cinselliği doğru şekilde düzenlemek için yasal merciler yerine tıp veya sosyal yardım kurumlarının tayin edilmesiydi: 1967 kürtaj reform yasasına göre, hamileliğin sonlandırılmasına izin verip vermeme kararıyla ilgili sorumluluk kadına değil doktora verilmişti.

Bu bakımdan reformlar, özel yaşamlara doğrudan müdahaleyi sınırlandıran bir liberal stratejiye bağlı kaldı. Ancak kontrol fikrini –fahişelik ve eşcinselliğin aleniyetiyle ilgili yasalar aslında daha da sıkılaştırıldı– tamamen terk etmedikleri gibi yeni hakları da olumlu şekilde yüceltmediler. İsteğe bağlı kürtaj ve karşılıklı anlaşmayla boşanma hakkı söz konusu değildi; erkek eşcinselliği tam anlamıyla yasallaşmamıştı: Bazı eşcinsel davranış türleri –özel olarak razı yetişkinler (21 yaş üstü) arasında– suç teşkil etmemekle birlikte yasallaşmamıştı da ve bu durum sembolikti. Heteroseksüeller ve eşcinseller için rıza yaşının 16'da eşitlenmesi 2001'de gerçekleşti. Liberal yaklaşım, karmaşık bir toplumda yasaların etkisiyle ilgili agnostik olduğu gibi, dikkatini yönelttiği eylemlerin esası hakkında da agnostikti.

1960'ların reformları çok önemliydi ve sonraki nesilde meydana gelen birçok değişikliğin kesinlikle önkoşullarını sağladı. Bazı sonuçlar inanılmazdı. 1968 ve 1980 arasında İngiltere'de bir milyondan fazla yasal kürtaj gerçekleştirildi. 1970 ve 1979 arasında boşanma oranı 25 yaş altı için üç misli ve 25 yaş üstü için iki kat arttı. Kitaplar ve tiyatroda cinselliği tartışmak ve yeni yaşam tarzları geliştirmekle ilgili yeni olasılıklar ortaya çıktı. Ancak değişim tekyönlü olmadı. Aynı zamanda erkek eşcinselliğinin, toplum tarafından kabul edilen eşcinsel bir yaşam tarzını ilk kez mümkün kılacak şekilde yasallaşmasıyla 1967 ve 1976 yılları arasında erkekler arasında kayıtlı ahlaksızlık vakaları iki katına, dava sayısı üç katına ve mahkûmiyet sayısı dört katına çıktı. Kürtajları sınırlandırmak için bazı girişimlerde bulunuldu. Boşanma mevzuatı, çocuk bakımı ve finansal sonuçları uzlaştırmak için devreye girdi. Bu, Stuart Hall'un "çifte sınıflama" olarak adlandırdığı ve reform-

ların altında yatan özgürlük ve kontrol unsurlarından meydana gelen şeyi gösterir (Hall 1980).

Ancak reformlar, meydana gelen diğer bütün değişikliklerin sembolü ve liberalizm ve serbestlik akımını durdurmak isteyenler için çekişmeli konu haline geldi. Reformların hukuki fiil yoluyla ve girişimlerin devlet düzeyinde gerçekleştiği, geleneklere bağlı Amerika'da, 1973'te Yüksek Mahkeme'nin kürtajla ilgili kararı, derin politik bölünmelere vesile oldu. Sonuçta ortaya çıkan "kültür savaşları" Amerika'nın ne olduğu ve olması gerektiği hakkında temel bir ayrım haline geldi (örneğin Herman 1997; Duggan ve Hunter 1995). İngiltere'de 1960'larda reformlar, sınırlayıcı değişikliklere yönelik güçlü girişimlerin hedefi ve daha da önemlisi, muhafazakâr karşı hücumlar için hedef haline geldi.

Bunlara meydan okuma konusunda liberal stratejinin karşı karşıya kaldığı ve muhafazakâr ahlakçıları kesinlikle rahatsız eden zorluklardan biri, yaklaşımın radikal güçlerin enerjik desteğini tamamen kullanmamasıydı. Bunun nedeni büyük oranda, yaklaşımın cinsel çoğulculukla ilgili ikircikli ve dar tutumuydu. Hızlı değişiklikler karşısında cinsellikle ilgili soruların artan karmaşıklığıyla karşı karşıya kaldığında yaklaşımın ciddi zayıflıkları olduğu görülüyordu. Wolfenden stratejisinin zorlukları, 1980'lerin ilk yıllarında yeni üreme teknolojisiyle uyumlu bir strateji formüle etmenin zorlukları tarafından çarpıcı bir şekilde gösterilmişti: özellikle yapay döllenme (AID), tüp bebek, taşıyıcı annelik ve embriyonik araştırmanın yarattığı sorunlar. Warnock Komitesi'nin insan döllenmesi ve embriyoloji konularındaki raporu, bu meselelerle boğuşurken tartışmanın iki yönü olduğunu ortaya koydu (Warnock 1985). İlki, eylemin doğru ya da yanlışlığıyla (örneğin taşıyıcılık veya AID) ilgili genel bir mutabakat olup olamayacağı meselesiydi. İkincisi ise daha zor bir sorunla ilgiliydi, belirli bir eylem hakkında bir fikir birliği olsa bile bir ahlaki görüşü uygulamaya müdahale etmenin haklı gösterilip gösterilemeyeceğiydi. İnsan embriyoları kullanılarak yapılan araştırmaya ilişkin sorular göz önüne alındığında özel hazlar ve kamu politikası arasında klasik ve liberal ayrımlar işe yaramazdı. Embriyonik araştırmalardan

olumlu sonuçlar elde etme arzusu, özel bir amaca (örneğin genetik bazı hastalıklar için bir ipucu bulma umudu tarafından cesaretlendirilmiş) sahip olabilirdi, ancak kamu tarafından finanse edilmesi muhtemeldi ve bu nedenle politik kararların hedefiydi. Aynı zamanda, hayatın doğası ve bilimin sorumlulukları gibi oldukça zor etik soruları da gündeme getirmekteydi.

Bunun gibi bir durumda, hukuk ve özel ahlakı birbirinden ayırmak için resmi bir çerçeve sunmak, seçim ve değer çatışması gibi zor soruları ele almada tatmin edici bir yöntem olmayabilirdi.

Bekleneceği üzere, embriyonik araştırmanın nasıl kontrol altında tutulması gerektiği, ticari taşıyıcılığın doğruluğu gibi sorular, geleneksel ayrımların ötesine geçen ve geleneksel ittifakları aşan ani politik ihtilaflar haline geldi. Özellikle Amerika'da, 21. yüzyılın ilk yıllarında, kök hücre araştırmalarını finanse etmekle ilgili soru, kutuplaşmaya neden olan bir konu halini aldı ve liberaller ile ahlaki muhafazakârlar arasındaki ayrımı pekiştirdi. Bu anlaşmazlıklar, genetik devrimle ilişkilendirilen teknolojilerin üreme süreçlerine müdahalede daha da gelişmesi ve "zararlı" genler taşıyan embriyoların yok edilmesinde daha da etkin hale gelmesiyle azalacağa benzemiyor. Eğer geylik geni diye bir şey varsa, ebeveynlerin bu geni taşıyan doğmamış çocuğu düşürme hakkı olmalı mıdır? Ebeveynlerin, çocuklarının cinsiyetini seçme hakkı olmalı mıdır? Taşıyıcı annelik, heteroseksüel çiftlere olduğu gibi gey erkek çiftlere de açık olmalı mıdır? Bu sorular, politika, ahlak ve cinselliğin toplumsal hayatın farklı alanlarında yer almadığını tekrar göstermektedir. Bu sorular, yaşadığımız politik ve toplumsal iklimde yakından ve ayrılmaz şekilde bağlantılıdır.

CİNSELLİK VE ÖZEL VATANDAŞLIK

Cinselliğin kültür içinde şekillendiğini görmenin faydası, kendi toplumsal düzenimizin tesadüfiliğini ve keyfiliğini fark etmemize yol açmasıdır. Ancak bugün nasıl yaşamamız gerektiğini bize söylemez. Bu belirsizlikler ışığında, çağdaş tartışmanın büyük bir kısmının özel ilişkilere odaklanması şaşırtıcı değildir. Aile krizi, aile

biçimlerindeki değişikliklerden kaynaklanmamaktadır yalnızca. Değişim erkek ve kadın, erkek ve erkek, kadın ve kadın, yetişkinler ve çocuklar arasındaki ilişkilerle ilgilidir. Bu durum çok önemli sorulara yol açar. Giddens (1992) ve Beck ve Beck-Gernsheim (1995) gibi kuramcıların ileri sürdüğü gibi, erkek ve kadın ilişkilerinde yeni eşitlikçi mahremiyet biçimlerine doğru basit bir yön değişimi gerçekleşti mi? Seçilmiş ailelerin ve queer ailelerin ortaya çıkışı daha eşitlikçi ve seçilmiş yaşam tarzlarının işareti olarak görülebilir mi? Heteroseksüellik ve eşcinsellik arasındaki keskin bölünme aile sonrası bir dünyada gerçekten nasıl çözülecek? Bu sorular, gözlerimizin önünde değişen değerler ve cinsel pratikleri anlamaya çalışırken hem teorik hem de politik ihtilafın öznesi haline geldi.

Cinsellikle ilgili tartışmaların önünde sonunda ilişkiler, mahremiyet, günlük hayatın değerleri hakkında olması kaçınılmazdır. Yukarıda tartışıldığı gibi internetin ve sanal seksin etkisine rağmen, cinsellik her zaman sonuç olarak öteki insanlarla etkileşimle alakalıdır. Bu etkileşim sayesinde cinselliğin anlamları şekillenir ve cinsellik olarak bildiğimiz şey ortaya çıkar. Bu nedenle birbirimize cinsellik ve mahrem hayatla ilgili anlattığımız hikâyelerin değişmesi kesinlikle ilginçtir. Gördüğümüz gibi, 18. yüzyıldan itibaren cinsel hikâyelerin sayısında bir artış söz konusudur; ancak 20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın başlarında bu hikâyeler geniş bir kitleye sahip olmuştur. Anlattığımız cinsel hikâyeler, ahlaki ve politik değişiklikte oldukça yer tutmakla birlikte kişilik, kimlik ve ilişkiler hakkındaki değişen hikâyeler, Plummer'ın ifade ettiği gibi toplumsal düzenin radikal dönüşümüne dair bir potansiyel taşımaktadır (Plummer 1995, 2003). Bu hikâyeler toplumsal hareketler, topluluklar ve ağlarda ve onlar sayesinde yayılmakta ve günlük hayatın ihtiyaçları ve arzularını düşünmenin ve bunlara yeniden yön vermenin odağı haline gelmiştir. Geçmiş kuşakta, birbirimize anlattığımız hikâyelerin biçimlerinde ve düzeninde bir değişikliğe şahit olduk ve geç modern dönem hikâyeleri yeni projeler, yeni seçimler, yeni etkinlik biçimleri ve yeni gelecek olasılıklarıyla ilgili bir çeşitlilik ortaya çıkarmış ve yaratmıştır. Bunlar

insan yaşamının fırsatları, duygusal ve cinsel demokrasi, çoğulcu cinsel yaşam biçimleriyle ilgilidir ve cinsel veya "özel" vatandaşlık olarak gittikçe bilinir hale gelen yeni bir mahremiyet kültürü için zemin hazırlamıştır (Evans 1985; Weeks 1998; Plummer 2002; Correa *vd.* 2008).

Cinsel/özel vatandaşlık, diğer bütün vatandaşlık biçimleri gibi aidiyet, haklar ve sorumluluklar, toplumsal dışlanmayı sonlandırma ve sosyal içermeyi sağlamakla ilgilidir. Eşitlik ve adaletle, hak talebinde bulunmanın çıkarımlarıyla alakadardır. Geleneksel olarak, vatandaşlık talepleri sivil, politik, toplumsal ve ekonomik hakları garanti altına almaya dayanmaktadır. Feminizmin etkisiyle, kadın hakları söylemi küresel vatandaşlık tartışmalarının yönünü değiştirmiş ve cinsiyeti tartışmaların merkezine koymuştur. Küresel anlamda sivil, politik, toplumsal ve ekonomik haklarla ilgili tam eşitlik için edilen geleneksel mücadeleler, tam anlamıyla kazanılmak zorundadır; ancak bunların cinsellik meselelerinden ayrılamayacağına dair genel bir kabul bulunmaktadır. Uluslararası üreme hakları hareketi, çeşitli yerel, ulusal ve küresel güçlerle kadınların kendi bedenleriyle ilgili olarak kendi kaderlerini tayin etme taleplerini şekillendiren çelişkili istekleri gösteren güç hatlarının kesişme noktasına cinselliği ve cinsel hakları koyar. Aynı şekilde LGBT hareketi, küresel kapsamlı bir hal almış, farklı yerel renkler benimsemiş ve farklı baskı/zulüm/fırsat biçimlerine adapte olmuştur. Her iki durumda da, tam vatandaşlık talebi, ilk kez cinsel hak taleplerini de içeren şekilde yeni hak taleplerini kapsamaktadır. Dünyanın birçok yerinde, bu haklar tanınmaktadır.

Yerel kazanımlar genellikle, özellikle muhafazakâr politik güçler yeniden iktidarı ele geçirince ulusal kayıplarla karşılaşır. Benzer şekilde, ulusal kazanımlar yerel direnişlerle ve mekânsal savaşlarla engellenir. Cinsel dışlanmanın mekânsal yönleri, iktidar farklılıkların ihlalcileri dışlama amacıyla ritüalistik olarak dışa vurulduğu pek çok mücadele alanında bunun hangi şartlar altında, kimler tarafından, ne şekilde yapılabileceği veya bununla ilgili ne söylenebileceğine dair günlük mücadelelerin cinsel politikada belirgin

hale gelmesiyle son yıllarda kabul görmüştür (Bell ve Valentine 1995; Binnie 2004).

Uzun soluklu bir devrime yakışacağı gibi, iki adım ileri bir adım geri gidilmiştir. Düzensiz gelişmenin olumsuz etkileri olmuştur. Ancak bu kitapta belirtmeye çalıştığım gibi geçmiş birkaç kuşak, değerler ve pratiklerle ilgili olarak eşi benzeri görülmemiş neredeyse tamamen geri dönülemez bir değişime şahit olmuştur. Bu da sonuç olarak birçok adli merci –özellikle Batılı ülkelerde– tarafından beden ve cinsel seçimle ilgili haklar dahil olmak üzere tam vatandaşlık haklarının tanınmasıyla ifade edilmiştir. Örneğin arkadaşça ve daha eşit ilişkilerin değerinin –gerçi günlük hayatımızda bu tür ilişkileri tam anlamıyla kuramasak da– daha fazla kabul edildiğini gösteren birçok kanıt bulunmaktadır. Giddens'ın (1992) öne sürdüğü gibi, eşitlikçi ilişki, pek çok insanın kendi hayatını ona göre yargılamak zorunda hissettikği bir ölçüt haline gelmiştir. Bu idealin merkezinde, aşk ilişkilerinin ve partnerliklerinin bir düzen veya gelenek değil, çekim, arzu, karşılıklı güven ve uyumluluk dengesine dayanan bireysel seçim meselesi olması gerektiğine dair temel inanç bulunmaktadır.

Kültürümüzü gittikçe şekillendiren yeni mahremiyet öyküleri, yukarıda belirttiğim gibi, birçok Batılı toplumda yeni veya üzerinde durulan bir bireyciliğin örneği olarak kısmen görülmeye başlanmıştır. Geçmiş kuşakta yaşanan ekonomik ve kültürel değişiklikler, bireysel kendini ifade etmeyi ve maddi refahı yüceltip geleneksel birlik kaynaklarının birçoğunun altını oyarak kolektiften çok bireyi göklere çıkarmakla meşgul olmuştur. Gördüğümüz gibi bu bireyselliğin aile ve cinsel yaşam üzerinde etkileri olmuştur. Küreselleşme sürecinin bir parçası olarak neoliberalizmin görünüşteki zaferi, geleneksel biçimleri sarsma eğilimi göstermekteydi. Bu yeni bireycilik ahlaki muhafazakârlar arasında büyük endişe yarattı. Daha genel olarak, cinsel meseleler hakkında depreşen "ahlaki panik"le ortaya çıkan bir huzursuzluk hissi ve kasvetli bir parçalanmış toplum değerlendirmesi bırakmıştır. Bazı sol görüşlü neoliberalizm eleştirmenleri, bireysel seçim vurgusunun ta kendisinin yeni bir düzenleme ve kontrol biçimi olduğu görüşünü tartıştılar.

Sosyal kuramcı Zygmunt Bauman (2003, 2005), "akışkan aşk" ve "akışkan hayat"ın hâkim olduğu yeni "karanlık zamanlar"da insan ilişkilerinin kırılganlığından yakınmaktadır. Adkins'in (2002:123) tartıştığı üzere, yeni bireyciliğin merkezinde bulunan kendi üstüne düşünen kimse, neoliberal söylemin ideal öznesidir ve "düşünümlülük, yeni sınıflandırma, hiyerarşi, bölünme, mücadele biçimleri ile çekişme biçimleri yaratmaktadır." Richardson'ın (2004) üstüne basa basa belirttiği gibi, bireysel haklar ve sorumluluklara vurgu, neoliberal kontrol biçimlerinin normlarını ve hedeflerini içselleştiren birey için kendini gözlemleme ve kendini denetimin önemi yeni küresel dünyanın merkezinde yer almaktadır. Görünüşe bakılırsa, hiçbir zaman, en özgür olduğumuza inandığımız zamanki kadar hapsolmamıştık.

İnanıyorum ki bu gibi argümanlar, Büyük Dönüşüm'ün gerçek kazanımlarını ciddi anlamda yanlış yorumlamaktadır. Hiç şüphesiz var olan belirsizliğin gizli etkileri ne olursa olsun, pek çok kişi üstün değer sistemine veya geleneğe başvurmadan, kendilerinin özellikle günlük yaşantılarına ilişkin bireysel seçimlerini ve özgürlüklerini arttıran şekilde hızlı bir değişimle atlatmıştır. Batı'da pek çok kişi, politika veya özellikle aile ve cinsellik politikasıyla ilgilenmemektedir. Yeni yaşam tarzlarıyla ilgili büyük hayalleri yoktur, günlük hayatta bile "yaşam deneyimleri"ne kalkışırlar. Günlük hayatta değişikliklere adapte olmakla ilgili bir pragmatizm ve gerçek anlamda insanların kendileri için değerler yaratmaları adına yeni bir ihtimal söz konusudur. Pek çok kişi bunun üstesinden gelmektedir. Liberalizm herkesi olduğu gibi kabul etme görüşüyle sınırlı olabilir. Farklı hayat biçimleriyle ilgili olumlu bir onay yoktur. Ancak dünyanın daha zengin kısımlarında yaşayan ve günlük yaşamın dönüşümlerinden etkilenmeyen birkaç aile bulunmaktadır.

Birçok kişi, bekar ebeveynliği bilir. Çoğu kişinin ailesinde lezbiyen veya gey olabilir. Pek çok aile, boşanma, tekrar evlenme, birlikte yaşama, parçalanma veya yeniden bir araya gelme gibi durumlar yaşamıştır. İfade ettiğim gibi, gerçek bir toplumsal devrimin ortasındayız. Devrim tamamlanmamıştır, kısmidir, etkisi açısından

dengesizdir. Ancak şimdi hepimiz derin toplumsal değişimin sonuçları ve çıkarımlayla yaşamak zorundayız. Ve çoğu kişinin bu duruma şaşırtıcı derecede iyi adapte olması bunun en iyi kanıtıdır.

Geçmiş kuşaktan alınması gereken ders, aile ve cinsel yaşamla ilgili olarak yaşanan çarpıcı değişimin politik seçkinler tarafından değil, çok çeşitli ve uzun vadeli toplumsal eğilimlere dayanan halk kökenli değişimler tarafından yönlendirildiğidir. Elbette devletler buna tepki vermek zorundadır, ancak bunu politik geleneklere, hâkim kültürel güçlerin dengesine, politik kurumların yapısına, bazı meseleleri gündeme gelmeye zorlayan günlük krizlere, değişime karşı gerek muhafazakâr gerekse köktenci direnişe, yani tabandan gelen baskıya veya radikal toplumsal hareketlere bağlı olarak çeşitli şekillerde yaparlar. LGBT gibi günlük hayatta köklenen hareketler, "ihlal" ve "vatandaşlık" arasında karakteristik olarak yön değiştirirler (Weeks 1995:108-23). İlki, toplumsal dışlanmaya neden olan unsurların ve farklılığın dramının altını çizer. İkincisi ise, toplumsal içerme, tanınma ve tam aidiyet talebinde bulunur. Pratikte, bu iki an sürekli olarak birbirine sızarak birbirlerini güçlendirir. Biri, diğeri olmadan işlemez.

Eşcinsel evliliğiyle ilgili tartışma, cinsel veya özel vatandaşlıkla ilgili taleplerin kaçınılmaz olarak içerdiği bazı gerginlikleri ve belirsizlikleri ortaya koyar. Gey muhafazakârların ileri sürdüğü gibi, lezbiyen ve geylerin topluma tam entegrasyonu için eşcinsel evliliği gerekli midir? Veya bazı aktivistlerin ileri sürdüğü gibi, heteroseksüel kurumları taklit ettiği, zayıflattığı ya da bozduğu için cazip midir? Ya da pek çok kuramcının ifade ettiği gibi, mevcut düzenle bir uzlaşma mıdır yalnızca, mevcut cinsel düzene karşı olan herhangi bir meydan okumayı bitiren bir benzeşimden öte bir şey değil midir? Hepimizin bir aileye ihtiyacı olması yüzünden veya toplumun temel taşı olarak geleneksel aile kavramını altüst ettikleri için gey ailelerin kabullenilmesi mi gerekmektedir (Weston 1991; Weeks *vd.* 2001; Wintermute ve Andenaes 2001)?

Tartışmalar ne yönde olursa olsun, eşcinsel evliliği veya tanınmış hemcins birlikteliği hızla yayılmaktadır. Danimarka 1989'da eşcinsel birlikteliklerin hukuki olarak tanınmasına öncülük etti-

ğinden beri, birçok Avrupa ülkesi –büyük çoğunluğu milenyumdan itibaren– aynı şeyi yapmıştır. 2009 itibariyle Kanada ve Güney Afrika dahil olmak üzere beş ülke eşcinsel evliliği tanımıştı. 2009 itibariyle benzer yasaların yürürlükte olmadığı büyük Batı demokrasileri İtalya, Yunanistan, İrlanda ve ABD'ydi (Kollman 2007; Descoutures *vd.* 2008; *Sexualities* 2008). Amerika'da eşcinsel evliliği önemli bir mesele ve hararetli tartışma ve bölünmelerin hedefi haline gelmiştir.

Bu önemli ve beklenmedik bir dönüşümdür. 1970'lerde, pek çok Batılı ülkede –özellikle ABD'de– gey özgürlük fikirlerinin ortaya çıkışıyla bu hareketin içindeki veya dışındaki hiç kimse eşcinsel evliliği ihtimalinden söz edemezdi. Aile ve heteroseksüel evliliğiyle ilgili ateşli lezbiyen ve gey eleştirmenler bağlamında, ihtimal ve hatta istenirliğin ötesinde görünmekteydi. Ancak milenyum dönümünde, LGBT dünyasında temel bir mesele ve daha genel olarak Batı demokrasilerinde sıcak bir politik gündem meselesi haline gelmişti.

Mesele, iki önemli ve iç içe değişikliğe işaret eder: LGBT dünyasında değişen öncelikler ve tutumlarını ve yasalarını açıkça serbestleştiren ulusal kültürlerdeki önemli değişiklikler. Kollman (2007) bu değişimlerde, "aşk hakları"nın tanınması için uğraş veren LGBT aktivistleri ile yeni hak söylemleri hakkında eğitim almış ve inisiyatifi ele almaya hazır çokuluslu politik seçkinlerinden oluşan insan hakları odaklı bir ağın –sansasyonel kampanyalar bile olmadan– yükselişini görmektedir. 1950'lerden itibaren cinselliği yeniden inşa eden tanımlayıcı özelliğin halk kökenli, politik düzeyin altında, tarihçilerin ve sosyologların bakış açısının dışında ve ötesinde gerçekleşen günlük deneyler olduğunu ifade etmiştim. Eşcinsel ilişkilerin şimdilerde göze çarpmasıyla ilgili en dikkat çekici nokta, yorumculara ve kuramcılara hissettirmeden yaklaşması, esas olarak gey erkekler arasındaki AIDS krizi ve özellikle lezbiyenlerin ebeveynlik haklarıyla ilgili endişeleri tarafından harekete geçirilmesidir. Eşcinsel ilişki hakları için duyulan ihtiyaç, tabandan yükselmekteydi. Başarılı lobi faaliyetlerinden etkilenen devlet müdahalesi, bu bakımdan, değişen toplumsal gerçeklere

dair bir beklenti değil, onlara bir yanıt niteliğindeydi (Nicol ve Smith 2008; Smart 2008).

Ancak ortak biçimler ve temelde yatan eğilimler ne olursa olsun, her ülke kendi kültürel önyargılarını ve politik dengesini yansıtan kendine has bir yol izlemiştir. Örneğin Fransa'daki PACS mevzuatı, lezbiyen ve geylerin ayrı kültürel kimliklerini tanımayı reddederek klasik cumhuriyetçi geleneklerini izlemişti (Descoutures *vd.* 2008; Johnston 2008). Bu durum hem heteroseksüeller hem de eşcinseller için medeni birliktelik düzenlemelerine olanak sağlamıştı ve yasal statüsü etkilenmeyen evlilikten açıkça ayrılmıştı: Yeni bir tüzel kişilik oluşturulmadı, cinsel farklılıkların devamlılığına ("sembolik düzen") veya akraba ilişkilerinin meşruluğuna ("hısımlık") hiçbir itirazda bulunulmadı. Buna hem sağ hem de sol görüşlü muhafazakârlar tarafından itiraz edildi; ancak işin aslında LGBT topluluğundan çok heteroseksüeller tarafından normalleştirilmiş ve geniş ölçüde kabul görmüş bir reform olarak yürürlüğe girdi. Hollanda'da, radikal değişiklikler, farklı hak taleplerinin bir arada var olduğunu farz eden ve bunları tanımaya adanmış "ayrışma" geleneğine kolaylıkla uyan bir yavaş ilerlemeyle mümkün oldu. Dolayısıyla, 2000'lerin hemen başında eşcinsel birlikteliklerinin ve eşcinsel evliliklerin yasallaşması Hollanda'nın kurumsallaşmış liberalizminde mantıklı sonraki adım gibi görünmekteydi. İngiltere'nin deneyimi, bir başka değişkeni göstermektedir. İngiltere uzun bir zaman boyunca, eşcinsel birlikteliklerinin yasallaşması –veya aslında eşcinselliğe karşı tutumların herhangi bir şekilde liberalleşmesi– konusunda klasik bir biçimde tereddütlüydü. Ancak İngiltere, milenyumun başında çok kısa bir süre içerisinde, 2004'te çıkarılan Medeni Birliktelik Yasası'yla doruğa çıkan bir dizi yasal reformla gecikmeli de olsa cinsel yasalarını modernize etti. Herkesin bildiği gibi 1950'lerde Batı dünyasında cinsel açık görüşlülükle ilgili en katı yasal düzenlemeler ve ahlaki eleştirilere sahip olan İngiltere 2005 itibariyle en liberal yasalara ve tutumlara sahipti. Ancak benimsenen yaklaşım, başka yerlerde ortaya çıkan itirazların çoğunu devre dışı bıraktı. İngiltere, eşcinsel evliliğin erdemleri hakkında prensipli bir tartışma yerine, evlilik

hukukunu toptan tekrar düzenledi ve dini itirazlardan kaçınmak için ona başka bir isim verdi. Bu oldukça klasik bir "el altından liberalleşme" vakası olmakla birlikte gayet İngiliz bir uzlaşmaydı (Weeks 2003).

Ancak eşcinsel evliliği politikası hakkındaki can alıcı çekişmenin merkezi haline gelen ülke Amerika olmuştur. Amerika en neoliberal kültüre sahip ülke olmakla birlikte Batı demokrasileri arasında en ateşli ve köktenci muhalefetin de sahibidir. En onaylayıcı LGBT kimliklere ve topluluklara sahip olan Amerikan toplumu, eşcinsel evlilik için en enerjik kampanyaları ve bu toplulukların kalbinden en sürekli eleştirileri üretmiştir. Eleştirmenlerin tartıştıkları gibi, eşcinsel evlilik, ırkçı bir bakış açısıyla oluşturulmuş cinsel itibar fikrinin ve ırkçı bir refah devleti kademelendirmesinin tanınmasına neden olur (Brandzel 2005; Kandaswamy 2008). Tartışmanın hararetine bakılırsa, Amerika'nın Batılı toplumlar arasında en dindarı olduğunu söylemek kesinlikle doğrudur. Bu durum, muhafazakâr Hıristiyanların eşcinsel evliliğe karşı olma düzeyini büyük oranda açıklar. Ayrıca, daha laik İngiliz ve İskandinavlarla kıyaslandığında Amerika'daki LGBT aktivistlerinin eşcinsel evliliğin tam olarak tanınması için gösterdikleri gayreti de açıklamaya yardımcı olabilir. Evliliğin düşüşte olduğu yerlerde LGBT nüfusunun, evlilik daha az kutsandığı için evlilikten daha az tatmin olma ihtimalinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Dini geleneklerin güçlü olduğu yerlerde –İspanya ve Amerika gibi– eşcinsel birlikleri tanındığında bütün evlilik haklarını arama olasılığı daha yüksektir.

Eşcinsel birlikteliklerinin, ulusal kültürleri üzerinde güçlü etkileri vardır. Bu nedenle, LGBT dünyasının mevcut ana uğraşının ortak ipliği, yerel dillere örülmek zorundadır. Ancak daha derin bir seviyede, eşcinsel ilişkileri hakkındaki yeni hikâyelerde gördüğümüz şey, ne olduğun ve olmak istediğine dair onay ve içerme değil de doğrulama amacıyla sıradan ilgi, sevgi ve karşılıklı sorumluluk değerleri için bir oy verme isteğidir. Bu tek başına LGBT topluluğunun haklarından daha kapsamlı bir sorudur. Gerçek şu ki, farklı ritim ve tempoyla dünya çapında binlerce kişi günlük olarak nasıl

yaşamak istediklerine dair tercihler yapıyor ve eşit ilişki hakları dahil olmak üzere tam vatandaşlık talebinde bulunuyor. Çoğu, teorik veya teolojik tartışmaları düşünmüyor bile. Ancak seçtikleri hayatı açıklık ve meşrulukla yaşayabilmek, aslında seçme özgürlüğüne sahip olabilmek ve böylelikle yaşamlarıyla ilgili kararları karşılıklı özen, sorumluluk, saygı ve şeffaflıkla verebilmekle ilgileniyorlar. Hikâyelerindeki sesleri ve benzer durumlardaki binlercesinin hikâyeleri aracılığıyla yeni taleplerin ifade edildiğini, dolaştığını ve tekrar dolaştığını ve yeni bilgi ve güç topluluklarının ve yeni gerçekliklerin oluştuğunu görürüz.

KÜRESELLEŞME VE CİNSEL HAKLAR

Değişiklikler küresel çapta olmuştur, ancak bu değişiklerin gerçek etkileri ve başarılı sonuçları, hem yerel politika değişikliklerine hem de küreselleşme süreçlerinin etkisine bağlıdır. Cinsellik, küreselleşmenin önemli bir yönüdür. Küresel bağlanmanın önceki biçimlerinden farklı olan şey, fikirleri, değerleri ve algıları yaymak için daha yoğun ve hızlı bir sistemin olmasıdır, "böylece cinsellikle ilgili belirli bir öz bilinçlilik ve anlayış, tamamen yeni ve tartışmaya açık bir şekilde evrenselleştirilmektedir" (Altman 2001:38). Cinsellikle ilgili meseleler üzerinde toplumsal değişimi ve bunun etkisini anlamak için küresel olarak düşünmek gerekli hale gelmiştir (Waites 2005:40-41).

Cinsellik dünyası, küresel bağlantılar ve akışlar tarafından dönüştürülmektedir. Bu akışların bazı unsurları şunlardır (Weeks 2007:206-8):

- İş ve yeni fırsatlar aramak için geleneksel evlerini terk eden, kırsal hayattan şehir hayatına geçen (bu durum yerleşik aile ve cinsel biçimlerini bozarak yeni fırsatlar ve sömürü biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur) erkek ve kadın akışları.
- Ülkeleri geçerken karmaşaya neden olan, cinsel taciz ve tecavüz suçu işleyen, muhtemelen cinsel yolla bulaşan

hastalıklar taşıyan askerlerle birlikte savaş akışları; savaştan ve şiddetten kaçan insanlar; ailelerin, ekonomilerin, kültürlerin parçalanması; soykırımların ve iç savaşların neden olduğu "aile içi şiddet."

- Cinsellikleri yüzünden zulme uğramaktan kaçan (Bamforth 2005) veya üreme seçimi yapma hakkını arayan insan akışları.
- HIV gibi cinsel yolla bulaşan hastalıkların akışı, bunlarla mücadele eden sivil toplum kuruşlarının akışları, uluslararası akışkanlık (Altman 2001).
- Milyarlarca dolarlık küresel bir endüstride pornografi ve müstehcen malzeme akışları.
- Erotik çağrışımları olan, yasal ve yasadışı ilaç akışları.
- Turizm akışları, değişen ekonomiler, bir zamanlar egzotik ve gizemli olan yerlere milyonlarca insan taşıma ve özellikle seks turizminin sömürüsü (O'Connell Davidson ve Sanchez Taylor 2005).
- Cinsellikle ilgili bilgiler, haberler, dedikodu, tarzlar, skandallar, kişilikler, stereotipler, rol modelleri, kişisel dramlar, yasal değişiklikler, tutucu bildiriler, suçlar ve kabahatleri hemen herkes tarafından bilinir kılan medya akışları.
- Filmler, televizyon, oyunlar, müzik ve internetteki popüler kültür akışları.
- Tüketim akışları, giysiler ve aletlerden seks oyuncaklarına kadar her şeyin akışı.
- Din ve dinle ilgili erdemlerin, özellikle neogelenekçi veya köktenci çizgilerin akışları (Bhatt 1997; Ruthven 2004).
- Cinsel sırlar ve itiraflar, arzular, pratikler, ümitler, korkular, kimlikler ve istekleri yayan cinsel hikâyelerin akışları ve bunların etkileşimi sayesinde yeni anlamlar, topluluklar ve ihtimaller şekillenir (Plummer 1995, 2003).
- Cinsellik dünyasını yorumlamaya ve kategorize etmeye çalışan ve yeni teknolojilerle –özellikle üreme teknolojile-

riyle– bu dünyayı yeniden yaratmaya çalışan bilim akışları (Lancaster 2003).

- Küresel feminist ve lezbiyen, gey, biseksüel ve transgender hareketleri gibi toplumsal hareket akışları (Threlfal 1996; Adam *vd.* 1999).
- Kimlik, yaratılış akışları. Örneğin cinsellik koşullarını değiştirerek kendini gerçekleştirme biçimleri sunan lezbiyen, gey ve transgender öznelliğinin küreselleşmesi.
- Çocuklarla ilgili –onların sömürülmesi, korunması, hakları– endişe akışları ve çocukların yer değiştirme, göç, evlatlık edinme ve ticaretle akışları (O'Connell Davidson 2005; Waites 2005:40-59).
- Sivil toplum kuruluşları, uluslararası kurumlar, lobi grupları, halk tabanlı organizasyonlar tarafından cinsel istismar ve cinsel hastalıklardan insan ticaretine kadar her konuda yürütülen kampanyaların akışları.
- Konferanslar, seminerler, akademisyenler, aktivistler, uzmanlar, doktorlar, psikologlar, terapistler, dünyanın akışına, hikâyelerin artmasına, söylemlerin ve yeni öznelliklerin şekillenmesine katkıda bulunan tüm kişilerin akışları.
- Basılı veya çevrimiçi olarak mevcut milyonlarca kitap, dergi, gazete, broşürde bulunan eski, modern, Çince, popülist, pornografik, eğitici, öğretici, akademik, bilimsel, dini, ahlakçı, iftiracı, süslü, biyografik, tarihi, politik edebiyatın akışları.
- Birçok bakımdan tek tek sayılamayacak ve listelenemeyecek kadar geniş olan sanal ortam aracılığıyla meydana gelen akışlar.
- Doğumu önlemek veya desteklemek gibi üreme gereksinimlerinden doğan akışlar: doğum kontrol hapları, prezervatifler, sperm, bağışlanmış yumurta, evlat edinme ve taşıyıcı annelik.
- Çocuk istismarı, evlilik hakları, seks işçiliği, insan ticareti suçları, cinsel sağlık, tıbbi ilaçlar, uyuşturucular, pornografi,

internet kayıtları veya internetten yükleme hususlarında düzenleme akışları.

- Cinsel haklar, üreme hakları, ilişki hakları, aşk hakları gibi haklar etrafında dönen söylem akışları (Petchesky 2000).
- Gençler genellikle (ama özellikle değil) hazlar, partnerler, istihdam, para, özgürlük, adalet, ev arayışıyla dünyayı dolaştıkları için uluslararası arkadaşlık ve ilişki akışları, diasporal akışlar (Patton ve Sanchez-Eppler 2000).
- Küresel bağlantılılığın kazanımları kadar bedelleri de olduğunu hatırlatan HIV/AIDS'te olduğu gibi, yas ve kayıp akışları.

Mesafeler ve farklılıklar arasında yer alan bu kitlesel akışlar ve karmaşık bağlantılar, karmaşık bir fırsatlar ve tehditler karışımı, cinsel normlar ve değerlerin yeniden yazıldığı ve yeni öznelliklerin geliştiği bağlamı şekillendirmektedir. Ancak aynı zamanda, cinsel adaletsizlik ve cinsel haksızlıkları da aydınlatmaktadır. Bunlardan bazıları, önyargıların, kasti ayrımcılığın, tarihsel zulümlerin sonucudur. Diğerleri ise, başka adaletsizliklerin kaçınılmaz sonucudur.

Küreselleşmeyle artan bu cinsel haksızlıklar, düzenleme ve özellikle ortak standartların geliştirilmesiyle ilgili pek çok soru yöneltir. Uluslararası veya çokuluslu yapılar, hesaplanamaz etkileriyle küresel bir söylemi gittikçe şekillendirmektedir. IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar, özel hayat üzerinde büyük etkileri olabilecek politikalar uygularlar. Roma Katolik Kilisesi gibi küresel dini kuruluşlar, kürtaj ve doğum kontrolü ve hatta HIV'i önlemeyle (çünkü prezervatif kullanımına karşıdır) ilgili politikaları şekillendirirler. Çocuklar, kadınlar, insan ticareti, HIV/AIDS, LGBT konuları, üreme hakları, insan haklarıyla ilgilenen sivil toplum kuruluşları dünyanın dikkatini cinsel meseleler üzerine çekebilen uluslararası kampanyalar geliştirmekte ve ulusal ve uluslararası stratejileri şekillendirmektedir. Hareketliliğin etkisi oldukça büyüktür. 1995'te Beijing'de yapılan Dünya Kadın Konferansı'na üç bin sivil toplum örgütü akredite edildi ve 40.000 delege paralel sivil toplum kuruluşları forumuna katıldı (Altman

2001:125). Avrupa Birliği gibi çokuluslu kurumlar ve İnsan Hakları Mahkemesi gibi diğer Avrupa kuruluşları, eşcinsel veya transgender hakları, çalışma pratikleri ile müstehcen malzemelerin uluslararası ticariyle ilgili olarak cinselliği şekillendirmektedir. Birleşmiş Milletler, kadın ve çocukların rolüyle ilgili olarak müdahalede bulunmuş, eşcinsellikle ilgili daha başarısız bir hamle yapmıştır.

Küreselleşen bir kültürde rol oynayan çeşitli güçler, karmaşık ve farklı bir dünyada yaşamanın yönelttiği temel soruyu bir kez daha, ancak bu sefer küresel bir ölçekte sormaktadır: Bireysel ve partikülarist ihtiyaçları ölçen mutabık kalınmış standartları nasıl buluruz ve farklılıklarımıza rağmen uyum içinde yaşama yollarını nasıl buluruz? Beck'e (1999, 1. ve 2. Bölümler, Beck 2002) göre bu, kozmopolit perspektifin karşılaşabileceği bir zorluktur ve "diğerlerinin farklılığını içeren alternatif bir hayal gücü, alternatif yaşam tarzlarına ve mantığa dair bir hayal gücü" sağlanmalıdır (Beck 2002:18). Bu, farklı kültürleri, kimlikleri ve yaşam tarzlarını donduran ve somutlaştıran ve aynı zamanda birbirine karışmanın keyfini hoş karşılayan bir perspektiften kopmaya işaret eder. Kozmopolit vatandaş, farklı ulusal gelenekler, dini topluluklar ve alternatif yaşam tarzlarıyla anlaşabilen ve bizi kendi önyargılarımız, endişelerimiz ve korkularımıza hapseden anlamların ufkunu genişletmek amacıyla diğerlerinin söylemleriyle diyalog içinde olabilen kişidir (Held 2000:425; Weeks 2007). Ancak bu istekler, süregelen ve bazı bağlamlarda üzerinde durulan güç eşitsizliklerinin acı gerçekliğiyle ve bunları karmaşık, çok kültürlü ve çok dinli topluluklar içinde yaşama zorluğuyla karşılaşmak zorundadır.

Ancak bu, denemenin hiçbir manası olmadığı anlamına gelmez. Kozmopolit vatandaşlığın, 1970'lerden itibaren tarih sahnesine çıkmış yeni cinsel öznelerde öncüleri bulunmaktadır. Bunlar arasında, "küresel gey" (Altman 2001) potansiyeli ve zorlukları, meydan okumayı ve fırsatları göstermektedir. Küreselleşme, Batı'nın sınırlarının ötesine geçen uluslararası bir lezbiyen ve gey kimliği yaratılmasına yardımcı olmuştur (Altman 2001:86ff). Ancak Batı'ya ait lezbiyen veya gey olma kavramının ta kendisi,

eşcinselliği ve cinsiyeti farklı şekillerde yaşama vasıtasıyla kırılmıştır. Patton ve Sanchez-Eppler'ın belirttiği gibi:

> ... gey, eşcinsel, lezbiyen, homoseksüel ve buna benzer nonoş, top, ibne, erkek Fatma vs. "olmak", belirli bir yerde ve belirli bir zaman için bu terimlere ve ifade ettikleri arzulara cevap vermeyi veya vermemeyi gerektirmektedir. "Eşcinsel eylemler"de bulunan biri veya birçok şüpheli işaretten herhangi birini taşıyan bir beden, resmi olarak belirlenmiş alanlar –ulus, bölge, metropol, mahalle veya hatta kültür, cinsiyet, din, hastalık– arasında hareket eder ve çetrefilli kimlik, politika ve arzu düzenlemeleri yeniden yapılır.
>
> (Patton ve Sanchez-Eppler 2000:3)

Küreselleşme, mesafeler arası tanınma ve ortak bir yaşam ve ortak bir amaç unsurlarının gelişimi için fırsat yaratmıştır. Ancak yerel kimlikleri ve uzaklaşmayı, öznelliklerin sürekli olarak tekrar tekrar oluşturulmasını belirleyen deneyimlerin yerel garipliklerini de ortaya sermiştir. Benzer şekilde, homofobinin ortak unsurlarını ve dünyayı çevreleyen dayatılmış normalleşmeyi tanımak mümkün ve gerekliyken, bireysel yaşam tarzlarına hâkim olan farklı cinsellik rejimlerine karşı hassas olmak da gereklidir. 2003'te eşcinsel ilişki haklarını veya "aşk hakları"nı tanıyan on dokuz ülkenin hepsi, GSYİH oranı bakımından 24 OECD Ülkesi arasında yer almaktadır (Wintermute 2005:218). Farklılık aralıkları arasında diyalog kurma ve kişilerarası ve politik yaşamda bir tür demokrasi oluşturma ideali olan kozmopolitlik, insanları birbirinden ayıran yapıları yıkmaya ve ortak bir haklar çerçevesi geliştirmeye dayanmaktadır.

1990'ların ilk yıllarından önce, cinsellik, uluslararası insan hakları söylemlerinde yoktu (Petchesky 2000). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, insan ailesinin tüm üyelerinin "doğuştan gelen onur ve haysiyet"e ve "eşit, vazgeçilemez ve devredilemez haklar"a sahip olduğunu beyan eder. Gitgide bu evrensel konu farklı inançlara sahip ya da inançsız olmakla birlikte farklı ırksal veya etnik kökenlere sahipmiş gibi görülmüştür. Bu konunun

farklı sağlık ihtiyaçları vardır, karmaşık şekillerde cinsiyetlendirilmiştir ve farklı cinsel tercihleri ve yönelimleri bulunmaktadır; ancak Birleşmiş Milletler (ya da çeşitli üyeleri) uzun bir süre cinsel çeşitlilik ve transgender meselelerini kabullenme konusunda gönülsüz davranmıştır. Daha kapsamlı bir gündemle ilgili uluslararası tartışma, 1993'te Viyana'da düzenlenen İnsan Hakları Konferansı, aynı yıl içinde Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi, 1994'te Kahire'de düzenlenen Dünya Nüfus Konferansı ve 1995'te Beijing'de düzenlenen Dünya Kadın Konferansı'yla ortaya çıkmaya başladı. 1970'lerden itibaren zemin çalışması, ikinci dalga feminist hareketin çeşitli kampanyaları ve LGBT hareketinin uluslararası bir hal almasıyla devam ediyordu. Küresel HIV/AIDS salgını, cinselliğin uluslararası cinsellik gündemine girmesine yardımcı oldu. Ancak Petchesky'nin (2000) belirttiği gibi, hak talepleri etkili olurken, hangi hakların ve kimin haklarının öncelikli olduğu konusundaki anlaşmazlıkların yoğunlaşmasına kolaylıkla neden olabilir. Rajan (2005:134), çelişkili hakların "Güneyli kadınların hakları önündeki en büyük engel" olduğunu ileri sürmüştür.

Cinsellik, büyük oranda, mahremiyet ve üreme üzerine yapılan tartışmalarla insan hakları söylemlerine girerken Beijing konferansı, kadınlara yönelik şiddet soruları etrafında toplanmıştır. Aralarında kesinlikle güçlü bağlantılar vardır, özellikle bedensel bütünlük veya bir kişinin bedeni üzerinde kontrol sahibi olması, bireylik, eşitlik ve çeşitlilik gibi temel konularla ilişkili olarak. Ancak üreme hakları ve cinsel haklar asla eşsüreli olamaz, gerçi uluslararası kurumlar, genellikle cinsellik ve özellikle LGBT konularının gündeme getirdiği daha kapsamlı sorularla karşı karşıya kalmaktansa üreme haklarıyla ilgilenmeyi çoğunlukla daha kolay bulur (*bkz.* Kollman ve Waites 2009). Butler'ın (2005) belirttiği gibi, küresel olarak LGBT mücadelecileri tarafından gündeme getirilen konular, yalnızca partikülarist iddialar değildir: Birçok bakımdan hâlâ heteroseksüel olmayan veya cinsiyeti zorlayıcı insanların insanlığını inkâr etmeye çalışan küresel bir dünyada insan olmanın ne anlama geldiği hakkında derin sorular sormak-

tadır. Cinsellik, bir bireyin özelliği olmaktan çok daha fazlasıdır. Kişinin diğerleriyle, kendi insanlığıyla ilişkisini tanımlamaktadır. LGBT topluluğunun karşılaştıkları adaletsizlikler hakkında sorular yöneltmesi gerekmektedir, çünkü eğer bunu yapmazlarsa insanlıkları sorgulanmaya devam edecektir. Dolayısıyla, uluslararası gey ve lezbiyen haklarının karşı karşıya olduğu asıl zorluk, eşcinsellik gerçeğini –iç gerçekliği veya cinsel bir pratik olarak değil– "sosyal dünyanın kendi anlaşılabilirliği içinde tanımlayıcı özelliklerinden biri olarak" ortaya koymaktır (Butler 2005:64-65). LGBT kimliklerinin ve yaşam tarzlarının değerini ortaya koymak, mevcut gerçekliklere kafa tutmak ve cinsel –ve insan– olmanın birçok farklı şekli olduğunu göstermektir.

Cinsel haklarla ilgili mücadelenin kaçınılmaz olarak bazı sınırları vardır (Correa *vd.* 2008); ancak adaletsizliğe dikkat çekmek için gerekli sezgisel ve hareketlendirici araçları sunar. Ayrımcılık gibi, önyargı, zulüm ve sömürü de insanlığın inkârıdır ve bu nedenle olumlu bir hak talebi, insan olasılıklarının zengin çeşitliliğinin bir ifadesidir. Cinsel haklar, yalnızca geri dönülemez bir şekilde ortadan kalkmış geleneksel yaşam tarzlarında iyi görülen mutlakıyetçilikle ayrım yapmayı kesinlikle reddeden tanımlayıcı veya normatif bir rölativizme meydan okuyabileceğimiz standartları sunar. İnsan haklarının gelişimi, farklılıklar arasında diyaloğu içeren bir süreçtir ve ortaya çıkan cinsel haklar kavramı, farklılığın ortak insanlığımıza dair gelişen bir söylemin içinde serpilmesi için alan ve fırsat sunar.

6 ÖZEL HAZLAR VE KAMU POLİTİKALARI

İnsan doğası tarihsel olsa da, bireylerin farklı tarihleri ve dolayısıyla farklı ihtiyaçları vardır.

Michael Ignatieff (1984:135)

... insanlar, madeni para gibi, güçlü toplumsal gelenek makinesi tarafından yok edilemez. Toplumsal normlar tarafından kısıtlanırlar; ancak normlar çok ve insanlar aldatıcıdır. Sorunlu erkek ve kadın rollerini besleyen toplumlarda bile, gerçek erkek ve kadınlar, aşk ve mutluluk ihtimallerini beceriklice yaratarak bu gelenekleri yıkacak alanlar bulabilirler.

Martha Nussbaum (1999:14)

BİLİMİN SINIRLARI

Cinsellikle ilgili olarak sorabileceğimiz birçok soru vardır: görev ve seçim, ahlaklılık ve ahlaksızlık, iyilik ve kötülük, sağlık ve hastalık, doğruluk ve yanlışlık gibi. Bu ikiliklerin bazıları veya tamamı etrafında dönen incelikli ve pek de incelikli olmayan tartışmalar, iki binden fazla yıldır cinsellikle ilgili Batı söylemine hâkim olmanın yanında farklı diller ve biçimlerde dünya çapında birçok farklı

kültürün tutumunu da şekillendirmiştir. Hangi cevaplara ulaşılırsa ulaşılsın, hepsinin ortak özelliği, bir reçetenin ağır yükünü taşımaları, insanlara, genellikle zorlayarak, iyi (veya ahlaki ya da hijyenik) bir hayat sürmek için nasıl davranmaları gerektiğini anlatmalarıdır. Ancak bu kitabın birleştirici çizgisi, erotiğin pek çok varsayımla ağır bir şekilde yüklü olduğu ve taşıyamadığı ve taşımaması gereken bir beklentiler ağırlığı altında hareket etmesidir. "Cinsel eylemler", Gayle Rubin'in doğru bir şekilde ifade ettiği gibi, "aşırı bir önemle yüklenmiştir" (Rubin 1984:285). Yükü hafifletmemiz gerekmektedir.

Bunu yapmadaki en büyük zorluklardan biri, neyin doğru veya yanlış, uygun veya uygunsuz davranış olduğunu söyleyen cinsellik uzmanlarının son birkaç yüzyılda oynadıkları ayrıcalıklı roldür. 1929'da düzenlenen Dünya Cinsel Reform Birliği Kongresi'nde başkanlık konuşmasını yapan Magnus Hirschfeld şöyle demişti: "Bilim temelli bir cinsel ahlak, tek sağlam etik sistemidir" (Hirschfeld 1930: xiv). Bu ifadenin arkasındaki dürtü, aslında asil bir dürtüydü. Seksolojik devrimin ilk aşamasındaki diğer aydınlar gibi Hirschfeld de önyargı, dini ahlak ve otoriter cinsel kodların yeni cinsellik bilimi tarafından sağlanan mantık ışığı karşısında yok olmasını bekliyordu. Hirschfeld, Havelock Ellis ve Auguste Forel (1929'daki Dünya Birliği'nin ortak başkanları) gibi seksologlar cinsel reformun patronları haline geldiği için cinsel bilgi ve cinsel politika birlikte hareket etmekteydi. Feminist kürtaj yanlılarından eşcinsel hakları aktivistlerine kadar çeşitli cinsel reformcular eylemlerini ilerletecek talimatlar için bilim insanlarına bakıyordu. Hirschfeld, Bilimsel-İnsani Komitesi'nin düsturunu ünlü "Bilim Yoluyla Adalet" ifadesiyle açıkladı. Bu ifade, tüm cinsel reform hareketinin sloganıydı. O dönemdeki sorun, şimdiki gibi, bu yeni bilimin içgörülerinin anlaşılır ve net olmamasıydı: Açıkça söylemek gerekirse, seksologlar aynı fikirde değillerdi.

LGBT aktivistleri, kendilerinin toplumsal adalet taleplerini haklı göstermek için onların biyolojik olarak "üçüncü" veya "ara" bir cinsiyete ait olduklarını söyleyen Hirschfeld'in teorilerine göz atmış olabilirlerdi. Ancak 1933'ten sonra Hirschfeld'in

kütüphanesini ve mirasını yakan Naziler de eşcinselleri biyolojik anormallik olarak yeni ahlak düzeninin dışına atmak ve onları desteklemeye çok hevesli bilim insanlarını bulmak için neredeyse aynı argümanları aynı şekilde kullanabilirdi. Seksologlar, cinselliğin zengin ve çeşitli bir kıta olduğuna işaret etmekle birlikte ağırlığı, kurumları normalleştirmeye, "tedavi" girişimlerine, aşırı nüfus ve "geri zekâlılık"ın yaygınlaşması "sorunları"nın öjenik çözümlerine verdiler. Havelock Ellis, cinsel reformcu olarak yalnız değildi ve aynı zamanda "en iyi"lerin öjenik olarak yetiştirilmesini (kaçınılmaz olarak sınıf ve ırk kriterleriyle tanımlanmıştır) destekliyordu. Aşk evliliğiyle ilgili edebiyatın artması, kadınların da tatmin ve hazza layık olan cinsel varlıklar olduğu inancını teşvik etmiştir. Ancak bu evlilik uzmanları aynı zamanda, bekâr kadınları patolojikleştirmeyi ve "frijit" kadınların yetersizlikleri hakkında yeni yeni filizlenen bir edebiyatı ayakta tutmayı başarmışlardı.

Yeni uzmanlar esasen geleneksel veya otoriter pozisyonlarla ilgili bilimsel bir mazeret buldukları için cinsel aydınlanmanın politik ve ahlaki çıkarımları, en iyi ihtimalle belirsiz ve en kötü ihtimalle tehlikeliydi. 1920'lerde, sosyal saflık kurumları Ellis, Freud ve diğerlerinin yazılarına bakarak kendilerinin değişmiş fakat temelde hâlâ normalleştirme pozisyonlarını desteklemişlerdi. Geçen yıllar içinde cinsellik bilimi, cinsel devrimin tutkulu savunuculuğundan cinsel Ortodoksluğun ateşli destekleyiciliğine kadar çok değişik ahlaki duruşları haklı göstermek için kullanıldı. Bugün, en az teorik ahlaki girişimciler bile, cinsel farklılık ve sapkınlıkla ilgili kendi teorilerini desteklemek için ya da eşitsizliğin –veya aslında eşitliğin– kaçınılmazlığını haklı göstermek için hormon teorileri, evrimsel psikoloji ve sosyobiyolojinin "sessiz fısıltısı" hakkındaki sözde bilimsel tartışmalar ansiklopedisine başvurabilir. Bu bakımdan, gey aktivistler, kendi varlıklarını doğrulamak için kullanabileceklerini düşündükleri gey geni veya gey beyninin varlığını öne sürdüklerinde, çeşitlilik karşıtları, aynı kanıtı, gen mühendisliğiyle bu geni ortadan kaldırma ihtimali üstünde durmak için kullanmaya çalıştı. LGBT hakları tartışmasını genetiğe dayandırma girişimleri, bana hem yanlış hem de tehlikeli gelmek-

tedir, çünkü eşitlik ve adaletle ilgili etik ve ahlaki görüşleri devre dışı bırakmanın yanında yeni adaletsizlik biçimlerine yol açabilir. Örnek vermek gerekirse, eşcinselliğin biyolojik nedenlerini doğrulamaya çalışan bir kitabın aslında gey olduklarını kabul etmedikleri için biseksüelleri suçlaması oldukça dikkat çekicidir (Wilson ve Rahman 2005). Herhangi bir cinsel pratiğin nedenlerinin önemsiz olduğunu söylemek kesinlikle daha mantıklı bir argüman olurdu. Önemli olan, cinselliğin yaşanma biçimleridir.

Bu, bedenin veya aklın çalışmasını bilimsel olarak anlama girişimini reddetmeyi amaçlayan bir polemik değildir. Yukarıda vurguladığım gibi, cinsellik ve cinsiyetin biyolojik yönleriyle ilgili tetikte olmalıyız çünkü kültürel ve toplumsal özellikler onlar üzerine ve onlar yoluyla yazılır. Ancak kendi kendini nitelendiren bir erotik bilimin bedenlerimizin gerçekliği hakkında objektif bir kılavuz ve dolayısıyla kişisel ve sosyal hayatlarımızı ona göre yaşamamız gereken bir yasa sunduğu iddiasını terk etmek için ortaya bir tartışma atıyorum. Bedenin biyolojik olasılıkları ve eğilimleri yalnızca tarihsel olarak şekillendirilmiş kültürlerde anlam kazanır. "Cinsellik bilimi"nin kendisi, diğer tüm bilimler gibi, toplumsal ilişkiler ağına gömülüdür. Bu nedenle, daha abartılı ve emperyalist iddialarına, özellikle tüm zıtlıklarına rağmen insanları ele aldığında, özenle ve kökenlerine yönelik bir duyarlılıkla yaklaşmalıyız (*bkz.* Lancaster 2003). Steven Epstein'ın HIV/AIDS bilimiyle ilgili olarak gösterdiği gibi, bilimsel inceleme konularının kendi sesleri vardır ve kendilerine nihai doğru olarak anlatılan şeyi olduğu gibi kabul etmeye hazır değildir. Beden, onun ihtiyaçları ve arzuları hakkında kimin meşru bir şekilde konuşabileceğiyle ilgili bir savaşın tam ortasındayız (Epstein 1996). Tarihsel görüşlü sosyal bilimciler, seslerinin kakofoni içinde kaybolup gitmediğinden emin olmalılardır.

Seksolojinin ayakta tutmak için çok şey yaptığı cinsel geleneğe karşı, bu yazıda, cinsellik fikrini *sorunsallaştırmaya* ve karışık bir tarihin içinden ortaya çıkışını, güç ilişkilerindeki çıkarımlarını, erotik eylemlerin bazı biçimlerini devam ettirme ve normalleştirme ve diğerlerini marjinalleştirme girişimlerini ve cinselliğin var

ettiği çeşitli zorluklardan ortaya çıkan anlamlar krizini göstermeye çalıştım. Ancak hâlâ, cinsellik üzerine düşünürken gözümüzde daha da büyüyen bir soruyla karşı karşıyayız: modern dünyada ve bireysel hayatlarımızda cinselliğin yeri ne olmalıdır? Bu pek de önemsiz bir soru değildir. Kalbinde ahlak ve nasıl yaşamamız gerektiğiyle ilgili çok eski soru yatmaktadır.

ETİK İKİLEM

Bu çalışmaya dayanak oluşturan cinsellikle ilgili indirgeyici görüşlerin eleştirisi, gizli fakat denetleyici varsayımları aydınlatmada ve cinsellik alanını tarih, iktidar, anlamlar, çeşitlilik, seçim vs konularında yeni sorulara açmada epey yararlı olmuştur. Genel olarak, cinsellikle ilgili yazı bolluğuna rağmen, hâlâ kısmen bilinmeyen bir ülkenin ana ve tali yollarında gezinmek için harita sunmada daha az başarılı olmuştur. Bu eksikliğin nedeni gayet açıktır. Seksoloji, başlangıç enerjisini ona karşı yönelttiği dini kozmolojiye alternatif bir dünya görüşü sundu. Mutlak önyargı veya geleneğin doğrularına karşı Doğa'nın doğrularını açığa çıkardığını iddia ediyordu. Ancak bilimsel bilginin kendisi şüpheliyse, geriye ne kalır ki?

Cinsellik bilimi tarafından koyulan cinsel değerler hiyerarşisini reddedersek, normal ve anormal arasındaki ayrımı nasıl yaparız? Foucault'nun Sade'a referansla söylediği gibi "cinselliğin, kendi doğasından çıkarılabilen bir normu veya karışık kuralı yok" (Foucault 1979:149) ise, uygun ve uygunsuz davranışı nasıl belirleriz? Cinselliği artık doğası gereği tehditkâr ve kötücül ya da özgürleştirici ve iyicil olarak göremezsek, bir yanda ahlakçılık diğer yanda da özgürlükçülükten nasıl kaçabiliriz? Son olarak, indirgemeci cinsellik görüşleri yüzünden eski "cinsel devrimciler"in politikasını kabul etmeyip cinselliğin çetrefilli güç oyununa kaçınılmaz katılımı yüzünden üstün bir "cinsel özgürleşme"ye artık inanamazsak, cinsel politikanın ne anlamı vardır? Foucault'nun daha sonraki bir söyleşide söylediği gibi, son özgürleşme hareketleri, "yeni etiğin benliğin, arzunun, bilinçaltının vs ne olduğu konusunda sözde bilimsel bilgiye dayanan bir etikten başka ayrıntılarını dayandıra-

cak herhangi bir prensip bulamamasından mustariptir" (Foucault 1984:343). Sorun, bildiğimiz gibi bu "bilimsel bilgi"nin benliğin ne olduğu, arzunun ne olabileceği ve hatta "bilinçaltı" diye bir şeyin olup olmadığı hakkında anlaşmazlıkla dolu olmasıdır. Ancak bu ana esasları reddedersek, geriye bir şey kalır mı?

Foucault'nun hayatının sonunda yayımlanan *Cinselliğin Tarihi*'nin iki cildinde bu ikilemle uğraşma girişimi, karakteristik olarak dolaylıdır. İki cilt, insanların nasıl yaşamaları gerektiğine dair antik Yunan ve Latin metinlerinin yüzeysel ve en azından basit yorumlarıdır (Foucault 1985, 1986). Ancak dolaylı anlatımı ve bugünün sorunlarıyla açık bir temas içinde olmaması, söz konusu noktayı açıklamaya yarar. Yunan ve Romalıların dünyasını bir bakımdan bizimkine benzetir. Onlar da biz post-modernler gibi, bilim bir yana, dine veya diğer bir *a priori* meşruiyetlere dayanmayan bir etik geliştirme göreviyle karşı karşıyaydılar. Onlar da bizim gibi, cinsellikle ne kastettiğimizle (onlar için en yakın terim *aphrodisia*'ydı) ilgili sorularla boğuşmaktaydılar. Aslında kaygıların çoğu, iki bin yıldan fazladır süregelmektedir: bedenle, erkek ve kadın ilişkileriyle, erkek ve erkek ilişkileriyle ilgili kaygılar. Ancak bizim aksimize, cinselliği olumsuz değerlerin ve ahlaki kaygıların taşıyıcısı yapan bir eylem kodlamasına girişmedikleri gibi bireylerin bu değerler ve kaygılara dayanan davranış kurallarına itaatine de girişmediler. Bunun yerine, bir "varlık estetiği", ölçülülüğün aşırılığı dengelediği, öz disiplinin hazları düzene soktuğu bir yaşam sanatı peşinde koştular.

Antik düşünürler, kendini tanıma yöntemleri, benlik teknikleri, beslenmeyle ilgili davranış kuralları (bireyin bedeniyle ilişkisi), ekonomi (aile reisinin davranışları) ve erotik (erkekler ve oğlanların ilişkisi) üzerinde durmuşlardı. Bir başka deyişle, cinsellikle ilgili merkezi bir gerçeklikten değil, bireyin içinde bulunduğu birtakım ilişkilerden türeyen bir yaşam anlayışı arıyorlardı. Amaç, hazların kullanımını ne onu görmezden gelen ne de onun sarhoş edici gücüne teslim olan bir biçimde tanımlamaktı.

Foucault elbette bunun bizim zamanımıza uygun bir model olduğunu ileri sürmüyor. Bu, "özgür erkekler"in etiğiydi, yani

kadınlar, çocuklar ve köleleri kapsamıyordu. Foucault, prensip olarak altın çağın çağrışımlarını reddeder, zaten antik dünya hiç de altın değildi. Ancak tipik olarak dolambaçlı bir şekilde zamanımızdan çok farklı bir dönemi inceleyerek yaptığı şey, ihtiyaçlarımızı ve isteklerimizi ortaya çıkarmaktır. Eksiğimizin üstün bir doğru değil, birden çok doğruyla başa çıkma yolları olduğunu göstermektedir. Mutlak değerlere dayanan bir ahlaka o kadar da ihtiyacımız yoktur, asıl ihtiyacımız olan şey, çeşitli seçeneklerle başa çıkmamızı sağlayacak bir etik ve politikadır. Foucault, antik dünyadaki varlık sanatları yoluyla bugün bizim için geçerli olabilecek yaşam tarzları hakkında düşünmemizi ister.

Modern cinsel etiğin temeli ne olmalıdır? Foucault'nun "cinsel eylemler"in özgürlüğü ve "cinsel seçim"in özgürlüğü arasında yaptığı ayrımda bunun ipuçları vardır. İlkine, tecavüz gibi şiddet içeren eylemleri onaylamayı içermesi ihtimali yüzünden karşı olduğunu söyler. Ayrıca bu, cinsel geleneğin tavrıdır. Kendisinin ifade ettiği gibi "seçimi söyleme ya da söylememe özgürlüğü" yüzünden ikincisinden yanadır (Foucault 1982/83). Bunun anlamı, seçimin anlam kazandığı toplumsal ilişkilerin doğasının çok önemli olduğudur. Eylemin doğasını yargıladığımız bir durumdan uzaklaşıp katılımcılar için eylemin bağlamını ve anlamını düşündüğümüz bir başka duruma bakmaya teşvik ediliyoruz. Bunun bazı çıkarımlarını çeşitlilikle ilgili tartışmada (Bölüm 4) belirtmeye çalıştım zaten. Burada daha kapsamlı çıkarımlara bakarak dikkati insan doğasının temeline dayanan bir mutlakıyetçi ahlaktan çeşitli zevklerin onayına dayanan tamamen çoğulcu bir etiğe çekmek istiyorum.

Bu yaklaşımı başka bir yerde "radikal çoğulculuk" olarak tanımlamıştım: Çoğulcu, çünkü çeşitli zevkler, hazlar ve ilişkiler *gerçeği* varsayımıyla yola çıkıyor; radikal, çünkü giderek karmaşıklaşan dünyamızın gerekli eşliği olarak çeşitliliğin olumlu onayını yanına alıyor (Weeks 1995). Rubin'in birkaç yıl önce iddia ettiği gibi, meydana gelen tüm gerçek değişikliklere rağmen "bu kültür cinselliğe her zaman şüpheyle yaklaşır. Herhangi bir cinsel pratiği onun muhtemelen en kötü ifadesiyle çözümler ve yargılar.

Cinsellik, masumiyeti kanıtlanmadıkça suçlu varsayılır." (Rubin 1984:278).

Radikal çoğulculuk, farklı bir inançla başlar: cinselliğin kendi içinde iyi ya da kötü olmadığı, hepsinin meydana geldikleri bağlam içinde yargılanması gereken bir ihtimaller ve potansiyeller alanı olduğu inancıyla. Ancak o zaman kültürümüzün *normu* ve cinsellik hakkında düşünmenin uygun aracı olarak çeşitliliğin kabulüne fırsat tanır.

Elbette tüm zorluklar bunlardan ibaret değildir: Aslında birçok bakımdan, cinsellik tüm bu zorlukları içinde barındırır. Bize tam olarak ve her zaman nasıl yaşamamız gerektiğini söyleyen bir ahlak kuralıyla zorlu her seçim konusunun karşısına dikilmek çok daha kolaydır. Hızlı toplumsal ve ahlaki değişikliğin yaşandığı ve yeni toplumsal olasılıklar, kimlikler ve yaşam tarzlarının ortaya çıktığı bir toplumsal iklimde, kişisel ve toplumsal kimliklerin belirlendiği bir kesinlik dünyasına bizi yerleştiren mutlak ahlak standartlarının güvenliğini bir kez daha aramak epey baştan çıkarıcıdır. Alvin Gouldner'in gözlemlediği gibi, ahlaki mutlakıyetçilik "kararsızlık kördüğümünü kesmeye yarar", şüphe ve endişeyi büyülü bir şekilde ortadan kaldırır ve adalet ordusunun ilerleyişini mümkün kılar (Gouldner 1973:295). Radikal çoğulcu yaklaşım, mutlakıyetçi geleneğin tam aksine, belirsiz, geçici, açık uçlu ve olasılıklara açıktır. Özgürlükçü geleneğin bazı unsurlarını –özellikle onun "seks yanlısı" olarak adlandırılabilecek tutumunu– almış gibi gözükmekle birlikte özgürlükçü gelenekle anlam ve bağlam açısından dikkatli ayrım yapma ihtiyacını kabulünü ve haklar ve seçim söyleminin önemini paylaşır. Bu iki gelenekten farklılaştığı nokta ise, cinselliklerin toplumsal üretimiyle ilgili kararlı tasdiki ve onların çeşitli güç ilişkilerine karmaşık bir şekilde gömülmüşlüğüdür. Sonuç olarak amacı, yeni mutlak değerler değil, karar vermeyi kolaylaştırmak için öneriler sunmaktır. Baştan çıkarıcı "radikal ahlak" fikrini reddeder. Bunun yerine, seçimin değeri ve seçimi sınırlandıran koşullar üzerinde durur.

CİNSEL DEMOKRASİYE DOĞRU

Son bölümde cinsel veya özel vatandaşlık tartışması ile cinsel haklar söylemi, ortaya çıkan gündeme işaret etmekteydi. Bu cinsel ilişkilere dair, eski hiyerarşilere meydan okunan ve daha eşit ilişkilerin eşit ahlak aktörleri arasında görüşüldüğü bir gayri resmileşme (Wouters 2007) ve demokratikleşmeye işaret eder. Toplumsal ilişkilerin demokratikleşmesi uzun soluklu ve düzensiz bir tarihi süreçtir ve terimin kendisi, Doğa'nın başlıca alanı olarak görülen bir alanı tanımlamak için yalnızca kısa bir süredir kullanılmaktaydı. Ancak bu kullanım, bedenlerimizi kontrol etme hakkıyla ilgili konuşurken, "Bedenimiz bizimdir" derken gerekli olan demokrasi terimi için kesinlikle yeni bir kullanımdır. Beden üzerinde otonomi iddiası eski bir iddiadır ve kökleri çok sayıda farklı ahlaki ve politik gelenekte bulunmaktadır. On yedinci yüzyılın püriten devrimindeki liberal köklerinden "kendi kendinin sahibi olma" fikrinin evrimini takip edebiliriz. Marksist gelenek, insan ihtiyaçlarının uyumlu bir biçimde tatmin edilebileceği bir toplum görüşü sunar. Biyolojik bilimlerden, bedeni, onun kapasitesini ve sınırlarını anlama ve bireysel olasılığın sınırlarını belirleme gelir.

Bu üçü, bedensel otonominin özgürce uygulanmasıyla ilgili sınırları belirler: geleneksel, ataerkil otorite vasıtasıyla mülk ve gücün eşitliksiz dağılımı veya fiziksel takviye, duygusal sıcaklık ve hepsinden önemlisi, toplumsal katılım ihtiyaçlarıyla kişiliğin sınırları. Feminizmden daha fazla sınırlama –erkek egemen toplumun doğrudan veya dolaylı baskısı ve toplumsal hayatın tüm ilişkileri vasıtasıyla eşitsizlik gibi– gelir. "Demokratik ahlak"ın eylemleri, eşlerin birbirleriyle ilgilenme şekillerine, birbirlerine gösterdikleri anlayışa, baskı olmamasına ve eşitçe ve özgürce uzlaşma kabiliyetine, birbirlerine açıklıklarına ve birbirlerinden zevk alma ve birbirlerinin ihtiyaçlarını giderme derecesine göre yargılaması önerilmiştir (*bkz.* Giddens 1992, Bölüm 10; Jameson 1998, Bölüm 6). Bunlar hayran olunası hedeflerdir; ancak onların kabulüne, seçme hakkını sınırlandıran engellerin bilinciyle sürekli olarak karşı çıkılır.

Yaşadığımız toplumda seçim esnekliğiyle ilgili ciddi sınırlamalar vardır. Ancak seçim sorusu sorulduğunda beliren başka bir konu daha vardır: Seçim nerede bitmeli? Örneğin insanlar kasti olarak ya da olmayarak kendilerine veya başkalarına zarar verecek eylemleri seçme konusunda özgür olmalılar mı? Buradaki sorun, ölçülebilen fiziksel zarar değil, genellikle ölçülemeyen zihinsel veya ahlaki zarardır. Mesela adil bir toplum, kadınları sömürücü temsili yüzünden pornografiyi yasaklamalı mıdır? Acı ve şiddetin genellikle yan ürün olduğu sadomazoşistik cinsellik, ünlü ifadedeki gibi "mahrem olarak razı olan yetişkinler" arasında olsa bile hoş görülmeli midir? Seks işçileri bedenlerini satmada ve müşteriler de satın almada özgür olmalı mıdır, yoksa bu alışverişler kaçınılmaz olarak sömürücü müdür? Elbette zarar, herkesin bildiği gibi uğraşılması zor bir kelimedir. 1930'larda Havelock Ellis, konunun klasik bir liberal formülü haline gelen bir söylemle, zararın, ayıplamanın veya müdahalenin yalnızca iki durumda gerekli olduğu çok zor bir kavram olduğuna inandığını söylemişti. Özneler kendi sağlıklarına zarar veriyorsa ve dolayısıyla tıbbi veya psikoterapik bir tedavi gerekecekse yahut diğerlerinin sağlığına veya haklarına zarar verme ihtimali varsa bu durumda hukukun müdahale etme yetkisi vardır (Ellis 1946:184). Bunlar, en azından yüzeyde, oldukça mantıklı yönergelerdir, ancak cinsellikle ilgili son tartışmalarda gitgide önem kazanan bir unsuru, "zarar" veya hasar"ın ahlaki olabileceği gibi fiziksel, duygusal ve psikolojik olabileceği inancını göz ardı etmektedir.

Bazı feministlerin pornografiye veya sadomazoşizm gibi güç eşitsizliğine dayanan erotik faaliyetlere yönelik düşmanlığı, şiddetin temsillerinin şiddete neden olabileceği veya şiddet olduğuna ve güç dengesizlikleri içeren cinsel davranışların mevcut güç ilişkilerini ayakta tuttuğu argümanına dayanmaktadır. Buna karşı en güçlü argüman –feministler tarafından farklı bir inançla geliştirilmiştir– potansiyel olarak zararlı temsillerin veya fantezilerin bastırılmasının pratikte onları ortadan kaldırmadığı gibi, aksine saldırgan gücünü pekiştirdiğidir. Jessica Benjamin, kültürümüzün "erkek akılcılığı" olarak tanımladığı bir krizle ve erotik fantezinin

yeniden güçlenmesiyle karşı karşıya olduğunu ileri sürer. Şöyle devam eder: "Bu konuları inkâr eden, erotiği ve insan yaşamanın fantastik unsurlarını temizlemeye veya makul kılmaya çalışan bir politika, hegemonyayı yenmeyecek, yalnızca alanı boşaltacaktır" (Benjamin 1984:308; Segal 1998'le karşılaştırma).

Benjamin, bunun basit bir özgürlükçü kabul ve ahlaki kınamadan kaçış anlamına geldiğine inanır. Temel görev, anlamaktır. Ve anlayışımızın temeli ne olmalıdır? Bu kesinlikle, cinselliklerimizi şekillendiren karmaşık güçlerin –biyolojik ihtimaller, şuursuz güdüler ve arzular ve toplumsal düzen– çoğunlukla yansız anlayışımızın veya politik doğruluğun kurallarının ötesine geçen ihtiyaçlar ve istekler ürettiğini kabul etmek olmalıdır. Lynne Segal'in yazdığı gibi, cinsel heyecan "hepsi 'iyi' olmayan birçok ihtiyaç tarafından üretilir ve bu ihtiyaçların hizmetindedir" (Segal 1983:45). Bu, bana göre doğru bir şekilde, cinselliğin düzenli doğru veya yanlış çekmecelerine konulabilecek kadar zor ve güvenilmez bir fikir olduğuna işaret eder. Kararsız ve belirsiz özelliklerinin farkında olmalı ve ona göre davranmalıyız.

O halde, cinsel "seçim", sınırları olduğu kadar olasılıkları, tehlikeli yolları olduğu kadar olumlu amaçları tanımayı önerir. Ancak başka bir gerçeği daha göz önünde bulundurması gerekir: çelişkili seçimler, karşıt amaçlar gerçeği. Daha önce belirttiğim gibi, kürtajla ilgili tartışma en sonunda uzlaşmaz "haklar" üretmiştir: "doğmamış çocuk"un haklarına karşı kendi doğurganlığını kontrol etme hakkı talep eden annenin hakları. Burada birbirinden oldukça farklı kavramların çatışması söz konusudur: "yaşam"ı neyin oluşturduğuna dair farklı görüşler ve bedenin mutlak otonomisiyle ilgili karşı iddialar. Ancak ortak bir toplumsal ve politik bağlantının geniş sınırları içinde bile "seçme hakkı"nın farklı bağlamlarda farklı anlamları olabilir. Kürtajı seçme hakkı talebi, aynı zamanda, kürtaj olmamayı seçme hakkını da kapsamalıdır. Ailelerini sınırlandırmaya teşvik edilebilen (ırkçı ve/veya nüfus politikası nedenleriyle) dışlanmış ve fakir kadınların bulunduğu bir toplumda, kürtaj hakkı çağrısı o kadınlara yönelik bir çağrı gibi gözükecektir. Bu durum, uluslararası tartışmalarda yalnızca kürtaj haklarıyla

ilgili bir kampanyadan tüm kadınlar için "üreme hakları"nı koruyan daha kapsamlı bir kampanyaya doğru bir dönüşümü doğurdu. Zorunlu kısırlaştırmaya veya zorunlu kürtaja karşı kampanyaların yanı sıra etkili doğum kontrolü yöntemlerine erişme ve kadınların eğer isterlerse hamileliklerini sonlandırma haklarıyla ilgili kampanyaların benimsenmesine neden oldu (Petchesky ve Judd 1998).

Dolayısıyla, seçim yapmanın talep edildiği ve uygulandığı bağlam önemlidir. Cinsel değerler, sahip olduğumuz daha geniş toplumsal değerlerden ayrı tutulamaz ve bu değerler epey çeşitlidir. Daha önce gördüğümüz gibi, cinsellik dünyası bazı ilişkiler –özellikle ırk, cinsiyet ve sınıf– tarafından parçalanmıştır ve öznellikler, farklılıkların kesiştiği noktalarda şekillenmektedir. Bu, farklı grupların farklı perspektifleri destekleyeceği ve genellikle çarpıcı biçimde karşıt öncelikler geliştireceği anlamına gelmektedir. Örneğin aileyle ilgili beyaz feminist eleştirisi, aileleri parçalamaya ve yok etmeye çalışan ırkçılığa karşı siper olarak kendi ailelerini korumaya çalışan siyah feministlere etnosantrik ve baskıcı gelmiştir. Benzer şekilde, gey ve lezbiyen hareketler tarafından "açığa çıkma", cinsel tercihlerinizi onların geçerliliğini doğrulamak amacıyla açıkça belirtmeye verilen öncelik, ırkçı bir kültürde yaşayan siyah lezbiyenler ve geyler tarafından hissedilen kendi politik kimliklerini köklerinin bulunduğu toplulukla –orada hâkim olan aile ve cinsel ortodoksluklar ne olursa olsun– doğrulama ihtiyacıyla taban tabana zıttır (Amos ve Parmar 1984; Omolade 1984). Dolayısıyla bir seçim söylemi, yalnızca farklı bireysel ihtiyaçların ve amaçların tanınmasına değil, onları farklı yollarla yaşamanın tanınmasına da dayanmalıdır.

Üzerinde durulması gereken bir başka önemli unsur daha vardır. Çeşitlilik ve seçime verilen öncelik, her bir ayrı atomun bir seçenekler yığını karşısında kendi seçimini yapmasına dayanan, tamamen bireysel bir eylemmiş gibi görünme riskini göze alır. Cinsellikle ilgili bu süpermarket görüşü, daha önce gördüğümüz gibi, pek çok bakımdan, dünyanın küreselleşme ve neoliberalizmin etkisi altında 1980'lerden itibaren yeniden şekillenmesiyle ortaya çıkan çok büyük değişikliklerle suç ortağıydı. Özel hayatın

ticarileşmesi ve metalaşması, pek çokları için daha fazla bireysel özgürlükle paralel ilerlemiş ve görünüşte sunduğu otonomiyi yozlaştırmış ve tehdit etmiştir (Hochschild 2003). Pek çoğumuz, seçmekten başka seçme şansımızın olmadığı ve belki de karar vermenin neredeyse imkânsız olduğu parıltılı bir değişiklik dünyasında yaşıyor olabiliriz. Seçim hipermarketinde, birey kendi kaynaklarına geri döndüğünde, birçok birey, bildiğimiz gibi, görünüşe göre anlamsız bir boşlukta gezer.

İNSAN DAVRANIŞLARI

Fakat daha umutlu olmak mümkündür. Bu kitapta cinsellik ve mahremiyetin tarihiyle ilgili verdiğim bilgiler, bir yabancılaşma dünyasına sürüklenmiş, yalnız atomlardan daha fazlası olduğumuzu gösterir. Biz insanlar, bir şekilde, üstesinden geliriz, dünyalarımızı anlamlandırır ve günlük hayatımızda bizim için geçerli olan kararlar veririz. Belirttiğim gibi, bu karşılıklılık, diğerleriyle süregelen ve gerekli olan bağlılık hissi, bireysel seçimin ve anlamlılığın gerçek garantisidir (Weeks 1995). Yukarıda tartıştığım mahremiyetin yeni biçimleri, karşılıklılığın çöküşüne değil, bireyin ihtiyaçlarının ve ortak yükümlülüklerinin post-gelenekçi bir dünyada müzakere edildiği yeni keşfine işaret eder. Daha genel olarak söylemek gerekirse, geç modern dünyada bireyselliğin açık zaferi, eski dayanışmanın çöküşüne işaret edebilir; ancak aynı zamanda, yeni ihtimallerin ortaya çıkışını göz ardı etmek aptallık olurdu. Bireysel ve kolektif etkinliğin yeni biçimlerinin ortaya çıkışı, Batı'nın politik ekolojisinde yer alan ve onun temsilci sistemlerinin işleyişi üzerinde genellikle büyük etkileri olan değişiklikleri dramatize eder. Ancak bu tartışma açısından daha da önemlisi, bu biçimlerin, Batı'nın cinsel tablosunu değiştiren kadınların, LGBT insanlarının ve diğerlerinin yeni ve bireysel olarak kendilerini ortaya koymalarını açıkça mümkün kılmasıdır.

Cinsel politikanın kaçınılmaz olarak daha geniş toplumsal bağlamına ve ahlaki ve politik yörüngesine geri döndüğü nokta budur. Karşı karşıya kaldığımız seçimlere, en sonunda, cinselliğin kendi

doğasında olan bir şey değil, kucakladığımız daha geniş değerler ve amaçlar kümesi karar verir. Kültürel pesimistler, ortak değerlerin çok büyük bir düşüşte olduğu bir dünyada yaşadığımızı açıklarlar. Ancak Beck'in (1999:13) ileri sürdüğü gibi, aslında belirsizliğin insanları yaratıcı, özgün ve değer üretici olmaya zorladığı bir değerler dünyasında yaşıyoruz (*bkz.* Weeks 2007). Son birkaç kuşağın yaşadığı hızlı değişiklikler, gördüğümüz gibi, özellikle cinsellik konularında keskin değer çatışmaları yarattı, kültür savaşları ve köktencilik bunları dramatize etmekle birlikte onlar günlük hayatın tüm yönlerine sızdı. Fakat karamsarlığın –savaşlar, iklim değişikliği, yoksulluk, ekonomik güvensizlik, etnik çarpışmalar, ırkçılık, dini çatışmalar ve gelişigüzel terörle ilgili olarak– endemik olduğu bir çağda, son yıllarda neler elde ettiğimizi hatırlamak önemlidir.

Cinsel haklar söylemi, bu kazanımların çoğunu düzenler ve onları yeni bir düzleme taşır. İstek ve başarı arasındaki uçuruma, ideal ve gerçek arasında bazen varmış gibi görünen aralığa işaret eder. Ancak cinselliği ve mahremiyeti yalnızca elli yıl önce kuşatan güç ilişkileri ve baskı etrafındaki sessizlikle karşılaştırıldığında, günümüzün pek çok gürültülü sesi önemli ve gerekli bir değişikliğe işaret eder. En hiyerarşik toplumda bile, erkek ve kadınlar eşitlik ve karşılıklılık ilişkileri geliştirebilir. Homofobik bir toplumda bile, erkekler ve erkekler, kadınlar ve kadınlar sevgi ve saygı bulabilir. En bireysel kültürlerde bile, insanlar topluluk ve dayanışma kaynakları bulmayı başarabilir. Ve şimdilerde, çok daha karmaşık küresel ilişkilerde, onları destekleyecek birçok mücadele ve umut hikâyesi vardır.

Dayanışma, diğerleri için duyulan ilgi ve sorumluluğu, diğerlerinin değerine duyulan inancı, diğerlerini öğrenmek için duyulan merakı ve özel ilişkilerde olduğu kadar kamu kurumlarında da şiddet ve hegemonyayı azaltmaya çalışanları destekleme istekliliğini göstermektir. Eşitlik ve bağlılığın tanınmasına, çatışmaları açık savaş yerine diyalogla demokratik bir şekilde çözme sorumluluğuna da işaret eder.

Bu, son bölümde kabaca açıkladığım yeni kozmopolitliğin ve ilgili bir kavramın, yeni veya radikal bir hümanizmin alanı-

dır. Plummer (2003:162, not 1) diğerleri arasında şöyle belirtir: "Gelişmesini görmek istediğim hümanizm, insanoğlu hakkında 'tümleşik', diyalojik, umulmadık, şekillendirilmiş ve ahlaki (ve politik) bir karakteri bulunan evrensel bir benlik görüşünü teşvik etmelidir." Bu hümanizm, metafizik bir kavram yerine "düzenleyici bir ideal"dir ve hümanite her zaman orada olmayan bir şeyin değil, politik yapının bir projesidir (Weeks 1995:77; Weeks 2007:223, bu bölüm ona dayanmaktadır). Küreselleşmenin ve cinsel haklar söyleminin daha az bariz ancak en önemli özelliklerinden biri, Butler'ın (2005:54) hem acılarında hem de hazlarında diğerlerine açıklık olarak tanımladığı bir duygudur. Bu, bizi farklılık uçurumlarının ötesine bağlayan insan ilişkilerini doğrulayan "insan davranışı"dır.

Toplum daha da karmaşıklaştıkça, bireyin cinsel ihtiyaç ve ilişki biçimlerinin daha fazla değişiklik göstermesi olasıdır. Bu kitapta, akıntıya kapılmaya, gittikçe artan bir toplumsal ve ahlaki çoğulculuk tarafından açılan olasılıkları tamamen kabul etmeye, eşlik eden tüm belirsizlikler ve olası çatışmalarda, cinsel çeşitliliğin ve seçimin değerini kucaklamaya her zamankinden daha hazırlıklı olmamız gerektiğini belirttim. Cinsel gelenek, "cinsellik" olarak bildiğimiz aslen tek parça bir yapı sunmaktadır. Son yıllarda, iddiaları söndürüldü, şüpheli kökenleri ortaya çıktı ve sınırlandırıcı etkileri ortaya kondu. Cinsellik fikrini yeniden yorumladık. Artık bireysel ihtiyaçlar ve istekler ile onları destekleyen daha geniş toplumsal dayanışmalar hakkında yeniden düşünmenin zamanı geldi. Gerçek bir cinsel çoğulculuk kabulü, tek uygun başlangıç noktası gibi görünmektedir.

EK OKUMA ÖNERİLERİ

Bu kitabın ilk baskısı, cinsellik tarihi ve toplumsal düzenle ilgili ciddi çalışma hâlâ devam ediyorken ortaya çıktı. Bugün bu konu, muazzam bir bilim halini aldı ve hiçbir kısa kitap bu alanın tüm yönlerini kapsayamaz. Ek okuma önerileri, Üçüncü Dünya ülkelerinin giderek artan katkısıyla, şimdilerde, gelişen ve ilgi çekici perspektifleri kucaklayan edebiyatın mevcut zenginliğine yaklaşamaz bile. Bu kısa bibliyografik yazı, bunun tam hakkını veriyormuş iddiasında bulunamaz. Bu sebeple aşağıdakiler oldukça seçicidir ve umarım daha fazla araştırma için bir başlangıç oluşturur.

GENEL YAKLAŞIMLAR

Bu yayınlardan başlıcaları şunlardır: Jeffrey Weeks, *Coming Out. Homosexual politics in Britain from the 19th Century to the Present*, Quartet, Londra (1977; 2. baskı 1990); *Sex, Politics and Society. The Regulation of Sexuality since 1800*, Longman, Harlow (981; 2. baskı 1989); *Sexuality and its Discontents. Meaning, Myths and Modern Sexualities*, Routledge & Kegan Paul, Londra (1985); *Against Nature: Essays on History, Sexuality and Identity*, Rivers Oram Press, Londra (1991); *Invented Moralities: Sexual Values in an Age of Uncertainty*, Polity Press, Cambridge (1995); *Sexual Cultures: Communities, Values and Intimacy*, Janet Holland'la

birlikte, Macmillan, Basingstoke (1996); *Making Sexual History*, Polity Press, Cambridge (2000); *Same Sex Intimacies: Families of Choice and other Life Experiments*, Brian Heaphy ve Catherine Donovan'la birlikte, Routledge, Londra (2001); ve *The World We Have Won: The Remaking of Erotic and Intimate Life*, Routledge, Abingdon (2007). Tüm bu kitaplar, meraklı okuyucunun daha fazla okuma yaparken izleyebileceği detaylı notlar ve referansları içermektedir.

Kendi yazılarım, kişisel ve kolektif araştırmayla canlanırken, diğer birçok araştırmacıya da borçluyum. Öne çıkan çalışma Ken Plummer'ın gazetelerden derlediği dört ciltlik koleksiyonudur: *Sexualities, Cilt I, Making a Sociology of Sexualities; Cilt II, Some Elements for an Account of the Social Organization of Sexualities; Cilt III, Difference and the Diversity of Sexualities; Cilt IV, Sexualities and their Futures, Critical Concepts in Sociology*, Routledge, Londra (2002). Plummer'ın koleksiyonu, cinselliğin sosyolojisi hakkındaki tüm yazıları kapsamaktadır.

Cinsellik tarihi, sosyolojisi ve politikası hakkında en iyi yazıları toplamakla ilgilenen daha kısa bir koleksiyon, meslektaşlarımla birlikte hazırladığım kendi seçkimdir: Jeffrey Weeks, Janet Holland ve Matthew Waites (ed.), *Sexualities and Society: A Reader*, Polity Press, Cambridge (2003). Başlıklarının temalarını belirttiği aşağıdaki koleksiyonları da öneriyorum: Richard Parker ve Peter Aggleton (ed.), *Culture, Society and Sexuality: A Reader*, UCL Press, Londra (1999), 2. baskı, Routledge, Londra (2007); Richard Parker, Marie Barbosa ve Peter Aggleton, *Framing the Sexual Subject: The Politics of Gender, Sexuality and Power*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles (2000); Kim M. Phillips ve Barry Reay (ed.), *Sexualities in History: A Reader*, Routledge, New York (2002); Christine Williams ve Arlene Stein (ed.), *Sexuality and Gender*, Blackwell, Oxford (2002); Robert Hearly ve Betsy Crane (ed.), *Sexual Lives: A Reader on the Theories and Realities of Human Sexualities*, McGraw Hill, New York (2003); ve Deborah Cameron ve Don Kulick, *The Language of Sexuality Reader*, Routledge, Abingdon (2006). Cinsellikle ilgili çalışmaların

durumuyla ilgili kıymetli bir bakış, Steven Seidman, Nancy Fisher ve Chet Meeks (ed.) tarafından sunulmuştur, *Introducing the New Sexuality Studies: Original Essays and Interviews*, Routledge, Abingdon (2007).

Şimdilerde birkaç özel dergi, cinselliğin farklı yönlerini keşfetmek için bol olanak sağlamaktadır. Bu kitaptaki argümanlarla ilgili olarak önemli makaleler yayımlayan üç derginin adını özellikle anmak istiyorum: *Sexualities, Journal of the History of Sexuality* ve *Culture, Health and Sexuality.*

SEKSOLOJİ VE CİNSEL TEORİ

Cinsellik, seksoloji çalışmaları tarihi ana konulardan biri haline gelmiştir, çünkü cinsellik hakkında yazma şekillerimizin büyük oranda cinselliği yaşama parametrelerini belirlediğini göstermektedir. Viyanalı psikiyatrist Richard von Krafft-Ebing, gerçek anlamda seksolojinin kurucu babasıydı. Çalışmaları ve etkisi üzerine seçkin bir çalışma Harry Oosterhuis'e aittir: *Stepchildren of Nature: Krafft-Ebing, Psychiatry and the Making of Sexual Identity*, University of Chicago Press, Chicago (2000). Yazdığı bağlam için *bkz.* Roy Porter ve Mikulas Teich (ed.), *Sexual Knowledge, Sexual Science: The History of Attitudes to Sexuality*, Cambridge University Press, Cambridge (1994); ve Lucy Bland ve Laura Doan'ın hazırladıkları iki cilt: *Sexology in Culture: Labelling Bodies and Desires*; ve *Sexology Uncensored: The Documents of Sexual Science*, her ikisi de Polity Press tarafından yayımlanmıştır, Cambridge (1998).

Psikanaliz için, başlangıç noktası Sigmund Freud'un kendisi olmalıdır, özellikle *Three Essays on the Theory of Sexuality*, ilk baskı 1905'tedir ve sonraki 20 yıl boyunca pek çok kez gözden geçirilmiştir. Bu çalışma, James Strachey tarafından hazırlanan *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*'un 7. cildinde bulunmaktadır, Hogarth Press ve Institute of Psychoanalysis, Londra (1953). İngiltere'de ise, The Pelican Freud Library'nin *On Sexuality* adlı 7. cildinde bulunmaktadır, Penguin, Harmondsworth (1977). Freud'un modern cinsellik analizleri

açısından önemine dair tartışmalar şu eserlerde bulunabilir: Juliet Mitchell, *Psychoanalysis and Feminism*, Allen Lane, Londra (1973); Rosalind Coward, *Patriarchal Precedents. Sexuality and Social Relations*, Routledge & Kegan Paul, Londra (1983); *Female Desire. Women's Sexuality Today*, Paladin, Londra (1984); Jacques Lacan ve Ecole Freudienne, *Feminine Sexuality*, Juliet Mitchell ve Jacqueline Rose (ed.), Macmillan, Londra (1982); Teresa de Lauretis, *Practice of Love: Lesbian Sexuality and Perverse Desire*, Indiana University Press, Bloomington (1994); ve Celia Harding (ed.), *Sexuality: Psychoanalytic Perspectives*, Brunner and Routledge, Hove (2001). Psikanaliz ve cinsellik hakkında bazı müthiş ve kısa makaleleler için *bkz.* Elisabeth Wright (ed.), *Feminism and Psychoanalysis: A Critical Dictionary*, Blackwell, Oxford (1992).

Benim düşünce tarzımı da etkileyen cinsellikle ilgili son sosyolojik katkılar, özellikle etkileşimci gelenekten gelenler, şunlardır: John H. Gagnon ve William Simon, *Sexual Conduct. The Social Sources of Human Sexuality*, Hutchinson, Londra (1973); John H. Gagnon, *Human Sexualities*, Scott, Foresman and Co., Glenview, Illinois (1977); Kenneth Plummer, *Sexual Stigma. An Interactionist Account*, Routledge & Kegan Paul, Londra (1975); Ken Plummer, *Telling Sexual Stories: Power, Change and Social Worlds*, Routledge, Londra (1995); ve William Simon, *Postmodern Sexualities*, Routledge, Londra (1994).

Cinsellikle ilgili diğer sosyolojik açıklamalar için *bkz.* Gail Hawkes, *A Sociology of Sex and Sexuality*, Open University Press, Buckingham (1996) ve *Sex and Pleasure in Western Culture*, Polity Press, Cambridge (2004); Diane Richardson, *Rethinking Sexuality*, Sage, Londra (2000); ve Lisa Adkins, *Revisions: Gender and Sexuality in Late Modernity*, Open University Press, Buckingham (2002). Teorik tartışmalar hakkında genel bir bakış ise Brian Heaphy tarafından sunulmuştur, *Late Modernity and Social Change: Reconstructing Social and Personal Life*, Routledge, Abingdon (2007). Henrietta Moore, *The Subject of Anthropology*'de [Polity Press, Cambridge (2007)] uluslararası cinsiyet ve cinsellik araştırmaları için net bir gündem belirler.

Cinsellik hakkında yazan hiçbir modern yazar, sonuçta onun çalışmalarını tamamen reddetse de Michel Foucault'nun etkisinden kurtulamaz. Tartışmalara neden olan görüşleri şu başlık altında özetlenmişti: *The History of Sexuality*, Cilt 1, *An Introduction*, Allen Lane, Londra (1979). Ölümünün ardından iki cilt daha yayımlandı: Michel Foucault, *Histoire de la sexualite*: 2, *L'Usage des plaisirs*; 3, *Le Souci de soi*, Editions Gallimard, Paris (1984); [İngilizceye] şöyle çevrilmişlerdi: *The History of Sexuality, Cilt 2, The Use of Pleasure*, Viking, Londra (1985); ve *The History of Sexuality, Cilt 3, The Care of the Self*, Viking, Londra (1986).

Foucault'yla yapılan mülakatlar, genel projesi hakkında çok aydınlatıcı olmuştu. Özellikle *bkz.* Colin Gordon (ed.), *Power/ Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, Harvester Press, Brighton (1980); Paul Rabinow (ed.), *The Foucault Reader*, Pantheon Books, New York (1984); ve J. Bernauer ve D. Rasmussen (ed.), *The Final Foucault*, MIT Press, Cambridge, MA (1988). Aslını okumanın yerine tutmamakla birlikte, Foucault'yla ilgili muazzam bir eleştiri külliyatı bulunmaktadır. Farklı olmalarına rağmen üstün nitelikli iki eser öneriyorum: Lois McNay, *Foucault: A Critical Introduction*, Polity Press, Cambridge (1994); ve David M. Halperin, *Saint Foucault: Towards a Gay Hagiography*, Oxford University Press, Oxford (1995).

FEMİNİST TEORİLER

Cinsel teori ve pratiğe feminist katkısı çok önemlidir. Stevi Jackson ve Sue Scott, çalışmalarında en önemli katkılardan pek çoğunu bir araya getirmişlerdir: *Feminism and Sexuality: A Reader*, Edinburg University Press, Edinburgh (1996). Kendi başlarına cinsellikle ilgili feminist tartışmalara müdahale olan makalelerden oluşan eski ve oldukça etkili iki koleksiyon, cinsellik teorisi, tarihi, sosyolojisi, şiiri ve politikası (özellikle feminist politika) hakkında pek çok malzeme içermektedir: Ann Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.), *Desire. The Politics of Sexuality*, Virago, Londra (1983), Amerika'da şu adla basıldı: *Powers of Desire: The*

Politics of Sexuality, Monthly Review Press, New York (1983); ve Carole S. Vance (ed.), *Pleasure and Danger. Exploring Female Sexuality*, Routledge & Kegan Paul, Londra ve Boston (1984). Gayle Rubin'in *Pleasure and Danger* içindeki uzun makalesi, "Thinking sex: notes for a radical theory of the politics of sexuality" özellikle önemlidir ve antolojilerde epey yer almıştır.

Her iki çalışma, ırk ve cinsellik arasındaki bağlantı hakkında öncü makalaler içerir. O zamandan beri, bu konu, tartışmaya en açık ve yaratıcı konulardan biri olmuştur. Zamanla gelişen konular hakkında genel bir bakış, Jennifer C. Nash'te (2008) bulunabilir, "Re-thinking intersectionality" *Feminist Review* 89, 1-15. Yararlı antolojiler arasında şunlar sayılabilir: Joy James ve Denean Sharpley-Whiting (ed.), *The Black Feminist Reader*, Blackwell, Oxford ve Malden MA (2000); Heid Safia Mirza (ed.), *Black British Feminism*, Routledge, Londra ve New York (1997); Adrian Katherine Wing (ed.), *Global Critical Race Feminism: An International Reader*, New York University Press, New York (2000). Ayrıca *bkz.* Patricial Hill Collins, *Black Feminist Thought*, 2. baskı, Routledge, New York (2000); ve N. Zack, *Inclusive Feminism: A Third Wave Theory of Women's Commonality*, Rowman and Littlefield Publishers, Lanham MD (2005). Irk ve cinselliğin kesişim yerleri hakkındaki teorik ve tarihi tartışmalara genel bir bakış Joane Nagel'in çalışmasında bulunabilir: *Race, Ethnicity and Sexuality: Intimate Intersections, Forbidden Frontiers*, Oxford University Press, New York (2003). Sınıf, cinsiyet ve cinselliğin kesişimleriyle ilgili etkili bir çalışma için *bkz.* Beverley Skeggs, *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*, Sage Publications, Londra (1997).

Judith Butler, cinsiyet ve cinsel "edimsellik"le ilgili hem feminist hem de queer düşünce biçimini oldukça etkilemiştir. *Bkz. Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity,* Routledge, Londra (1990), *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of Sex*, Routledge, New York 2003; ve *Undoing Gender*, New York (2004).

Çok sayıda kitap, erkek ve kadınların cinsiyet ve cinsel değişime tepkilerini araştırır. Barbara Ehrenreich, bir klasik olmuş

kitabında erkeklerin bağlılık korkularını araştırmıştır: *The Hearts of Men. American Dreams and the Flight from Commitment*, Pluto, Londra (1983), ilk baskı Anchor Press/Doubleday, New York (1983). Rosalind Coward ilgili alanı araştırmıştır: *Our Treacherous Hearts: Why Women Let Men get their Way*, Faber and Faber, Londra (1992). Feministler arasında görev ve arzu arasındaki çatışma incelenmiştir: Sue Cartledge ve Joanne Ryan (ed.), *Sex and Love. New Thoughts on Old Contradictions*, The Women's Press, Londra (1983). Heteroseksüellikle ilgili feminist tartışmalarının yer aldığı kıymetli makaleler için *bkz.* Diane Richardson (ed.), *Theorising Heterosexuality: Telling it Straight*, Open University Press, Buckingham ve Philadelphia (1996); Stevi Jackson, *Heterosexuality in Question*, Sage, Londra (2000). Ayrıca *bkz.* Lynne Segal, *Straight Sex: The Politcs of Pleasure*, Virago, Londra (1994); Janet Holland, Caroline Ramazanoğlu, Sue Sharpe ve Rachel Thomson, *The Male in the Head*, The Tufnell Press, Londra (1998). Heteroseksüelliğin kurumsallaşmasıyla ilgili detaylı örnekler için *bkz.* Janet Holland ve Lisa Adkins (ed.), *Sex, Sensibility and the Gendered Body*, Macmillan, Basingstoke (1996); Lisa Adkins ve Vicki Merchant (ed.), *Sexualizing the Social: Power and the Organization of Sexuality*, Macmillan, Basingstoke (1996); Lisa Adkins, *Gendered Work: Sexuality, Family and the Labour Market*, Open University Press, Buckingham (1995); Jeffrey Hearn, Deborah L. Shepphard, Peta Tancred-Sheriff ve Gibson Burrell (ed.), *The Sexuality of Organization*, Sage, Londra (1989). Devam eden erkek egemenliğinde cinsel şiddetin etkisi, Elizabeth Wilson'ın öncü kitabında incelenmiştir: *What is to be Done about Violence against Women?*, Penguin, Harmondsworth (1983); ayrıca *bkz.* Jeff Hearn ve Wendy Parkin, *Gender, Sexuality, and Violence in Organizations: Unspoken Forces of Gender, Sexuality, Violence and Violation in Organizational Worlds*, Sage, Londra (2001); ve Barbara Fawcett, Brid Featherstone, Jeff Hearn ve Christine Toft (ed.), *Violence and Gender Relations: Theories and Interventions*, Sage, Londra (1996). R.W. Connell, cinsiyet, güç ve erkeklik hakkında klasik

eserler üretmiştir. Özellikle *bkz. Gender and Power*, Polity Press, Cambridge (1987); *Masculinities*, Polity Press, Cambridge (1995); ve *Gender*, Polity Press, Cambridge (2002).

CİNSELLİKLERİN KEŞFİ

Cinsiyeti şekillendirme ve heteroseksüelliğin ve eşcinselliğin "keşfi", cinselliğin araştırılmasında önemli bir konu haline gelmiştir. Thomas Laqueur, erkek ve kadın bedenlerinin ve cinsselliklerinin kavramsallaştırılmasıyla ilgili evrimin izini sürmüştür: *Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud*, Harvard University Press, Cambridge, MA (1990). Sonraki bir eser, cinselliğin genel tarihinin yanı sıra görünür öznelerinin ayrıntılı bir tarihini de sunmuştur: *Solitary Sex: A Cultural History of Masturbation*, Zone Books, New York (2003).

Lawrence Stone'un muazzam eseri, dönemin tutumlarıyla (en çok üst sınıf) ilgili genel bir bakış sunar: *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800*, Weidenfeld & Nicolson, Londra (1977). Randolph Trumbach, 18. yüzyılın "cinsiyet devrimi"ni incelemiştir: *Sex and the Gender Revolution, Volume One: Heterosexuality and the Third Gender in Enlightenment London*, University of Chicago Press, Chicago (1998). Heteroseksüellik kavramının eğlenceli ve zekice bir açıklaması Jonathan Ned Katz tarafından yazılmıştır: *The Invention of Heterosexuality*, Dutton, New York (1995).

Son zamanlardaki tarih, Matt Houlbrook ve H.G. Cocks (ed.) tarafından incelenmiştir: *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality*, Palgrave Macmillan, Londra (2005). Cinsellikle ilgili Batılı tutumları hakkındaki yararlı, kişiden kişiye değişebilir, bir araştırma için *bkz.* Philippe Aries ve Andre Bejin (ed.), *Western Sexuality, Practice and Precept in Past and Present Times*, Basil Blackwell, Oxford (1985). Farklı yaklaşımları olan diğer genel tarihler için *bkz.* Angus McLaren, *Twentieth-century Sexuality: A History*, Blackwell, Oxford (1999); Anna Clark, *Desire: A History of European Sexuality*, Routledge, New York (2008); Cas Wouters,

Sex and Manners: Female Emancipation in the West, 1890-2000, Sage, Londra (2004), ve *Informalization: Manners and Emotions since 1890*, Sage, Los Angeles (2007).

Eşcinsellik tarihi, sosyolojisi ve politikası hakkında büyük ve sürekli büyüyen bir edebiyat vardır ve genelde "cinselliğin keşfi" ve özelde eşcinsel arzunun yapısı hakkında önemli bilgiler verir. Tartışmaların çeşitliliği için *bkz.* Peter M. Nardi ve Beth E. Schneider (ed.), *Sexual Perspectives in Lesbian and Gay Studies: A Reader*, Routledge, Londra (1998); Theo Sandfort, Judith Schuyf, Jan Willem Duyvendak ve Jeffrey Weeks (ed.), *Lesbian and Gay Studies: An Introductory, Interdisciplinary Approach*, Sage, Londra (2000); ve Diane Richardson ve Steven Seidman (ed.), *Handbook of Lesbian and Gay Studies*, Sage, Londra (2002). "Özcü/yapısalcı" ihtilaf için *bkz.* Edward Stein (ed.), *Forms of Desire: Sexual Orientation and the Social Constructionist Controversy*, Routledge, New York (1992).

Etkili ve öncü çalışmalar şunlardır: Jonathan Ned Katz, *Gay/Lesbian Almanac*, Harper & Row, New York (1983); Jonathan Ned Katz, *Love Stories: Sex Between Men before Homosexuality*, University of Chicago Press, Chicago (2001); Lillian Faderman, *Surpassing the Love of Men. Romantic Friendship and Love between Women from the Renaissance to the Present*, Junction Books, Londra (1980); Kenneth Plummer (ed.), *The Making of the Modern Homosexual*, Hutchinson, Londra (1981), ve *Modern Homosexualities, Fragments of Lesbian and Gay Experience*, Routledge, Londra (1992); Estelle B. Freedman *vd.*, *The Lesbian Issue. Essays from Signs*, University of Chicago Press, Chicago (1985); Martha Vicinus (ed.), *Lesbian Subjects: A Feminist Review Reader*, Indiana University Press, Bloomington (1996); ve *Sexualities* Cilt 3, No. 2, Mayıs 2000: Özel Sayı: "Speaking from a Lesbian Position: Opening up Sexual Studies." Tek bir ülke üzerinden mevcut tartışmalarla ilgili değerli bir genel bakış için *bkz.* Matt Cook (ed.), *A Gay History of Britain: Love and Sex between Men since the Middle Ages*, Greenwood World Publishing, Oxford (2007).

Eşcinsel arzular, kimlikler ve ilişkilerin kritik dönemlerdeki evrimiyle ilgili önemli bir bilimsel çalışma için *bkz.* John Boswell, *Social*

Tolerance and Homosexuality. Gay People in Western Europe from the Beginning of the Christian Era to the Fourteenth Century, University of Chicago Press, Chicago (1980); John Boswell, *Same Sex Unions in Pre-modern Europe*, Villard Books, New York (1994); Alan Bray, *Homosexuality in Renaissance England*, Gay Men's Press, Londra (1982), ve *The Friend*, University of Chicago Press, Chicago (2003).

Son yüzyılda çok kültürlü bağlamlar çerçevesinde yapılan eşcinsellik çalışmaları şunlardır: George Chauncery, *Gay New York: Gender, Urban Culture, and the Making of the Gay Male World*, Basic Books, New York (1994); Matt Cook, *London and the Culture of Homosexuality, 1885-1914*, Cambridge University Press, Cambridge (2003); Matt Houlbrook, *Queer London: Perils and Pleasures in the Sexual Metropolis*, University of Chicago Press, Chicago (2005); Gary W. Dowsett, *Practicing Desire: Homosexual Sex in the Era of AIDS*, Stanford University Press, Stanford, CA (1996); Robert Reynolds, *From Camp to Queer: Remaking the Australian Homosexual*, Melbourne University Press, Melbourne (2002), ve *What happened to Gay Life?*, University of New South Wales Press, NSW (2007); Steven Seidman, *Beyond the Closet: The Transformation of Gay and Lesbian Life*, Routledge, New York (2002); Tamsin Wilton, *Unexpected Pleasures: Leaving Heterosexuality for a Lesbian Life*, Diva Ltd, Londra (2003); Richard G. Parker, *Bodies, Pleasures and Passions: Sexual Culture in Contemporary Brazil*, Beacon Press, Boston (1991), ve *Beneath the Equator: Cultures of Desire, Male Homosexuality and Emerging Gay Communities in Brazil*, Routledge, Londra (1999).

Daha kapsamlı çalışmalar şunlardır: Rudi C. Bleys, *The Geography of Perversion: Male-to-male Sexual Behaviour outside the West and the Ethnographic Imagination, 1750-1918*, Cassell, Londra (1996); David M. Halperin, *One Hundred Years of Homosexuality. And Other Essays on Greek Love*, Routledge, Londra (1990), ve *How to Do the History of Homosexuality*, University of Chicago Press, Chicago (2002); Gilbert Herdt, *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History*, Zone Books, New York (1994); Stephen O. Murray, *Homosexualities*, University of

Chicago Press, Chicago (2000); ve Jennifer Robertson (ed.), *Same-sex Cultures and Sexualities: An Anthropological Reader*, Blackwell, Oxford (2004). LGBT hareketlerinin ortaya çıkışıyla ilgili genel bir bakış için *bkz.* Barry D. Adam, Jan Willem Duyvendak ve Andre Krouwel (ed.), *The Global Emergence of Lesbian and Gay Politics*, Temple University Press, Philadelphia (1999).

"Queer" eleştirisinin, özellikle kimlik politikalarının, gelişimi için *bkz.* Steven Seidman (ed.), *Queer Theory/Sociology*, Blackwell, Oxford (1996); Anne Marie Jagose, *Queer Theory: An Introduction*, New York University Press, New York (1996); Nikki Sullivan, *A Critical Introduction to Queer Theory*, Edinburgh University Press, Edinburgh (2003); Robert J. Corber ve Stephen Valocchi (ed.), *Queer Studies: An Interdisciplinary Reader*, Blackwell, Malden, MA (2003); ve Iain Morland ve Annabelle Willox, (ed.), *Queer Theory* (2004). Etkili metinler şunlardır: Michael Warner (ed.), *Fear of a Queer Planet: Queer Politics and Social Theory*, University of Minnesota Press, Minneapolis (1993); Jonathan Dollimore, *Sexual Dissidence: Augustine to Wilde, Freud to Foucault*, Clarendon Press, Oxford (1991); ve Judith Butler'ın yukarıda alıntılanan eserleri.

BİYOLOJİ VE CİNSEL FARKLILIK

Biyoloji ve cinsel farklılık ilişkisiyle ilgili aydınlatıcı bir genel bakış için *bkz.* Anne Fausto-Sterling, *Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality*, Basic Books, New York (2000). Bilimin savlarının isabetli kararları için *bkz.* Roger Lancaster, *The Toruble with Nature: Sex in Science and Popular Culture*, University of California Press, Berkeley (2003).

Cinsel farklılıkların biyolojisi ve psikolojisi hakkındaki görüşlerin evrimi için *bkz.* John Nicholson, *Men and Women. How Different are They*, Oxford University Press, Oxford (1984); Ann Oakley, *Sex, Gender and Society* (gözden geçirilmiş baskı), Gower, Aldershot (1985). Brian Sykes, erkeklerin türlerinin tehlikede olduğunu öne sürer: *Adam's Curse*, Bantam, New York (2003). Steve Jones, aynı noktayı farklı bir perspektiften ele alır: *Y: The*

Descent of Men, Little-Brown, Londra (2002). Evrimsel psikoloji savları için *bkz.* Simon Baron-Cohen, *The Essential Difference: Men, Women, and the Extreme Male Brain*, Allen Lane, Londra (2003); ve Matt Ridley, *Nature via Nurture*, Fourth Estate, Londra (2003). Bu savların eleştirileri için *bkz.* Steven Rose, Leon J. Kamin ve R.C. Lewontin, *Not in our Genes. Biology, Ideology and Human Nature*, Penguin, Harmondsworth (1984); Julian Henriques *vd.*, *Changing the Subject: Psychology, Social Regulation and Subjectivity*, Methuen, Londra (1984); Hilary Rose ve Steven Rose (ed.), *Alas, Poor Darwin: Arguments against Evolutionary Psychology*, Vintage Books, Londra (2001); Lynne Segal, *Why Feminism?*, Polity Press, Cambridge (1999). Timothy Taylor, cinselliğin kökeni ve gelişimi hakkında merak uyandıran bir çalışma hazırladı: *The Prehistory of Sex: Four Million Years of Human Sexual Culture*, Fourth Estate, Londra (1996). İnsan tarihi anlayışımıza genetiğin katkısı hakkında muhteşem ve okunabilir bir çalışma için *bkz.* Luigi Luca Cavalli-Sforza, *Genes, Peoples and Language*, Allen Lane, The Penguin Press, Londra (2000).

SAPKINLIK VE ÇEŞİTLİLİK

"Cinsel sapkınlık"ın anlamıyla ilgili tartışmalar için *bkz.* Robert J. Stoller, *Perversion. The Erotic Form of Hatred*, Quartet, Londra (1977); Janine Chasseguet-Smirgel, *Creativity and Perversion*, Free Association Books, Londra (1985); K. Howells (ed.) içindeki makaleler, *Sexual Diversity*, Blackwell, Oxford (1984).

Cinsel çeşitlilik kavramı, cinsel farklılıklarla ilgili tartışmaları yeni ve genellikle tartışmaya açık şekillerde başlatır. Sadomazoşistlikle ilgili tartışmalar için *bkz.* Bill Thompson, *Sadomasochism: Painful Perversion or Pleasurable Play?*, Cassell, Londra (1994); ve Darren Langdridge ve Meg Barker (ed.), *Safe, Sane and Consensual: Contemporary Perspectives on Sadomasochism*, Palgrave Macmillan, Basingtoke (2007). Çocuk istismarıyla ilgili ihtilaflar için *bkz.* Paula Reavey ve Sam Warner (ed.), *New Feminist Stories of Child Sexual Abuse: Sexual Scripts and Dangerous*

Dialogues, Routledge, Londra (2003); uluslararası bir perspektif için *bkz.* Julia O'Connell Davidson, *Children in the Global Sex Trade*, Polity Press, Cambridge (2005). Matthew Waites, cinsel eylemle ilgili rüşt yaşı hakkındaki tarihi ihtilafları araştırmıştır: *The Age of Consent: Young People, Sexuality and Citizenship*, Palgrave Macmillan, Basingstoke (2008). Biseksüellik için *bkz.* Merl Storr (ed.), *Bisexuality: A Critical Reader*, Routledge, Londra (1999); ve Marjorie Garber, *Vice Versa: Bisexuality and the Eroticism of Everyday Life*, Hamish Hamilton, Londra (1995).

Transgender için *bkz.* Marjorie Garber, *Vested Interests: Cross Dressing and Cultural Anxiety*, Routledge, New York (1992); Kate More ve Stephen Whittle (ed.), *Reclaiming Genders: Transsexual Grammar and the Fin de Siècle*, Cassell, Londra (1999); V. Namaste, *Invisible Lives: The Erasure of Transsexual and Transgendered People*, Chicago University Press, Chicago (2000); Richard Ekins ve Dave King (ed.), *Blending Genders: Social Aspects of Cross-dressing and Sex-changing*, Routledge, Londra (1996), ve *The Transgender Phenomenon*, Sage, Londra, (2006). Daha queer bir perspektif için *bkz.* J. Halberstam, *Female Masculinity*, Duke University Press, Durham (1998), ve *In a Queer Time and Place: Trnasgender Bodies, Subcultural Lives*, New York University Press, New York (2005). Tartışmalar için *bkz.* P. Elliott, "Engaging Trans Debates on Gender Variance: A Feminist Analysis", *Sexualities* 12 (1), Şubat, 5-32. Susan Stryker ve Stephen Whittle yararlı bir koleksiyon hazırlamışlardır: *The Transgender Studies Reader*, Routledge, New York (2006). Genç yetişkinler tarafından yazılmış bir koleksiyon, bir zamanlar sapkın olarak görülen tutumlardaki büyük değişikliği gösterir: David Levithan ve Billy Merrell (ed.), *The Full Spectrum: A New Generation of Writing about Gay, Lesbian, Bisexual, Transgender, Questioning and Other Identities*, Random House, New York (2006).

Erotizmin ve cinsel kimliklerin mekânsal organizasyonunun önemi için *bkz.* David Bell ve Gill Valentine (ed.), *Mapping Desire*, Routledge, Londra (1995); Gill Valentine, "Queer Bodies and the Production of Space", Richardson ve Seidman (ed.) için-

de, yukarıda alıntılanmıştır; Gordon Brent Ingram, Anne-Marie Bouthillette ve Yolanda Retter (ed.), *Queers in Space: Communities, Public Spaces, Sites of Resistance*, Bay Press, Seattle (1997); William L. Leap (ed.), *Public Sex, Gay Space*, Columbia University Press, New York (1999). Cinsellikle ilgili mekânsal teorilerin uygulamaları, Matt Houlbrooke ve Matt Cook'un yukarıda alıntılanan kitaplarında bulunabilir.

HIV/AIDS

Artık HIV/AIDS'le ilgili muazzam bir edebiyat söz konusudur. Amerika'daki ilk tepkileri yakalayan öncü bir çalışma için *bkz.* Dennis Altman, *AIDS and the Mind of America*, Doubleday, New York (1986), İngiltere'de *AIDS and the New Puritans* adıyla yayımlanmıştır, Pluto, Londra (1986); ayrıca *bkz.* Altman, *Power and Community: Organizational and Cultural Responses to AIDS*, Taylor and Francis, Londra (1994). Hastalığın ilk dönemlerine ait tarihi çerçeveyle ilgili çığır açan bir inceleme için *bkz.* Elizabeth Fee ve Danile M. Fox (ed.), *AIDS: the Burdens of History*, University of California Press, Berkeley (1988) ve (aynı yazarlara ait) *AIDS: the Making of a Chronic Disease*, University of California Press, Berkeley (1992). Steven Epstein, AIDS aktivizmi ile HIV/AIDS hakkında bilginin oluşturulması arasındaki arayüzün güçlü bir analizini yapmıştır: *Pure Science: AIDS, Activism and the Politics of Knowledge*, Unversity of Californian Press, Berkeley (1996). Hastalığın uluslararası boyutları için *bkz.* Mary Haour-Knipe ve Richard Rector (ed.), *Crossing Borders: Migrations, Ethnicity and AIDS*, Taylor and Francis, Londra (1996); ve Jean-Paul Moatti, Yves Souteyrand, Annice Prieur, Theo Sandfort ve Peter Aggleton, *AIDS in Europe: New Challenges for the Social Sciences*, Routledge, Londra (2000). Birçok temel konuyu aydınlatan ulusal bir çalışma için *bkz.* Philip Gatter, *Identity and Sexuality: AIDS in Britain in the 1990s*, Cassell, Londra (1999). Simon Watney, salgın hastalıkla ilgili hararetli sözlerin ve polemiklerin ustasıdır. *Bkz. Imagine Hope: AIDS and Gay Identity*, Routledge, Londra (2000). Salgın hastalığın cinsiyetlendirmesi için *bkz.* Tamsin

Wilton, *En-gendering AIDS: Deconstructing Sex, Text, Edpidemic*, Sage, Londra (1997). HIV/AIDS salgını çok yönlüdür ve sürekli değişir. Salgınla ilgili küresel tepkiler hakkında güncel bilgiler için *bkz.* UNAIDS web sitesi.

KÜRESEL CİNSELLİK POLİTİKASI

1960'lardan beri endişe verici cinsellik politikaları kendi başına bir konudur. Mevcut cinsel-politik mücadeleler hakkında genel bir bakış için *bkz.* Richard Parker, Rosalind Petchesky ve Robert Sember (ed.), *Sex Politics: Reports from the Front Lines*, Sexuality Policy Watch, online erişim: www.sxpolitics.org/frontlines/home/index.php (7 Mart 2009'da erişilmiştir). Bu çalışmada yansıtılan araştırma için *bkz.* Sonia Correa, Rosalind Petchesky ve Richard Parker, *Sexuality, Health and Human Rights*, Routledge, New York ve Londra (2008).

İki örnek ülkedeki değişen cinsel tutumlar hakkında önemli veriler için *bkz.* Edward O. Laumann, Robert T. Michael, John H. Gagnon ve S. Michaels, *The Social Organization of Sexuality: Sexual Practices in the United States*, University of Chicago Press, Chicago (1994); Kaye Wellings, Julia Field, Anne M. Johnson ve J. Wadsworth, *Sexual Behaviour in Britain: The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles*, Macmillan, Londra (1994); Anne M. Johnson, Catherine H. Mercer, Bob Erens *vd.*, "Sexual behaviour in Britain: partnerships, practices, and HIV risk behaviours", *The Lancet*, 358 (9296), 1 Aralık 2001, 1835-42. Milliyetçilik ve cinsellik politikaları arasındaki bağlantılar için *bkz.* Andrew Parker, Mary Russo, Doris Sommer ve Patricia Yaegar (ed.), *Nationalism and Sexualities*, Routledge, New York (1992). Yararlı makaleler için *bkz.* Terrell Carver ve Veronique Mottier (ed.), *Politics of Sexuality: Identity, Gender, Citizenship*, Routledge, Londra (1998).

Yeni Sağ için *bkz.* Anne Marie Smith, *New Right Discourses on Race and Sexuality. Britain 1968-1990,* Cambridge University Press, Cambridge (1994); Didi Herman, *The Anti Gay Agenda: Orthodox Vision and the Christian Right*, University of Chicago

Press, Chicago (1997); ve Amy Ansell (ed.), *Unravelling the Right: The New Conservatism in American Thought and Politics*, Westview Press, Boulder, CO (2001). Bu arada, cinsellik politikasında pornografi hakkındaki tartışmaların etkisi için *bkz.* Lisa Duggan ve Nan D. Hunter, *Sex Wars: Sexual Dissent and Political Culture*, Routledge, New York (1995); ve Bill Thompson, *Soft Core: Moral Crusades against Pornography in Britain and America*, Cassell, Londra (1994). Kadın ve çocuk "ticareti" hakkındaki anlaşmazlıklar için *bkz.* Laura Maria Agustin, *Sex at the Margin: Migration, Labour Markets and the Rescue Industry*, Zed Books, Londra (2007), ve O'Connell Davidson'ın (2005) yukarıda alıntılanan çalışması.

Cinsellik ve özel vatandaşlık, cinselliğin modern tartışmalarının ana konularından biri haline gelmiştir. Öncü çalışma David Evans'a aittir: *Sexual Citizenship: The Material Construction of Sexualities*, Routledge, Londra (1985). Daha sonraki çalışmalar için *bkz.* David Bell ve Jon Binnie, *The Sexual Citizen: Queer Politics and Beyond*, Polity Press, Cambridge (2000); Shane Phelan, *Sexual Strangers: Gays, Lesbains, and Dilemmas of Citizenship*, Temple University Press, Philadelphia (2001); Ken Plummer, "The Square of Intimate Citizenship", *Citizenship Studies*, 5 (3), Kasım 2002, 237-53; Plummer, *Inventing Intimate Citizenship*, University of Washington Press, Seattle (2003). Tartışmaya benim yaptığım katkı: "The Sexual Citizen", *Theory, Culture and Society*, 15 (3-4), 1998, 35-52.

Mahremiyet biçimlerindeki değişiklikler, modern cinsellik biçimlerini anlamak açısından önemlidir. Özellikle *bkz.* Anthony Giddens, *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and eroticism in Modern Societies*, Polity Press, Cambridge (1992); Lynn Jamieson, *Intimacy: Personal Relationships in Modern Societies*, Polity Press, Cambridge (1998); ve Holland *vd.*, *The Male in the Head*; ve Weeks *vd.*, *Same-Sex Intimacies*, her ikisi de yukarıda alıntılanmıştır.

Modern mahremiyet ve cinselliklerin yeni küreselleşmiş bağlamı için *bkz.* Dennis Altman, *Global Sex*, University of Chicago Press, Chicago (2001); Bonnie G. Smith (ed.), *Global Feminisms*

since 1945: Rewriting Histories, Routledge, New York (2000); ve Correa *vd.*, (2008) yukarıda atıfta bulunulmuştur. Cindy Patton, C. ve B. Sanchez-Eppler (ed.), "küresel gey" hakkında aydınlatıcı bir makaleler koleksiyonu sunarlar: *Queer Diasporas*, Duke University Press, Durham, NC (2000).

Küreselleşmenin cinselliğin düzenlenmesiyle ilgili bazı çıkarımları, E. Bernstein ve L. Schaffner (ed.) tarafından incelenmiştir: *Regulating Sex: The Politics of Intimacy and Identity*, Routledge, New York (2005). Küreselleşmenin ana unsuru olan internetin etkileri üzerine çığır açan makaleler için *bkz.* Jenny Wolmark (ed.), *Cybersexualities: A Reader in Feminist Theory, Cyborgs and Cyberspace*, Edinburg University Press, Edinburgh (1999).

Cinsel haklarla ilgili yeni söylemlerin ortaya çıkışı, geçen yüzyılın sonundan itibaren önemli değişikliklerden biri olmuştur. İnsan hakları kavramının gelişimiyle ilgili kısa ancak güçlü tartışmalar için *bkz.* Lynn Hunt, *Inventing Human Rights: A History*, W.H. Norton and Co, New York (2007). Cinsel haklarla ilgili belli fikirlerin gelişimi için *bkz.* N. Bamforth (ed.), *Sex Rights*, Oxford Amnesty Lectures, Oxford University Press, Oxford (2005); Rosalind Petchesky ve Karen Judd, *Negotiating Reproductive Rights: Women's Perspectives across Countries and Cultures*, Zed Books, Londra (1998); ve Petchesky, "Sexual Rights: Inventing a Concept, Mapping an International Practice", Parker, Barbosa ve Aggleton (2000). LGBT insan haklarının gelişiminin detaylı tartışması için *bkz.* Kelly Kollman ve Matthew Waites (ed.), "The Global Politics of LGBT Human Rights", Special Issue of *Contemporary Politics* 15 (1) (Özel sayı), 2009.

SONUÇ

Bu yayınların pek çoğu, belli entelektüel ve politik akımlar tarafından şekillendirilen cinsellik edebiyatında bir yere sahiptir. Bu kitabın kendisi, bu akımlardan pek çoğunun bir ürünüdür ve cinselliğe dair günlük gerçeklerin değişmesi nedeniyle tartışmalar da sürekli gelişmektedir. Tartışmaların canlılığı belki de özellikle cinselliğin

yalnızca bireysel yaşamlarımızda değil, kolektif deneyimlerimizde de merkezde olduğunu göstermektedir. Bu, toplumsal ve tarihi cinsellik anlayışının en nihayetinde ilgilendiği şeydir.

KAYNAKÇA

Adam, Barry D. (1978) *The Survival of Domination, Inferiorsation and Everyday Life*, Elsevier, New York.

Adam, Barry (1995) *The Rise of a Lesbian and Gay Movement*, Twayne, New York.

Adam, B.D., J.W. Duyvendak ve A. Krouwel (ed.) (1999) *The Global Emergence of Gay and Lesbian Politics: National Imprints of a Worldwide Movement*, Temple University Press, Philadephia.

Adkins, Lisa (1995) *Gendered Work: Sexuality, Family and the Labour Market, Open University Press, Buckingham.*

Adkins, Lisa (2002) *Revisions: Gender and Sexuality in Late Modernity*, Open University Press, Buckingham.

Altman, Dennis (1982) *The Homosexualization of America, The Americanization of the Homosexual*, St Martin's Press, New York.

Altman, Dennis (1994) *Power and Community: Organizational and Cultural Responses to AIDS*, Taylor and Francis, Londra.

Altman, Dennis (2001) *Global Sex*, University of Chicago Press, Chicago.

Amos, Valerie ve Pratibha Parmar (1984) "Challenging imperial feminism", *Feminist Review* 17.

Annan, Kofi (2003) "To save Africa, we must save Africa's women", *The Independent* (Londra) 1 Ocak 2010.

Anthias, Floya ve Nira Yuval Davis (1983) "Contextualizing feminism-gender, ethic and class divisions", *Feminist Review* No. 15, Kış.

Anthias, Floya ve Nira Yuval Davis (1993) *Racialized Boundaries: Race, Nation, Gender, Colour and Class and the anti-Racist Struggle*, Routledge, Londra.

Archer, John ve Barbara Lloyd (1982) *Sex and Gender*, Penguin, Harmondsworth.

Archer, John ve Barbara Lloyd (2002) *Sex and Gender*, 2. baskı, Cambridge University Press, Cambridge.

Argyle, Michael ve Monika Henderson (1985) *The Anatomy of Relationships*, Heinemann, Londra.

Baird, Vanessa (2007) *The No-Nonsense Guide to Sexual Diversity*, yeni baskı, New Internationalist Publications, Oxford.

Bamforth, N. (ed.) (2005) *Sex Rights*, Oxford Amnesty Lectures, Oxford University Press, Oxford.

Barr, R.F. *vd.* (1984) "Homosexuality and psychological adjustment", *The Medical Journal of Australia* 1.

Bauman, Zygmunt (2003) *Liquid Love: On the Frailty of Human Bonds*, Polity Press, Cambridge.

Bauman, Zygmunt (2005) *Liquid Life*, Polity Press, Cambridge.

Bayer, Ronald (1981) *Homosexuality and American Psychiatry. The Politics of Diagnosis*, Basis Books, New York.

Beck, Ulrich (1999) *Risk Society: Towards a New Mondernity*, Sage, Londra.

Beck, Ulrich (2002) "The cosmopolitan society and its enemies", *Theory, Culture and Society* 19, (1-2), 17-44.

Beck, Ulrich ve Elisabeth Beck-Gernsheim (1995) *The Normal Chaos of Love*, Polity Press, Cambridge.

Beck, U. ve E. Beck-Gernsheim (2002) *Individualization: Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*, Sage, Londra.

Bell, Alan P., Martin S. Weinberg ve Sue Keifer Hammersmith (1981) *Sexual Preference: Its Development in Men and Women*, Indiana University Press, Bloomington.

Bell, David ve Gill Valentine (ed.) (1995) *Mapping Desire*, Routledge, Londra.

Bell, Mark (1998) "Sexual orientation and anti-discrimination policy: the European Community", Terrel Carver ve Veronique Mottier (ed.) içinde *Politics of Sexuality: Identity, Gender, Citizenship*, Routledge & Kegan Paul, Londra.

Benjamin, Jessica (1984) "Master and slave: the fantasy of erotic domination", Ann Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.) içinde, *Desire: The Politics of Sexuality*, Virago, Londra.

Bennett, Tony, Lawrence Grossberg ve Meaghan Morris (ed.) (2005) *New Keywords: A Revised Vocabulary of Culture and Society*, Blackwell, Malden, MA.

Bernstein, E. ve L. Schaffner (ed.) (2005) *Regulating Sex: The Politics of Intimacy and Identity*, Routledge, New York.

Bhatt, Chetan (1997) *Liberation and Purity: Race. New Religious Movements and the Ethics of Postmodernity*, UCL Press, Londra.

Binnie, Jon (2004) *The Globalization of Sexuality*, Sage, Londra.

Boswell, John (1994) *Same Sex Unions in Pre-modern Europe*, Villard Boks, New York.

Bouhdiba, Abdelwahab (1985) *Sexuality in Islam*, çev. Alan Sheridan, Routledge & Kegan Paul, Londra.

Brandzel, A.L. (2005) "Queering Citizenship? Same-sex marriage and the state", *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 11 (2), 171-204.

Bray, Alan (1982) *Homosexuality in Renaissance England*, Gay Men's Press, Londra.

Brooks-Gordon, B., L. Gelsthorpe, M. Johnson ve A. Bainham (ed.) (2004) *Sexuality Repositioned: Diversity and the Law*, Hart Publishing, Oxford.

Bullough, Vern L. (1976) *Sex, Society and History*, Science History Publications, New York. ("Sex in history: a virgin field" makalesi ilk kez 1972'de yayımlandı.)
Butler, Judith (1990) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, Routledge, New York.
Butler, Judith (1993) *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of Sex*, Routledge, New York.
Butler, Judith (2005) "On being besides onself: on the limits of sexual autonomy", Bamforth 2005 içinde, 48-78.
Butt, Ronald (1985) "Lloyd George knew his followers", *The Times* (Londra), 19 Eylül.
Califia, Pat (1979) "Unraveling the sexual fringe. A secret side of lesbian sexuality", *The Advocate*, 27 Aralık.
Cartledge, Sue (1983) "Duty and desire: creating a feminist morality", Cartledge ve Ryan 1983 içinde.
Cartledge, Sue ve Joanna Ryan (ed.) (1983) *Sex and Love: New Thoughts on Old Contradictions*, The Women's Press, Londra.
Chasseguet-Smirgel, Janine (1985) *Creativity and Perversion*, Free Association Books, Londra.
Cherfas, Jeremy ve John Gribin (1984) *The Redundant Male*, The Bodley Head, Londra.
Chodorow, Nancy (1980) "Gender, relation and difference in psychoanalytic perspective", Hester Eisenstein ve Alice Jardine (ed.) içinde, *The Future of Difference*, G.K. Hall, Boston, MA.
Connell, R.W. (1987) *Gender and Power*, Polity Press, Cambridge.
Connell, R.W. (1995) *Masculinities*, Polity Press, Cambridge.
Connell, R.W. (2002) *Gender*, Polity Press, Cambridge.
Cook, M. (2003) *London and the Culture of Homosexuality, 1885-1914*, Cambridge University Press, Cambridge.
Correa, Sonia, Rosalind Petchesky ve Richard Parker, (2008) *Sexuality, Health and Human Rights*, Routledge, New York.
Coveney, L. *vd.* (1984) *The Sexuality Papers. Male Sexuality and the Social Control of Women*, Hutchinson, Londra.
Coward, Rosalind (1983) *Patriarchal Precedents: Sexuality and Social Relations*, Routledge & Kegan Paul, Londra.

Coward, Rosalind (1984) *Female Desire: Women's Sexuality Today*, Paladin, Londra.
Davis, Murray S. (1983) *Smut: Erotic Reality/Obscene Ideology*, University of Chicago Press, Chicago.
Dawkins, Richard (1978) *The Selfish Gene*, Granada, St Albans.
Wilson, E.O. (1978) *On Human Nature*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
D'Emilio, John (1983) *Sexual Politics, Sexual Communities: The Making of a Homosexual Minority in the United States 1940-1970*, University of Chicago Press, Chicago.
Descoutures, Virginia, Marie Digoix, Eric Fassin ve Wilfried Rault (ed.) (2008), *Marriages et Homosexualites dans Le Monde*, Editions Autrement, Paris.
Dollimore, Jonathan (1991) *Sexual Dissidence: Augustine to Wilde, Freud to Foucault*, Clarendon Press, Oxford.
Duggan, Lisa, ve Nan D. Hunter (1995) *Sex Wars: Sexual Dissent and Political Culture*, Routledge, New York.
Dyer, Richard (1985) "Male sexuality in the media", Andy Metcalf ve Martin Humphries içinde, *The Sexuality of Men*, Pluto Press, Londra.
Eardley, Tony (1985) 'Violence and sexuality' Andy Metcalf ve Martin Humphries içinde, *The Sexuality of Men*, Pluto Press, Londra.
Eadie, Jo (ed.) (2004) *Sexuality: The Essential Glossary*, Arnold, Londra.
Edholm, F. (1982) "The unnatural family", Elizabeth Whitelegg *vd.* içinde, *The Changing Experience of Women*, Martin Robertson, Oxford.
Etkins, Richard ve King, Dave (2006) *The Transgender Phenomenon*, Sage, Londra.
Elliott, A. ve C. Lemert (2006) *The New Individualism: The Emotional Costs of Globalization*, Routledge, Londra.
Elliott, Patricia (2009) "Engaging Trans Debates on Gender Variance: A Feminist Analysis", *Sexualities* 12 (1), Şubat, 5-32.

Ellis, Havelock (1946; ilk baskı 1933) *The Psychology of Sex*, William Heinemann, Londra.
Epstein, Steven (1996) *Impure Science: AIDS, Activism and the Politics of Knowledge*, University of California Press, Berkeley, CA.
Evans, David (1985) *Sexual Citizenship: The Material Construction of Sexualities*, Routledge, Londra.
Eysenck, H.J. ve G.D. Wilson (1979) *The Psychology of Sex*, Dent, Londra.
Faderman, lillian (1981) *Surpassing the Love of Men*, Junction Books, Londra.
Fausto-Sterling, Anne (2000) *Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality*, Basic Books, New York.
Flandrin, Jean-Lois (1985) "Sex in married life in the early Middle Ages: the Church's teaching and behavioural reality", Phillippe Aries ve Andre Bejin (ed.) içinde, *Western Sexuality: Practice and Precept in Past and Present Times*, Blackwell, Oxford.
Ford, C.S. ve F.A. Beach (1965; ilk baskı 1952) *Patterns of Sexual Behavior*, Methuen, Londra.
Foucault, Michel (1979) *The History of Sexuality, Cilt 1, An Introduction*, çev. Robert Hurley, Allen Lane, Londra.
Foucault, Michel (1980a) *Power/Knowledge*, Colin Gordon (ed.), Harvester Press, Brighton.
Foucault, Michel (1980b) *Herculine Barbin, Being the Recently Discovered Memoirs of a Nineteenth-Century French Hermaphrodite*, Pantheon Books, New York.
Foucault, Michel (1982/83) "Sexual choice, sexual acts", *Salmagundi* 12, 58-59.
Foucault, Michel (1984) "On the genealogy of ethics: an overview of work in progress", Paul Rabinow (ed.) içinde, *The Foucault Reader*, Pantheon Books, New York.
Foucault, Michel (1985) *The History of Sexuality, Cilt 2, The Use of Pleasure*, Viking, Londra.
Foucault, Michel (1986) *The History of Sexuality, Cilt 3, The Care of the Self*, Viking, Londra.

Freeman, Derek (1983) *Margaret Mead and Samoa: The Making and Unmaking of an Anthropological Myth*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
Freud, Ernst (ed.) (1961) *Letters of Sigmund Freud 1873-1939*, Hogarth Press, Londra.
Freud, Sigmund (1905) *Three Essays on the Theory of Sexuality*, Freud 1953-74 içinde, Cilt 7.
Freud, Sigmund (1910) *Leonardo da Vinci and a Memory of his Childhood*, Freud 1953-74 içinde, Cilt 11.
Freud, Sigmund (1916-17) *Introductory Lectures on Psychoanalysis*, Freud 1953-74 içinde, Cilt 16.
Freud, Sigmund (1920) *The Psychogenesis of Homosexuality in a Woman*, Freud 1953-74 içinde, Cilt 18.
Freud, Sigmund (1921) *Group Psychology and the Analysis of the Ego*, Freud 1953-74 içinde, Cilt 18.
Freud, Sigmund (1930) *Civilisation and its Discontents*, Freud 1953-74 içinde, Cilt 21.
Freud, Sigmund (1953-74) *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, ed. James Strachey, Hogarth Press and The Institute of Psychoanalysis, Londra.
Gagnon, John H. (1977) *Human Sexualities*, Scott, Foresman and Co., Glenview, Illinois.
Gagnon, John H. ve William Simon (1973) *Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality*, Hutchinson, Londra.
Giddens, Anthony (1992) *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*, Polity Press, Cambridge.
Gilder, George F. (1973) *Sexual Suicide*, Quadrangle, New York.
Gilroy, Paul (2004) *After Empire: Melancholia or Convivial Culture*, Routledge, Abingdon.
Gittins, Diana (1982) *Fair Sex: Family Size and Structure 1900-1939*, Hutchinson, Londra.
Gouldner, Alvin (1973) *For Sociology*, Allen Lane, Londra.
Hall, Stuart (1980) "Reformism and the legislation of consent", National Deviancy Conference (ed.) içinde, *Permissiveness*

and Control. The Fate of the Sixties Legislation, Macmillan, Londra.
Halberstam, J. (1998) *Female Masculinity*, Duke University Press, Durham.
Halberstam, J. (2005) *In a Queer Time and Place: Transgender Bodies, Subcultural Lives*, New York University Press, New York.
Halperin, David M. (1990) *One Hundred Years of Homosexuality. And Other Essays on Greek Love*, Routledge, Londra.
Halperin, David M. (2002) *How to Do the History of Homosexuality*, University of Chicago Press, Chicago.
Harmer, Dean *vd.* (1993) "A linkage between DNA markers on the X chromosome and male sexual orientation", *Science* 261, 421-27.
Haour-Knipe, Mary ve Richard Rector (ed.) (1996) *Crossing Borders: Migrations, Ethnicity and AIDS*, Taylor and Francis, Londra.
Hawkes, Gail (2004) *Sex and Pleasure in Western Culture*, Polity Press, Cambridge.
Heaphy, Brian (2007) *Late Modernity and Social Change: Reconstructing Social and Personal Life*, Routledge, Abingdon.
Hearn, Jeff, Deborah L. Sheppard, Peta Tancred-Sheriff ve Gibson Burrell (ed.) (1989) *The Sexuality of Organization*, Sage, Londra.
Heath, Stephen (1982) *The Sexual Fix*, Macmillan, Londra.
Held, David (2000) "Regulating globalization", D. Held ve A. McGrew (ed.) *The Global Transformation Reader: An Introduction to the Globalization Debate*, Polity Press, Cambridge.
Hennessy, R. (2000) *Profit and Pleasure: Sexual Identities in Late Capitalism*, Routledge, New York.
Herdt, Gilbert (1994) *Third Sex, Third Gender: Beyond Sexual Dimorphism in Culture and History*, Zone Books, New York.
Herman, Didi (1997) *The Anti Gay Agenda: Orthodox Vision and the Christian Right*, University of Chicago Press, Chicago.

Hirschfeld, Magnus (1930) "Presidential address: the development and scope of sexology", Norman Haire (ed.) içinde, *World League for Sexual Reform: Proceedings of the Third Congress*, Londra.

Hochschild, A.R. (2003) *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling* (20. yıldönümü baskısı), University of California Press, Berkeley.

Holland, Janet, Caroline Ramazanoğlu, Sue Sharpe ve Rachel Thomson (1998) *The Male in the Head*, The Tufnell Press, Londra.

Home Office, Scottish Home Department (1957*) Report of the Committee on Homosexual Offences and Prostitution*, Cmnd 247, Her Majesty's Stationery Office, Londra.

Hunt, Lynn (2007) *Inventing Human Rights: A History*, W.H. Norton and Co, New York.

Ignatieff, Michael (1984) *The Need. of Strangers*, Chatto & Windus, Londra.

Jackson, Stevi (2000) *Heterosexuality in Question*, Sage, Londra.

Jagose, Anne Marie (1996) *Queer Theory: An Introduction*, New York University Press, New York.

Jamieson, Lynn (1998) *Intimacy: Personal Relationships in Modern Societies*, Polity Press, Cambridge.

Johnson, Mark (1997) *Beauty and Power: Transgendering and Cultural Transformation in the Southern Philippines*, Berg, Oxford.

Johnson, Anne M., Catherine H. Mercer, Bob Erens *vd.* (2001) "Sexual behaviour in Britain: partnerships, practices, and HIV risk behaviours", *The Lancet* 358 (9296), 1835-42.

Johnston, Cristina (2008) "The PACS and (post-) queer citizenship in contemporary Republican France", *Sexualities* 11 (6), Aralık, 688-705.

Jones, Ernest (1955) *The Life and Work of Sigmund Freud*, Cilt 2, Basic Books, New York.

Jones, Steve (2002) *Y: The Descent of Men*, Little-Brown, Londra.

Jones, Steve (2009) *Darwin's Island: The Galapagos in the Garden of England*, Little-Brown, Londra.
Kandanswamy, Priya (2008) "State austerity and the racial politics of same-sex marriage in the US", *Sexualities* 11 (6), Aralık 706-25.
Katz, Jonathan Ned (1995) *The Invention of Heterosexuality*, NAL/Dutton, New York.
Kinsey, Alfred C., Wardell B. Pomeroy ve Clyde E. Martin (1948) *Sexual Behavior in the Human Male*, W.B. Saunders, Philadelphia.
Kinsey, Alfred C., Wardell P. Pomeroy, Clyde E. Martin ve Paul H. Gebhard (1953) *Sexual Behavior in the Human Female*, W. B. Saunders, Philadelphia.
Kollman, Kelly (2007) "Same-sex unions: the globalization of an idea", *International Studies Quarterly* 51 (2), 329-57.
Kollman, Kelly ve Matthew Waites (ed.) (2009) "The global politics of LGBT human rights", *Contemporary Politics* 15 (1) (Özel sayı), Mart.
Kulick, D. (1998) *Travesti: Sex, Gender and Culture Among Brazilian Transgendered Prostitutes*, University of Chicago Press, Chicago.
Lancaster, R. (2003) *The Touble with Nature: Sex in Science and Popular Culture*, University of California Press, Berkeley, CA.
Langdridge, Darren ve Meg Barker (ed.) (2007) *Safe, Sane and Consensual: Contemporary Perspectives on Sadomasochism*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
Laplanche, J. ve J.B. Pontalis (1980) *The Language of Psychoanalysis*, The Hogarth Press ve the Institute of Psychoanalysis, Londra.
Laqueur, Thomas (1990) *Making Sex: Body and Gender from the Greeks to Freud*, Harvard University Press, Cambridge MA.
Laumann, Edward O., Robert T. Michael, John H. Gagnon ve S. Michaels (1994) *The Social Organization of Sexuality: Sexual Practices in the United States*, University of Chicago Press, Chicago.

Lauretis, Teresa de (1994) *Practice of Love: Lesbian Sexuality and Perverse Desire*, Indiana University Press, Bloomington.
LeVay, Simon (1991) "A difference in hypothalamic structure between heterosexual and homosexual men", *Science* 253, 1034-37.
Linden, Robin Ruth *vd.* (ed.) (1982) *Against Sadomasochism: A Radical Feminist Analysis*, Frog in the Web, East Palo Alto, CA.
Loe, M. (2004) *The Rise of Viagra: How the Little Blue Pill Changed Sex in America*, New York University Press, New York.
Loseke, D.R. *vd.* (2003) "Forum: the Catholic Church, paedophiles and child sex abuse", *Sexualities* 6 (1), 6-64.
Lowe, Donald M. (1982) *History of Bourgeois Perception*, Chicago University Press, Chicago.
Mahdavi, Pardis (2009) *Passionate Uprisings: Iran's Sexual Revolution*, Stanford University Press, Stanford, CA.
Malinowski, Bronislaw (1929) *The Sexual life of Savages*, Routledge & Kegan Paul, Londra.
Malinowski, Bronislaw (1963) *Sex, Culture and Myth*, Rupert Hart-Davis, Londra.
Masters, William H. ve Virginia E. Johnson (1966) *Human Sexual Response*, Little, Brown, Boston.
McLaren, Angus (1978) *Birth Control in Nineteenth Century England*, Croom Helm, Londra.
McLaren, Angus (1984) *Reproductive Rituals*, Metheun, Londra.
Mead, Margaret (1948) *Sex and Temperament in Three Primitive Societies*, Routledge & Kegan Paul, Londra.
Mead, Margaret (1949) *Male and Female. A Study of the Sexes in a Changing World*, Victor Gollancz, Londra.
Mead, Margaret (1977; ilk baskı 1928) *Coming of Age in Samoa. A Study of Adolescence and Sex in Primitive Societies*, Penguin, Harmondsworth.
Messenger, J.C. (1971) "Sex and repression in an Irish folk community", D.S. Marshall ve R.C. Suggs içinde, *Human Sexual Behavior: Variations across the Ethnographic Spectrum*, Basic Books, Londra.

Mitchell, Juliet (1974) *Psychoanalysis and Feminism*, Allen Lane, Londra.

Moatti, Jean-Paul, Yves Souteyrand, Annice Prieur, Theo Sandfort ve Peter Aggleton (2000) *AIDS in Europe: New Challenges for the Social Sciences*, Routledge, Londra.

Moberly, Elizabeth R. (1983) *Psychoanalysis: The Early Development of Gender-identity*, Routledge & Kegan Paul, Londra.

Money, John (1980) *Love and Loce Sickness*, Johns Hopkins University Press, Baltimore ve Londra.

More, K. ve S. Whittle (ed.) (1999) *Reclaiming Genders: Transsexual Grammars at the fin de siècle*, Cassell, Londra.

Morgan, D. (1999) "What does a transsexual want? The encounter between psychoanalysis and transsexualism", More ve Whittle 1999 içinde, 219-39.

Nagel, J. (2003) *Race, Ethnicity and Sexuality: Intimate Intersections, Forbidden Frontiers*, Oxford University Press, New York.

Namaste, V. (2000) *Invisible Lives: The Erasure of Transsexual and Transgendered People*, Chicago University Press, Chicago ve Londra.

Nash, Jennifer C. (2008) "Re-thinking intersectionality", *Feminist Review* 89, 1-15.

Neale, Palenta R. (1998) "Sexuality and the International Conference on Population and Development. The Catholic Church in International Politics," Terrell Carver ve Veronique Mottier (ed.) içinde, *Politics of Sexuality: Identity, Gender, Citizenship*, Routledge, Londra.

Nicol, Nancy ve Miriam Smith (2008) "Legal struggles and political resistance: same-sex marriage in Canada and the USA", *Sexualities* 11 (6), Aralık, 667-87.

Nicholson, John (1984) *Men and Women: How Different Are They?* Oxford University Press, Oxford.

Nussbaum, Martha (1999) *Sex and Social Justice*, Oxford University Press, New York ve Oxford.

O'Carroll, Tom (1980) *Paedophilia. The Radical Case*, Peter Owen, Londra.
O'Connell Davidson, Julia (1998) *Prostitution, Power and Freedom*, Polity Press, Cambridge.
O'Connell Davidson, Julia (2005) *Children in the Global Sex Trade*, Polity Press, Cambridge.
O'Connell Davidson, Julia ve J. Sanchez Taylor (2005) "Travel and taboo: heterosexual sex tourism to the Caribbean", Bernstein ve Schaffler 2005 içinde, 83-100.
Omolade, Barbara (1984) "Hearts of darkness", Ann Snitow, Christen Stansell ve Sharon Thompson (ed.) içinde, *Desire: The Politics of Sexuality*, Virago, Londra.
Oosterhuis, Harry (2000) *Stepchildren of Nature: Krafft-Ebing, Psychiatry and the Making of Sexual Identity*, University of Chicago Press, Chicago.
Padgug, Robert A. (1979) "Sexual matters: on conceptualizing sexuality in history", *Radical History Review*, No. 20 Bahar/Yaz ("Sexuality in History" özel sayısı).
Parker, Richard (1991) *Bodies, Pleasures and Passions: Sexual Culture in Contemporary Brazil*, Beacon Press, Boston.
Parker, Richard (1999) *Beneath the Equator: Cultures of Desire, Male Homosexuality and Emerging Gay Communities in Brazil*, Routledge, Londra.
Parker, Richard, Marie Barbosa ve Peter Aggleton (2000) *Framing the Sexual Subject: The Politics of Gender, Sexuality and Power*, University of California Press, Berkeley, CA.
Patton, C. ve B. Sanchez-Eppler (ed.) (2000) *Queer Diasporas*, Duke University Press, Durham, NC.
Petchesky, Rosalind ve Karen Judd (1998) *Negotiating Reproductive Rights: Women's Perspectives across Countries and Cultures*, Zed Books, Londra.
Petchesky, R. (2000) "Sexual rights: inventing a concept, mapping an international practice", Parker, Barbosa ve Aggleton 2000 içinde, 81-103.

Petchesky, R. (2003) "Negotiating reproductive rights", Weeks, Holland ve Waites 2003 içinde, 227-40.
Phillips, Kim M. ve Barry Reay (ed.) (2002) *Sexualities in History: A Reader*, Routledge, New York.
Playdon, Z-J. (2004) "Intersecting oppressions. Ending discrimination against lesbians, gay men and trans people in the UK", Brooks-Gordon *vd.* 2004 içinde, 131-54.
Plummer, Ken (1975) *Sexual Stigma: An Interactionist Account*, Routledge & Kegan Paul, Londra.
Plummer, Ken (ed.) (1980) *The Making of the Modern Homosexual*, Hutchinson, Londra.
Plummer, Ken (1981) "The paedophile's progress", Brian Taylor (ed.) içinde, *Perspectives on Paedophilia*, Batsford, Londra.
Plummer, Kenneth (1984) "Sexual diversity: a sociological perspective", K. Howells (ed.) içinde, *Sexual Diversity*, Blackwell, Oxford.
Plummer, Ken (1995) *Telling Sexual Stories: Power, Change and Social Worlds*, Routledge, Londra.
Plummer, Ken (2002) "The square of intimate citizenship", *Citizenship Studies* 5 (3), 237-53.
Plummer, Ken (2003) *Intimate Citizenship: Private Decisions and Public Dialogues*, University of Washington Press, Seattle.
Pomeroy, Wardell, B. (1972) *Dr Kinsey and the Institute for Sex Research*, Harper & Row, New York.
Prosser, J. (1999) "Exceptional locations: transsexual travelogues", More *ve Whittle 1999 içinde*, 83-114.
Rajan, R.S. (2005) "Women's human rights in the Third World", Bamforth 2005 içinde, 119-36.
Rattray Taylor, Gordon (1953) *Sex in History*, Thames & Hudson, Londra.
Raymond, Janice (1979) *The Transsexual Empire*, Boston: Beacon.
Reavey, Paula ve Sam Warner (ed.) (2003) *New Feminist Stories of Child Sexual Abuse: Sexual Scripts and Dangerous Dialogues*, Routledge, Londra.

Renvoize, Jean (1982) *Incest: A Family History*, Routledge & Kegan Paul, Londra.

Reynolds, Robert (2002) *From Camp to Queer: Remaking the Australian Homosexual*, Melbourne University Press, Melbourne.

Rich, Adrienne (1984) "Compulsory heterosexuality and lesbian existence", Ann Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.) içinde, *Desire: The Politics of Sexuality*, Virago, Londra.

Richardson, Diane (ed.) (1996), *Theorising Heterosexuality: Telling it Straight*, Open University Press, Buckingham.

Richardson, Diane (2000) *Rethinking Sexuality*, Sage, Londra.

Richardson, Diane (2004) "Locating Sexualities: From Here to Normality", *Sexualities* 7 (4), 391-411.

Richardson, D. ve S. Seidman (2002) *Handbook of Lesbian and Gay Studies*, Sage, Londra.

Riley, Denise (1983) *War in the Nursery: Theories of the Child and Mother*, Virago, Londra.

Rose, Hilary "Gay brains, gay genes and feminist science theory", Jeffrey Weeks ve Janet Holland (ed.) (1996) içinde, *Sexual Cultures: Communities, Values and Intimacy*, Macmillan, Basingstoke.

Rose, Hilary ve Steven Rose (ed.) (2001) *Alas, Poor Darwin: Arguments against Evolutionary Psychology*, Vintage Books, Londra.

Rose, Jacqueline (1986) *Sexuality in the Field of Vision*, Verso, Londra.

Rose, Steven, Leon J. Kamin ve R.C. Lewontin (1984) *Not in our Genes. Biology, Ideology and Human Nature*, Penguin, Harmondsworth.

Ross, Ellen ve Rayna Rapp (1984) "Sex and society: a research note from social history and anthropolgy", Ann Snitow, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.) içinde, *Desire: The Politics of Sexuality*, Virago, Londra (Amerika versiyonu

1983'te basılmıştır. *Powers of Desire: The Politics of Sexuality*, Monthly Review Press, New York).
Rubin, Gayle (1984) "Thinking sex: notes for a radical theory of the politics of sexuality", Carole S. Vance (ed.) içinde, *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*, Routledge & Kegan Paul, Boston.
Rubin, H.S. (1999) "Trans studies: between a metaphyscis of presence and absence", More and Whittle 1999 içinde, 174-92.
Ruthven, M. (2004) *Fundamentalism: The Search for Meaning*, Oxford University Press, Oxford.
Sahlins, Marshall (1976) *The Use and Abuse of Biology: An Anthropological Critique of Sociobiology*, Tavistock, Londra.
Samois (ed.) (1982) *Coming to Power: Writings and Graphics on Lesbian S/M*, Samois, Berkeley, CA.
Schur, Edwin (1980) *The Politics of Deviance: Stigma Contests and the Uses of Power*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ.
Scruton, Roger (1983) "The case against feminism", *The Observer*, 22 Mayıs.
Scruton, Roger (1986) *Sexual Desire: A Philosophical Investigation*, Weidenfeld and Nicholson, Londra.
Seabrook, Jeremy (2001) *Travels in the Skin Trade: Tourism and the Sex Industry*, Pluto Press, Londra.
Segal, Lynne (1983) "Sensual uncertainty, or why the clitoris is not enough", Sue Cartledge ve Joanna Ryan (ed.) içinde, *Sex and Love: New Thoughts on Old Contradictions*, The Women's Press, Londra.
Segal, Lynne (1994) *Straight Sex: The Politics of Pleasure*, Virago, Londra.
Segal, Lynne (1998) "Only the literal: the contradictions of anti-pornography feminism", *Sexualities* 1 (1), 43-62.
Segal, Lynne (1999) *Why Feminism?*, Polity Press, Cambridge.
Sexualities (2006) "Viagra Culture", (A. Potts ve L. Tiefer tarafından hazırlanan özel sayı) *Sexualities* 9 (3), Temmuz.
Sexualities (2008) 'Regulating Sexuality: Contemporary Prospectives on Lesbian and Gay Relationship Recognition',

(Elizabeth Peel ve Rosie Harding (ed.) tarafından hazırlanan özel sayı) *Sexualities* 11 (6), Aralık.
Silva, Elizabeth ve Carol Smart (ed.) (1999) *The 'New' Family?* Sage, Londra, Thousand Oaks.
Simon, William (1996) *Postmodern Sexualities*, Routledge, Londra.
Simon, William (2003) "The postmodernization of sex", Weeks, Holland ve Waites 2003 içinde, 22-32.
Singer, Irving (1973) *The Goals of Human Sexuality*, Wildwood House, Londra.
Skeggs, B. (1997) *Formation of Class and Gender: Becoming Respectable*, Sage, Londra.
Smart, Carol (2007) *Personal Life. New Directions in Sociological Thinking*, Polity Press, Cambridge.
Smart, Carol (2008) "'Can I be bridesmaid?' Combining the personal and political in same-sex weddings", *Sexualities* 11 (6), Aralık, 761-76.
Snitow, Ann, Christine Stansell ve Sharon Thompson (ed.) (1983) *Desire: The Politics of Sexuality*, Virago, Londra.
Socarides, C.W. (1978) *Homosexuality*, Jason Aranson, New York.
Sontag, Susan (1983) *Illness as Metaphor*, Penguin, Harmondsworth.
Sontag, Susan (1989) *AIDS and its Metaphor*, Allen Lane, Londra.
Stein, Edward (ed.) (1992) *Forms of Desire: Sexual Orientation and the Social Construction Controversy*, Routledge, New York ve Londra.
Stoller, Robert J. (1977) *Perversion: The Erotic Form of Hatred*, Quartet, Londra.
Stoler, Ann Laura (1995) *Race and the Education of Desire: Foucault's History of Sexuality and the Colonial Order of Things*, Duke University Press, Durham, NC.
Stone, Lawrence (1977) *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800*, Weidenfeld & Nicholson, Londra.
Symons, Donald (1979) *The Evolution of Human Sexuality*, Oxford University Press, Oxford.

Taylor, Brian (1981) "Introduction", Brian Taylor (ed.) içinde, *Perspectives on Paedophilia*, Batsford, Londra.
Thompson, Bill (1994) *Sadomasochism: Painful Perversion or Pleasurable Play?*, Cassell, Londra.
Thornhill, Randy ve Craig Palmer (2000) *A Natural History of Rape: Biological Bases of Sexual Coercion*, MIT Press, Cambridge, MA.
Threlfall, M. (ed.) (1996) *Mapping the Women's Movement*, Verso, Londra.
Tiefer, L. (2006) "The Viagra phenomenon", *Sexualities* 9 (3), Temmuz, 273-94.
Vance, Carole S. (1984) "Pleasure and danger: towards a politics of sexuality", Carole S. Vance (ed.) içinde, *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*, Routledge & Kegan Paul, Boston.
Veyne, Paul (1985) "Homosexuality in ancient Rome", Philippe Aries ve Andre Bejin (ed.) içinde, *Western Sexuality: Practice and Precept in Past and Present Times*, Blackwell, Oxford.
Waites, M. (2005) *The Age of Consent: Young People, Sexuality and Citizenship*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
Warner, Michael (1993) *Fear of a Queer Planet: Queer Politics and Social Theory*, University of Minnesota Press, Minneapolis.
Warnock, Mary (1985) *A Question of Life. The Warnock Report on Human Fertilisation and Embryology*, Basil Blackwell, Oxford.
Weeks J. (1977) *Coming Out: Homosexual Politics in Britain from the Nineteenth Century to the Present*, Quartet, Londra.
Weeks, Jeffrey (1985) *Sexuality and its Discontents: Meanings, Myths and Modern Sexualities*, Routledge & Kegan Paul, Londra.
Weeks, Jeffrey (1989: ilk baskı 1981) *Sex, Politics and Society: The Regulation of Sexuality since 1800*, Longman, Harlow.
Weeks, Jeffrey (1995) *Invented Moralities: Sexual Values in an Age of Uncertainty*, Polity Press, Cambridge.
Weeks, Jeffrey (1998) "The sexual citizen", *Theory, Culture and Society* 15 (3-4), 35-52.

Weeks, Jeffrey (2000) *Making Sexual History*, Polity Press, Cambridge.
Weeks, Jeffrey (2005) "Sexuality", Bennett *vd.* 2005 içinde: 265-67.
Weeks, Jeffrey (2007) *The World We Have Won: The Remaking of Erotic and Intimate Life*, Routledge, Abingdon.
Weeks, Jeffrey, Brian Heaphy ve Catherine Donovan (2001) *Same Sex Intimacies: Families of Choice and other Life Experiments*, Routledge, Londra.
Weeks, Jeffrey, Janet Holland ve Matthew Waites (ed.) (2003) *Sexualities and Society: A Reader*, Polity Press, Cambridge.
Weinberg, Thomas ve G.W. Levi Kamel (ed.) (1983) *S and M: Studies in Sado Masochism*, Prometheus Books, Buffalo, NY.
Weinstein, Fred ve Gerald M. Platt (1969) *The Wish to be Free: Psyche and Value Change*, University of California Press, Berkeley, CA.
Wellings, Kaye, Julia Field, Anne M. Johnson ve J. Wadsworth (1994) *Sexual Behaviour in Britain: The National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles*, Macmillan, Londra.
Weston, Kath (1991) *Families We Choose: Lesbians, Gays, Kinship*, Columbia University Press, New York.
Williams, Raymond (1983) *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*, Flamingo, Londra.
Wilson, E.O. (1975) *Sociobiology: The New Synthesis, Harvard University Press*, Cambridge, MA.
Wilson, E.O. (1978) *On Human Nature*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
Wilson, G. ve Q. Rahman (2005) *Born Gay: the Psychology of Sex Orientation*, Peter Owen, Londra.
Wintermute, Robert (2005) "From 'sex rights' to 'love rights': partnership rights as human rights", Bamforth 2005 içinde, 186-224.
Wintermute, Robert ve Mads Andenaes (ed.) (2001) *Legal Recognition of Same-Sex Partnerships*, Hart Publishing, Oxford.

Witz, Anne, Susan Halford ve Mike Savage (1996) "Organized bodies: gender, sexuality, and embodiment", Lisa Adkins ve Vicki Merchant (ed.) *Sexualizing the Social: Power and the Organization of Sexuality*, Macmillan, Basingstoke.

Wolmark, Jenny (ed.) (1999) *Cybersexualities: A reader in Feminist Theory, Cyborgs and Cyberspace*, Edinburg University Press, Edinburg.

Wouters, Cas (2007) *Informalization: Manners and Emotions since 1890*, Sage, Los Angeles.

NOTLAR

1. CİNSİYETİN DİLLERİ

1 Terimler, Williams (1983: 283-86) tarafından tartışılmıştır. Ayrıca *bkz.* Jeffrey Weeks, "Sexuality", Bennett, Grossberg ve Morris içinde (2005: 265-67). Eadie (2004) cinsellikle ilgili yararlı bir terimler sözlüğü sunmaktadır.

2 Çeşitli sosyolojik ve tarihi bakış açıları için *bkz.* Weeks *vd.* (2003). Küreselleşme için *bkz.* Altman (2001) ve Correa, Petchesky ve Parker (2008).

2. CİNSELLİĞİN KEŞFİ

3 *Bkz.* Bullough (1976); özellikle ilk kez 1972'de yayımlanan "Sex in history: a virgin field" makalesi.

4 *Bkz.* Dawkins (1978). Sosyobiyolojiyi 3. Bölüm'de inceliyorum. Dawkins'inkinden daha dengeli bir Darwinci bakış açısı için *bkz.* Jones 2009.

5 Padgug (1979). Padgug'un makalesiyle birlikte cinselliğin tarihteki yeri hakkındaki tartışmalara yapılan katkılar ve kendi katkım için *bkz.* Phillips ve Reay (2002).

6 Mead (1977, ilk baskı 1928). Bu çalışmanın oldukça eleştirel bir incelemesi için *bkz.* Freeman (1983).

7 İfade, Malinowski tarafından "Culture as a determinant of behavior" adlı makalede kullanılmıştır (Malinowski 1963:167).

8 *Bkz.* Cartledge ve Ryan (1983:1). Özcü-yapısalcı çekişmesi hakkında bir genel açıklama için *bkz.* Stein (1992).

9 Altman (1982). AIDS'in etkisi hakkında bir tartışma için *bkz.* 5. Bölüm.

10 *Bkz.* Ford ve Beach (1965; ilk baskı 1952) ve Kinsey *vd.* (1953). Argyle ve Henderson'daki yorumlarla karşılaştırınız (1985: 159).

11 Daha fazla ayrıntı için *bkz.* Weeks (1989: 4. Bölüm) ve Weeks (2007).

12 *Bkz.* Weeks (1985: 89-91 ve 8. Bölüm)

13 *Bkz.* Coveney *vd.* (1984); Jackson 2000.

14 Kanıtlarla ilgili özet için *bkz.* Amos ve Parmar (1984), Anthias ve Yuval Davis (1983; 1993: 100-1). Genel bir tartışma için *bkz.* Nagel (2003).

3. CİNSEL FARKLILIĞIN ANLAMLARI

15 Seksolojik tartışma için *bkz.* Weeks (1985: 80-85) ve Lancaster (2003).

16 *Bkz.* Masters ve Johnson (1966). Tek bir cinsiyetle ilgili klasik görüşler için *bkz.* Laqueur (1990).

17 Wilson (1978: 3); Thornhill ve Palmer (2000). Bu argümanların eleştirisi için *bkz.* Rose ve Rose (2001), ve Segal (1999: 78-115).

18 Cherfas ve Gribbin (1984: 178). Ancak *bkz.* Jones (2002).

19 Bell *vd.* (1981: 191-92). Gey geni/gey beyni ihtilafı için *bkz.* Hamer *vd.* (1993), LeVay (1991), Rose (1996) ve Wilson ve Rahman (2005).

20 Archer ve Lloyd (1982: 47-48). İronik olarak, Archer daha sonra evrimsel psikolojinin ateşli bir savunucusu olmuştur.

Bkz. Archer ve Lloyd 2002; Segal'deki yorumlar (1999: 87-88).

21 Gagnon (1977: 6). Bu fikirlerin müteakip gelişimleri için *bkz.* Plummer (1995); Simon (1994).

22 Freud (1916-17: 210). Freud'un cinsellikle ilgili çeşitli teorileştirme girişimleri hakkında daha kapsamlı bir tartışma için *bkz.* Weeks (1985: Bölüm 6).

23 Özellikle *bkz.* Mitchell (1974). Bu pozisyonla ilgili çeşitli eleştirel tepkiler için *bkz.* Rose (1986), Lauretis (1994) ve Butler (1993).

24 Erkeklikle ilgili daha kapsamlı tartışmalar için *bkz.* Connell (1995, 2002).

4. ÇEŞİTLİLİĞİN ZORLUĞU

25 Foucault (1979). Seksolojinin kurucu babasının rolü için *bkz.* Oosterhuis (2000).

26 Burada özetlenen durum hakkında daha kapsamlı bir tartışma için *bkz.* Weeks (1995).

27 Bayer (1981). Avustrulya'da benzer hareketler için *bkz.* Barr *vd.* (1984) ve Reynolds (2002).

28 Feminist heteroseksüel pratikle ilgili ikna edici bir savunma için *bkz.* Segal (1994).

29 Sadomazoşizmin güçlü bir savunması için *bkz.* Samois (1982); karşıt görüş için *bkz.* Linden *vd.* (1982). Genel bir açıklama için *bkz.* Thompson (1994) ve Landgridge ve Barker (2007).

30 O'Carroll (1980: 153). Sunulan çeşitli meşru kılma girişimleri için *bkz.* Plummer (1981).

31 Pedofiliyle ilgili 21. yüzyılın ilk yıllarında dile getirilen endişelerin çıkarımlarına ilişkin mükemmel bir tartışma için *bkz.* Loseke *vd.* (2003). Feminist perspektifleri için *bkz.* Reavey ve Warner (2003).

32 27 Mart 1982 tarihli beyanat.

33 *Bkz.* Weeks (1995; 2000).

34 *Bkz.*, diğerleri arasında, Oliver Philips ve M. Jacqui Alexander'ın bölümleri, Weeks vd. (2003) içinde. Ayrıca *bkz.* Bamforth (2005) içindeki bölümler.

35 Amerika'da ve İngiltere'de değişen davranış ve tutum biçimleri için *bkz.* Laumann *vd.* (1994) ve Wellings *vd.* (1994); İngiltere'deki güncel durum için *bkz.* Johnson *vd.* (2001).

36 İlk tepkilerle ilgili bir özet için *bkz.* Bölüm 7 "AIDS and the Regulation of Sexuality" Weeks (2000) içinde.

37 Güncel bilgi için UNAIDS'in salgına küresel yanıt sayfasına *bkz.*: <www.unaids.org/>. Küresel tehlikelerle ilgili güçlü bir özet için *bkz.* o dönemde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri olan Kofi Annan'ın makalesi (Annan 2003).

38 Bu "gnostik" yaklaşım Davis'te (2003) tartışılmıştır. Saldırganlıkla ilgili daha fazla bilgi için *bkz.* Dollimore (1991).

JEFFREY WEEKS

1945, Rhandda-Wales doğumlu Jeffrey Weeks, Londra South Bank Üniversitesi'nde sosyoloji profesörüdür. Cinsellik ve cinsel yaşam konularında dünyaca ünlü bir yazar olan Weeks'in, 100'ün üzerinde makalesi ve 20'den fazla kitabı bulunmaktadır. Kitaplarından bazıları: *Socialism and the New Life, Coming Out: Homosexual Politics in Britain from the Nineteenth Century to the Present, Sexuality and its Discontents: Meanings, Myths and Modern Sexualities, Against Nature: Essays on History, Sexuality and Identity, Invented Moralities. Sexual Values in an Age of Uncertainty, Same Sex Intimacies: Families of Choice and other Life Experiments.*

İLKNUR GÜZEL

Samsun doğumlu. Ortaokul ve liseyi Samsun'da okudu, Ankara Bilkent Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. İngilizceden Türkçeye çevirdiği kitaplar arasında Shirine Hamadeh, *Şehr-i Sefa 18. Yüzyılda İstanbul;* Virginia Woolf, *Üç Gine* ve *Granit ve Gökkuşağı;* Andrew Mango, *Sultan'dan Atatürk'e;* Kemal H. Karpat, *Karpat Koca Bir Çınar;* JJ ve Peter Isler, *Meraklısına Yelken* bulunmaktadır.

Cinsellik, cinsiyet ve cinsel yaşamla ilgili en son tartışmalar için kapsamlı bir giriş kitabı niteliğinde olan *Bir Kavramın Anatomisi - Cinsellik*, cinselliğin tarihsel olarak şekillendirilmesi, kimlik politikaları, köktenciliğin yükselişi, AIDS'in toplumsal etkisi, yeni genetik biliminin etkisi, "küresel seks", queer teori, "seks savaşları", değerler, yeni cinsellik şekilleri gibi konularla ilgili önemli tartışmaları kapsıyor.

Küresel akımlar, neo-liberalizm, yeni karşıtlık biçimleri, kozmopolitlik ve seks turizmi konularına da geniş yer ayrılan çalışmada, Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender ve Queer politikaları, cinselliğin düzenlenmesi ve kontrolüyle ilgili konularla iktidar ve hegemonyanın farklı boyutlarının kesişimi hakkında devam eden tartışmalar da yer alıyor.

Londra South Bank Üniversitesi sosyoloji profesörü Jeffrey Weeks'in, cinselliğimizi düşünmenin, yaşamımızı düşünmek olduğunu bilenler için titizlikle hazırladığı inceleme, cinsellikte "normal" olanın egemen anlayışlarla belirlendiği açığa çıktıktan sonra, "çoklu" cinselliklerin mümkün olduğu günümüz dünyasında, cinselliği tarihsel, toplumsal, kültürel ve bireysel olarak düşünmek isteyen herkesin mutlaka okuması gereken bir kitap.

"Geçmişte cinsellikten bahsedebilecek kişiler kesin bir şekilde belirlenmişti: kiliseler, devletler, doktorlar, muhtemelen şairler ve romancılar. Oysa bugün hepimiz, küreselleşen medya, tartışma programları, diziler, belgeseller, sohbet odaları, sosyal ağlar, bloglar sayesinde konunun uzmanı olduğumuzu iddia edebiliriz, kendimize göre haklı da sayılırız. Öte yandan, ne kadar uzmanlaşırsak, karşımıza çıkan zorluklar da o kadar büyür."

JEFFREY WEEKS

GÜNDEM / İnceleme

EVEREST
www.everestyayinlari.com
/everestyayinlari
/everestkitap
/everestyayinlari

9 786051 850160